

טאלסטאיי, ניטשע

און קארל מארקס

און נאך פילאזאפישע פארלעזונגען

ד"ר חיים זשיטלאווסקי

א מאדערנע איבערארבעטונג אויף היימישער יידיש

באזירט אויף דער ניו-יארקער אויסגאבע פארלאג "אידיש"

וועגן דער אויסגאבע

די שפראך, זאץ-בוי און אויסדרוקן זענען איבערגעארבעט געווארן אויף היינטיגער היימישער יידיש. דער סדר, טענות, ביישפילן, לויב און קריטיק זענען פרעזערווירט געווארן. דאס איז נישט קיין סיכום און נישט א ווארט-פאר-ווארט איבערזעצונג.

דער געבונדענער מקור אנטהאלט די טיטל-פארלעזונג, צוויי פארלעזונגען וועגן ייד און מענטש, מעטערלינק'ס "בלויען פויגל", און איוב. אלע פינף זענען דא אינגאנצן איבערגעארבעט געווארן. די קלענערע אונטערקעפלעך זענען צוגעגעבן געווארן פארן לייענער.

די טענות, גלויבנס און פילאזאפישע אויסלייגונגען זענען דעם היסטארישן מחבר'ס. "היינט" און "אונזער צייט" אין זיין שטימע מיינען די צייט פונעם מקור. רעדאקציע-פארריכטונגען און באמערקונגען זענען קלאר אנגעצייכנט געווארן אין קלאמערן.

פאראלטערטע ראסן-טעאריעס און דערנידערנדיגע בילדער זענען אנגעצייכנט געווארן. געוויסע אויסדרוקן פון זעלבסט-שאדן און גופניות'דיגער שעדיגונג זענען פרעזערווירט געווארן מיט א היסטארישער באמערקונג; די שארפע היסטארישע קריטיק איז נישט פארהוילן געווארן.

אויף די טיטל-בלעטער שטייט 1915; אויפן קאפירייט-בלאט שטייט 1912. ביידע דאטן זענען דא פרעזערווירט געווארן, אן זיי שטיל אויסצוגלייכן. רעקלאמען, לידיגע בלעטער און ביבליאטעק-צייכנס זענען נישט אריינגענומען געווארן.

אינהאלט

טאלסטאי, נישטע און קארל מארקס ... 3

ייד און מענטש: ערשטע לעקציע ... 42

ייד און מענטש: צווייטע לעקציע ... 71

מעטערלינק'ס "בלויער פויגל" ... 98

איוב: א פאעמע פונעם יידישן פרייען געדאנק ... 139

טאלסטאי, ניטשע און קארל מארקס

דריי דענקער, דריי וועגן

חברים און פריינד!

היינט אוונט דארף איך פאר אייך רעדן וועגן טאלסטאי, וועגן ניטשע און וועגן קארל מארקס.

איר פארשטייט אליין אז אין דער קורצער צייט וואס מען קען אפגעבן פאר איין לעקציע, קען איך אייך בשום אופן נישט דורכפירן דורך אלע זאלן, צימערן און קעמערלעך פון זייערע פאלאצן. איך קען אייך נישט אנווייזן אויף אלע גייסטיגע אוצרות וואס זיי האבן צוזאמענגענומען, אדער אליין געשאפן, פאר דער פארשריטליכער מענטשהייט.

אפילו ווען איך וואלט זיך באגענוגט מיט קליינע בילדער, אנשטאט לעבנסגרויסע פארטרעטן, וואלט איך נישט געקענט פארטיג ווערן אין איין אוונט. ווייל אויך אין א קליינעם בילד טאר מען נישט פארלירן די נאטירליכע פארהעלטענישן צווישן די וויכטיגסטע שטריכן פון א דענקער'ס גייסטיגער געשטאלט. די פארקלענערטע פארעם דארף נאך אלץ אויפוועקן ביי אייך א לעבעדיג בילד פון זיין גאנצער גייסטיגער ארבעט.

אזעלכע קליינע פארטרעטן צו מאלן, דארף מען שוין זיין א קינסטלער מיט אן אמת'ער געבענטשטער האנט. איך מוז זיך, מיט א ביסל בושע, מודה זיין אז די ארבעט איז נישט לפי מיינע כוחות.

דאס ווארט "און" אינעם טיטל פון מיין היינטיגער לעקציע האט דעריבער אן אנדערן טייטש. איך וויל נישט באשרייבן יעדן פון די דריי באזונדער, כאילו זיין ארבעט האט קיין שייכות נישט מיט דער ארבעט פון די אנדערע. דאס "און" מיינט דא: פארגליכן מיט. טאלסטאי פארגליכן מיט ניטשע, און ביידע פארגליכן מיט מארקס.

איך וויל היינט אוונט נישט מער ווי, קודם כל, ענטפערן אויף דער פראגע: אין וועלכע וויכטיגע פונקטן פון אונזער קוק אויף דער וועלט און אויפן לעבן קומען די דריי דענקער זיך צוזאמען, און אין וועלכע גייען זיי זיך פאנאנדער? ווען מיר וועלן האבן געענטפערט אויף דער פראגע, כאטש אין אירע הויפט שטריכן, וועט דאס ווארט "און" באקומען א נייעם, טיפערן און ערנסטערן טייטש. אבער דאס וועלן מיר שוין זען שפעטער.

טאלסטאי, ניטשע און מארקס זענען דענקער פונעם ניינצנטן יארהונדערט. מיר מוזן אבער גלייך ביים אנהייב זאגן: זיי זענען זיכער נישט די טיפסטע און נישט די אריגינעלסטע גייסטער וואס דאס יארהונדערט האט ארויסגעברענגט. ווען איך וואלט געדארפט אויסקלייבן בלויז דריי נעמען, וואס זאלן פארטרעטן די גאנצע ארבעט פון יענעם יארהונדערט אויפן געביט פון מענטשליכן טראכטן און פארשן, וואלט מארקס, אפשר נאך א שטיקל ויכוח, געקענט אריינקומען אין דער רשימה. טאלסטאי און ניטשע

וואלטן דארט בשום אופן נישט אריינגעקומען. א פאר צענדליגער אנדערע נעמען וואלטן געהאט א גרעסער רעכט אויף דעם חשוב'ן פלאץ.

איך האב דאך אויסגעקליבן די דריי אלס פארשטייער פונעם ניינצנטן יארהונדערט, צוליב עטליכע טעמים וואס זענען, לויט מיין מיינונג, זייער וויכטיג.

קודם כל: צווישן אלע נעמען פון יענעם יארהונדערט האבן ווייניג זיך פארשפרייט אזוי ווייט ווי זייערע. און נאך וויכטיגער: ווייניג נעמען האבן געפונען אזא שטארקן אפקלאנג ווי די נעמען טאלסטאי, ניטשע און מארקס.

דאס אליין וואלט נישט געווען קיין גרויסע מעלה. עס איז אפילו א מעלה וואס ברענגט מיט זיך א שטיקל חשד. דווקא די פיגורן וואס האבן אין א געוויסער צייט געהאט דעם גרעסטן מזל ביים גרויסן געבילדעטן עולם, האבן זיך אפט ארויסגעשטעלט אלס אויבערפלעכליכע דענקער. זיי האבן פארדינט זייער רום דורך דער אויבערפלעכליכקייט גופא: מען האט געקענט זייער גרינג פארשטיין וואס זיי ווילן.

אזא רום האלט זיך אבער נישט לאנג. ער ווערט אזוי שנעל פארלוירן ווי ער ווערט געוואונען. איך וועל אייך דערמאנען אין א פאר ביישפילן. ווער ווייסט נישט מיט וואס פאר א טומל דער נאמען לודוויג ביכנער האט זיך אין די 1860 ער יארן געטראגן איבער דער געבילדעטער, פארשריטליכער וועלט? און אפשר געדענקען נאך א טייל פון אייך מיט וואס פאר א ברויזנדיגער התלהבות די רוסישע יוגנט האט אויפגענומען דמיטרי פיסארעוון.

זייער רום האט זיך פלוצלינג אויפגעפלאקערט צום הימל ווי א שטרוי-פייער. און ווי א שטרוי-פייער איז ער באלד אויסגעברענט, איינגעפאלן און איבערגעלאזט א קליין בערגעלע אש.

פארוואס? ווייל קולטור-טרעגער ווי ביכנער און פיסארעו זענען נישט געווען קיין זעלבסטשטענדיגע דענקער. זיי זענען געווען אויפקלערער. און נאך דערצו אויפקלערער וואס האבן זיך ערשט ארויסגעריסן פון דעם מיטל-אלטערליכן חושך, וואס האט נאך געהערשט ביי א גרויסן טייל פון דער געבילדעטער געזעלשאפט.

ווען זיי זענען ארויס פון דער פינצטערניש, האט דער שארפער ליכט פונעם ראדיקאלן געדאנק זיי פארבלענדט. די גאנצע וועלט פונעם מענטשליכן פרייען פארשן, מיט אירע בערג און טאלן, אירע אייביגע אייזיגע גלעטשערס און אירע אומפארמעסטליכע אפגרונטן, האט זיך אין זייער קאפ פארוואנדלט אין איין גרויסן, העלן שיין. דארט איז אלעס קלאר און גלאט. דארט קען דער מענטשליכער געדאנק פליען ווי א פייל פונעם בויגן, אן אויפהער און אן שום שטערונג, אין איין גלייכער ליניע.

מיט דער ליניע, דעם נייעם וועג, זענען זיי געקומען צום יונגן דור. ער האט געדארפט אים אוועקפירן ווייט פון די אלטע אפגעטער און אמונות-טפלות, און גלייך אריינפירן אינעם ליכטיגן גן-עדן פונעם ראדיקאלן, אבסאלוטן אמת.

זייער השפעה איז אבער נישט באשטאנען דערין וואס זיי האבן געפונען נייע וועגן פארן מענטשליכן טראכטן, פארגרינגערט זיין מי און פיין, און אים געברענגט נענטער צום ציל. זייער ציענדיגע קראפט איז געלעגן דערין וואס זיי האבן ארויסגעשלעפט דעם יונגן דור פון חושך. זיי האבן צעשניטן די שטריק וואס האבן געבונדן זיינע יונגע פליגלען, און אים אויסגעלערנט צו פליען, פארלאזנדיג זיך אויף דער אייגענער קראפט.

כל זמן אין די קעפ פונעם יונגן דור האט נאך געלעבט דער זכרון פונעם אלטן פינצטערן קעלער, וואו מען איז געזעסן מיט צוגעבונדענע פליגלען, האט מען געקוקט אויף די ביכנערס און פיסארעוון ווי אויף מעכטיגע אדלערס. זיי האבן אויסגעזען ווי געזאלבטע הערשער אינעם קעניגרייך פונעם מענטשליכן פארשן.

אבער ווען דער אלטער זכרון איז פארשוואונדן, ווען דאס פרייע פליען איז געווארן א צווייטע טבע, ווען דער יונגער דור האט זיך באמת ארויסגעלאזט אין דער הייך און אין דער ווייטקייט, האט זיך פאר אים אנטפלעקט די אמת'ע וועלט פון טראכטן. א וועלט מיט שווערע, הארטע פראבלעמען; מיט אייביגע אייזבערג וואס פארשפארן פלוצלינג דעם האריזאנט; מיט אייביגע אפגרונטן וואס ציען דעם מענטשליכן גייסט מאגעטיש אין דער טיפעניש.

די "אדלערס" זענען דעמאלט געבליבן ווייט, ווייט הינטער אים, פאריתומ'ט און פארגעסן.

ניין, צו דעם מין רום געהערט נישט דער רום פון אונזערע דריי דענקער. זיי זענען נישט געווען בלויז "אויפקלערער", אדער אונטערטעניגע תלמידים פון עפעס א ראדיקאלער שיטה. זיי זענען געווען זעלבסטשטענדיגע ארבעטער, וואס האבן אליין אויסגעראנגלט די אמת'ן צו וועלכע זיי זענען געקומען.

אויב מען רעכנט נישט זייערע ערשטע קינדעריארן, זענען די פליגלען פון זייער גייסט נישט געווען געבונדן מיט די שטריק פונעם אלטן גלויבן. פריי טראכטן איז ביי זיי נישט געווען די צווייטע טבע, נאר די ערשטע. זיי האבן אליין גוט געקענט די חבלי-לידה פונעם גייסטיגן פארשן, די יסורים פון טראגן און געבוירן.

פון זייערע ווערק האט קיינער נישט באקומען דעם איינדרוק אז גייסטיג פארשן איז א שפאציר דורך א צוגעפוצטן פארק, מיט אויסגעטרעטענע וועגן, שיין צוגעשטוצטע ביימער, געשמאק אויסגעפלאנצטע בלומען און קוואלן וואס מורמלען זיס. ניין, מענטשליכן פארשן איז א געראנגל אין א פארוואקסענער מדבר, צווישן גיפטיגע זומפן און ווילד צוזאמענגעווארפענע פעלזן.

יעדער פון די דריי האט זיין אייגענעם שטייגער, ווי אזוי ער לייגט אונז פאר די רעזולטאטן פון זיין טראכטן און פארשן.

ביי ניטשען דונערט און בליצט עס, מיט פלוצלינגדיגע אויסברוכן פון פייער-צונגען.

מארקס'ס געדאנק באוועגט זיך לאנגזאם, שווער באלאדן. עס איז ווי א מענטש וואס גייט בארג ארויף מיט א שווערער משא אויפן רוקן, אבער מיט א שטאלץ אויפגעהויבענעם

קאפ און זיכערע טריט. ער נעמט איין איין פאזיציע נאך דער צווייטער, ביז ער פירט אונז ארויף צום העכסטן פונקט. פון דארט עפנט זיך פלוצלינג פאר אונז דער ווייטער האריזאנט פון זיין פארשונג.

טאלסטאי דערציילט אונז זיינע געדאנקען אן א טראפ קינסטלערישער חן, אן קיין קינסטלערישע אדער וויסנשאפטליכע פרעטענזיעס. ער ברענגט א שפע בילדער פונעם לעבן און איבערצייגט מיטן כח פונעם שכל הישר. ער מאלט אויס זיין לאגיק און זיינע טענות אזוי פשוט און קלאר, אז עס דאכט זיך: אפילו א קינד קען אים גרינג פארשטיין.

און פון דעסטוועגן, ווען איר באטראכט זייערע וועלט-אנשוואונגען אלס גאנצע, פאר זיך פארמאכטע געדאנקען-וועלטן, שפירט איר אז אפילו ביי טאלסטאי מוז מען אנשטרענגען, כביכול, אלע מוסקלען פונעם שכל. נאר אזוי קען מען דערגרייכן זייער לעצטן, באהאלטענעם אמת; יענעם מיטל-פונקט, וואו אלע שטראלן פון זייער אייגנארטיגן טראכטן קומען זיך צוזאמען, און פון וואו זיי גייען ווידער ארויס.

קיינער פון די דריי איז נישט קיין לייכטער דענקער. זיי האבן דעם געבילדעטן עולם נישט אריינגעלייגט שוין צעקייטע שפייז אין מויל. מען קען זיך באמת שטאלצירן דערמיט, אז צום סוף פונעם ניינצנטן יארהונדערט האט אזא גרויסער עולם געקענט זיך ערנסט און טיף צוהערן צו אזעלכע ערנסטע און טיפע דענקער. אפילו ווען מען רעכנט אראפ די הונדערטער אויבערפלעכליכע נאכפלאפלער און מיטטענצער, בלייבט נאך אלץ א גרויסער עולם. דאס צו באמערקן איז א פרייד.

זייער פאפולאריטעט, און דער גרויסער אינטערעס וואס זיי האבן אויפגעוועקט ביי דער געבילדעטער געזעלשאפט, דערקלערט זיך, לויט מיין מיינונג, אויך דערמיט וואס זיי זענען קיינמאל נישט געווען בלויז טעארעטיקער.

ווי שטארק די אייביגע פראבלעמען פונעם טעארעטישן קוק אויף דער וועלט האבן נישט באשעפטיגט זייער קאפ - גייסט און מאטעריע, לעבן און טויט, פרייער ווילן און אייזערנע נאטור-געזעצן - איז די ענטפער אויף די פראבלעמען קיינמאל נישט געווען זייער ציל פאר זיך.

די פראגע "וואס דארף דער מענטש טראכטן"? איז נישט בלויז געווען פארבונדן מיט דער פראגע "וואס דארף דער מענטש טון"? זי איז געווען אונטערגעווארפן אונטער איר. די צווייטע פראגע איז ביי זיי געווען נאך וויכטיגער.

צו וואס זאל דער מענטש בעיקר שטרעבן? וואס זאל ער פארטיידיגן אינעם היינטיגן לעבן, און וואס זאל ער באקעמפן? וואס איז פאר אים דאס "העכסטע גוט?"

אין זייערע ענטפערס אויף די טיפע, ערנסטע לעבנס-פראגעס האט יעדער פון זיי, אויף זיין אייגענעם אופן, אריינגעארבעט די גאנצע דערפארונג פונעם פארשריטליכן געדאנק. יעדער האט אויף זיין וועג אויסגעדריקט דעם גאנצן יושר פון דער נייער צייט; דעם יושר וואס דאס ניינצנטע יארהונדערט האט דורך זיי איבערגעלאזט בירושה פארן צוואנציגסטן.

מען קען דעריבער זאגן: טאלסטאי, ניטשע און מארקס זענען געווארן בארימט און באלוינט, ווייל זייערע געדאנקען האבן פארקערפערט די ירושה און דעם יושר פונעם ניינצנטן יארהונדערט. דעריבער פארטרעטן זיי, מער ווי סיי ווער אנדערש, דעם גאנצן פארשריטליכן גייסט פון יענער צייט, סיי אין זיין איינקייט און סיי אין זיין צעשפאלטנקייט.

טאלסטאי, ניטשע און מארקס זענען, ווי איך האב שוין געזאגט, פארשריטליכע דענקער. נאך מער: זיי זענען אלע דריי ראדיקאלע דענקער, גלענצנדיגע פארשטייער פונעם ראדיקאלן געדאנק. דער געדאנק האט שוין דעמאלט געהאט ווייט הינטער זיך די שויםנדיגע, ברויזנדיגע צייט פונעם יונגן ראדיקאליזם פון די 1840 ער יארן, ווען זיינע פאן-טרעגער זענען געווען דוד פרידריך שטראוס, מאקס שטירנער און לודוויג פייערבאך. אונזערע דריי דענקער האבן דעם ראדיקאליזם פארטיפט, און אין דער זעלבער צייט אים צוגערוקט נענטער צו די נויטן און פלאגן פונעם טאג-טעגליכן לעבן.

די פארשונג פון אונזער צייט האט שוין געפונען א נאענטע גייסטיגע קרבות צווישן שטירנער און ניטשע, און צווישן פייערבאך און מארקס. איז אפשר דא אויך אזא טיפע, אינערליכע קרבות צווישן שטראוס, דעם קריטיקער פון די עוואנגעליעס, און טאלסטאי, דעם קריטיקער פון דער הערשנדער קירכע? צווישן דעם מחבר פון "דאס לעבן פון ישו" און דעם פרעדיגער פון ישו'ס לערע?

די פראגע מוזן מיר היינט אוונט לאזן אין א זייט. איך מוז זיך אויך אפזאגן פון דער זייער אינטערעסאנטער ארבעט: אייך צו ווייזן אין וועלכע פונקטן ניטשע האט פארטיפט שטירנערן, מארקס פייערבאך, און אפשר טאלסטאי שטראוסן.

די היסטארישע זייט פון אונזער נושא מוזן מיר היינט אינגאנצן איבערלאזן. מיר וועלן פרובירן צו פארגלייכן די דריי גרויסע ראדיקאלן פונעם פריערדיגן יארהונדערט אין זייער אויסגעפארעמטער געשטאלט, אן אריינגיין אינעם גייסטיגן עבר וואס האט זיי געשאפן. כמעט ווי זיי וואלטן אראפגעפאלן פונעם הימל.

טאלסטאי: דער וועג צו אמונה

איך דארף אייך זיכער נישט דערציילן אז די דריי, ווי ראדיקאל זיי זאלן זיין אין זייערע געדאנקען, געהערן נישט צו איין ריכטונג. זיי זענען נישט קיין דריי-איינקייט, ווי למשל מארקס, לאסאל און ענגעלס, וואס האבן געקעמפט פארן זעלבן אידעאל, כמעט אונטער דער זעלבער פאן. טאלסטאי, ניטשע און מארקס שטעלן פאר דריי פארשידענע ריכטונגען פונעם ראדיקאלן געדאנק. נאך מער: דריי פיינטליכע ריכטונגען, וואס באקעמפן איינע די אנדערע.

אויב מיר זאגן, למשל, אז טאלסטאי ציט דעם מענטשליכן יושר אויף רעכטס, מוזן מיר זאגן אז ניטשע שלעפט אים פונקט פארקערט, אויף לינקס. מארקס טרייבט אים גאר אין א דריטער ריכטונג: אין דער הייך אדער אין דער טיפעניש, ווי איר ווילט.

לאמיר אנהייבן מיט טאלסטאי.

ווען מען קוקט אויבערפלעכליך אויף די רעזולטאטן פון זיין לערע, אן אריינצוגיין טיף אין איר באדייט, קען זיך דאכטן אז מען האט בכלל קיין רעכט נישט אים צוצורעכענען צום פארשריטליכן לאגער, און כל שכן נישט צום ראדיקאלן. די געבאטן מיט וועלכע ער קומט צו דער מענטשהייט זענען אזוי אלט, אזוי געדיכט ארומגענומען מיט רעליגיעזער מיסטיק, אז עס איז נישט קיין וואונדער ווען טייל זעען אין אים בלויז א פשוט'ן רעאקציאנער, שיין צוגעפוצט מיט ראדיקאלע פעדערן.

און טאקע, מיט וואס קומט טאלסטאי צו אונז? נעמט אראפ אלע זיינע טעאריעס און טענות, און האלט אין זינען בלויז די פרוכט פון זיין לערע, דעם לעצטן רעזולטאט וואס ער ברענגט. איז דאס נישט א באנייאונג פון יענער פינצטערער מאכט, וואס האט אזוי לאנג געהאלטן דעם פרייען געדאנק אין קנעכטשאפט?

ער פרעדיגט אונז קריסטנטום! די אלטע, פארשימלטע מאראל פון "ליבשאפט צום צווייטן" און מסירת-נפש צוליב קידוש השם! און ווי מאדנע ער שטעלט זיך צו אלעם אויף וואס דער פרייער מענטשליכער געדאנק איז אזוי שטאלץ: ציוויליזאציע, קולטור, פארשריט, קונסט און וויסנשאפט! די אלע זאכן וואס זענען אונז הייליג, טרעט דער מאדנער ראדיקאל מיט די פיס און באגיסט זיי אן רחמנות מיט שפאט.

לויט טאלסטאי זענען די שיינע, הייליגע זאכן נישט ווערט אז דער מענטש זאל מיט זיי אנפילן זיין קאפ און הארץ. מען דארף טראכטן נאר וועגן גאט און דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה. מען דארף האבן אין זינען איין זאך: פאלגן גאטס געבאט, וואס לעבט אין אונזער הארץ, און זיין גרייט יעדע שעה און יעדע רגע זיך מקריב צו זיין פאר דעם צווייטנס גליק.

מיט וואס זענען אזעלכע געדאנקען מער פארשריטליך ווי די תורות פון אנדערע גלחים, רבנים און כהנים פון דער איבערנאטירליכער רעליגיע? און מיט וואס איז טאלסטאייס קריסטנטום אנדערש ווי יענער קריסטנטום וואס דרייט דער מענטשהייט א קאפ שוין כמעט צוויי טויזנט יאר?

אזוי קען מען זיכער פרעגן, ווען מען גייט נישט אביסל טיפער אריין אינעם ענין. מיר געבן אויך צו: ווען מען הערט זיך נאר אויבערפלעכליך צו צו טאלסטאייס פרעדיגטן, זעט ער אויס פאר אונז ווי א שליח פון יענער וועלט, מיט א שליחות פונעם הייליגן "הימל": מאכן די זינדיגע ערד מיאוס אין אונזערע אויגן.

ווי די אנדערע שליחים פונעם רבנו-של-עולם באגיסט ער מיט שפאט און ביטערקייט אלע הנאות פון עולם הזה, אלע פריידן פונעם גוף. ער הייסט אונז אנטון א זאק, באשיטן דעם קאפ מיט אש און וויינען אויפן חורבן פון אונזער נשמה. מיר זאלן תשובה טון אויף אונזער זינדיג נאכלויפן גליק, און טראכטן וועגן דער רייניגונג פון אונזער גייסט. דורך מסירת-נפש און ביטול היש זאלן מיר זיך צוגרייטן צום אייביגן לעבן אויף יענער וועלט, צום עולם הבא.

אלטע רייד, נארישע רייד! ווי אזוי איז דעם ניינצנטן יארהונדערט נישט נמאס געווארן צו איבערקליינען חכמות פון א צייט ווען די פארשריטליכע מענטשהייט איז נאך ארומגעלאפן

אלטע רייד, נארישע רייד, ענטפערן מיר. און פון דעסטוועגן האט יעדעס יארהונדערט זיך צוגעהערט צו זיי, און דווקא דורך זיינע טיפסטע חכמים. אויך דאס פינף-און-צוואנציגסטע יארהונדערט וועט, דוכט זיך מיר, נישט זיין באווארנט פון זיי. ווייל זיי פליסן פון א קוואל וואס וועט ביים מענטש קיינמאל נישט אויסטריקענען: זיין בענקעניש נאך אייביגקייט און הייליגקייט.

נאר יעדעס יארהונדערט נעמט אויף די אייביגע געדאנקען אויף זיין אייגענעם שטייגער. דער פארשריטליכער געדאנק קומט צו זיי אויף אן אנדערן וועג ווי דער תמימות'דיגער רעליגיעזער געדאנק. אינעם אנדערן וועג ליגט דער סימן וואס מאכט פון טאלסטאי, דעם שליח פון הימל, א מאדערנעם מענטש, א ראדיקאל.

"מיר זאלן תשובה טון אויף אונזער זינדיג נאכלויפן גליק," האבן מיר נארוואס געזאגט. דאס קען מען פארשטיין אויף מער ווי איין אופן.

מען קען גלייבן אז יעדעס גליק, יעדע הנאה, יעדע טראכטן וועגן זיך און דער אייגענער עקזיסטענץ אויף דער וועלט איז א זינד, וואס געפעלט נישט פאר עפעס א גרויסן, פרעמדן האר דארט אויבן. דעריבער זאלן מיר זיך אפזאגן פון גליק.

מען קען דאס אבער אויך פארשטיין אזוי: נאכלויפן גליק איז נישט קיין עולה. דער אויבערשטער פארווערט אונז עס נישט. נאר א "זינדיגער" אופן פון נאכלויפן גליק איז נישט ווערדיג אין זיינע אויגן. גליק, יא! אבער פון אלע סארטן גליק זאלן מיר אויסקלייבן נאר רוחניות'דיגע תענוגים, די פרייד פון "יסורים של אהבה." נאר אזוי טוען מיר דעם ווילן פון אונזער בעל-הבית אין הימל.

ביידע אויסטייטשונגען זענען ריין רעליגיעז. זיי הייבן אן מיט גאט און מיט יענער וועלט ווי מיט א זיכערער זאך, אויף וואס עס איז נישט דא קיין ספק. זיי שפאנען דעם שכל פון פאראויס אריין אין דעם גייסטיגן יאך פון אן איבערנאטירליכן גלויבן, א יאך פון וואס עס איז אזוי שווער זיך צו באפרייען.

עס איז דא א גאט; פון אים שטאמט די וועלט; פון אים שטאמען אויך מיר; פון אים ווענדט זיך אונזער זיין אדער נישט זיין. מיר דארפן ביי אים פארדינען אונזער עקזיסטענץ. און כדי עס צו פארדינען, מוזן מיר קודם וויסן וואס ער פאדערט פון אונז.

קודם גלייבן, אדער מיטן שכל באווייזן, אז עס איז דא א גאט. דערנאך אויסגעפינען גאטס ווילן און די קרבנות וואס ער פארלאנגט פון אונז. און ערשט דערנאך ארויספירן אז ער פאדערט אונז אפצוזאגן פון גליק צוליב אים, אדער כאטש פון געוויסע סארטן גליק. דאס איז דער וועג פונעם אלטמאדישן, רעליגיעז-אסקעטישן געדאנק.

נישט דאס איז געווען טאלסטא'ס וועג. ער האט נישט אנגעהויבן מיט גאט, מיט גאטס ווילן אדער מיט זיינע מלכות'דיגע, אליין-הערשנדע באפעלן. אויף זיין שווערן, שווערן וועג איז טאלסטאי ארויף אלס פריי-דענקער. נאך מער: אלס מאטעריאליסט און אטעאיסט.

ווען ער האט זיך צום ערשטן מאל פארטראכט אין די אייביגע פראבלעמען פונעם מענטשליכן לעבן, האט ער נישט געהאט אין זינען גאט און גאטס באפעלן. ער האט געהאט אין זינען דעם גורל פונעם מענטש אויף דער וועלט; זיין אייביגן דארשט נאך גליק און פרייד. יא, גליק און פרייד אויף דער וועלט, אין יעדע רגע פון זיין עקזיסטענץ.

און די מחשבה איז אים געקומען דווקא אין א צייט ווען דער מזל האט אויף אים געגאסן שטראמען גליק, אין אן איבערמאס. אלעס וואס א מענטש דארף האבן צום גליק האט אים דער מזל געשאנקען: געזונט, רייכקייט, בילדונג, א נאמען וואס האט שוין געקלונגען איבער דער וועלט, א ליבנדיגע פרוי וואס ער האט ליב געהאט, און קינדער וואס ער האט ליב געהאט און וואס האבן אים ליב געהאט.

טאלסטאי האט געהאט אלעס וואס איז נויטיג פאר א גליקליך לעבן; אלעס וואס מענטשן מיינען אז דער גליק ליגט דערין. נאר איין זאך האט אים געפעלט: דער גליק.

ווער האט ארויסגע'גנבעט דאס גליק פון די אלע זאכן? ווער האט זיי געמאכט לידיג און וויסט?

איך האף אמאל צו האבן א געלעגנהייט צו רעדן פאר אייך באריכות וועגן די פראבלעמען פון מענטשליכן גליק און לעבן. דעמאלט וועט זיך בעסער פאסן אויסצומאלן די וויכטיגסטע פרטים פון טאלסטאיי'ס טראגעדיע. דער שטאלצער, געזונטער בוים איז געשטאנען אין פולער בליאונג, ארומגענומען פון אלע זייטן מיט די גאלדענע, לעבנס-געבנדע שטראלן פון דער זון. פלוצלינג האט זיך אין אים אריינגע'גנבעט אן אינערליכער ווארעם, וואס האט אים כמעט געברענגט צום טויט.

אין די גרענעצן פון מיין היינטיגן נושא מוז איך די טראגעדיע פון טאלסטאיי'ס לעבן, וואס איז אויך די טראגעדיע פון א סך גרויסע, איידעלע נאטורן, באהאנדלען בקיצור. איך טו עס כאטש איך ווייס גוט אז עס ליגט דערין א סכנה. אפשר וועט א טייל פון אייך די טראגעדיע פארשטיין מיטן שכל, אבער נישט דורכשפירן מיטן הארץ. דאס הייסט, מיט אנדערע ווערטער: איר בכלל נישט אנהייבן צו פארשטיין.

פאר טאלסטאי האט זיך אנטפלעקט דער טויט. יענער נאקעטער, פשוט'ער, אבסאלוטער אמת; דער איינציגער אמת וואס יעדער מענטש ווייסט אויף זיכער. ערגעץ, אמאל, אויף עפעס אן אופן, וועט דער פלאם פון אונזער לעבן אויסגעלאשן ווערן. ער מעג ברענען ווי שטארק, לייכטן ווי העל און ווארעמען ווי זיס ער וויל.

פאר אים האט זיך אנטפלעקט יענע שווארצע אימה וואס כאפט אונז צו דעם אטעם, ווען מיר קוקן איר פלוצלינג אריין אין פנים מיט גרויסע, פארשראקענע אויגן און אויפגעשטעלטע האר. יענע ווילדע, פינצטערע אימה שלינגט איין אלע פארבן פונעם לעבן, לעשט אויס אלע פונקען פון האפענונג, און בלאזט אריין אין אונז דעם קאלטן, אומדערבארעמדיגן סוד: אז זי, די שווארצע אימה, איז צום סוף דער לעצטער ציל צו וואס מיר גייען, דער לעצטער סך-הכל פון אונזער גאנצן זיין אויף דער וועלט.

נישט אפט באווייזט זיך די שווארצע אימה פארן מענטשנס אויגן. כאטש זי האט א רעכט צו פאדערן צו שטיין שטענדיג פאר אונז, האט זי, ווי עס שיינט, רחמנות אויף אונז, קליינע און שוואכע, און קומט נאר ווען זי מוז. אבער די גרויסע און שטארקע שאצט זי, מסתמא, צו הויך כדי צו האבן רחמנות אויף זיי. פאר זיי באווייזט זי זיך דווקא אין די גלענצנדיגסטע טעג.

פאר טאלסטאי האט זיך באוויזן דער טויט. פלוצלינג איז אים קלאר געווארן דער אמת וואס יעדער פוילט זיך, אדער האט מורא, איינצוזען: דאס גאנצע לעבן דויערט נישט מער ווי איין רגע. דער צווייטער רגע געהערט שוין צום טויט.

ווי קען מען דערביי ערנסט רעדן וועגן גליק און פרייד אינעם מענטשליכן לעבן?

אזוי איז טאלסטאייס געדאנק געשטעלט געווארן פאר א גרויסער סתירה, פאר א רעטעניש וואס האט מיט עקשנות פארלאנגט אן ענטפער.

פון איין זייט איז אים, דעם גרויסן פסיכאלאג און טיפן קענער פון דער מענטשליכער נשמה, קלאר געווען: אלעס וואס לעבט, לעבט בלויז ווייל עס ווערט געטריבן דורך אן אייביגן דארשט נאך גליק און פרייד. פרייד איז דער איינציגער תוך פונעם נפש'דיגן לעבן, וואס האלט אים אויף און גיט אים א זין. דער גאנצער שכל, מיט אלע זיינע המצאות און אויפטוען, ווערט א ווילדע נארישקייט ווי נאר מען לעשט אויס דעם אינערליכן פייער וואס האלט אויף דאס לעבן פון דער נשמה: איר שטרעבן צו גליק און פרייד אין יעדע רגע.

פון דער אנדערער זייט: גליק און פרייד זענען א פאלשער דמיון, א פשוט'ער שווינדל, ווי נאר דער זעלבער שכל גייט זיי נאך ביז צום גרונט.

ווי אזוי דערקלערט מען די סתירה? פון וואו קומט דער מענטשליכער שכל, וועמענס גאנצע בארעכטיגונג ווענדט זיך אין דער מעגליכקייט פון גליק, האפענונג און פרייד? איז דער שכל וואס פאדערט גליק בלויז א צופאל אינעם גרויסן, אומענדליכן וועלט-פראצעס? א גרייז וואס האט זיך בטעות אריינגע'גנב'עט אינעם אייביג טויטן, אייזערנעם גאנג פון די וועלטליכע פראצעסן? אדער איז ער א נויטווענדיגער באשטאנדטייל פון דער וועלט? אפשר א טייל פון א גרעסערן שכל, וואס איז דער תוך פון דער גאנצער וועלט, אזוי ווי אונזער שכל איז דער תוך פון אונזער נשמה, און גליק און פרייד זענען דער תוך פונעם שכל אליין?

אבער אויב דער מענטשליכער שכל איז א טייל פונעם וועלט-שכל, ווי קומט עס אז ער איז אזוי פארבונדן מיט א זאך וואס קען נישט האבן קיין ממשות? מיט אן אילוזיע פון גליק און פרייד וואס קען זיך קיינמאל נישט פארווירקליכן?

דער שכל מוז פארלאנגען גליק און פרייד, ווייל דאס איז דער תוך פון זיין עקזיסטענץ. און ער מוז צום סוף איינזען אז אנשטאט גליק און פרייד וועבט ער נאר שפינוועבס איבער א קאלטן, שווארצן, אומענדליכן אפגרונט.

אומזיסט האט דער פריי-דענקער טאלסטאי קודם געזוכט אן ענטפער ביי דער וויסנשאפט און ביי דער פילאזאפיע. די וויסנשאפט האט זיך נישט אינטערעסירט מיט די פראגעס, און לויט איר אייגענער נאטור האט זי זיך נישט געקענט דערמיט אינטערעסירן. אונטער געוויסע, שווער אויפצוהאלטנדע אומשטענדן לעבט מען; אונטער אלע אומשטענדן מוז מען שטארבן. דאס איז דער איינציגער תירוץ וואס די וויסנשאפט קען געבן. און דעם תירוץ האט מען געוואוסט אויך אן איר.

די פילאזאפיע, בעיקר די מעטאפיזישע פילאזאפיע, האט זיך געטרייסט, ווי דער יידישער ווערטל זאגט, מיט חלשות. עס איז דא א גרויסער וועלט-שכל, און אונזער שכל איז בלויז א טייל דערפון. דעם מענטשליכן שכל דאכט זיך נאר אז ער שטרעבט צו זיין אייגענעם גליק. באמת ווערן די רעזולטאטן פון אלע איינצעלנע שטרעבונגען, די פרוכט

פון מענטשליכן טראכטן און האנדלען, ערגעץ צוזאמענגעפלאכטן אין א גרויסן שכל'דיגן געפלעכט וואס הייסט "וועלט-פארשריט". צוליב דעם פארשריט לעבט מען. דער אייגענער גליק איז א גלייכגילטיגע זאך.

פארוואס איז דאס א טרייסט מיט חלשות? ווייל וואס האב איך דערפון אז ערגעץ פלעכט זיך א שכל'דיג געפלעכט? און נישט נאר איך: וואס האט סיי ווער דערפון? קען דאס געפלעכט פארשטיין, שפירן און ליב האבן זיך אליין? אפילו ווען יא, הערט מיינ לעבן, ווען איך באטראכט עס פאר זיך מיט זיין טראגישן סוף, דערפון אויף צו זיין א ווילדע נארישקייט?

און די מיליאנען אנדערע לעבעדיגע, שכל'דיגע מענטשן, וואס לויפן נאך גליק און קומען אלע אן ביים זעלבן שווארצן אפגרונט? הערט זייער לעבן דערפון אויף צו זיין א שפיל פון א קאץ מיט א מויז, וואו די ארימע מויז מוז איינגעשלונגען ווערן? קען א שכל'דיגע, גייסטיגע וועלט פון מענטשליכן פארשריט ווערן צוזאמענגעפלאכטן פון מיליאנען און מיליאנען ווילדע נארישקייטן?

אין זיין פארצווייפלונג האט טאלסטאי פארלאזט וויסנשאפט און פילאזאפיע. ער האט באשלאסן צו פרעגן זיין פראגע ביי יענע מיליאנען שכל'דיגע מענטשן, וואס האבן דורכאויס הונדערטער דורות געבויט דאס מענטשליכע לעבן, און אויסגעפארעמט זייערע געדאנקען אין פארשידענע רעליגיעזע גלויבנס.

וואס ענטפערט די רעליגיע אויף דער פראגע? ער האט ערנסט שטודירט דעם רעליגיעזן געדאנק, און ערנסט געקוקט אין פנים דער מעגליכקייט: אפשר איז דא א גאט אויף דער וועלט? אפשר איז גאט דער אבסאלוטער שכל? און אפשר איז גאט ערגעץ אויך אין אונזער ברוסט?

ער האט זיך ערנסט צוגעהערט צום אפקלאנג וואס אזא געדאנק וועקט אויף אין זיין אייגענער נשמה. ווי נעמט די נשמה אויף אזא געדאנק?

און בשעת ער האט זיך צוגעהערט צו איר שטימע, האט ער באמערקט א זייער וויכטיגע זאך: פרייד און גליק זענען געווען דער אפקלאנג מיט וואס זיין נשמה האט געענטפערט

אויף דער מעגליכקייט פון גאט אין דער וועלט און אין דער אייגענער ברוסט.

אין אזעלכע מאמענטן פלעגט דער פינצטערער אפגרונט פונעם טויט פארשווינדן. די זון פלעגט ווידער אנהייבן צו שיינען העל און ליכטיג. די וועלט האט ווידער באקומען פארבן.

איז דאס אפשר גאטס שטימע אין מיין ברוסט? האט טאלסטאי זיך געפרעגט. די שטימע פון דער געטליכער קראפט וואס איז געלעגן באהאלטן טיף אין מיין נשמה, און ציטערט יעצט פון פרייד ווען זי באמערקט אז מען דערנענטערט זיך צו איר, מען בענקט נאך איר און מען רופט זי?

"אבער גאט איז נאר א חלום!" פלעגט דער שכל ווידער ענטפערן. און די פריידיגע שטימע אין דער ברוסט פלעגט פארשטומען, די זון זיך אויסלעשן, די פארבן פארוועלקן. פאר די אויגן פלעגט ווידער אויסוואקסן די שווארצע אימה פונעם טויט.

נאך אמאל, האלב אומבאוואוסט, ווי אין א חלום פון אוממעגליכע זאכן, פלעגט ביי טאלסטאי דורכפליען א ציטערדיגע האפענונג: און אפשר יא? באלד האט זיך ווידער אנגעהויבן א קלאנג פון גליק און פרייד אין דער נשמה. פון אירע טיפסטע באהעלטענישן איז געקומען א זיסער רוף. און ווידער: א העלער, ליכטיגער טאג.

דערנאך ווידער ספיקות, און ווידער די שווארצע אימה פונעם טויט.

אזוי האט ער זיך געגריבלט אינעם אייביגן פראבלעם. ער האט שטודירט די הייליגע ביכער, באטראכט דאס לעבן פון פשוט'ע, גאט-גלויביגע מענטשן, און אויסגעפארשט די אייגענע נשמה, אין וואס גארנישט האט זיך נישט געקענט באהאלטן פון זיין דורכדרינגנדיגן בליק. ארומגעשליידערט פון האפענונג צו צווייפל און פון צווייפל צו האפענונג, איז ער ענדליך געקומען צו יענעם רעזולטאט וואס האט אים צוריק ארויפגעפירט אויף דער ליכטיגער וועלט.

איך מוז דא, מיט אן אמת'ער עגמת-נפש, זיך אפזאגן פונעם פארגעניגן אויסצומאלן פאר אייך יעדן לאגישן און פסיכאלאגישן שריט, וואס האט אים געפירט צום יסוד פון זיין שיינער, אריגינעלער מיסטישער וועלט-אנשוואונג.

בקיצור: פאר אים איז קלאר געווארן אז גאט, שכל, אומשטערבליכקייט און פרייד זענען איין און די זעלבע זאך. יא, פרייד און גליק זענען פונקט אזא נויטווענדיגע אייגנשאפט פון גאט ווי זיין מאכט אדער זיין שכל. גליק איז דעריבער נישט קיין דמיון אין דער נשמה. ווי גאט און דער שכל, איז עס דער תוך, דער תמצית פון דער גאנצער וועלט.

מען דארף נאר געפינען אין זיך דעם מצב ווען די נשמה איז אינגאנצן איינס מיט גאט. דעמאלט ווערט זי ממילא איינס מיטן אייביגן קוואל פון פרייד. אזא מצב איז דא אין דער מענטשליכער נשמה, און יעדער מענטש קען אים געפינען ביי זיך: דאס געפיל פון ליבשאפט צום צווייטן, צו דער גאנצער מענטשהייט, צו דער גאנצער וועלט. יענע געטליכע ליבשאפט, אין וועמענס פלאמען דער געדאנק פונעם טויט ווערט פארברענט ווי א שטרוי אינעם פייער.

די געטליכע ליבשאפט קען זיך, לויט דעם געדאנק, אויסדריקן נאר אין קרבנות און פרייוויליגע יסורים צוליב דעם צווייטן. וואס שטארקער די יסורים, אלץ שטארקער די ליבשאפט.

מיר האבן א לעבן פול מיט רייכטומען: געזונט און כח, טאלאנט און שכל, פאעטישע פאנטאזיע, וויסנשאפט און קונסט. די רייכטומען זענען אונז געגעבן כדי מיר זאלן זיי יעדע רגע קענען אפגעבן פאר דעם צווייטן, פון ליבשאפט צו אים. וואס מער קרבנות מיר ברענגען, אלץ שטארקער ווערט דער פלאם פון געטליכער ליבשאפט, אלץ העלער און טיפער די פרייד. ביז זי נעמט ארום די גאנצע נשמה, און די צייט ווערט פאר איר רייף פארן העכסטן תענוג וואס ווארט נאך באהאלטענערהייט: מסירת-נפש, ווען די ליבשאפט גיט אפ דאס טייערסטע וואס זי פארמאגט, דאס לעבן אליין. דעמאלט, אינעם מחבר'ס בילד, הייבן זיך די פלאמען הויך און פריידיג צום הימל.

גאט, שכל, דער רייכטום פונעם לעבן, ליבשאפט צום צווייטן, יסורים און פרייד: דאס איז די איין איינציגע הארמאניע וואס טאלסטאי האט ארויסגעהערט פונעם גאנצן וועלט-פראצעס און פונעם מענטשליכן לעבן. אים האט זיך געדאכט אז די מענטשהייט האט שוין לאנג געהערט דעם שיר, אין וואס די געטליכע ליבשאפט פאראייניגט זיך מיט איר מקור, מיט גאט.

דער שיר, מיינט טאלסטאי, לעבט אין יעדע רעליגיע. ער האט שוין לאנג געפונען זיין אויסדרוק אינעם יידישן "ואהבת לרעך כמוך", און אויך אינעם קריסטליכן געדאנק אז גאט איז ליבשאפט. נאענט צו דעם געדאנק זענען געקומען אויך די פילאזאפן וואס האבן געלערנט, ווי קאנט, אז אין אונזער ברוסט איז באהאלטן א מיסטישע שטימע, א "קאטעגארישער אימפעראטיוו", וואס באפעלט אונז צו זוכן דאס גוטע און זיך אפצוהאלטן פון ביז.

אזוי האט טאלסטאי געמיינט אז ער האט נאר ווידער געפונען דאס וואס די מענטשהייט האט שוין לאנג פאר אים געוואוסט.

איז דאס אמת? איז טאלסטאי בלויז א פירוש אויף קריסטנטום און קאנט?

סיי יא און סיי נישט. עס איז אמת אז טאלסטאי קומט צום זעלבן רעזולטאט וואס ווערט אויסגעדריקט אינעם יידיש-קריסטליכן "ואהבת", און אין די מאראלישע פאדערונגען פון די פילאזאפן. אבער עס איז דא א גרויסע נפקא-מינה צווישן זיי און טאלסטאי.

די רעליגיע קומט צום מענטש און לייגט אים פאר א גוט שטיקל געשעפט אינעם נאמען פונעם רבנו-של-עולם. א פשוט'ער מסחר: קויף דיר הימלישן נחת-רוח מיט מעשים-טובים, מיט ליבשאפט צום צווייטן און מיט פארגעשריבענע יסורים. אפשר גייט דיר די "ליבשאפט צום צווייטן" קעגן דער נשמה. אבער פאר איר באקומסטו עפעס אנדערש, עפעס גוטס און געשמאקס: א שכר אויף דער וועלט אדער אויף יענער וועלט, א גשמיות'דיגן אדער א רוחניות'דיגן.

די פילאזאפישע מאראל, אין איר שטרענגסטן נוסח ביי קאנט, איז שוין נישט קיין מסחר. זי זאגט דעם מענטש גארנישט צו, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער. "דו זאלסט טון אזוי און אזוי, ווייל דיין אייגענער אינערליכער מענטשליכער שכל פאדערט עס פון דיר". אבער דערפאר ווערט די גאנצע פארשטעלונג פון פרייד און גליק דארט אויסגעשלאסן פונעם חשבון.

גאנץ אנדערש טאלסטאיי. עס איז ווי ער וואלט געקומען צו אונז און געזאגט:

"ברודערל, דיין נשמה לעכצט נאך גליק און פרייד. אבער דו ווייסט נישט וואו עס צו זוכן און ווי עס צו דערגרייכן. געזונט און רייכקייט, בילדונג און קונסט, און דאס גאנצע לעבן וואס דו מיינסט אז דער גליק ליגט דערין, זענען בלויז מיטלען צום גליק. מען דארף נאר וויסן ווי זיי צו נוצן.

"עס איז פונקט ווי געלט. שטעל זיך פאר א רייכן קמפן וואס האט אנגעזאמלט קאסטן מיט גאלד. צום סוף, פארן טויט, זעט ער איין אז ער האט פארברענגט זיין לעבן אין גארנישט מיט גארנישט. וואו איז געווען זיין טעות? ער האט נישט איינגעזען אז דעם נחת

וואס גאלד קען געבן, באקומט מען ערשט ווען מען גיט אויס דאס געלט.

"די זעלבע זאך איז מיט אלע אנדערע גוטע זאכן פונעם לעבן, און מיטן לעבן אליין. די פרייד וואס זיי קענען ברענגען ליגט נישט אין זיי, נאר אין דעם וואס מען גיט זיי אפ פאר אן אנדערן.

"האסטו אלע גוטע זאכן פון דער וועלט, גשמיות'דיגע און רוחניות'דיגע, צוזאמענגעקליבן נאר פאר זיך, פאר דיין אייגענעם נחת, האסטו געמאכט דעם זעלבן טעות ווי דער קמפן מיט זיינע גאלדענע דוקאטן.

"אבער האסטו שטענדיג געשטרעבט אפצוגעבן אלעס וואס דו פארמאגסט פאר דעם צווייטן - דיין געלט און צייט, דיין כח און וויסן, דיין געפיל און שכל - און אויסצוגיין פון ליבשאפט צו אים, ערשט דעמאלט האסטו באמת פארזוכט דעם טעם פון געטליכן גליק. וואס מער דו גיבסט אפ, וואס שטארקער דיין ליבשאפט און וואס טיפער דיין צער, אלץ צופרידענער איז דיין שכל, אלץ גרעסער דיין פרייד, אלץ לעבעדיגער רעדט אין דיר גאטס שטימע. ווייל גאט, שכל, פרייד, ליבשאפט און יסורים של אהבה זענען איין און די זעלבע זאך".

טאלסטאייס "ואהבת" איז דעריבער נישט קיין מסחר מיט גאט, און אויך נישט קיין הערשערישער באפעל פונעם מענטשליכן געוויסן. עס איז א נאטירליך שטרעבן פון דער נשמה צו די קוואלן פון אייביגער פרייד.

אזוי ווערט קלאר געענטפערט די פראגע פונעם "העכסטן גוט", און עס פארשווינדט די סתירה וואס האט טאלסטאיי בעיקר געפלאגט: ווי קען דער שכל וואס לויפט נאך גליק, צעשטערן דורך זיין קריטיק יעדע מעגליכקייט פון גליק?

דער שכל ווארפט אפ נאר דעם דמיון פון גליק, די גאלדענע דוקאטן פונעם קמצן, כדי צו דערגרייכן דעם אמת'ן קוואל פון גליק: יסורים של אהבה, רחמנות און ליבשאפט צום צווייטן.

איך וויל נישט זאגן אז טאלסטאי רעדט אומעטום אזוי קלאר. איך האב שוין פריער געזאגט אז מען מוז אנשטרענגען אלע מוסקלען פונעם געדאנק, ביז מען דערגרייכט די לעצטע טיפעניש פון זיין מיסטישער וועלט-אנשוואונג. אבער ערשט ווען מען דערגרייכט זי, ווערט קלאר די איינהייטליכע נשמה פון זיין טראכטן און שפירן. דעמאלט ווערן אויך באלויכטן און געענטפערט די פילע סתירות וואס מען האט געפונען אין זיין שיטה.

בעיקר ווערן אונז דערקלערט זיינע סתירות וועגן ציוויליזאציע, קולטור, פארשריט, קונסט, וויסנשאפט און די אנדערע גרויסע נעמען וואס זענען דעם אויפגעקלערטן דור אזוי טייער. טאלסטאי פלעגט זיי אמאל באגיסן מיט שפאט און ביטערקייט, און אמאל ווידער נעמען אין שוץ.

לויט דער אינערליכסטער לאגיק פון זיין געדאנק האט ער זיי קיינמאל נישט אינגאנצן אפגעווארפן. זיי זענען פאר אים מיטלען. ער נעמט זיי אן אויף וויפיל זיי זענען טאקע מיטלען: אויף וויפיל זיי פארשפרייטן די געטליכע ליבשאפט צווישן מענטש און

מענטש, און העלפן אונז זיך אוועקצוגעבן פאר דעם צווייטן.

ווי די מעשה זאל זיין, טאלסטא'ס יושר ליגט אויף יענער ליניע וואס הייבט זיך אן מיטן יידישן "ואהבת", און וואס האט ארויסגעברענגט די ריינע מאראלישע לערע פון ישו.

א גאנצער היפך צו אים, כאטש אזוי דאכט זיך צום ערשטן בליק, איז פרידריך ניטשע.

ניטשע: פאר וועמען לעבט מען?

אויב טאלסטאי איז דער קריסט, און איז צופרידן אז זיינע געדאנקען שטימען מיטן ריינעם, ריכטיג פארשטאנענעם קריסטנטום, האט ניטשע זיך שטאלצירט מיטן נאמען "אנטי-קריסט". ער האט בכוונה געזוכט איבערצודרייען אלעס וואס איז פארבונדן מיט די קריסטליכע אידעאלן.

אויב טאלסטאי איז דער "יצר טוב", איז ניטשע די פארקערפערונג פונעם "יצר הרע". אויב טאלסטאי און קריסטנטום לערנען אונז צו פארגעסן פון דעם אייגענעם "איך" און לעבן פאר די אנדערע, פאדערט ניטשע פארקערט: נישט קוקן אויף די אנדערע, נאר לעבן פאר זיך.

די "אנדערע", לערנט ניטשע אין דעם ערשטן, שארפן בילד וואס מיר שטעלן דא פאר, זענען נאר דא כדי מיר זאלן קענען טרעטן אויף זיי און זיי אויסנוצן פאר דער אייגענער צופרידנקייט, דער אייגענער אנטוויקלונג און מאכט.

גארנישט ערגער קען נישט פאסירן מיטן מענטש ווי זיך צוצוהערן צו אלע פראזעס פון רעליגיע און מאראל, די אלע שווינדל-רייד וועגן "גוט" און "שלעכט", "ליבשאפט צום צווייטן" און מסירת-נפש. דאס זענען צויבער-ווערטער מיט וואס מען וויל באצויבערן

מיין מאכט, אפשוואכן מיין ווילן און פארשפארן מיין וועג. ווערטער אויסגעטראכט פון שוואכע, געטרעטענע מענטשן כדי אפצושרעקן דעם שטארקן, דעם באפעלן-געבער, דעם וואס טרעט.

קריסטנטום מיט זיין גאנצן ליבשאפט-גערודער איז בלויז א "קנעכט-מאראל", וואס וויל איינשפאנען די מאכט פון די הערשער. עס איז א חידוש אז די שטארקע האבן דעם שווינדל נישט איינגעזען; אז שמשון הגיבור האט זיך געלאזט בינדן פון דלילה. אבער די אמת'ע שמשון זענען קיינמאל נישט געבליבן געפאנגען אין אירע נעצן.

די געשיכטע דערציילט אונז פון מעכטיגע נאטורן וואס האבן אוועקגעווארפן אלע זיס-זויערע מאראלישע פרעדיגטן. מיט פרישן מוט און א פריידיגן אויסגעשריי האבן זיי זיך אריינגעלאזט אינעם לעבן, גענומען אלעס וואס זיי האבן געוואלט און געקענט, און אריינגעטרעט אין שטויב אלעס וואס האט זיך געשטעלט קעגן זיי.

"גולנים, מערדער און טיראנען," רופן זיי די מענטשן. "איבערמענטשן," רופט זיי נישט, לויט דעם בילד. א העכערער טיפ פונעם מין מענטש, וואס האט זיך ארויסגעריסן פון דער מענטשהייט ווי דער מענטש פון דער חיה, און וואס קוקט אויף אנדערע מענטשן ווי דער מענטש קוקט אויף אקסן און שאף.

און אזוי רעדט צו אונז נישטע'ס "יצר הרע":

"זיי אזא איבערמענטש. רייס זיך ארויס פונעם מאראלישן גדר. שטעל זיך אויף יענער זייט פון גוט און שלעכט. לאז זיך נישט פארפירן דורך טעאריעס און פרעדיגטן. קיין גאט האט דעם מענטש נישט אנטפלעקט דעם אמת און דעם יושר, און קיין מענטשליכער שכל קען נישט ארויסברענגען קיין אייביגע אמת'ן און גרענעצן פאר אונזערע מעשים. 'גארנישט איז אמת; אלעס איז דערלויבט'. שטרעב צו דיין אייגענער מאכט און דיין אייגענער צופרידנקייט.

"היט זיך אבער פונעם גרעסטן אומגליק וואס קען דיך באפאלן: מאמענטן פון שוואכקייט, פון ליבשאפט צום צווייטן און רחמנות אויף אים. זיי וועלן לאמען דיין מאכט, אפשטעלן דיין אדלער-פלוג און דיך אראפציען צו דער גרויסער מאסע פון אקסן, שאף, מאלפעס און מענטשן. גיכער טו זיי ביז ווי גוט, אויב זייערע יסורים מאכן דיין הארץ ווייך."

"א גולניש הארץ," טראכטן זיכער א טייל פון אייך, און א שוידער גייט זיי איבערן גוף. איך וויל אייך אבער אביסל בארואיגן. עס איז דא א דייטש ווערטל: קיין זאך ווערט נישט געגעסן אזוי הייס ווי זי ווערט געקאכט. אויך נישטע'ס "גולנישע רייד" באקומען א גאנץ אנדערן זין ווען מען טראכט זיך טיפער אריין אין זיין געדאנק.

אין איינעם פון זיינע פריוואטע בריוו, וואס זענען ארויס נאך זיין טויט, דערציילט נישטע א פריינד אז ער דערלויבט זיך אזוי שטארק אויפצוטרייסלען אונזער גאנצע מאראל, ווייל די מאראל איז שוין אריין אין אונזער פלייש און בלוט, געווארן אן אינסטינקט. קיין טעארעטישער טרייסל וועט זי נישט קענען צעשאקלען אינעם לעבן.

שפעטער האט ער, ווי עס שיינט, אליין פארשטאנען אז די מאראל איז נאך ווייט נישט קיין אינסטינקט ביים מענטש. נידעריגערע באשעפענישן, גיכער דער פשוט'ער "מענטש", קענען זיינע געדאנקען אויסטייטשן אויף א צו פשוט'ן אופן. ער זעט איין, זאגט ער, אז ער מוז ארומצוימען זיינע געדאנקען. אנדערש קענען "חזירים" זיך אריינריסן אין זיי.

פאר "חזירים" האט ניטשע נישט געשריבן. און חזירים האבן טאקע נישט וואס צו זוכן אין זיין גארטן.

דער צוימען ארום זיינע געדאנקען ליגט אינעם יסוד פון "לעבן פאר זיך" אליין. מען דארף נאר פארשטיין וואס, און וועמען, ניטשע מיינט ווען ער זאגט "זיך".

מיינט ער דערמיט די תאוות און באדערפענישן פונעם גוף: עסן, טרינקען, שלאפן און זיך וואויל פילן? אבער אין די זאכן, און אין אלע אנדערע פרטים פונעם טאג-טעגליכן לעבן, איז קיין מענטש נישט קיין באזונדערער "איך". דארט האבן אלע מענטשן דעם זעלבן פנים. די טאג-טעגליכע באדערפענישן מאכן אלע מענטשן צו איין גרויסער סטאדע, פון וואס דער איבערמענטש דארף זיך ארויסריסן און איבער וואס ער דארף זיך אוועקשטעלן.

מיט וואס שייטט זיך דער איבערמענטש אפ פונעם מענטש? מיט דעם וואס, אויסער די טאג-טעגליכע "מענטשליכע, אלצו-מענטשליכע" נויטן, מיינונגען און געפילן, ברענט אין זיין ברוסט א שטרעבן: צערייסן די ענגע גרענעצן פונעם וואכעדיגן לעבן, און זיך ארויסרייסן ערגעץ אין דער הייך, אין דער גרויסקייט, אין דער טיפעניש.

ער מוז נישט אלעמאל קלאר וויסן וואס עס ברויזט אין זיין הארץ. עס איז אן "עפעס" וואס ער האט נאך קיינמאל נישט געזען אינעם לעבן. עס קוואלט אין אים אינעווייניג, זיצט ווי א דיבוק, און מאלט אים אין דער פאנטאזיע אויס ווייטע, ברייטע, כאטש נישט אלעמאל קלארע, האריזאנטן. די סטאדע ארום אים קען דאס בשום אופן נישט פארשטיין.

בקיצור: דאס איז וואס טרייבט דעם מענטש צו שאפן זאכן וואס זענען נאך נישט געווען אין דער וועלט. דאס מאכט אים א גאון, א גדול אינעם אמת'ן זין פונעם ווארט. נאר דער וואס האט אין זיך אזא אינערליכע, איינגעבוירענע גדלות, האט נישט בלויז אן "איך", ווי יעדער אנדערער בשר-ודם. ער האט אן אייגענעם "זעלבסט", אן אייגענע באזונדערע וועזן, וואס שייטט אפ דעם איינעם פון די פילע, אלצו-פילע. דורך דעם זעלבסט ווערט ער אן איבערמענטש. נאר פאר דעם זעלבסט זאל ער לעבן.

פון וואו קומט דער דיבוק אין אים? ניטשע מיינט: פונעם גרויסן וועלט-אנטוויקלונגס-פראצעס. די מעטאפיזישע קראפט וואס הערשט איבעראל, וואס שאפט אלע פארמען פון דער וועלטליכער עקזיסטענץ, איז לויט אים א שטארקער, ברענענדיגער ווילן צו מאכט.

דער ווילן צו מאכט האט ארויסגעברענגט אלץ העכערע פארמען, וואס הערשן איבער די נידעריגערע. די וואס הערשן היינט, וועלן אינעם היסטארישן מארגן זיין די אונטערטעניגע, ווען פון זיי אליין וועט זיך אנטוויקלען א העכערער טיפ. אזוי ווי דער מענטש האט זיך, אין דעם בילד, אנטוויקלט פון דער מאלפע, וועט זיך דער איבערמענטש אנטוויקלען פונעם מענטש און הערשן איבער אים.

די גאונים אויף אלע געביטן פון מענטשליכער קולטור זענען די מבשרים, די פארלויפער, פונעם איבערמענטש. אין זיי לעבט א פארשטעלונג פון א העכערער, בעסערער עקזיסטענץ. געטריבן פון דער פארשטעלונג צערייסן זיי אלע קייטן, ווארפן אראפ אלע צוימען, און נעמען צעווארפן אלע יסודות פון יענעם לעבן וואס די מאסן האבן געבויט פאר זיך. זיי זענען די העלדן, דער ציל פונעם גאנצן וועלטליכן זיין.

אבער וויפיל מוז דער העלד אויסשטיין! וויפיל יסורים פון די מענטשן ארום אים, און נאך מער: וויפיל אומצופרידנקייט מיט זיך אליין. וויפיל חבלי-לידה, אמת'ע געבורטס-ווייען פונעם נייעם געדאנק וואס ער טראגט אין זיך!

דער אמת'ער איבערמענטש וואס נישטע האט אין זינען האט א סך מער יסורים ווי פארגעניגן. אין די יסורים, אין זיין טראגישן געראנגל מיט זיך און מיט דער וועלט, ליגט דער גאנצער זין פון זיין עקזיסטענץ. נאר אין דער איבערמענטשליכער אנשטרענגונג פון אלע אינערליכע כוחות, אין דער מאדנער אומרויאגקייט פון דער ברוסט, אין דעם געוואלדיגן רייסן זיך ארויס פונעם פארגליווערטען "היינט", ווערט געבוירן דער גרויסער "מארגן", וואס הייבט די גאנצע וועלט-באשאפונג אויף א העכערער מדרגה.

איר זעט: לעבן פארן אייגענעם זעלבסט איז נישט קיין לייכטע זאך. נישטע מאלט דעם איבערמענטש נישט אויס קיין זיסע קאווע מיט פוטער-קיכלעך. ער רופט אים צו קאמף און יסורים, יסורים אן א שיעור.

נישטע, דער פרעדיגער פון עגאאיזם, איז בשום אופן נישט דער נביא פון יענער ליבשאפט צו זיך וואס לויפט נאך תענוג פארן גוף, אדער אפילו רוחניות'דיגע תענוגים פאר דער נשמה. דער איבערמענטש טראכט נישט וועגן זיין איך און זיינע תענוגים. ווייל יעדעס פארגעניגן מיינט צופרידנקייט, רואיגקייט, אן דערגרייכטן ציל, אן אפשטעל אין דער אנטוויקלונג.

דער זעלבסט פונעם איבערמענטש איז אבער דורכאויס אומרואיג. ער איז אינגאנצן א געשפאנטער שטרעבן צו עפעס א גרויסער זאך אין קונסט, וויסנשאפט, פילאזאפיע אדער עפנטליכן לעבן. א זאך וואס קען זיך קיינמאל נישט פארווירקליכן אין איר גאנצקייט.

זיין איינציגע טרייסט איז אז די טיפע ליבשאפט און ליידנשאפט צו דער גרויסער זאך מאכט אין אים פארשטומען אלע דאגות און צרות, אלע פריידן און הנאות פונעם אייגענעם איך. עס בלייבט אים נאר די שיינקייט פונעם טראגישן לעבן.

איר זעט: ביים גרונט פון נישטע'ס געדאנק טרעפן מיר ווידער "יסורים של אהבה", ווי ביי טאלסטאי. דארט: יסורים און קרבנות פון ליבשאפט צום צווייטן. דא: יסורים און

קרבת פאר א גרויסן ענין, וואס איז געווארן איינס מיט דער אייגענער נאטור, מיטן אייגענעם זעלבסט. פאר א גרויסן, רייכן אינהאלט וואס האלט די נשמה שטענדיג אויפגערווערט.

פון ליבשאפט און ליידנשאפט פאר דעם אינהאלט ווערט מען, און מען זאל ווערן, נישט בלויז א "גזלן" אויף זיך אליין, נאר אויך אויף דער גאנצער מענטשהייט, ווען זי וויל זיך שטעלן דעם איבערמענטש אין וועג.

דאס איז ניטש'ס יושר, דאס "העכסטע גוט" וואס ער אנטפלעקט דעם מענטש.

מארקס: אידעאלן און עקאנאמישע אינטערעסן

נו, און ווי שטעלט זיך צו די אלע פראבלעמען, סיי צו טאלסטאין און סיי צו ניטשע, דער דריטער דענקער, קארל מארקס?

מארקס האט נישט דערלעבט דעם פולן אויפקום פון טאלסטאין און ניטשע'ס מאראלישע ריכטונגען. ער איז געשטארבן ווען מען האט פון זייערע מאראלישע השקפות נאך כמעט נישט געהערט.

[רעדאקציע: דער מקור זאגט אז מארקס האט נישט דערלעבט ביידע ריכטונגען. דאס איז צו אבסאלוט: מארקס איז געשטארבן אין 1883, און ניטשע האט שוין פארעפנטליכט וויכטיגע מאראל-קריטישע ווערק אין 1878. מען קען די טענה פארשטיין וועגן זייער שפעטערער פארשפרייטונג אלס באוועגונגען, נישט וועגן דעם אנהייב פון זייער טראכטן].

אבער זיינע געדאנקען זענען געבליבן לעבן. זיי פלעכטן אריין אין דער ירושה פונעם ניינצנטן יארהונדערט א נייע שטימע, וואס וויל איבערקלאנגן סיי טאלסטאין אלטרואיזם, דאס לעבן פאר אנדערע, און סיי ניטשע'ס עגאאיזם, דאס לעבן פאר זיך.

וואס איז גוט? וואס איז שלעכט? לעבן פאר דעם צווייטן, אדער פארן אייגענעם זעלבסט? ביידע דענקער, סיי ניטשע און סיי טאלסטאין, טרעטן ארויס מיט אבסאלוט זיכערע ענטפערס פאר אלע דורות און צייטן.

ווען מארקס וואלט זיך צוגעהערט צו זייערע רייד, וואלט ער געפונען אז ביידע זענען אריינגעפאלן אין א קינדערישן, נאיוון טעות. זיי זוכן דאס העכסטע גוט, צו וואס דער מענטש זאל שטרעבן, און מיינען אז דער מענטשליכער שכל קען ארויסברענגען אזא אייביגן, אבסאלוטן אידעאל.

דער מענטשליכער שכל איז אבער, אין די ענינים פון גוט און שלעכט, יושר און עוולות, אייביגע אמת'ן און הייליגע פרינציפן, נישט קיין זעלבסטשטענדיג שאפנדיגע קראפט וואס שעפט דעם אינהאלט פון אירע הייליגקייטן פון זיך אליין.

ווער עס שטודירט די אנטוויקלונג פון דער מענטשליכער געזעלשאפט און גייט טיף אריין אין אירע געזעצן, קען גלייך איינזען: מענטשליכע געדאנקען וועגן מאראל און

רעליגיע זענען בלויז שאטנס, וואס ווערן ארויסגערופן פונעם אמת'ן גאנג פון דער עקאנאמישער אנטוויקלונג.

וואס פאר א לעבן די געזעלשאפט פירט, אזא מאראל האט זי. אויף וואס פאר אן אופן זי קעמפט מיט דער נאטור פאר די ערדישע גוטע זאכן, אזא הימל פון אידעאלן בויט זי זיך איבערן קאפ. אין יעדער געזעלשאפט איז דער מאראלישער אידעאל פארשידן, לויטן עקאנאמישן קלאס וואס ברענגט אים ארויס. די מאראל פון די קנעכט קען נישט זיין די מאראל פון די הערן. די אידעאלן פונעם פראלעטאריער, דעם ארבעטער אן אייגענע פראדוקציע-מיטלען, קענען נישט שטימען מיט די אידעאלן פון די בעלי-בתים.

נאך מער: די גאנצע איינטיילונג פון דער מענטשליכער וועלט אין "אידעאלן" און "ווירקליכקייט", אין מאראליש גוט און מאראליש שלעכט, איז לויט דעם מארקסיסטישן געדאנק בלויז אן אפשר פונעם פאקט אז די געזעלשאפט איז איינגעטיילט אין קלאסן, וואס פירן צווישן זיך א ביטערן קאמף.

וואס פאר א זין האט דעריבער די פראגע: צו וועלכע אידעאלן זאל דער מענטש שטרעבן? וואס איז באמת גוט און וואס איז באמת שלעכט?

די שטרעבונגען פון די גרויסע מאסן ווערן באשטימט דורך זייער עקאנאמישן מצב, זייער דאגת הפרנסה און זייער קאמף פאר בעסערע לעבנס-באדינגונגען. זייערע אידעאלן מוזן זיין צוגעפאסט צו דעם מצב און צו די דאגות.

קיין אידעאל, ווי שיין א יחיד זאל אים נישט אויסטראכטן, און ווי גרויס א גאון דער יחיד זאל נישט זיין, האט קיין אויסזיכט נישט אנצוצינדן די הערצער פון די גרויסע מאסן, אויב ער קען נישט באפרידיגן די באדינגונגען. ער מוז זיין צוגעפאסט צום געזעלשאפטליכן מצב פון געוויסע שיכטן פונעם פאלק.

ווען ער דרינגט יא אריין אין די קעפ און הערצער פון א גרויסן טייל פונעם פאלק, איז דאס נישט ווייל אן אבסאלוטער אמת שטעקט אין אים. עס איז פשוט ווייל ער האט געטראפן דעם באשטימטן עקאנאמישן מצב און די באשטימטע קלאסן-אינטערעסן וואס זענען דערפון ארויסגעוואקסן.

די עקאנאמישע אומשטענדן וועלן זיך ענדערן. מיט זיי וועלן זיך ענדערן די אינטערעסן, און מיט די אינטערעסן אויך דער אידעאל.

אנשטאט צו ברעכן דעם קאפ אויף דער פראגע וואס איז באמת גוט און וואס איז באמת שלעכט, זאגט מארקס, לאמיר בעסער אויסשטודירן דעם נאטירליכן גאנג פון דער היסטארישער אנטוויקלונג. מיט שטרענגער וויסנשאפטליכער פארשונג לאמיר זען וואוהין דער שטראם פונעם מענטשליכן פארשריט טראגט. דעמאלט וועלן מיר אויף זיכער וויסן וועלכע פארמען פונעם געזעלשאפטליכן לעבן מוזן ארויסקומען פון די אייזערנע עקאנאמישע נויטווענדיגקייטן וואס הערשן יעצט.

אזא וויסנשאפטליכע ארבעט איז, לויט מארקס, שוין געטאן געווארן. א דאנק זיינע אייגענע פארשונגען ווייסן מיר וואס גייט פאר אין דער היינטיגער געזעלשאפט, און וואס

מוז זיין דער רעזולטאט פון איר אנטוויקלונג.

עס שפילט זיך אפ א ביטערער קאמף צווישן דער בורזשואזיע, די קאפיטאל-באזיצער, און דעם פראלעטאריאט. עס מוז קומען צו א צוזאמענשטויס. אויב דער צוזאמענשטויס וועט זיך נישט ענדיגן מיטן אונטערגאנג פון דער גאנצער מענטשליכער קולטור, וועט דער נצחון מוזן געהערן צום פראלעטאריאט.

דאס פראלעטאריאט וועט אינגאנצן איבערבייטן די יסודות פונעם היינטיגן לעבן. אנשטאט דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט וועט קומען א סאציאליסטישע. פריוואטע אייגנטום, געזעץ, רעליגיע און פאמיליע וועלן, אין דעם אויסמאלונג, פארשווינדן. מיט זיי וועלן ממילא פארשווינדן אויך די מאראלישע געדאנקען וועגן גוט און שלעכט, ישר און עוולות, וואס זענען אויסגעוואקסן אין דער צייט פון זייער הערשאפט.

וועט אנשטאט דער אלטער מאראל אויסוואקסן א בעסערע, א שענערע? פון א ריין מארקסיסטישן שטאנדפונקט איז אזא פראגע נישט שייך. מארקסיזם האלט אז גוט און שלעכט, בעסער און ערגער, זענען בלויז שאטנס, אפשריגלונגען פון געוויסע אמת'ע דערשיינונגען, וואס זענען פאר זיך נישט גוט און נישט שלעכט. אויב אינעם סאציאליסטישן לעבן וועט אויסוואקסן א מאראל, וועט זי זיכער, פון יענער צייט'ס שטאנדפונקט, זיין די בעסטע און די שענסטע.

מיט א סך גרעסער רעכט קען מען פרעגן: וועט אין דער סאציאליסטישער געזעלשאפט בכלל זיין א פלאץ פאר סיי וועלכער מאראל?

מארקס האט א לאנגע צייט געגלייבט אז די גאנצע מאראל, נישט קיין חילוק וואס אירע אידעאלן זאלן זיין, וועט אפשר ארבעטן מיטן היינטיגן לעבן. אין דער צוקונפט וועט מען זי פארגעסן, אזוי ווי מען וועט פארגעסן די רעליגיע.

מארקס קען דעריבער גערעכנט ווערן צווישן די טעארעטישע קעגנער פון מאראל. כאטש דער מארקס פונעם "קאמוניסטישן מאניפעסט".

מען טאר אבער נישט מיינען אז ער איז געווען א קעגנער פון מאראל אינעם זעלבן זין ווי שטירנער, אדער שפעטער אין רוסלאנד טשערנישעווסקי. זיי האבן געוואלט אוועקשטעלן אנשטאט מאראל און טונגנד דעם "פארנייפטן אייגענעם אינטערעס." זיי האבן געגלייבט אז דער פרינציפ קען פיל בעסער פירן צו א מענטשליכן לעבן אין דער געזעלשאפט ווי די מאכטלאזע טונגנד.

מארקס איז געווען זייער ווייט פון די שטירנערישע געדאנקען. די מאראל וועט פארשווינדן, זאגט ער אינעם מאניפעסט, ווייל דער קלאסן-קאמף וועט פארשווינדן; אזוי ווי זי איז געבוירן געווארן ווייל דער קלאסן-קאמף האט זיך אריינגעריסן אינעם לעבן.

אין דער באמערקונג ברענגט מארקס ארויס א שיינעם, טיפן געדאנק. אין דער אריגינעלער קאמוניסטישער געזעלשאפט, וואו עס איז נאך נישט געווען קיין קאמף צווישן אינטערעסן, וואו אלע האבן געלעבט ווי ברידער אין איין משפחה, האט די

העכסטע טוגנד געהערשט אינעם לעבן. דווקא דעריבער האט מען זיך מיט איר נישט באשעפטיגט אין געדאנק. מען האט נישט געהאט קיין מעגליכקייט צו באגיין עוולות, און נישט געדארפט איינטיילן דערשיינונגען אין גערעכטע און אומגערעכטע.

ערשט ווען דער קלאסן-קאמף האט זיך אנגעהויבן, געטריבן פון פארשידענע עקאנאמישע אינטערעסן, איז די נאטירליכע עטיק פון דער מענטשליכער נאטור פארטריבן געווארן פונעם לעבן. די מאראל האט זיך אנגעהויבן ארומצוטראגן אין די קעפ. עס האבן זיך באוויזן עוולות, און דערמיט די נויטווענדיגע איינטיילונג אין גוט און שלעכט.

אין דער צוקונפט אבער, גלייבט מארקס, וועלן די עוולות ווידער פארשווינדן פונעם געזעלשאפטליכן לעבן, ווייל עס וועט פאר זיי נישט זיין קיין פלאץ. ממילא וועט די מאראל ווידער פארשווינדן פון די מענטשליכע קעפ.

א שיינער און טיפער געדאנק, וואס דערמאנט אביסל אין דער תורה'ס דערציילונג פון גן עדן און פונעם עץ הדעת. דארט ווערט דער מענטש פארטריבן פון גן-עדן ווייל ער האט פארזוכט פונעם בוים וואס גיט מאראליש וויסן פון גוט און שלעכט.

לויט מארקס'ס געדאנק איז דער מענטש קודם פארטריבן געווארן פונעם אריגינעל-קאמוניסטישן גן-עדן. דעריבער האט ער זיך אנגעהויבן אינטערעסירן מיט דער מאראלישער פרוכט. ער וועט איר ווידער פארגעסן ווען ער וועט צוריק אריין אין גן-עדן. ביידע, סיי די תורה'ס דערציילונג און סיי מארקס, האבן, ווי עס שיינט, געגלייבט אז פאר א גן-עדן לעבן איז דער מאראלישער עץ הדעת טוב ורע א גאנץ איבעריגע זאך.

א שיינער און טיפער געדאנק!

אבער מארקס האט, מסתמא, שפעטער אליין איינגעזען אז ער קוקט צו אפטימיסטיש אויף דער מענטשליכער נאטור.

צוזאמען מיט ענגעלס איז ער דעריבער געקומען צום רעזולטאט אז די מאראל וועט נישט פארשווינדן אין דער צוקונפטיגער געזעלשאפט. אין דער היינטיגער צייט איז זי זיכער נישט איבעריג. אבער די אלטע וועגן אויסצוגעפינען דעם "אמת'ן ישר" האבן זיי ווייטער אינגאנצן אפגעווארפן.

כל זמן דער קלאסן-קאמף הערשט, קען נישט זיין איין אלגעמיינ-מענטשליכע מאראל. דאס איז פאר זיי קלאר געווען. די מאראל פונעם קאפיטאליסט קען נישט טויגן פארן פראלעטאריער. און פונעם פראלעטאריער'ס ישר גייט א שוידער איבער דעם קאפיטאליסטנס גוף. עס איז נישט דא קיין אבסאלוטער מאסשטאב וואס זאל ווייזן ווער איז באמת גערעכט.

דער טעארעטישער חילוק צווישן די צוויי סארטן ישר איז אבער: די הערשנדע מאראל פונעם קאפיטאליסט שפיגלט אפ דערשיינונגען און לעבנס-פרינציפן וואס די געשיכטע האט שוין פאר'משפט צום טויט. דער ישר פונעם פראלעטאריאט דריקט זיך אויס אין זיין רעוואלוציאנערן קאמף קעגן אלע יסודות פון דער היינטיגער געזעלשאפט, און דריקט גלייכצייטיג אויס דעם ישר פון דער צוקונפט.

צום ערשטן בליק קען זיך דאכטן אז אזא ריין היסטארישער קוק אויף מאראלישע פראבלעמען קען בכלל נישט צולאזן א מאסשטאב פאר גוט און שלעכט. נישט בלויז קיין אבסאלוטן, נאר אפילו נישט קיין רעלאטיוון. יעדער מאראלישער פסק פאלט אוועק. אפילו א מאראלישע עצה צו וועלכן יושר מיר זאלן זיך אנשליסן איז נישט מעגליך.

עס דאכט זיך ווי מארקס וואלט אויף אלע אונזערע אומגעדולדיגע הארץ-ווייטאגן און קאפ-מוטשענישן געענטפערט: דאס איז בעצם נישט מיין באבע'ס דאגה.

מיט וועלכער מאראל זאל מען לעבן? עס ווענדט זיך אין דעם וועמענס אינטערעסן פילן אן דאס הארץ. ליגן דיר די אינטערעסן פון די קאפיטאליסטן אויפן הארץ, און זענען דיר די יסודות פון דער היינטיגער געזעלשאפט טייער, גיי צו זיי און לעב מיט זייער יושר. ציט דיין הארץ אדער דיין אינטערעס צו די ארבעטער און זייערע צוקונפטיגע אידעאלן, שליס זיך אן אין דער קעמפנדיגער ארמיי און ווער א סאציאליסט. אין ביידע פעלער ביסטו א פרוכט פון די עקאנאמישע אומשטענדן. אין ביידע ביסטו גלייך גערעכט, אדער גלייך אומגערעכט.

"און די יסורים פון די מאסן, וואס דער קאפיטאליזם פארגרעסערט? זענען זיי נישט גענוג צו ווייזן דעם וועג אויף וואס מיר מוזן גיין?"

"די יסורים פון די מאסן," ענטפערט דער מארקסיזם, "זענען דערווייל היסטאריש נויטווענדיגע יסורים. רחמנות און ווייכקייט זענען דא נישט אויפן פלאץ. ווי דאס גאנצע געזעלשאפטליכע לעבן, מוז מען אויך זיי באטראכטן ריין אביעקטיוו. ווי דער זיידע שפינאזא האט געלערנט: נישט וויינען, נישט לאכן, נאר פארשטיין".

קאלט, אייזיג קאלט, זעט דא אויס דער מארקסיזם. אבער עס דאכט זיך נאר אזוי. דא ווערן די זאכן באמת נישט געגעסן אזוי קאלט ווי מען גרייט זיי צו.

עס איז גענוג צו ליינען מארקס'ס "קאפיטאל", ענגעלס'ס "די לאגע פון דער ארבעטער-קלאס אין ענגלאנד", אדער סיי וועלכע אנדערע ערנסטע מארקסיסטישע פארשונג. מען זעט זייער גרינג וואוהין זייערע געפילן ציען.

דער קאפ קען טראכטן וויפיל ער וויל אז אינעם אבסאלוט, אינעם גרויסן וועלט-געשען, איז דער קאפיטאליסטנס יושר פונקט אזוי גערעכט ווי דער יושר פונעם פראלעטאריאט. זייער הארץ קען זיך אבער נישט אויסגלייכן מיט דעם געדאנק. עס רעוואלטירט און שרייט אויף טריט און שריט:

"פון דעסטוועגן זענט איר, קאפיטאליסטן, די אונטערדריקער. אייערע הענט זענען אנגעשמירט מיטן בלוט פון אייערע ברידער. איר פארדינט נישט דעם נאמען מענטש. מיר קעמפן פאר א צייט ווען דער מענטש וועט זיך קענען צעבליען אין זיין העכסטער מאראלישער פראכט!"

דעריבער קען נישט זיין קיין ספק וואס מארקס'ס יושר איז, און צו וועלכן אידעאל ער רופט אונז. פון אלע זיינע רייד, און נאך מער פון זיין גאנצן קריסטאל-קלארן לעבן, קלינגט איין רוף:

"לעב נישט פאר זיך. לעב פאר דער היסטארישער אנטוויקלונג פון דער מענטשליכער געזעלשאפט. לעב פאר דער פארווירקליכונג פונעם סאציאליסטישן אידעאל. דאס, און נאר דאס, איז דאס העכסטע גוט צו וואס א פארניפטיגער מענטש זאל שטרעבן".

דריי דענקער, דריי טעארעטישע שיטות, דריי פארשידענע אידעאלן פון יושר. און פון דעסטוועגן זענען אלע דריי קינדער פונעם ראדיקאלן געדאנק, פארשטייער פון דער צווייטער העלפט פונעם ניינצנטן יארהונדערט און פון איר איין איינציגע ירושה.

לאזט זייערע טעארעטישע סכסוכים א וויילע אין א זייט. הערט זיך צו צו די שטימען פון זייערע הערצער, און שטודירט זייער שטעלונג צו דער היינטיגער געזעלשאפט.

פרעגט זיי נישט וואס זיי וואלטן געוואלט מאכן פונעם מענטש, אדער מיט וואס זיי ווילן אנפילן זיין נשמה. פרעגט בעסער פון וואס זיי וואלטן געוואלט פטור ווערן אינעם היינטיגן לעבן; וואס זיי וואלטן אויסגעריסן מיטן ווארצל. איר וועט ווערן פארוואונדערט ווי איינשטימיג און פאראייניגט דער פולס פון זייער געדאנק שלאגט.

וואס אלע דריי ווילן אפּווארפן

לאמיר בקיצור דורכגיין זייער שטעלונג צו די יסודות פונעם היינטיגן לעבן.

דעם ערשטן כבוד מוזן מיר אפגעבן דעם וויכטיגסטן ווינקלשטיין פונעם געזעלשאפטליכן געביידע: דעם פרינציפ פון פריוואטע אייגנטום.

אז מארקס, דער מחבר פונעם קאמוניסטישן מאניפעסט, איז געווען א ביטערער קעגנער פון פריוואטע אייגנטום, דארף מען נישט דערקלערן. אבער אויך טאלסטאי איז אים אין דעם פרט נישט נאכגעשטאנען.

פריוואטע אייגנטום איז דער פרינציפ פון "מיין און דיין." בלויז דער קען אים אנהענגען, וואס מיינט אז א מענטש האט א רעכט ארויפצולייגן א האנט אויף א טייל פון דער וועלט'ס רייכטומען און זאגן: "דאס איז מיינס. דו טארסט זיך נישט צורירן דערצו. דאס דארף איך פאר זיך".

אבער ווי נאר איר זאגט מיט טאלסטאי "פאר זיך דארף איך גארנישט; דער גאנצער זין פון מיין לעבן איז עס אפצוגעבן פאר דיר," הערט דאס מיינס אויף. אלעס וואס דו זעסט ביי מיר, אלעס וואס דיר געפעלט, קענסטו נעמען. ווען דו נעמסט מיר צו דאס קלייד, וועל איך דיר אויך אפגעבן דאס לעצטע העמד פונעם גוף.

יעדער מוז, לויט טאלסטאי, טראכטן און שפירן אזוי. אלע "מיינס" מוזן דעריבער פארשווינדן, און מיט זיי אלע "דיינס." דאס אייגנטום-רעכט מוז פארשווינדן.

טאלסטאי איז געווען אן אויסגעשפראכענער קאמוניסט, נישט ווייניגער ווי די יידישע איסיים, פון וועמען, לויט דעם מחבר'ס היסטארישן בילד, דאס קריסטנטום איז ארויסגעוואקסן.

[רעדאקציע: א שייכות צווישן די איסיים און פרי קריסטנטום ווערט דעבאטירט אין דער פארשונג. אז דאס קריסטנטום איז גלייך ארויסגעוואקסן פון זיי, איז נישט קיין באוויזענער פאקט].

ער איז געווען א קעגנער פונעם אייגנטום-רעכט אינעם זעלבן זין ווי די גרינדער פונעם קריסטליכן גלויבן, ישו און זיינע ערשטע תלמידים.

אבער אפילו דער "עגאיסט" ניטשע, דאס "גולנישע הארץ", האט נישט געקענט אנהענגען דאס אייגנטום-רעכט. טראכט זיך אביסל טיפער אריין, און עס וועט איין קלאר ווערן אז עס קען נישט זיין אנדערש.

דאס אייגנטום-רעכט שטייט אויף צוויי פרינציפן. וואס געהערט מיר איז מיינס, און דו האסט קיין רעכט נישט זיך דערצו צוצורירן אן מיין רשות. וואס געהערט דיר איז דיינס, און איך האב קיין רעכט נישט עס צו נוצן אן דייין רשות. ווי נאר איך גראב אונטער איינעם פון די צוויי פרינציפן, פאלט צעווארפן דאס גאנצע אייגנטום-רעכט.

טאלסטאי האט אונטערגעגראבן דעם מיינס. ניטשע רייסט אויס דאס דיינס. ווי נאר גארנישט איז מיר פארווערט צוליב דער אנטוויקלונג פון מיין זעלבסט, ווי נאר איך דארף זיך מיט קיינעם נישט רעכענען ווען עס גייט אין קאמף פארן בעסערן טייל פון מיין איך, קען קיינער מיר נישט שטערן צו נעמען וואס איך דארף באמת.

איך קען נישט האבן קיין דרך-ארץ פאר דייין "דיינס". נישט קיין חילוק צי דו געהערסט צו דער גרויסער מאסע, וואס האט אין מיינע אויגן נישט מער רעכט ווי אקסן און שאף, אדער צי דו ביסט אליין פונקט אזא איבערמענטש ווי איך. ווייל אויך צווישן אונז, די איבערמענטשן, הערשט דער כלל: אלעס איז דערלויבט.

און ווי נאר דאס דיינס פארשווינדט פון אונזער צוזאמענלעבן, מוז אויך דאס מיינס צעפאלן. די נויטווענדיגע תוצאה פון ניטשע'ס איבערמענטש-געדאנק און ראדיקאלן עגאאיזם האט ער קלאר געזען, ווען ער האט באשריבן דאס לעבן פון די איבערמענטשן צווישן זיך: פולע ברידערשאפט, אן גרענעצן און אן פארבאטן.

איר זעט: דער עקסטרעמער ביטול היש פונעם אלטרואיסט טאלסטאי, און דער עקסטרעמער "אני ואפסי עוד" פונעם עגאיסט ניטשע, קומען אין דער אייגנטום-פראגע זיך צוזאמען אינעם קאמוניזם פון קארל מארקס.

צו אן ענליכן רעזולטאט קומען מיר ווען מיר פארגלייכן זייערע געדאנקען וועגן דעם צווייטן ווינקלשטיין פונעם געזעלשאפטליכן געביידע: דאס געזעץ, אדער דער שטאט.

די מאכט פונעם שטאט שטייט אויפן געזעץ. אבער אויף וואס שטייט די מאכט פונעם געזעץ? נאר אויפן שטיקל פאפיר וואו עס איז געשריבן אדער געדרוקט? אדער ליגט זיין גאנצע קראפט דערין וואס עס דריקט אויס דעם ווילן פונעם געזעץ-געבער?

און וואס איז ווען איך האב קיין טראפ רעספעקט נישט פארן ווילן פונעם געזעץ-געבער, און וויל אים נישט פאלגן? ווען די גאנצע מאכט פונעם געזעץ וואלט געלעגן נאר אין מיין

דרך-ארץ פאר אים, וואלט מיין שלעכטער ווילן זי אינגאנצן צעבראכן.

דאס געזעץ האט אבער א שטארקערע, זיכערערע שמירה ווי דעם ווארט און ווילן פונעם יחיד. דער שטאט היט דאס געזעץ דורך שטראף. איר קענט מיך נישט צווינגען צו טון וואס איך וויל נישט, אדער נישט צו טון וואס איך וויל און קען. אבער איר קענט מיך שלעפן פאר א געריכט. דאס געריכט וועט מיך איבערגעבן צום אויספירער פון דער שטראף. ער וועט מיר אנטון ביטערע צרות, און אינעם ערגסטן פאל אפילו נעמען מיין לעבן.

אין דער לעצטער ליניע שטייט די מאכט פונעם שטאט דעריבער אויף דער מאכט צו נוצן געוואלד קעגן מיר, מיר אנטון שלעכטס.

דאס אליין איז גענוג אז טאלסטאי זאל זיין א קעגנער פון יעדן שטאט און יעדן געזעץ. וואס פאר א שלעכטס א מענטש זאל האבן געטאן, וואס פאר א פארברעכן ער זאל האבן באגאנגען: ענטפער נישט מיט ביז אויף ביז, זאגט טאלסטאי. קעמף נישט קעגן געוואלד מיט געוואלד.

געטריי ביז צום עק צום ריינעם ערשטן קריסטנטום, וואס פארווערט איינעם צו משפטן דעם צווייטן, מוז טאלסטאי אויך פאדערן אז יעדער משפט זאל ווערן אפגעשאפט. ממילא אויך יעדע שטראף, יעדע געוואלד וואס דער אויספירער נוצט קעגן דעם פארברעכער.

דערמיט ווערט אינגאנצן צעריבן דער יסוד וואס האלט דאס געזעץ. מיטן געזעץ פאלט אויך דער שטאט.

ניטשע מוז ווידער אונטערגראבן דעם יסוד פון געזעץ און שטאט, ווייל דער איבערמענטש קען נישט אנעמען איבער זיך קיין מאכט וואס זאל האבן דאס רעכט צו פארצויםען זיין ווילן.

אז ניטשע און טאלסטאי זענען געווען אנארכיסטן אינעם פולסטן און טיפסטן זין פונעם ווארט, איז היינט, לויט דעם מחבר'ס באטראכטונג, שוין פאר קיינעם נישט קיין סוד.

אביסל שווערער ווערט דער פונקט ווען מיר גייען איבער צו מארקס. מארקס איז זיכער נישט געווען קיין אנארכיסט. נישט בלויז אין דער היינטיגער צייט פון קאמף, ווען עס ליגט אין די אינטערעסן פונעם פראלעטאריאט אויסצונוצן דעם שטאטס-אפאראט כדי צו דערנענטערן די געזעלשאפטליכע רעוואלוציע. ער איז געווען א קעגנער פון אנארכיזם אויך פאר דער ווייטער צוקונפט.

אבער בשום אופן נישט ווייל אנארכיזם שאפט אפ דעם שטאט און דאס געזעץ, דעם פיזישן צוואנג וואס איין טייל מענטשן נוצט קעגן דעם אנדערן. אין דעם פונקט איז מארקס געווען פונקט אזא אנארכיסט ווי קראפאטקין.

פאר דער צוקונפט גייט מארקסיזם זיך פאנאנדער מיט אנארכיזם נאר אויף וויפיל אנארכיזם קעמפט קעגן א גרויסער, צענטראליזירטער עקאנאמישער פארוואלטונג, פאר

וואס מארקס שטעלט זיך איין.

אבער אויך דעם צענטראליזירטן, ריזיגן מענטשהייטס-קאמוניזם וואס מארקס זעט פאראויס, קען מען זיך גוט פארשטעלן אן א טראפ שטאט, אן פיזישן צוואנג און שטראף. בלויז דורך פרייוויליגע אפמאכן, ווי די אפמאכן צווישן פעלקער אינעם אינטערנאציאנאלן לעבן, איבער וואס עס איז נישט דא קיין העכערער הערשער מיט א בייטש אין דער האנט.

מארקס האט טאקע אזוי געקוקט אויף דער צוקונפט. דער שטאט, דאס הייסט די פיזישע מאכט פון איין מענטש איבערן צווייטן, איז פאר אים געווען א היסטארישע פרוכט פון פריוואטע אייגנטום און קלאסן-קאמף. א שוץ-מיטל פון די הערשנדע קלאסן קעגן די אונטערטעניגע. אין א קאמוניסטישער געזעלשאפט, וואו עס קענען נישט זיין קיין הערשנדע און אונטערטעניגע קלאסן, קען לויט מארקס אויך נישט זיין קיין שטאט און קיין געזעץ.

דארף מען זיך נאך לאנג אפשטעלן ביים דריטן זייל פונעם געזעלשאפטליכן געביידע, די קירכע און די רעליגיע? וועגן מארקס, דעם מאטעריאליסטישן אטעאיסט, און נישט, דעם אנטי-קריסט, זענען אלע פירושים איבעריג.

אבער אפילו דער פרומער, קריסטליכער טאלסטאי, פאר וועמען רעליגיע איז דאס העכסטע אין דער וועלט, איז געווען פונקט אזא פארביטערטער קעגנער פון יעדע קירכע און יעדן הערשנדן, ארויפגעצוואונגענעם גלויבן ווי די צוויי וועלט-בארימטע "אפיקורסים".

טאלסטאי ווייסט בלויז פון איין מקור פאר אמת'ער רעליגיע: דאס אייגענע רעליגיעזע באוואוסטזיין פון יעדן יחיד. א רעליגיע וואס אנטפלעקט פאר א מענטש "אני מאמין" וואס ער מוז אננעמען, אפילו ווען ער גלייבט נישט אין זיי, אדער וואס ער נעמט אן ווייל ער פארשטייט אליין נישט אין וואס ער דארף גלייבן, איז דער גאנצער היפך פון וואס רעליגיע דארף זיין.

א גלויבן וואס וויל זיך אריינמישן אינעם אנדערנס לעבן און אים צווינגען צו טון וואס אים געפעלט נישט, איז שוין נישט קיין גלויבן. עס איז א שטאט, א שטיק טייוולישע מאכט צוגעדעקט מיטן מאנטל פון א געטליכן געבאט.

דעם געטליכן מאנטל אראפצורייסן פון אלע עקזיסטירנדע קירכעס, און קלאר צו ווייזן פאר דער וועלט דאס שטיקל טייוולישע מאכט וואס שטעקט אין זיי, איז געווען איינע פון טאלסטאייס באלויבטסטע טעמעס, וואס ער האט אפט און ערנסט באארבעט.

מיר בלייבט נאך צו זאגן א פאר ווערטער וועגן דעם פערטן יסוד פונעם היינטיגן לעבן: דעם משפחה-פרינציפ, דעם קודש-הקדשים פון דער היינטיגער בעל-בית'ישער וועלט.

דער משפחה-פרינציפ איז נישט בלויז א כלל וואס דער שטאט שטעלט אויף און די הערשנדע רעליגיע הייליגט; א כלל וואס באשטימט ווער מעג מיט וועמען פירן א

געשלעכטליכן לעבן. אויך נישט בלויז א קאנטראקט צווישן מאן און פרוי, אז זיי דארפן אין דעם געביט געהערן איינע צום אנדערן.

עס איז אויך א געזעלשאפטליך-עטישער אידעאל. ער פאדערט אז דאס בעסטע שטרעבן פונעם מענטש און אלע זיינע כוחות זאלן קודם ווערן געווינדמעט צום גליק פון זיין משפחה. קודם איך, מיין "צווייטע העלפט" און מיינע קינדער; דערנאך אלע מיינע קרובים; דערנאך מייין פאטערלאנד; און ערשט צום סאמע סוף די גאנצע איבעריגע מענטשהייט.

פון דעם משפחה-פרינציפ, אין ביידע באדייטן, האבן זיך אלע אונזערע דריי ראדיקאלע דענקער גלייך שארף אפגעזאגט. סיי אלס א כלל וואס באשטימט דאס געשלעכטליכע לעבן פון מאן און פרוי, און סיי אלס אן אידעאל וואס זאל שטיין אינעם צענטער פונעם מענטשנס דאגות.

מארקס האט, אויף זיין שטייגער, געוויזן די היסטארישע סיבות וואס האבן די משפחה ארויסגעברענגט, און די עקאנאמישע באדינגונגען פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט וואס גראבן היינט אונטער אירע ווארצלען. לויט דעם בילד וועלן זיי מאכן אז זי זאל אין דער צוקונפט אינגאנצן פארטריקענען.

ניטשע האט אין איר געזען דעם צוזאמענגעצויגענעם גיפט פונעם פיליסטער-לעבן, פונעם קליינבירגערליכן זיך-באקוועם-מאכן. א לעבן וואס פארקרימט דעם מענטשליכן גייסט און פארשפארט אים אין א הינער-שטייג.

אפילו טאלסטאי, דער פרומער, גוטער און הייליגער טאלסטאי, האט נישט געפונען פאר איר קיין גוט ווארט. ווי וואלט ער געקענט זיין איר פארטיידיגער און באשיצער?

ווי אסקעטיש ער זאל נישט זיין, ווי ווייניג ער זאל נישט האלטן פון דער גוף'ס תאוה, און ווי שטארק ער זאל וועלן אז יעדער מענטש זאל אפלעבן זיין גאנצן לעבן "אן זינד", האט ער גוט פארשטאנען אז דאס איז אן אוטאפיע. פון דער פשוט'ער ערדישער ליבשאפט קען מען נישט פטור ווערן.

וואו זי איז דא, וואו דער מענטש האט שוין אריינגעלייגט אלע זיינע כוחות אינעם קאמף מיטן גוף, און שפירט אז ער מוז ליב האבן, דארף די ליבשאפט נישט דעם פאליציי-מייסטער'ס הסכמה און דעם גלח'ס ברכה. דארט איז זי אבסאלוט פריי. קיין געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע האט נישט קיין רעכט זיך קעגן איר צו שטעלן.

ליבשאפט איז א פריוואטע, אינטימע אנגעלעגנהייט פון די וואס האבן ליב. זייער אייגענער געוויסן דארף באשטימען זייער לעבן. קיין מאכט פון דרויסן טאר זיך נישט אריינמישן.

טאלסטאי איז אויך געווען הימל-ווייט פונעם געדאנק אז "מיינע אייגענע", מיין משפחה, האבן א גרעסער רעכט אויף מייין ליבשאפט און זארג ווי א ווילד-פרעמדער. אינעם מלכות-שמים אויף דער וועלט וואס ער האט געפרעדיגט אין זיינע שריפטן, איז נישט דא

קיינ חילוק צווישן אייגענע און פרעמדע. אלע מענטשן, אן אויסנאם, זענען אייגענע. אלע זענען גאטס קינדער, אלע ברידער און שוועסטער.

עס פארשטייט זיך אז אויך וועגן נאציאנאליזם און פאטערלאנד-ליבשאפט זענען די דריי דענקער געגאנגען האנט אין האנט. זיי האבן דורכאויס אפגעווארפן אז פאר א מענטש זאל איין פאלק אדער לאנד זיין מער מיוחס ווי אן אנדערס.

טאלסטאי און נישטע זענען געווען ראדיקאלע קאסמאפאליטן: זיי האבן זיך בכלל נישט געוואלט רעכענען מיט חילוקים צווישן פעלקער. מארקס איז זיין גאנץ לעבן געווען אן אינטערנאציאנאליסט. ער האט איינגעזען אז יעדער פאלק וויל פירן זיין אייגענעם קולטורעלן לעבן אויף זיין שטייגער, און האט זיכער א רעכט דערצו. אבער ער האט גלייכצייטיג פארלאנגט אפצושאפן יעדע הערשאפט פון איין פאלק איבערן צווייטן. אלע פעלקער זאלן לעבן פאראייניגט ווי ברידער אין דער איינציגער משפחה פון דער מענטשהייט.

עס איז נישט מיין היינטיגע אויפגאבע זיך קריטיש אפצושטעלן ביי די געדאנקען פון טאלסטאי, נישטע און מארקס, און אויסצופארשן אויף וויפיל זייער ראדיקאלע קריטיק פון די יסודות פונעם מאדערנעם לעבן איז גערעכט.

איך וויל נאר באמערקן אז איך שטים נישט אינגאנצן מיט זיי, בעיקר וועגן אייגנטום, משפחה און געזעץ. עס דאכט זיך מיר אז דער ראדיקאלער געדאנק פונעם צוואנציגסטן יארהונדערט וועט דארט מוזן אריינברענגען זייער וויכטיגע תיקונים. אזוי ווי מארקס האט, לויט מיין מיינונג, פארבעסערט דעם קאסמאפאליטיזם ווען ער האט אים פארוואנדלט אין אינטערנאציאנאליזם.

אינטערנאציאנאליזם שאפט נישט אפ די פעלקער, ווי קאסמאפאליטיזם וויל. ער וויל זיי פארברידערן. אפשר קענען אויך אייגנטום, משפחה און געזעץ, אדער שטאט, מיטן זעלבן רעכט פארוואנדלט ווערן אין אנדערע, העכערע פרינציפן, אן אויסצורייסן דעם עצם פון זייער עקזיסטענץ.

אבער, ווי געזאגט, יעצט איז נישט די צייט זיך צו באשעפטיגן מיט דער קריטיק פונעם אלטן ראדיקאלן געדאנק. מיין ארבעט איז געווען אייך צו ווייזן וואס דער ראדיקאלער יושר פונעם ניינצנטן יארהונדערט איז געווען, און ווי ער האט זיך אויסגעדריקט אין די געדאנקען פון זיינע דריי בעסטע פארשטייער.

דער פארגלייך איז אזוי אינטערעסאנט און לערנרייך, אז איך וועל מיר נעמען די פרייהייט אנצורירן נאך עטליכע פונקטן. כאטש איך ווייס גוט אז מען קען סיי ווי נישט אויסשעפן דעם גאנצן ענין.

ווען צוויי שטייען קעגן דעם דריטן

מיר זענען געווארן באקאנט מיטן וויכטיגסטן פונקט וואו אלע דריי גייען זיך פאנאנדער: דאס העכסטע גוט פארן מענטש. מיר האבן אויך געברענגט א סך וויכטיגע פונקטן וואו

יעצט וויל איך פון אויבנאויף אנרירן עטליכע טעארעטישע פראגעס, וואו צוויי פון אונזערע דענקער קעמפן האנט אין האנט קעגן דעם דריטן. טאלסטאי און ניטשע קעגן מארקס; ניטשע און מארקס קעגן טאלסטאי; מארקס און טאלסטאי קעגן ניטשע.

טאלסטאי און ניטשע זענען ביידע מיסטיקער. ביידע גלייבן אין "מבשרי אחזה אלוה:" דורך מיין אייגענע וועזן דערקען איך די גאטהייט.

אין דער אייגענער נשמה געפינט טאלסטאי ליבשאפט צו דער מענטשהייט. אין זיין געדאנק פארוואנדלט זיך די ליבשאפט אין א ניצוץ, א פונק פונעם געטליכן שכל וואס הערשט אין דער גאנצער וועלט, און דריקט זיך אויס אין ליבשאפט און יסורים, אין דער פרייד פון מסירת-נפש.

ניטשע געפינט אין דער אייגענער נשמה א שטרעבן צו הויכע, אומענדליכע הימלען. א ליידנשאפטליכן האס צו אלעם נידעריגן, וואכעדיגן, שלעפנדיגן, וואס איז פארטאן אין דער זוהמא פונעם טאג-טעגליכן לעבן. גלייך ווערט פאר אים זיין נשמה, זיין זעלבסט, אן אויסגוס פון יענער וועלט-קראפט וואס הערשט איבער דער גאנצער אנטוויקלונג: דער נאטור'ס שטרעבן צו אלץ העכערע, ריינערע און מעכטיגערע לעבנס-פארמען. ער האט איר געגעבן דעם נאמען "ווילן צו מאכט."

מארקס איז פריי פון דער נאטור-פילאזאפישער מיסטיק. א מאטעריאליסט פון דער אלטער שול, גלייבט ער אין דער טויטקייט פון דער נאטור. זי האט נישט קיין נשמות, שכלים אדער ווילנס. עס איז נישט דא איבער איר קיין גייסטיגער הערשער. אלע גייסטיגע דערשיינונגען זענען אין זיינע אויגן בלויז א מצב פון דער אייביג טויטער מאטעריע. מען געפינט זיי נאר אין לעבעדיגע מוח און נערוון. ווען דער ארגאניזם שטארבט, פארשווינדן אויך זיינע נשמה, שכל און ווילן אויף אייביג.

אין די מאראלישע פראגעס, אינעם גרויסן פראבלעם פונעם העכסטן גוט, זענען טאלסטאי און ניטשע ראציאנאליסטן: זיי פארלאזן זיך אויפן אייגענעם שכל און גלייבן אין זיין כח ארויסצוברענגען דעם אבסאלוטן אמת. פארוואס זאל מען נישט גלייבן אין אים? ער איז דאך א חלק אלוה ממעל, א טייל פון דער גייסטיגער וועלט-וועזן אליין. זאל ער אינעם מענטש נישט וויסן וואס ער וויל און טוט אין דער נאטור?

"דעריבער איז קלאר, אן שום ספק, אז גאט וויל די ליבשאפט צו דער מענטשהייט און מסירת-נפש פאר איר. דאס איז דאס העכסטע גוט," זאגט טאלסטאי.

"דעריבער איז קלאר, אן שום ספק, אז די גאטהייט, אדער די וועלט-וועזן, קוקט אראפ אויף דער גאנצער מענטשהייט, ווייל זי טראכט שוין יעצט וועגן אן איבערמענטשהייט," זאגט ניטשע.

מארקס איז אבער אין דער מאראל-פילאזאפיע, ווי אין אלע פראגעס פון מענטשליכע שאצונגען און הסכמות, נישט קיין ראציאנאליסט, נאר א רעלאטיוויסט. אויף דעם געביט איז פאר אים נישט דא קיין אבסאלוטער אמת. דער אמת ענדערט זיך לויט די

אומשטענען. דער גייסט פון דער געזעלשאפט, איר באוואוסטזיין, שפיגלט נאר אפ איר מאטעריע, איר עקאנאמישע עקזיסטענץ.

טאלסטאי און נישטע זענען אויך אנארכיסטן אינעם זין וואס פאר זיי שטייט דער יחיד אינעם צענטער פון דער עקזיסטענץ. אים האבן זיי אין אויג, צו אים ווענדן זיי זיך מיט זייער פרעדיגט, אויף אים בויען זיי זייערע האפענונגען.

מארקס איז א סאציאליסט. דער יחיד איז פאר אים בלויז א טייל, א צעל, פונעם געזעלשאפטליכן ארגאניזם. אינעם לעבן פון דער געזעלשאפט גייט ער טיף אריין. אירע געזעצן פארשט ער אויס. אין איר אנטוויקלונג איז ער אינטערעסירט. אויף אירע אינערליכע פראצעסן בויט ער זיינע האפענונגען.

אין עטליכע פונקטן לאזט נישטע אבער איבער טאלסטאי און פאראייניגט זיך מיט זיין פריערדיגן קעגנער מארקס, כדי צו באקעמפן זיין פריערדיגן חבר.

איך רעד שוין נישט דערפון וואס ביידע, נישטע און מארקס, מוזן אנעמען א פול מויל געלעכטער, ווי דער עברי וואלט געזאגט, ווי נאר טאלסטאי הייבט אן רעדן וועגן קריסטליכער ליבשאפט און גערעכטיגקייט. האבן די ליבשאפט און גערעכטיגקייט, אפילו ווען זיי האבן געוואלט זיין ערנסט, ערגעץ אמאל געקענט א קאץ אן עק פארבינדן?

איך רעד אויך נישט דערפון וואס ביידע קענען בשום אופן נישט מסכים זיין צו טאלסטאייס גלויבן אינעם פרייען ווילן. ער באטראכט דעם מענטש ווי א זעלבסטשטענדיגע באשעפעניש וואס קען יעדע צייט, ער דארף נאר וועלן, באהערשן און רעגלען זיין לעבן פון זיך אליין. נישטע און מארקס האבן צו שטארק געגלייבט אין דער אייזערנער מאכט פון דער נאטירליכער אנטוויקלונג, צו קענען צולאזן אזא אויסנאם פארן מענטש.

איך מיינ דא אן אנדערן, נאך וויכטיגערן פונקט: גליק, דער מיטל-פונקט ארום וואס אלע טאלסטאייס געדאנקען דרייען זיך.

טאלסטאי גלייבט אין דער מעגליכקייט פון גליק און פרייד פארן מענטש. ער זוכט אויסצוגעפינען ווען, און אונטער וועלכע אומשטענדן, עס ווערט מעגליך. נישטע לייקנט אינגאנצן סיי די מעגליכקייט פון גליק און סיי אז מען זאל עס בכלל וועלן. די גאנצע מעשה פון גליק איז לויט אים אן אויסגעטראכטע נארישקייט. דער פיליסטער, דער קליינבירגער, האט עס אויסגעטראכט, און דערביי, זאגט ער, געבלינקט מיט די אויגן.

צו וועמען וואלט מארקס זיך אנגעשלאסן? א סך מיינען, און נישטע אליין וואלט געזאגט: זיכער צו טאלסטאי. איז מארקס נישט קיין סאציאליסט? און וויל סאציאליזם נישט גליקליך מאכן די מענטשהייט?

די אמונה-טפלה אז מארקס האט געוואלט גליקליך מאכן די מענטשהייט איז אזוי פארשפרייט, אז מיר האבן זי אפילו געפונען ביי אזא חשוב'ן מארקסיסט ווי דער

רוסישער בעלטאוו. ער האט אינעם נאמען פון מארקסיזם געזאגט אז זיין מאראלישער פרינציפ איז דער זעלבער ווי ביי אלע אוטיליטאריסטן: די וואס מעסטן א מעשה לויט איר נוצן און די הנאה וואס זי ברענגט. אויך דעם לעצטן ציל פון סאציאליזם דארף מען, לויט אים, ארייננעמען אינעם כלל: דאס גרעסט-מעגליכע גליק פאר דער גרעסט-מעגליכער צאל מענטשן.

דאס ווייזט אבער ווי ווייניג אפילו זייער חשוב'ע מארקסיסטן זענען אריינגעדروנגען אין די טיפענישן פון זייער אייגענער תורה.

מארקס האט נישט געקענט האלטן פונעם אוטיליטארישן גליק-פרינציפ, פשוט ווייל גליק איז פאר אים א סוביעקטיווע זאך. יעדער פארשטייט עס אויף זיין אופן. אפשר איז עס קיינמאל נישט געווען אויף דער וועלט און וועט קיינמאל נישט זיין.

די אנטוויקלונג פון דער מענטשליכער געזעלשאפט, ווי מארקס האט זי פארגעשטעלט, שטרעבט נישט צום גליק פון יחידים. זי שטרעבט צו עפעס אנדערש, אפשר עפעס גרעסערס: צו דער געזעלשאפט'ס מאכט איבער דער נאטור, דורך דער אנטוויקלונג פון אירע פראדוקציע-כוחות.

דאס איז מארקס'ס יסוד-געדאנק, דער מיטל-פונקט פון זיין געשיכטס-פילאזאפיע. ווי טיף האט ער געשאצט די גרויסע נצחונות פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט איבער דער נאטור, כאטש זיי זענען פארבונדן מיט אומצאליגע יסורים פון מיליאנען! און ווי ערנסט האט ער גענומען די יסורים, וויסנדיג אז זיי זענען א נויטווענדיגער, רעוואלוציאנערער מאמענט. זיי פירן צו א נייעם געזעלשאפטליכן סדר וואס וועט נאך שטארקער מאכן איר מאכט איבער דער נאטור.

אויב איר ווילט, שטעקט דא א שטיקל "געזעלשאפטליכער ניטשעאניזם," די פאעזיע און התלהבות פונעם ווילן צו מאכט. און מיט וואס פאר א פאראכטונג האט מארקס געקוקט אויף דער טעאריע פונעם גרעסט-מעגליכן גליק און אויף איר גייסטיגן פאטער, דעם ענגלענדער בענטהאם. "ווען איך וואלט געהאט דעם מוט פון מיין פריינד היינריך היינע," זאגט ער ערגעץ אינעם קאפיטאל, "וואלט איך אים גערופן א גאון אין טפשות".

[רעדאקציע: די פולע מארקס-פארמולע איז "א גאון פון בורזשואזער טפשות." דער מחבר ברענגט דא דעם קירצערן נוסח].

ניין, דער גליק-אידעאל איז פאר זיי געווען צו קליין, סיי פאר ניטשע און סיי פאר מארקס. דערפאר זענען דא אויך פונקטן וואו מארקס און טאלסטאי קומען זיך צוזאמען קעגן ניטשע. איך וועל ברענגען נאר איינעם, אבער א זייער וויכטיגן פארן כאראקטער פון ביידע.

סיי מארקס און סיי טאלסטאי קענען אויף ניטשע'ס איבערמענטש נישט קוקן אנדערש ווי אויף א ווילדער פאנטאזיע פון א קראנקן קאפ. אן איבערמענטש וואס רייסט זיך אינגאנצן אפ פון די מאסן, שטעלט זיך קעגן זיי, און וויל אפילו נישט ווירקן אויף זיי און

זיי אויפהייבן צו זיך, איז פשוט גארנישט מיט נישט. זיינע שטרעבונגען זענען פון פאראויס פאר'משפט צו פארזינקען אין תוהו-ובוהו.

די מענטשליכע געשיכטע און אנטוויקלונג ווערן נישט געשאפן פון די העלדן, נאר פון די גרויסע מאסן. וואס פאר געזעצן זאלן נישט שטיין הינטער די מאסן, ווי מען זאל נישט באטראכטן די מאכט וואס טרייבט זיי שטענדיג ווייטער, אין זיי, און נאר אין זיי, פארווירקליכט זיך דער מענטשליכער פארשריט.

זיי זענען די אמת'ע טרעגער פון דער מענטשליכער געשיכטע. זייער שכל און זייער יושר ווערן דורכגעפירט אינעם לעבן. די גלענצנדיגע מעשים פונעם העלד, וואס דער היסטאריקער באזינגט אזוי אפט, זענען ביים נענטערן קוק נישט די פרוכט פון זיין ווילן און זיין שכל. זיי זענען די פרוכט פון יענער העכערער מאכט וואס הערשט איבערן מענטשליכן לעבן, און טרעט בולט ארויס אין די באוועגונגען פון די מאסן.

דער העלד, וואס פאר ניטשע איז דער ציל פון דער געשיכטע, איז נישט קיין ציל פאר זיך. אין בעסטן פאל איז ער בלויז א געצייג אין אירע הענט. ער פירט נישט; ער ווערט געשטופט. דאס איז דער הויפט אנטי-מאמין פון מארקס'ס געשיכטס-פילאזאפיע, און אויך דער יסוד-געדאנק פון טאלסטאייס ראמאן "מלחמה און שלום".

אבער ענעג פארגליכן. איך האף אז די ווייניגע פונקטן וואס איך האב געברענגט, בלויז א קליינער טייל פון וואס מען וואלט געקענט צוזאמענשטעלן, געבן א מער אדער ווייניגער קלאר בילד. ווי די וויכטיגסטע טעארעטישע און פראקטישע שטרעמונגען פונעם ניינצנטן יארהונדערט האבן זיך אפגעשפיגלט אין די קעפ פון טאלסטאיי, ניטשע און מארקס. וואס האט זיי פאראייניגט, און אין וואס זענען זיי געווען פיינטליך איינער צום צווייטן.

אמת, יושר און חן

יעצט קענען מיר פרעגן וועגן דעם ווערט פון דער גייסטיגער ירושה וואס דאס ניינצנטע יארהונדערט לאזט אונז איבער אין זייערע שיטות. בעיקר וועגן איר ווערט פאר דעם יסוד-פראבלעם וואס מיר האבן די גאנצע צייט געהאט פאר די אויגן: דאס העכסטע גוט.

וואס דארף דער מענטש טון? וואס איז דאס העכסטע גוט צו וואס ער זאל שטרעבן? איז עס טאקע נויטווענדיג אז דער יושר זאל זיך צעטיילן אין דריי פיינטליכע ריכטונגען: טאלסטאייס אבסאלוטער אלטראיזם, ניטשע'ס אבסאלוטער עגאאיזם און מארקס'ס סאציאליזם? זענען זיי באמת פיינטליך איינע צום אנדערן?

איידער איך פרוביר ענטפערן, וויל איך אייך דערמאנען א קלייניגקייט פון דער געשיכטע פונעם מאדערנעם געדאנק.

נאך צום סוף פונעם אכצנטן יארהונדערט, כמעט אויפן שוועל פונעם ניינצנטן, האט א דייטשער געלערנטער פראפעסאר איינגעטיילט אלע מענטשליכע אידעאלן אין דריי

גרויסע גרופעס: ליבשאפט צום אמת, ליבשאפט צום יושר, צום גוטן, און ליבשאפט צו שיינקייט. שוין ער האט פארשטאנען אז אלע דריי דארפן פאראייניגט ווערן.

"דאס אמת'ע, גוטע און שיינע" איז געווארן א פארמולע וואס יעדער געבילדעטער מענטש אינעם אנהייב פונעם ניינצנטן יארהונדערט האט נישט ארויסגעלאזט פון מויל. מען האט זי איבערגעקייט ביז צו חלשות. שפעטער, אין די ראדיקאלע צייטן, אפשר א דאנק שטירנערן, האט מען פון איר היבש געמאכט חוזק. אויך אין אונזערע לעצטע צייטן האט מען זיך גענוג געוויצלט מיט "דאס אמת'ע, גוטע און שיינע."

און עס איז נישט קיין חידוש אז יעדע רעוואלוציאנערע תקופה לאכט פון דער פארמולע. אין א צייט ווען דער הערשנדער אמת איז שוין לאנג געווארן א הימל-שרייענדיגער שקר, אבער דער שקר שרייבט זיך נאך אונטער מיטן אלטן נאמען אמת, אן אפילו רויט צו ווערן; ווען די הערשנדע אומגערעכטיגקייט גייט מיט א שטאלץ אויפגעהויבענעם קאפ, און די פאליציי טרייבט פאנאנדער דעם עולם מיטן רוף "מאכט פלאץ, דער יושר גייט!" ווען אן אלטע מומיע ווערט צוגעפוצט מיט פאדער און פארב, און מען פאדערט אז אלע זאלן זיך בוקן פאר איר אלס דער אייביגער שיינקייט - אין אזא צייט איז באמת שווער צו נעמען די פארמולע אין מויל אן אויסצוברעכן אין א שטארקן געלעכטער.

אבער וואס קען מען טון? דער אלטער דייטשער פילאזאפיע-פראפעסאר איז דאך געווען גערעכט. ווי דער אנהאלט פון אמת, יושר און שיינקייט זאל זיך נישט ענדערן, זענען דא אמת'ן און געדאנקען פון יושר, און נאך מער שאפונגען פון שיינקייט, וואס זענען ביז היינט אזוי יונג און פריש ווי ווען זיי זענען געקומען אויף דער וועלט.

און ווי אנדערע אמת'ן, השקפות פון יושר און פארמען פון שיינקייט זאלן זיך נישט ענדערן אין יעדן דור, וועלן אלע אונזערע אידעאלן זיך שטענדיג אליין איינטיילן אין דער אייביגער פארמולע. מיר וועלן זי אויף יידיש רופן: אמת, יושר און חן.

רוב מענטשן לויפן אבער בלויז נאך איין טייל פון דער פארמולע. אלס גאנצע מענטשן דארפן מיר שטרעבן צו אלע דריי.

מיר "דארפן!" אבער עס איז, ווי עס שיינט, נישט גרינג דורכצופירן אינעם לעבן. זעלטן פאראייניגט א דענקער אין זיין שיטה אלע דריי זייטן פונעם מענטשליכן אידעאל, מיט גלייכע רעכט און אין גלייכע פארהעלטענישן. צו אפט ווערט דאס גלייכגעוויכט געשטערט צוליב איין דריטל, און די אנדערע צוויי דריטל ווערן אינגאנצן, אדער כמעט אינגאנצן, אוועקגעווארפן אין א ווינקל.

אויך אונזערע דריי דענקער זענען ליידער נישט קיין אויסנאם.

מען קען גרינג טרעפן אז ביי מארקס, דעם אביעקטיוון וויסנשאפטליכן פארשער און אנהענגער פון שפינאזא'ס "נישט לאכן, נישט וויינען, נאר פארשטיין," ליגט דער שווערפונקט פונעם גאנצן טראכטן אינעם אידעאל פון אמת.

"לאמיר פארשן דעם היסטארישן אנטוויקלונגס-גאנג ווי ער איז. לאמיר אים קוקן גלייך אין די אויגן. דאס איז די הויפטזאך. יושר, שיינקייט און אנדערע אידעאלאגיעס זענען

בלויז שאטנס פונעם נאטירליכן גאנג. מיט זיי קען מען זיך ווייניגער, אדער אפשר בכלל נישט, באשעפטיגן".

פאר טאלסטאי איז דער צענטער פון דער נשמה דער יושר, דאס גוטע. אמת און שיינקייט, וויסנשאפט און קונסט, האבן אפשר בכלל קיין ווערט נישט, אדער נאר אויף וויפיל זיי העלפן דעם יושר.

ניטשע'ס נשמה איז אינגאנצן פארזונקען אינעם אידעאל פון שיינקייט. זאל נאר די אייגענע נשמה זיין שייך אין איר מאכט, אין דער טיפעניש פון איר לעבן און יסורים. זאל נאר די שיינע טראגיק פונעם העלדנס לעבן און קאמף געפעלן דעם אויג. און א כפרה דער אמת: גארנישט איז אמת! א כפרה דער יושר: אלעס איז דערלייבט!

דער פאקט אליין אז מארקס, טאלסטאי און ניטשע האבן זיך אומבאוואוסט איינגעטיילט אין דער מלוכה פון אמת, יושר און חן, איז שוין א קלארער ראיה, דוכט זיך מיר, אז זיי האבן צעריסן דעם איינהייטליכן מענטשליכן אידעאל אויף דריי. נאר אין זייער פאראייניגונג ליגט דער ריכטיגער וועג צום העכסטן גוט. דאס וועט אונז נאך קלארער ווערן ווען מיר ווענדן זיך צו זייערע אידעאלן אליין.

איך וועל אויך דא אנהייבן מיט טאלסטאי.

זיין געדאנק איז: עגאאיזם קען נישט ברענגען אמת'ן גליק. ווי נאר די שווארצע אימה פונעם טויט באווייזט זיך, מוז די זון פונעם לעבן פארטונקלט ווערן. נאר די גרויסע ליבשאפט צו די מיטמענטשן קען אונז ראטעווען פון דער אימה, און מאכן פארגעסן אונזער אייגענעם ביטערן סוף.

די געדאנקען באטראכט איך אלס א גרויסע וויסנשאפטליכע אנטדעקונג. זי פארדינט צו שפילן אינעם לעבן פון דער מענטשליכער נשמה כמעט אזא וויכטיגע ראלע ווי ניוטאן'ס געזעץ פון ערד-ציעונג שפילט אין דער דערקלערונג פון דער נאטור.

ווען מען נעמט טאלסטא'ס געדאנקען אריין אין פלייש און בלוט, ווען מען גראבט אויף די פונקען פון מענטשנליכשאפט אינעם אייגענעם הארץ און בלאזט זיי אן צו א פלאם, קען מען נישט בלויז מיטן קאפ איינזען, נאר מיטן געפיל דערשפירן: מיין לעבן און דאס לעבן פון אלע אנדערע מענטשן זענען אינעם תוך איין און דאס זעלבע לעבן. מיין פארשווינדן איז נישט אזא וויכטיגע געשעעניש אז מען דארף זי אזוי שטארק נעמען צום הארץ.

דאס איז פאר מיר קלאר ווי דער טאג. אבער דערפון ארויסצופירן אז איך זאל לעבן בלויז פאר דעם צווייטן און בכלל נישט פאר זיך, איז שוין א היבשער שפירונג. מען דארף אים קודם גוט איבערטראכטן.

לאמיר פרובירן דורכצופירן טאלסטא'ס אלטראיזם ביז צום סוף אין געדאנק. איך לעב נישט פאר מיר, נאר פאר אייך. מיין נשמה איז בלויז א שפיגל וואס דארף אפשפיגלען אייערע יסורים און פריידן. גוט, זאל זיין אזוי.

איך וועל זיך דעריבער ווענדן צו איינעם פון אייך:

"מיינ ליבער ברודער, דו ווייסט אז איך לעב נאר פאר דיר. זאג, וואס פארלאנגט דיין הארץ? קיין קרבן וועט מיר נישט זיין צו שווער כדי מקיים צו זיין דיין וואונטש. אפשר ציט דיר צו וויסנשאפט, אבער דו האסט נישט די מיטלען צו לערנען? אפשר ווילסטו ווערן א פראפעסאר? זאג נאר. איך וועל אריינלייגן אלע מיינע כוחות, זיך רייסן אויף דער ארבעט ווי א קנעכט, נאר אז דו זאלסט האבן וואס דו דארפסט".

וואס וועט ער ענטפערן?

"מיינ ליבער ברודער, פארגעס נישט: איך בין אויך א מענטש ווי דו. איך וויל אויך דערשפירן דאס העכסטע גליק פון יסורים פאר דעם צווייטן. איך, א פראפעסאר? לעב איך דען פאר זיך? איך לעב דאך נאר פאר דיר! זאג, אפשר ווילסטו ווערן דער פראפעסאר? וועל איך זיך אנשטרענגען און אויסגיין טראפנווייז פאר דיין גליק".

איר פארשטייט שוין דעם מצב? מיינ לעבן דארף, לויט טאלסטאי, זיין אנגעפילט נאר מיט זיין לעבן. אבער זיין לעבן איז בלויז א ליידדיגע כלי וואס ווארט צו ווערן אנגעפילט מיט מיינ לעבן.

איר האט זיכער אמאל געזען צוויי שפיגלען אין א צימער, פונקט איינס קעגן דעם אנדערן. דער ערשטער שפיגלט אפ דעם צווייטן. דער צווייטער שפיגלט אפ דעם ערשטן, און די אפשפיגלונג פונעם צווייטן אינעם ערשטן, וואס שפיגלט ווידער אפ אן אפשפיגלונג פון אן אפשפיגלונג. אזוי ווייטער, אן א סוף. צוויי אומענדליכע רייען פון אפשפיגלונגען וואס שפיגלען אפ זייער אלעמענס ליידדיגקייט.

כדי איך זאל קענען לעבן פאר יענעם'ס לעבן, טאר יענעם'ס לעבן נישט זיין בלויז א ליידדיגע אפשפיגלונג פון מיינ ליידדיגן שפיגל. ער מוז האבן עפעס וואס האט א ווערט אין זיך אליין. נישט בלויז א ווערט ווייל ער קען עס מקריב זיין פאר מיר אין יסורים של אהבה. עפעס צוליב וואס עס זאל זיך פאר אים לוינען צו לעבן פאר זיך, נישט פאר מיר. ערשט דעמאלט קען מיינ נשמה אפשפיגלען זיין ווערט און ברענגען קרבנות פאר אים.

אבער איך בין פון מיינ זייט אויך נישט בלויז אן "איך". פאר דעם צווייטן בין איך א "דו", פאר וועמען ער זאל זיך קענען מקריב זיין. ממילא מוז אויך אין מיינ לעבן זיין עפעס וואס האט א ווערט נישט בלויז פאר אים, נאר פאר מיר אליין. עפעס צוליב וואס עס לוינט זיך צו לעבן פאר זיך, נישט בלויז פאר דעם אנדערן.

דאס הייסט: עס מוז זיין א געוויסע מאס עגאאיזם, כדי אלטרואיזם זאל בכלל זיין מעגליך.

דער אלטער, אבער אייביג לעבעדיגער פייכטע האט אמאל באשריבן ווי דער "וועלט-איך" מוז, לויט דער אינערליכסטער לאגיק פון זיין אנטוויקלונג, אוועקשטעלן אין זיך א "נישט-איך" קעגן דעם אייגענעם איך. טאלסטאייס מאראלישע נשמה פונעם נישט-איך

מוז, געטריבן פון דער זעלבער אינערליכער לאגיק, ווידער אוועקשטעלן אין זיך אן איך, כדי לעבן פארן נישט-איך זאל ווערן מעגליך.

אבער וואס פאר אן איך זאל דאס זיין?

ניטשע גיט אונז אן ענטפער: דיין זעלבסט, יענער דיבוק אין דיין נשמה וואס איז דיר טייערער פון דיין לעבן. פאר אים זאל יעדער לעבן און קעמפן. און, לייגן מיר יעצט צו מיט טאלסטאי, אויך העלפן די אנדערע אינעם שווערן קאמף פאר זייער אייגענעם זעלבסט.

יא, דער קאמף פארן אייגענעם זעלבסט איז נישט גרינג. איך וועל נעמען א פשוטן ביישפיל וואס וועט אונז קלאר מאכן דעם ענין.

אין אן ארימער משפחה מיט פילע קינדער, א פרומער און בכבוד'יגער משפחה מיט אלטע השקפות וועגן א חשוב'ן לעבן, איז דער עלטסטער זון, דער איינציגער מפרנס, פלוצלינג געווארן א דיכטער. כביכול, נישט פאר קיין יידיש קינד געדאכט.

עסן און טרינקען ליגן אים מער נישט אין קאפ. די ארבעט פאלט פון די הענט. ער גייט ארום, חלומ'ט חלומות און באזינגט זיי אין לידער. אנשטאט גיין אויפן מארק אויסצוזוכן א פרנסה, לויפט ער נאר אין וואלד, אדער באהאלט זיך אויפן בוידעם מיט זיינע ביכלעך און פאפירן.

ווייטע וועלטן ציען אים. ער וויל אוועק פון דער היים, וואו עס איז אים אזוי ענג. דארט פארשטייט מען אים נישט; מען לאכט פון אים אדער שעלט אים פאר זיין משוגעות.

דער יונגערמאן האט אנטדעקט אין זיך א זעלבסט. וויפיל קרבנות מוז ער ברענגען פאר אים! די גאנצע משפחה, די נאענטע און טייערע וואס זענען אים אזוי איינגעבאקן אין הארץ, פאר וועמען ער זאל, ווי א טאלסטאיאנער, לעבן, זענען קעגן אים.

זיין אייגענער איך איז אויך קעגן אים. ווייל ווי נאר ער ווארפט אוועק זיין "נארישקייט", ווארט אויף אים א רייכער שידוך מיט א דיקער, געזונטער כלה - ממש א טיראלער בהמה - מיט א גרויסן נדן און א שמאלץ-גרוב פון כל-טוב אין דעם מילנער'ס שטוב.

[רעדאקציע-באמערקונג: דער מחבר'ס באליידיגנדיגע פארגלייכונגען זענען פרעזערווירט געווארן אלס טייל פון זיין היסטארישן בילד. זיי זענען נישט קיין שאצונג פון א מענטשנס ווערט לויט זיין גוף].

זיין איך פארשטייט גוט אז דער שידוך איז נישט קיין שלעכטער געשעפט. אבער ער פארשטייט אויך: ווען ער גיט נאך די אינטערעסן פונעם עגאיסטישן איך, מוז ער אריינטרעטן אין שטויב זיין אייגענעם זעלבסט. וואס זאל ער טון?

ווי דארף מען דא א שטיקל פון ניטשע'ס גולז'יש הארץ, כדי אויסצושטיין אלע נסיונות! די "טיראלער בהמה" מיט דער שמאלץ-גרוב איז נאך ווי עס איז. אבער די אייגענע, טייערע מענטשן? ווי לאזט מען זיי איבער אין הונגער און נויט? ווי בייט מען אויס זייער

צער, און דעם אייגענעם צער, אויף יסורים און לייד אין דער פרעמד? מען דארף פשוט זיין א גולן כדי דאס צו טון.

"זיי א גולן!" שרייט נישטעאניש אינעם הארץ דער אייגענער זעלבסט. "ברענג א קרבן נישט בלויז מיט דער שמאלץ-גרוב. ברענג א קרבן אויך מיטן בעסטן וואס דיין נשמה האט: דיין ליבשאפט און רחמנות צו די אייגענע און טייערע".

און דא זאגן שוין מיר, אנשטאט נישטע: דו האסט נישט בלויז פליכטן צו אנדערע. דו האסט אויך פליכטן צו דיין אייגענעם זעלבסט.

פאעזיע איז א צווייג פון מענטשליכער קולטור. אלע צווייגן פון דער קולטור זענען געוואקסן און זיך ארויסגעריסן פון א נידעריגער מדרגה צו א העכערער, נאר דורך דעם דיבוק, דורך דער הייליגער משוגעת, וואס איז אריין אינעם מענטשנס הארץ און האט אין זיך איינגענומען אלע זיינע געדאנקען און פעהיגקייטן.

די ליידנשאפט צו דער מענטשהייט'ס קולטור-גיטער - וויסנשאפט, טעכניק, פאעזיע, קונסט, פילאזאפיע און ארבעט לטובת הכלל - איז א מענטשליכע ליידנשאפט. אירע יסורים, די חבל-לידה און די לידן וואס די סביבה לייגט אויפן געבוירענעם העלד, זענען הייליגע יסורים. זיי שטייען פונקט אזוי הויך ווי טאלסטאייס יסורים של אהבה.

דער מענטשליכער פארשריט אין אלע זיינע צווייגן, די ליידנשאפט צו די קולטור-גיטער, זענען יענעם עפעס וואס פילט אן דאס לעבן מיט אן אינהאלט. זיי מאכן ערשט מעגליך זיך אפצוגעבן פאר דעם צווייטן.

צווישן טאלסטאיי און נישטע, צווישן דעם יצר טוב און דעם יצר הרע, איז דעריבער נישט דא קיין סתירה. אן ליבשאפט צום צווייטן איז די נשמה ווי א כלי אן א אונטערשטן באדן. איר קענט זי אומזיסט אנפילן מיט גשמיות'דיגע תענוגים, און אפילו מיט פאעזיע און קולטור. אלעס ווערט איינגעשלונגען אינעם שווארצן אפגרונט, דער אימת-מות.

"ואהבת לרעך" איז דער באדן וואס מאכט אז די נשמה זאל קענען אויפנעמען אן אינהאלט, און דער שווארצער אפגרונט זאל פארשווינדן. אבער ווען איר בלייבט שטיין ביים ואהבת, בלייבט דאס מענטשליכע לעבן ליידיג ווי א ליידיגע כלי. ווי אן אומענדליכע ריי שפיגלען וואס שפיגלען אפ זייער אלעמענס ליידיגקייט.

ערשט נישטע ענטפערט אויף דער פראגע פונעם אינהאלט פון דער נשמה, וואס מאכט מעגליך צו לעבן סיי פאר זיך און סיי פאר דעם אנדערן.

ווער וועט זיגן ביי דעם יונגן דיכטער פון אונזער ביישפיל: דער "גולן" אדער דער "מלאך", נישטע אדער טאלסטאיי?

לאמיר זאגן דער גולן האט געזיגט. דער יונגערמאן האט זיך ארויסגעלאזט אין דער ווייטער וועלט, און איז באמת געווארן א דיכטער.

אבער אויף אונזער זינדיגער ערד איז אפילו א הימלישער דיכטער נישט פריי פון מענטשליכע באדערפענישן. אויך ער דארף עסן, שיך און קליידער, אפילו ווען ער

שפארט זיך אויס דעם בארביער. פאר די נישטיגע קלייניגקייטן דארף מען געלט. די בעלי-בתים פונעם געלט זענען די קאפיטאליסטן.

צו זיי מוז ער טראגן זיין הארץ, זיין זעלבסט, ווי א סחורה אויפן מארק. נאך לעבעדיג און צאפלדיג ליגט זיין הארץ אויף דעם סוחר'ס שמוציגע וואג. דער סוחר וועגט און באטאפט עס, טראכט זיך איבער און זאגט:

"אייער הארץ, ליבער פריינד, איז נאך צו פריש. פאר פרישע הערצער זענען יעצט נישט דא קיין קונים. עס דארף אביסל צולייגן, און, איך בעט אייך איבער, באקומען א גערוך. אפשר גאר א שטארקן. די אינגאנצן פארפוילטע ווערן ממש צוצוקערט. לאזט עס דערווייל ביי מיר. עס וועט שוין דא באקומען דעם נויטיגן גערוך".

וואס זאל דער יונגערמאן טון? קעגן דער מאכט פונעם קאפיטאליזם העלפט שוין נישטע'ס גולנות אויך נישט. אן אנדערע גולנות דארף זיך צעברענגען אין אונזער ברוסט: די רעוואלוציאנערע גולנות פון אונזער דריטן דענקער, קארל מארקס.

וואס טויגן אלע אונזערע מאראלישע פרעדיגטן, אלע ריכטיגע וועגן צום מענטשליכן העכסטן גוט, ווען די גרויסע מאסן זענען נאך צום מערסטן ווי בהמות, וואס שפירן נישט קיין נויט און בענקען נישט נאך א מענטשליכן לעבן? זיי, די גרויסע מאסן, ארבעטער און בעלי-בתים, זענען דאך די אמת'ע הערשער איבערן מענטשליכן גורל.

ווען דער מענטשליכער אידעאל וואלט זיך אפגעשטעלט ביי טאלסטאי און נישטע, וואלט ער געבליבן פאר א וואנט: דעם פארטעמפטן פארשטאנד און פארגליווערטען ווילן פון די מאסן, די בעלי-בתים וואס הערשן איבערן לעבן.

צום גליק איז איבער די בעלי-בתים דא א גרעסערער בעל-הבית: די געזעלשאפטליכע לעבנס-פארמען. און איבער די פארמען איז דא נאך א העכערער הערשער: דער רעוואלוציאנערער געזעלשאפטליכער פארשריט. ער זאל איבערבייטן די אלטע פארמען און צעברעכן די פארטעמפטקייט און פארגליווערטקייט פונעם היינטיגן מענטש.

צו דעם רעוואלוציאנערן הערשער רופט אונז מארקס. פאר אים זאלן מיר לעבן. זיין ארבעט זאלן מיר טון מיט פרייד.

ווען די ארבעט וועט זיין געטאן, ווען די דאגת הפרנסה וועט אראפגענומען ווערן פונעם יחיד און געענטפערט ווערן דורך דער הארמאנישער צוזאמענארבעט פונעם גאנצן כלל, ערשט דעמאלט וועט די נשמה קענען אינגאנצן אויפנעמען די העכסטע מענטשליכע אידעאלן.

דער דיכטער וועט דעמאלט נישט דארפן לאזן זיין הארץ אין קראם ביז עס באקומט דעם ריכטיגן גערוך. יעדער וועט קענען פריי לעבן פארן אייגענעם זעלבסט, און מיט ליבשאפט צו די מיטמענטשן פריידיג העלפן יעדן אין זיין שטרעבן צום העכסטן גוט.

טאלסטאי, נישטע און מארקס זענען דעריבער, אינעם תוך, נישט קיין היפוכים. די ירושה וואס זיי לאזן אונז איבער איז איין איינהייטליכער יושר, אויסגעארבעט פון די בעסטע

דענקער פונעם ניינצנטן יארהונדערט און צוזאמענגעצויגן אין זייערע דריי שיטות. צום ערשטן בליק זענען די שיטות אזוי פארשידן איינע פון דער אנדערער.

דאס צוואנציגסטע יארהונדערט נעמט איבער די ירושה און דעם יושר אין זייער איינקייט און גאנצקייט. שוין הייבט יעצט אן צו קלינגען א נאמען וואס וועט אפשר ווערן אין די יונגע יארן פון אונזער יארהונדערט פונקט אזוי פאפולער, ווי די נעמען פון די דריי זענען געווארן אין די לעצטע יארן פונעם פריערדיגן. איך מיינ מאריס מעטערלינק.

שוין מעטערלינק, ווי אנדערע דענקער פון זיין דור, האט געטאן דאס וואס דאס צוואנציגסטע יארהונדערט האט געדארפט טון מיט דער גייסטיגער ירושה פונעם ניינצנטן. אין זייער מאראלישן קוק אויף דער וועלט האבן זיי פאראייניגט טאלסטא'ס יושר "און" ניטשע'ס יושר "און" מארקס'ס יושר.

ייד און מענטש

ערשטע לעקציע: קען מען צעטיילן די נשמה?

חברים און פריינד!

מיט בערך דריי פערטל יארהונדערט צוריק, ווען צווישן די רוסישע און גאליציאנער יידן איז אויפגעקומען די השכלה-באוועגונג, דאס שטרעבן צו בילדונג און אייראפעאישער קולטור, האבן רוב משכילים אויסגעארבעט א פארמולע פאר דער פראגע פון ייד און מענטש.

די פארמולע האט געהייסן: "היה אדם בצאתך וישראל באהליך." זיי א מענטש, גלייך מיט אנדערע מענטשן, אין גאס; און בלייב א ייד ביי זיך אין דער היים.

פון דער פארמולע אליין האט מען געקענט זען אז ביים משכיל איז געווען א שארפער סכסוך צווישן ייד און מענטש. די צוויי האבן נישט געקענט וואוינען צוזאמען. מען האט זיי געדארפט פאנאנדערפירן אין באזונדערע ערטער, כדי זיי זאלן זיך נישט אנפאלן.

אויך דאס איז געלעגן איינגעוויקלט אין דער פארמולע, כאטש נישט קלאר געזאגט: ייד איז בשום אופן נישט אזוי מיוחס ווי מענטש. מיטן מענטש קענט איר פריי און אפן שטאלצירן אין גאס. מיטן ייד דארפט איר זיך פארשטעקן אין דער היים.

די משכילים האבן געוואלט מאכן א פשרה צווישן צוויי פיינטליכע פרינציפן, בארואיגן דעם "ויתרוצו", דעם אינערליכן געראנגל, אין יעדן געבילדעטן יידנס נשמה.

מען קען אבער גרינג פארשטיין אז די פשרה איז נישט געווען פון די געראטענע. איר קענט דעם מענטשנס נשמה נישט צערייסן אויף צוויי, איין העלפט לאזן שפאצירן אין גאס און די אנדערע צווינגען צו זיצן אין שטוב.

ממה נפשך: אויב ייד איז העכער פון מענטש, אויב דער אלטער רבי יהודה הלוי איז געווען גערעכט אז ייד-זיין איז די העכסטע מדרגה פון מענטש-זיין, אדער אויב אונזערע חסידישע עלטערן און זיידעס האבן געטראפן דעם אמת ווען זיי האבן געהאלטן ייד-זיין פאר א הייליגע זאך, איז אונזער חוב צו זיין א ייד נישט בלויז אין שטוב. מיר דארפן עס זיין איבעראל, אין דער גאנצער וועלט.

אפילו ווען ייד-זיין ברענגט אונז די ערגסטע צרות און רדיפות, טארן מיר עס פון קיינעם נישט באהאלטן. מיר מוזן אויסשטיין אלעס וואס וועט צוליב דעם אויספאלן אויף אונזער גורל. קיין קרבן טאר נישט זיין צו שווער פאר א זאך וואס מען שטעלט אוועק העכער פונעם מענטש.

און פארקערט: אויב מענטש איז העכער פון ייד, אויב מיר האבן איינגעזען אז ייד-זיין איז נישט בלויז קיין הייליגקייט נישט, נאר אראפפאלן אויף א נידעריגערער מדרגה ווי מענטש, איז ווידער אונזער חוב זיך אינגאנצן אפצורעכענען מיטן ייד. וואו מיר זאלן אים

טרעפן, אין גאס אדער אין שטוב. אויסרוימען די פאראלטערטע קדושה פון יעדן ווינקל וואו זי האט זיך פארוואלגערט.

די ראדיקאלע יידישע יוגנט וואס איז אויסגעוואקסן פון די משכילים איז דעריבער געווען זייער קאנסעקווענט און, פון איר שטאנדפונקט, אינגאנצן גערעכט, ווען זי האט קלאר ארויסגעזאגט דעם לעצטן ווארט וואס די משכילים האבן נאר מרמז געווען אין זייער פשרה.

"א סוף צום ייד אינעם נאמען פונעם מענטש!" דאס איז געווארן דער ראדיקאלער קאמף-רוף אינעם יידישן לאגער.

איך מוז זיך מודה זיין אז אין מיין גאר יונגער יוגנט, ווען איך בין מיטן גאנצן הארץ געשטאנען אינעם ראדיקאלן לאגער, האב איך אויך געגלייבט, ווי אלע, אז צווישן ייד און מענטש ליגט א טיפער תהום, וואס קיין בריק קען נישט פארבינדן. מען מוז אויסקלייבן אהין אדער אהער. דער ייד דארף מקריב ווערן פארן מענטש.

כאטש איין זאך איז קלאר געווען פאר מיין יונגן קאפ און הארץ: וואס מער מענטש איינער איז, אלץ ווייניגער ייד איז ער. אלץ ווייניגער דארף ער זיך קימערן וועגן דעם גורל פון זיין פאלק, וועגן דער יידישער לאגע און צוקונפט.

און פארקערט: וואס ווייניגער ייד איך בין, וואס פרייער פון יידישע מסורות, וואס ווייטער פונעם יידישן לעבן, וואס גלייכגילטיגער צו די נויטן און אינטערעסן פון מיין פאלק, און וואס איבערגעגעבענער צום אלגעמיין-מענטשליכן פארשריט, אלץ העכער שטייט מיין איך אויף דער לייטער פון מענטשליכקייט.

איך וויל דא נישט שילדערן די גאנצע פסיכאלאגיע פון יענעם יידישן ראדיקאלן דור, צו וואס איך געהער. נישט דערציילן ווי אזוי און פארוואס מיר זענען געווארן בעלי-תשובה: מיטן גאנצן הארץ געבליבן געטריי צו די בעסטע מענטשליכע אידעאלן, און דאך, אויך מיטן גאנצן הארץ, צוריק געווארן ווארעמע, איבערגעגעבענע קינדער פונעם יידישן פאלק.

די פסיכאלאגיע איז געווען פארפלאנטערט און קרענקליך. אפצושאפן דעם תהום צווישן ייד און מענטש איז נישט געווען גרינג. דער תהום איז נישט געלעגן נאר אין דער לאגיק, אינעם טעארעטישן טראכטן. ער איז געווען אינעם לעבן און אינעם געפיל אליין.

אויב דאס יידישע באוואוסטזיין האלט אז פאר בעלי-תשובה איז צוגעגרייט א בכבוד'יגער פלאץ אויבנאן, אז "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד", פארדינען די בעלי-תשובה אפשר דעם כבוד שוין דערפאר וואס זייער נשמה האט דורכגעמאכט אזויפיל לייד און פיין. לייד און פיין פון וואס דער היינטיגער פארשריטליך-נאציאנאלער דור האט, געלויבט דער אויבערשטער, קיין טראפ השגה נישט.

נישט די אינטערעסאנטע פסיכאלאגיע וויל איך אייך דא שילדערן. מיין ציל איז נאר איבערצוגעבן א פאר פון די לאגישע טענות וואס האבן אונז געהאלפן אויסצופילן דעם תהום צווישן ייד און מענטש.

ווען מען גייט אביסל טיפער אריין אין דער ראדיקאלער פארמולע "וואס מער מענטש, אלץ ווייניגער ייד", זעט מען גלייך אז עס איז נישט אזוי פשוט ווי עס שיינט פון אויבנאויף. וואס מער איך האב איבערגעטראכט דעם ענין, אלץ קלארער איז מיר געווארן אז די פארמולע קען נישט זיין אומעסטום גלייך ריכטיג.

עס זענען זיכער דא פעלער אינעם לעבן, און גאר הארבע פעלער, וואו איך האב א רעכט צוצוגיין צום ייד און זאגן: "ייד, הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש. וואס מער מענטש דו וועסט ווערן, אלץ ווייניגער ייד וועסטו זיין".

אבער עס זענען דא אנדערע פעלער, אפשר נאך וויכטיגערע, וואו די פארמולע "ווער מענטש און הער אויף צו זיין ייד" פארלירט אינגאנצן איר זין.

דערנאך האבן זיך אנטפלעקט נאך אנדערע פונקטן, אפשר די וויכטיגסטע פונעם מענטשליכן לעבן, וואו די פארמולע פארלירט נישט בלויז איר זין. זי מוז פארוואנדלט ווערן אין איר אייגענעם היפך: וואס מער מענטש מען איז, אלץ מער ייד איז מען.

זיך אויסצוקענען אין די פארשידענע פעלער - וואו דער מענטש איז גובר אויפן ייד, וואו ער מוז אים אינגאנצן לאזן צורו, און וואו ער פארשטארקט אים און מאכט נאך בולטער זיין מהות - דאס זאל זיין די ארבעט פון מיינע היינטיגע לעקציעס, כאטש אין אירע וויכטיגסטע שטריכן.

כדי די ארבעט זאל זיין גרינגער, לאמיר קודם באקומען א קלארן באגריף פון די צוויי ענינים, ייד און מענטש, וואס זייער שייכות דארפן מיר נענטער באלויכטן.

וואס הייסט א מענטש?

וואס איז "מענטש"?

מיר רעדן דא נישט וועגן דעם מענטשליכן מין אינעם אנטראפאלאגישן זין. אין אונזער ענין איז נישט יעדער מענטש שוין א "מענטש". אינעם פשוט'ן נאטירליכן זין איז יעדער וואס גייט אויף צוויי פיס, טראגט הויזן אדער א קלייד און רעדט א מענטשליכע שפראך שוין א מדבר, א מענטש.

אבער אויך אין אונזער טאג-טעגליכער שפראך נוצן מיר אויסדרוקן וואס מאכן צווישן מענטשן א שארפן חילוק: מענטש און נישט קיין מענטש. מיר מאכן דעם חילוק ווייל אין יעדער ברוסט לעבט א פארשטעלונג ווי א מענטש דארף און זאל זיין, נישט בלויז ווי דער אדער יענער איז טאקע אינעם טאג-טעגליכן לעבן.

ווי פארשידן דער מענטשליכער אידעאל זאל נישט זיין ביי פארשידענע פעלקער און קלאסן, געפינען מיר אין אים געמיינזאמע שטריכן וואס אלע נעמען אן אלס נויטיג כדי א מענטש זאל זיין א מענטש.

א מענטש איז קודם כל א בעל-שכל. דורך זיין רייכערן, שטארקערן טראכטן האט ער זיך ארויסגעריסן פון דער נאטור און איז געווארן א הערשער איבער אירע פראצעסן. וואו מיר

זעען אן אפשוואכונג פון דער דענק-קראפט, זעען מיר דערין א שטיקל פארשוואונדענע מענטשליכקייט.

פריער פלעגט מען אויף א גאר גרויסן נאר זאגן "א בהמה בצורת אדם." שפעטער האט מען אים אפילו צוגענומען די צורת אדם און גערופן "א בהמה בצורת פערד." בקיצור: א לעבעדיגע זאך וואס פאלט שוין ארויס פונעם גדר מענטש.

[רעדאקציע-באמערקונג: דער מחבר ברענגט די אלטע שעלטווערטער אלס ביישפילן פונעם דעמאלטיגן שפראך-געברויך. א מענטשנס שכל'דיגע באגרעניצונגען נעמען אים נישט צו זיין מענטשליכן ווערט].

אבער כדי צו זיין א פולער מענטש איז נישט גענוג צו זיין קלוג. מען דארף אויך האבן א געוויסע מאס אייגענעם ווילן. "ער איז גאר קיין מענטש נישט," זאגט מען אויף איינעם וואס האט נישט קיין טראפ אייגענעם ווילן און לאזט זיך פירן וואוהין מען פירט אים. "א קאלב".

"גאר נישט קיין מענטש" איז אויך דער אין וועמענס הארץ יעדער פונק פון יושר און מענטשליכקייט איז אויסגעלאשן. אויך דער וואס היט נישט די מינימאלע פאדערונגען פון שיינקייט, ריינקייט און פשוט'ער העפליכקייט וואס מיר שטעלן צו יעדן מענטש.

דעם ערליכן בטלן וואס קוקט נישט אויף זיין אויסזען, קליידער אדער אויפפירונג צווישן מענטשן, זענען מיר אפט מוחל זיינע נישט-שיינע מידות, צוליב די העכערע מעלות וואס ער פארמאגט. אבער אויך די מחילה האט א גרענעץ. ווען ער גייט אין דעם פונקט איבער א געוויסער גרענעץ, רופט ער ביי אונז ארויס אן עקל און רחמנות. "א קלוגער, פרומער מענטש, א בר-אוריין, אבער עפעס גאר קיין מענטש נישט," זאגט מען דעמאלט.

פונעם גדר מענטש גייט ארויס אויך דער וואס האט אין זיך נישט קיין טראפ יש, קיין אייגענעם שטאלץ אדער מענטשליכע חשיבות. ער לאזט זיך אנשפייצן און טרעטן, אן אפילו אין דער נשמה צו שפירן א פראטעסט. "שפיי אים אין פנים, זאגט ער: עס רעגנט".

ווי טייער דער מענטש האלט דאס געפיל פון אייגענער חשיבות, אן אייגענעם יש וואס קען און דארף באשטיין זיין פלאץ און נישט לאזן ארויפקריכן אויפן קאפ אין וויכטיגע ענינים, זעט מען פון א כאראקטעריסטישן פאקט.

אפשר איז נישט דא אויף דער וועלט, אויסער דעם מענטש אליין, קיין באשעפעניש וואס שטייט אים אזוי נאענט דורך אירע כמעט מענטשליכע מעלות ווי דער הונט. זיין קלוגשאפט, איבערגעגעבנקייט און געטריישאפט, זיין באגענוגנקייט מיט ווייניג, זיין אמת'ע מסירת-נפש פאר די מענטשן וואס זענען אים ליב און טייער, וועקן אויף באוואונדערונג, און נישט זעלטן התלהבות, ביי יעדן ערנסטן פארשער פון זיין לעבן און כאראקטער.

טייל, ווי דארווין, און נאך פריער אוגוסט קאנט, גייען אזוי ווייט אז זיי געפינען אינעם הונט דעם ערשטן אנהייב פון א רעליגיעזן געפיל. ביז דעמאלט האט מען רעליגיע באטראכט אלס די איינציגע, ריין מענטשליכע מעלה.

אבער אלע די מעלות פונעם הונט ווערן אין אונזער שאצונג בטל, דורך זיין אונטערטעניגקייט און געבונדנקייט. דאס זוכן חן אין דעם בעל-הבית'ס אויגן, דאס לאזן זיך באהאנדלען ווי א הונט, קען דער מענטש גרינג דערטראגן ביי דער חיה, און אפילו זיין דאנקבאר דערפאר. ביי א מענטש קען ער עס בשום אופן נישט מוחל זיין.

אויך דעם הונט'ס הארטקייט צו יעדן וואס איז נישט זיין בעל-הבית אדער אן מקורב דערפון, זיין שלעכטע חברשאפט מיט אנדערע הינט, די אלע הונטישע מעלות וואס שטאמען פון זיין הויפט-מעלה, זיין געטרייער ליבשאפט צו די אייגענע, וועקן ביי אונז אויפן ביטערסטן פראטעסט ווען מיר זעען זיי אין א מענטש. "א געמיינער הונט" איז איינער פון די ערגסטע שעלטווערטער וואס מען קען איינעם זאגן.

ווי קליין און ארעם די פאדערונגען פון א געווענליכן מענטש צו אן אנדערן זאלן נישט זיין, דריקן זיי דאך אויס דעם אינערליכן תוך פון דער בחינה מענטש. אין פרינציפ אנטהאלטן זיי שוין אלעס וואס הייבט אים אויף צו דער קרוין פון דער באשאפונג, אלעס וואס שייטט אים אפ פון דער חיה. זאל זיין בלויז דערמיט וואס ער פארמאגט די מעלות אין א גרעסערער מאס און אויף א רייכערן אופן.

אפשר איז דער חילוק צווישן מענטש און חיה ביים אנהייב נישט געווען אזוי גרויס. אפשר האט דער מענטש אין דער ערשטער צייט אויסגענוצט זיין שטארקערן שכל נאר פאר פראקטישע לעבנס-צילן פונעם קאמף פאר דער עקזיסטענץ, וואס הערשט אויך אינעם חיה'ס לעבן.

אבער אין דער אנטוויקלונג האט דער שכל זיך אויפגעהויבן איבער די ריין גשמיות'דיגע נויטן. ער האט געשאפן א וועלט פון געדאנקען וואס ברענגט דעם מענטש אן אנדערע סארט הנאה, וואס קיין חיה קען נישט משיג זיין: די הנאה פון דער שכל'דיגקייט אין א געדאנק, נישט קיין חילוק צי ער ברענגט אונז א נוצן אדער נישט. ליבשאפט צום שכל און צו זיינע שאפונגען איז געווארן א ריין מענטשליכער שטריך.

די זעלבע זאך איז מיט די אנדערע מעלות. אפשר זענען זיי קודם אויסגעוואקסן פון די פשוט'ע גשמיות'דיגע באדערפענישן, וואס דער מענטש האט געהאט און האט נאך צוזאמען מיט דער חיה.

אבער אין זייער אנטוויקלונג זענען זיי אויסגעוואקסן העכער פון דער נויט וואס האט זיי געבוירן. זיי זענען דעם מענטש געווארן טייער צוליב זיך אליין, ווייל אין זיי דערקענט ער זיין אייגענע מענטשליכע נאטור.

דער ווילן, וואס האט פריער געדינט נאר צו באהערשן די דרויסנדיגע נאטור פאר א בעסערן גשמיות'דיגן לעבן, ווערט ביים העכערן מענטש א געצייג צו באהערשן די תאוות און באדערפענישן פונעם אייגענעם חומר, פאר א טיפערן, שענערן לעבן פון דער נשמה.

די ליבשאפט צו שיינקייט, וואס איז ביים אנהייב זיכער געווען פארבונדן מיטן אויסקלייבן א פאר און האט געדארפט פארשטארקן די ציענדיגע קראפט צווישן דעם ער און דער זי, האט זיך ארויסגעריסן פון אלע ליידנשאפטן. זי איז געווארן א ריינע

ליבשאפט צו דער שיינער פארעם אין דער נאטור און אין דער קונסט, אן קיין גשמיות'דיגע פניה.

די געפילן פון יושר, רחמנות און מענטשנליכשאפט זענען אפשר אויך פריער ארויסגעוואקסן פון די פראקטישע נויטן פונעם געזעלשאפטליכן לעבן, און האבן געברענגט נוצן פאר יעדן יחיד. אבער מיט דער צייט האבן זיי באקומען פארן מענטש אן אייגענעם זין. אפט איז ער מקריב זיין אייגענעם לעבן כדי פארווירקליכן פאר אנדערע די אידעאלן פון יושר, רחמנות און מענטשנליכשאפט.

אויך דער מענטשליכער שטאלץ איז געווארן אן אנדערער, א העכערער. ביי די שענערע מענטשן, די וואס זענען מער מענטש, לויפט ער שוין נישט נאך דעם ביסל כבוד וואס מען קען באקומען פאר זיך. עס וואקסט אויס דער באגריף פון כבוד התורה: די ערע פון א העכערער זאך וואס איז מיר טייער און פארדינט דעם כבוד. מיין פאלק, מיין רעליגיע אדער מיין געזעלשאפטליכער אידעאל.

דער מענטש ביי וועמען דאס געפיל איז נישט אפגעשטארבן קען נישט בלייבן גלייכגילטיג ווען ער זעט ווי מען טרעט אויף דאס וואס איז אים טייער, אפילו ווען ער אליין ליידט נישט דערפון.

בקיצור: א מענטש איז דער פאר וועמען די מענטשליכקייט אינעם מענטש איז טייער. ער האט ליב און שאצט די ריין מענטשליכע מעלות פון דער נשמה. ער האט ליב שכל און וויסנשאפט, מענטשנליכשאפט און יושר, שיינקייט און א שטארקע, שטאלצע מענטשליכע חשיבות. וואס מער איינער איז דורכגענומען מיט די מעלות און מיט ליבשאפט צו זיי, אלץ מער מענטש איז ער.

וואס הייסט א ייד?

דאס איז מענטש. און וואס איז ייד?

אויך דער באגריף דארף א טיפערע באטראכטונג. ער נעמט ארום דריי זייער פארשידענע באדייטן: דעם רעליגיעזן ייד, דעם ייד פון אפשטאמונג, וואס דער מקור רופט "ראסן-ייד", און דעם נאציאנאלן ייד.

עס איז געווען א צייט ווען די דריי זענען נאך נישט געווען אפגעשיידט. יעדער ייד וואס האט געשטאמט פון יידישע עלטערן איז גלייכצייטיג געווען א רעליגיעזער ייד, ווייל ער האט געגלייבט אינעם יידישן גלויבן, און א נאציאנאלער ייד, ווייל ער האט געלעבט מיט די געמיינזאמע יידישע האפענונגען אויף דער ווידערגעבורט פונעם פאלק.

היינט, בעווונותינו הרבים, איז די דריי-איינקייט צעשפאלטן. עס זענען דא יידן ביי וועמען די יידישקייט איז, לויטן אלטן אויסדרוק, קלאר אויסגעקריצט אויפן פנים, אבער רעליגיעז האבן זיי גארנישט מיט יידישקייט. זיי לייקענען אויך זייער פארבונדנקייט מיט דער יידישער נאציע. אנדערע זענען נאציאנאל געשטימט, אבער ווילן גארנישט וויסן פון דער רעליגיע.

קען מען נאך ארייננעמען די וואס לייקענען דעם יידישן גלויבן אינעם גדר ייד?

רוב האלטן ביז היינט אז א ייד איז בלויז דער וואס גלייבט אין א געוויסער רעליגיעזער שיטה, וואס הייסט יידישקייט. "ישראל ואורייתא חד נינהו": דאס יידישע פאלק און די תורה זענען איינס.

ייד-זיין איז דעריבער עפעס וואס ווענדט זיך אין אונזער אייגענעם ווילן. גלייבן מיר אין יידישקייט, זענען מיר יידן. הערן מיר אויף צו גלייבן, זענען מיר אויס יידן. פונקט ווי ביי אן אנדערער רעליגיע, פארטיי אדער פילאזאפישער ריכטונג. מען איז א קאטאליק, סאציאליסט אדער העגעליאנער כל זמן מען גלייבט אינעם קאטאלישן גלויבן, אינעם סאציאליסטישן אידעאל אדער אין העגעל'ס פילאזאפיע.

אבער אזא אויסטייטשונג פון ייד-זיין קען היינט נישט אויסהאלטן קיין קריטיק. די מענטשהייט איז נישט איינגעטיילט בלויז אין רעליגיעס, פארטייען און ריכטונגען, צו וואס מיר קענען זיך אנשליסן לויט אונזער ווילן און גלויבן, און פון וואס מיר קענען ארויסגיין ווען אונזער מיינונג ענדערט זיך.

איידער די אלע איינטיילונגען איז דא נאך אן איינטיילונג, אין וואס מען טרעט נישט אריין, נאר מען ווערט אריינגעבוירן, און פון וואס מען קען, לויט דעם מחבר'ס געדאנק, נישט ארויסגיין סיידן דורך דעם טויט. איך מיינ די איינטיילונג אין באזונדערע פעלקער.

יעדער מוז געהערן צו עפעס א פאלק, צי ער וויל אדער נישט. מען קען נישט זיין "אן א נאציע", ווי מען קען זיין אן א רעליגיע אדער אן א פארטיי. אויב איינער געהערט נישט צו דעם פאלק, מוז ער געהערן צו אן אנדערן.

[רעדאקציע-באמערקונג: דער מקור נוצט די דעמאלטיגע שפראך פון "ראסע", "בלוט" און נאציאנאלע סמנים. דער טעקסט האלט די היסטארישע טענות וועגן אפשטאמונג און פאלקס-צוגעבאונדנקייט, אבער זיי זענען נישט קיין היינטיגער ביאלאגישער באווייז אז נאציאנאליטעט איז אן אומבייטבארע גופניות'דיגע אייגנשאפט].

עס איז נישט מיינ היינטיגע אויפגאבע אויסצופארשן צי עס איז גוט אז די מענטשהייט איז איינגעטיילט אין פעלקער. ווען דער רבנו-של-עולם וואלט זיך מיט אונז באראטן בשעת דער באשאפונג, וואלט איר אים אפשר גע'עצה'ט נישט צוצולאזן אז זי זאל זיך צעטיילן אין נאציעס. איך וואלט, צוליב א סך טעמים, דווקא געשטאנען שטאל און אייזן אז ער זאל נישט שאפן איין מענטשהייט מיט איין איינציגער קולטור.

אבער מיר קענען זיך יעצט שפארן דעם ויכוח. די נאטור האט געטאן אירס און נישט געפרעגט אונזער עצה. כל זמן זי האט נישט אפגעשאפט די פעלקער, מוז יעדער געהערן צו עפעס א פאלק, אפילו קעגן זיין אייגענעם ווילן.

דער פאקט איז נאך נישט אינגאנצן קלאר פאר א סך פון די אזוי גערופענע קאסמאפאליטן. זייער אידעאל איז אז אלע פעלקער זאלן פארשווינדן און עס זאל בלייבן איין איינציגע מענטשהייט.

אפשר איז דאס א גוטער אידעאל. אפשר וועט ער זיך מקיים זיין במהרה בימינו, אין א פאר צענדליגער טויזנט יאר ארום. כאטש איך לייקן ביידע: סיי אז עס איז א געוואונטשענער אידעאל, און סיי אז ער קען זיך אמאל מקיים זיין. דאס איז שוין א טעארעטישער ויכוח.

אבער דער קאסמאפאליט מאכט שוין היינט אן אבסאלוטן טעות ווען ער מיינט אז דורך גלייבן אין דעם אידעאל גייט ער שוין ארויס פונעם נאציאנאלן גדר און ווערט אן א פאלק. דאס איז פונקט אזוי אוממעגליך ווי א בארג קען נישט אויפהערן צו זיין א בארג כל זמן עס זענען דא טאלן ארום אים, און א טאל קען נישט אויפהערן צו זיין א טאל כל זמן עס שטייען בארג ארום אים.

ערשט ווען מען גראבט אראפ דעם בארג אדער פילט אן דעם טאל, פארשווינדט דער חילוק. ביז דעמאלט מוזן זיי בלייבן וואס זיי זענען.

א פאלק איז א גרופע מענטשן וואס האבן דורכאויס דורות געלעבט אין א געמיינזאמער קולטורעלער אטמאספערע. דעריבער האבן זיי אויסגעארבעט אין לעבן, אין גוף און אין נשמה געוויסע סימנים, נישט קיין חילוק וועלכע, וואס שייידן זיי אפ פון אנדערע גרופעס. אויך די אנדערע האבן געלעבט דורות אין זייער קולטורעלער סביבה און אויסגעארבעט אייגענע סימנים.

ווען עס וואלטן נישט געווען פארשידענע פעלקער, וואלט קיין פאלק נישט געווען קיין פאלק. איין איינציג פאלק אויף דער וועלט איז שוין נישט קיין פאלק, נאר די גאנצע מענטשהייט. זיינע סימנים הערן אויף צו זיין פאלקס-סימנים און ווערן פשוט שטריכן פון דער אלגעמיינער מענטשליכער נאטור.

זאלן אלע פעלקער פארשווינדן און נאר דער ענגלישער פאלק בלייבן, וועלן די ענגלענדער אויפהערן צו זיין ענגלענדער. זיי וועלן זיין סתם מענטשן. יעדער טיפיש-ענגלישער כאראקטער-שטריך וועט ווערן א סימן פונעם מענטש בכלל.

אבער ווי נאר דורך א נס שפראצט ארויס נאך א פאלק לעבן זיי, למשל דאס דייטשע, פארשווינדט גלייך דער סתם מענטש. די שטריכן וואס מען געפינט ביים דייטשן ווערן דייטשע נאציאנאלע סימנים, און די שטריכן וואס זענען דא ביים ענגלענדער אבער נישט ביים דייטשן ווערן ווידער ענגלישע נאציאנאלע סימנים.

כל זמן עס זענען דא פעלקער אויף דער וועלט, מוז יעדער ניי-געבוירענער, לויט דעם געדאנק, פונעם געבורטס-מאמענט אן צוגערעכנט ווערן צו א באשטימטן פאלק. אפילו ווען נאר צוויי פעלקער בלייבן, וועט יעדעס קינד מיטברענגען א טייל נאציאנאלע

סימנים, יענעם טייל וואס דער מחבר באטראכט אלס איבערגעגעבן דורך אפשטאמונג פון דור צו דור. מען וועט עס גלייך ציילן צו איין גרופע אדער צו דער אנדערער.

שטעלט אייך אפילו פאר אז אלע קאסמאפאליטן טיילן זיך אפ פון זייערע פעלקער און שאפן אן אייגענע גרופע, גערופן "סתם מענטשן". כל זמן די אנדערע פעלקער בלייבן, וועט די נייע גרופע, וואס וויל נישט וויסן פון פאלק-זיין, דורך דעם אפטיילן זיך גופא

מוזן שפילן די ראלע פון א באזונדער פאלק: דאס סתם-מענטשן-פאלק. יעדעס קינד אין דער גרופע וועט נאציאנאל געהערן צו דער נייער אומה, כל זמן עס עקזיסטירן אנדערע אומות וואס שיידן זיך אפ פון איר.

אזוי לאנג קען אויך נישט זיין קיין אלגעמיינע מענטשהייט וואס ליגט ערגעץ מחוץ די עקזיסטירנדע פעלקער, וואוהין מען קען אריינשפרינגען ווען מען פארלאזט דאס אייגענע פאלק.

מען גייט ארויס פון איין נאציאנאלער גרופע, מוז מען גלייך אריינגיין אין אן אנדערער. ביז מען איז אריין אין דער אנדערער, האט מען למעשה נישט פארלאזט די ערשטע. אפילו דער קאסמאפאליט קען דעריבער היינט נישט ווערן פאלק-לאז. צום מערסטן קען ער ארויסגיין פון איין פאלק און זיך אסימילירן, זיך צונויפשמעלצן, מיט אן אנדערן.

אינעם פראקטישן לעבן זענען דעריבער די קאסמאפאליטן וואס פאדערן אפצוזאגן דאס אייגענע פאלק נישט אנדערש ווי אסימילאטארן, וואס פאדערן זיך אנצושליסן אין אן אנדערן פאלק. נישט אין דער טעאריע, נאר אינעם פראקטישן לעבן, זענען זיי נישט קיין קאסמאפאליטן, נאר נאציאנאליסטן פון יענער אנדערער נאציע.

איך האב פון אויבנאויף אנגעריט דעם וויכטיגסטן רעזולטאט צו וואס די מאדערנע פארשונג איז, לויט דעם מחבר'ס באטראכטונג, געקומען וועגן דעם נאציאנאלן פראבלעם. ער וועט אונז העלפן זיך אויסצוקענען אין דער פראגע: מיינט ייד-זיין נאר געהערן צו א גלויבן, אדער אויך געהערן צו א פאלק, אפילו ווען מען פארלאזט אינגאנצן דעם יידישן גלויבן?

אויב יעדער מענטש מוז געהערן צו עפעס א פאלק, און די יידן זענען נישט קיין פאלק נאר א רעליגיעזע סעקטע, מוז מען פרעגן: צו וועלכן אנדערן פאלק געהערן זיי?

דערויף איז, לויט דער טענה, נאר דא איין ענטפער: צו קיין אנדערן פאלק נישט. קיין אנדער פאלק קען נישט זען אין זיי די קינדער פון זיין אייגענעם פלייש און בלוט. אין קיין לאנד וואו יידן וואוינען, אפילו אין די לענדער וואו אסימילאציע האט שוין געפרובירט דורכצופירן איר פראגראם דורכאויס א גאנצן יארהונדערט און נאך מער, איז דער יידישער באזונדערקייט נישט פארשוואונדן.

אפילו אין פראנקרייך, האלאנד און איטאליע האבן די יידן, לויט דעם מחבר'ס באטראכטונג פון זיין צייט, נישט אזוי פארלוירן זייערע נאציאנאלע אייגנשאפטן אז די מענטשן ארום זיי זאלן זיי נישט דערקענען אדער נישט מאכן א חילוק צווישן זיך און זיי. וואס דארף מען נאך רעדן וועגן רוסלאנד, פוילן, רומעניע און אמעריקע, וואו די יידישע סימנים זענען נאך אזוי בולט.

די אסימילאטארן ווילן דאס נישט איינזען. זיי רעדן זיך באמת איין אז די יידן געהערן נאציאנאל צו די פעלקער צווישן וועמען זיי וואוינען. אבער דאס זאגן הייסט, לויט דער טענה, נישט האבן קיין פונק וויסנשאפטליכע ערליכקייט, אדער כאטש נישט קיין חוש פארן פאקטישן אמת.

וואס עס זאל פון די יידן ווערן אין דער צוקונפט, דערווייל געהערן זיי נישט צו יענע פעלקער. דער מחבר זאגט אז די אנדערע פעלקער זענען גערעכט ווען זיי באטראכטן זיי נישט אלס זייער "אייגן בלוט".

[רעדאקציע-באמערקונג: די טענה וועגן "אייגן בלוט" און דאס גערעכט-זיין פון נאציאנאלן אויסשלוס איז דעם מחבר'ס היסטארישע שטעלונג. זי ווערט נישט דא באשטעטיגט אלס א היינטיגער כלל וועגן א מענטשנס נאציאנאלער צוגעבאונדנקייט, בירגערשאפט אדער גלייכע רעכט].

אויב די יידן געהערן נישט צו זיי, אויב זיי זענען נישט קיין פוילן, רוסן אדער טאטערן, מוזן זיי למעשה געהערן צו זיך אליין, דאס הייסט זיין א באזונדער פאלק.

וויל איר גאר מקפיד זיין, און עס לייגט זיך אייך נישט אויפן זינען אז א מאראקאנער און א רוסישער ייד זאלן געהערן צו דער זעלבער אומה, קענט איר זאגן אז אלע יידן בילדן א גרופע יידישע פעלקער. אזוי ווי רוסן, פוילן און רוטענער בילדן א גרופע סלאווישע פעלקער. אבער דעם רוסישן ייד קענט איר בשום אופן נישט צוציילן צו דער סלאווישער גרופע.

נאציאנאל געהערן די יידן צו זיך אליין. און עס איז נישט קיין חידוש. דורכאויס דורות האבן זיי געלעבט אין איין קולטורעלער אטמאספערע, אין איין באשטימטן לאנד. דעריבער, זאגט דער מחבר, האבן זיי געמוזט אויסארבעטן געוויסע סימנים פון גוף און גייסט וואס גייען איבער בירושה פון דור צו דור, צי זיי גלייבן אין יידישקייט אדער נישט.

א קינד פון גע'שמד'טע יידישע עלטערן ברענגט, אין דעם אלטן אויסמאלונג, מיט זיך דעם יידישן מוח און דאס יידישע הארץ: א באשטימטן בוי פון גוף און נשמה. עס איז א ייד, אפילו ווען אלע יידן ווילן נישט וויסן פון אים, און ער אליין האט פיינט זיין פאלק.

ווען די גע'שמד'טע יידן הערצנשטיין און פערגאמענט האבן זיך אין דער רוסישער דומא פארשריבן אלס "רעליגיע: ארטאדאקס-קריסטליך; נאציאנאליטעט: יידיש", איז דאס נישט געווען קיין פיינער וויץ, נאר דאס פעסטשטעלן פון א פשוט'ן פאקט.

ישראל לחוד ואורייתא לחוד: די יידישע רעליגיע איז איין זאך, דאס יידישע פאלק אן אנדערס. יעדער ייד קען געהערן צו ביידע. אבער, לויט דעם מחבר, מוז ער געהערן צו איינעם: צום יידישן פאלק. איז ער געבוירן פון יידישע עלטערן, קען קיין וואסער נישט אפּוואשן זיין יידישקייט, דעם נאציאנאל-יידישן טיפ וואס טרעט, אין דעם היסטארישן בילד, מער אדער ווייניגער בולט ארויס אין פנים, כאראקטער און דעם אופן צו שאפן גייסטיגע גיטער.

א ייד איז דעריבער נישט נאר א רעליגיעז-גלויביגער ישראליט. ער איז אויך דער וואס געהערט דורך אפשטאמונג צום יידישן פאלק, און פארמאגט דערמיט דאס וואס דער מקור רופט סימנים פון דער יידישער ראסע.

אבער עס איז דא נאך א דריטער מין: דער נאציאנאלער ייד. ער געהערט באוואוסט צום יידישן פאלק, וויל געהערן דערצו, שפירט זיך פארבונדן מיט דער גאנצער געשיכטע, און

קעמפט, אדער וויל קעמפן, פאר דעם פאלק'ס ווייטערדיגן קיום.

די דריי באדייטן מוז מען האבן אין זינען ווען מען וויל זיך אויסקענען אין דער פראגע פון ייד און מענטש: רעליגיע, אפשטאמונג און באוואוסטע נאציאנאלע צוגעבאונדנקייט.

צווישן שאוויניזם און קאסמאפאליטיזם

מיר וועלן אנהייבן מיטן נאציאנאלן ייד, ווייל ער איז פאר אונז דער וויכטיגסטער. די ענטפער אויף זיין פראגע וועט אונז אויך העלפן געפינען דעם אמת וועגן די אנדערע צוויי.

איך האב געזאגט: א נאציאנאלער ייד איז דער וואס וויל געהערן צום יידישן פאלק און זיך פארבינדן מיט זיין גאנצן היסטארישן גורל. ווען מען טרייבט יידישן נאציאנאליזם ביז צום עקסטערעם, ווערט די פארבונדנקייט א בלינדע פארליבטקייט אין אלעם וואס טראגט דעם שטעמפל יידישקייט.

אינעם יידישן לעבן איז אלעס גוט און שיין. א "מה טובו"-שטימונג, וואס פאלט אריין אין אן אומקריטישער התפעלות פון יעדן שטריך אין יידישן כאראקטער און קולטור. "מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל." ווי שיין זענען דינע געצעלטן, יעקב, דינע וואוינפלעצער, ישראל!

אזא שיכור'ער נאציאנאליזם געפינט זיך ביי די רעאקציאנערע עלעמענטן פון יעדן פאלק. דאס איז יענער "אתה בחרתנו"-איזם, פון וואס קיין נאציע איז ליידער נישט פריי, און וואס הייסט היינט אלגעמיין שאוויניזם.

איך מוז מודה זיין: דווקא קעגן דער מה-טובו-שטימונג האט קאסמאפאליטיזם, מיט זיין אבסאלוטן אפוארפן פון אלעם נאציאנאלן, ארויסגעברענגט א סך טיפע, אייביגע אמת'ן. זיי געבן אונז א רעכט אין געוויסע פעלער צו באטראכטן דאס נאציאנאלע ווי א היפך פונעם אלגעמיין-מענטשליכן, און קעמפן דערקעגן אינעם נאמען פונעם פארשריט.

אבער דאס מיינט נישט אז דער קאסמאפאליטישער געדאנק איז אומעטום גערעכט. א ניכטערע, אומפארטייאישע באטראכטונג וועט, האף איך, ווייזן אז ביידע עקסטערעמען, קאסמאפאליטיזם און שאוויניזם, האבן איבערגעשאסן דעם ציל.

ביידע האבן אנגעטאפט יסודות'דיגע אמת'ן פונעם מענטשליכן לעבן און פונעם פעלקער-לעבן. די אמת'ן דארף מען ברענגען אין הארמאניע, ווייל זיי קענען וואוינען צוזאמען בלויז אונטער געוויסע באדינגונגען און אין געוויסע גרענעצן.

די טענות פונעם קאסמאפאליט זענען אזוי קלאר און פשוט, זיי לייגן זיך אזוי גלאט אויפן שכל הישר, אז עס איז נישט קיין חידוש ווען יעדער טראכטנדיגער קאפ ווערט קודם באצויבערט פון דער לאגיק און פון די ליכטיגע האריזאנטן וואס זי עפנט פאר דער מענטשליכער צוקונפט.

דער קאסמאפאליט זעט דעם חילוק צווישן פעלקער נאר אין זייער פארשידענעם לעבן, אין די חילוקים צווישן זייערע קולטורן. אבער קולטור ווערט געשאפן פונעם מענטשליכן

שכל, יושר און שטרעבן צו שיינקייט. ווען צוויי קולטור-דערשיינונגען שטימען נישט, הייסט עס, לויט אים, אז דער אלגעמיינ-מענטשליכער שכל האט זיך אין זיי נישט אפגעשפיגלט אין דער זעלבער מאס. די מענטשליכקייט האט זיך פארקערפערט מיט א פארשידענער קלארקייט און שטארקייט. ביי איין פאלק איז דער שכל ארויסגעקומען בולטער און ריינער ווי ביים אנדערן.

צוויי פעלקער באארבעטן די ערד: די גאר ווילדע בושמענער און די ציוויליזירטע ענגלענדער. דער אופן פון זייער ערד-ארבעט איז איינער פון די נאציאנאלע סימנים, מיט וואס דער גאר ווילדער בושמאן שייט זיך אפ פונעם אויסלענדער. דער בושמאן, אדער דער באטאקוד, אדער דער פידזשיאנער - איך געדענק שוין באמת נישט ווער פון די בכבוד'דיגע פעלקער - טוט דאס אזוי:

[רעדאקציע-באמערקונג: די אלטע, דערנידערנדיגע באצייכענונגען פאר די פעלקער זענען פרעזערווירט געווארן אלס דעם היסטארישן מחבר'ס שפראך, נישט אלס א היינטיגער שאצונג. דעם מחבר'ס ביישפיל איז נישט א פארלעסליכער עטנאגראפישער באשרייבונג: ער זאגט אליין אז ער איז נישט זיכער צו וועלכן פאלק ער שרייבט צו דעם מעטאד].

מען נעמט א פארשפיצטן שטעקן, שטעלט אים צום באדן, שטרענגט אן אלע כוחות און קראצט אויף א קליינעם שטח. מען ווארפט אריין די זוימען און לאזט זיי איבער אויף גאטס באראט. שוין אינעם פשוט'ן מעטאד שטעקט א היבש שטיקל מענטשליכן שכל און דערפארונג.

דער ענגלענדער אדער אמעריקאנער נוצט אנשטאט דעם שטעקן א שטאלענעם פארע-אקער. וואו טרעט דער שכל ארויס קלארער, וואו איז דא מער דערפון? זיכער אינעם צווייטן מעטאד.

די זעלבע זאך, מיינט דער קאסמאפאליט, איז מיט אלע קולטור-דערשיינונגען. זייער ציל איז באפרידיגן מענטשליכע נויטן און באדערפענישן. אפילו די פשוט'סטע באפרידיגונג איז שוין מענטשליך און לאזט ווייט הינטער זיך דעם שכל פון חיות. אויך דער וואס נוצט א פארשפיצטן שטעקן איז א מענטש.

אבער כדי צו באשטימען דעם ווערט פונעם מעטאד פארן מענטש און פאר זיין פארשריט, מוז מען זען צי ער שטייט אויף דער מדרגה וואס דער מענטשליכער שכל האט שוין היינט דערגרייכט.

אויב דער מעטאד איז געבליבן אזוי ווייט צוריק ווי דער שטעקן הינטערן פארע-אקער, טאר מען נישט קוקן דערויף וואס די שטעקנס זענען ארומגענומען מיט א הייליגן שיין, ווייל אונזערע עלטערן און אורעלטערן האבן זיי גענוצט און נישט געוואוסט עפעס בעסערס.

יעדער פאלק וואס וויל נישט בלייבן הינטערשטעליג האט א פליכט אויסצורוימען פון זיין קולטור-פעלד די אלע פארשפיצטע שטעקנס וואס האבן זיך אנגעזאמלט פון

קדמוניות. ער מוז זיי פארבייטן אויף די שכל'דיגע המצאות, די רעזולטאטן פון שיינקייט און יושר, וואס דער מענטש האט געשאפן אין זיין פארשריט.

אויב אלע פעלקער וואלטן מיט התמדה מקיים געווען דעם הייליגן חוב פונעם פארשריט ביי זיך, וואס וואלט ארויסגעקומען? לויטן קאסמאפאליט וואלט דאס געברענגט א פולע אויסגלייכונג פון אלע מענטשליכע קולטורן. מיט דער אויסגלייכונג וואלטן אויך אלע נאציאנאלע חילוקים פארשוואונדן.

פאר אים איז דאס א פשוט'ער ממה נפשך. אויב א קולטור-דערשיינונג ביי מיין פאלק שטייט אויף דער העכסטער מדרגה פון שכל, יושר, שיינקייט אדער חשיבות, הערט זי אויף צו זיין אן אייגענער סימן פונעם פאלק. אלע אנדערע וועלן זי מוזן איבערנעמען.

אבער אויב זי שטייט נידעריגער פון א פארשריט וואס איז שוין פארווירקליכט ביים אנדערן פאלק, ווי דער שטעקן קעגן דעם פארע-אקער, דארפן מיר זיך פון איר אפזאגן און זיך אין דעם פרט אנשליסן צום מערסט פארשריטליכן פאלק.

ווען די העכסטע מדרגה פונעם אלגעמיין-מענטשליכן שכל וועט הערשן ביי אלע פעלקער אין יעדן געביט פונעם לעבן, וועט מיטן פארשווינדן פון די נאציאנאלע חילוקים אויך אוועקפאלן די איינטיילונג אין באזונדערע פעלקער. זיי וועלן זיך צונויפשמעלצן אין איין מענטשהייט, וואס אנטוויקלט גלייך פאר אלעמען איין מענטשליכע קולטור.

וואס קען דער עקסטרעמער נאציאנאליזם, שאוויניזם, ענטפערן? ביז היינט האבן די שאוויניסטישע טעארעטיקער פרובירט ארויסצודרייען זיך פון דער נעץ דורך פשוט לייקענען אז עס איז בכלל דא אן אלגעמיין-מענטשליכער שכל, יושר, חשיבות אדער שיינקייט.

"עס איז נישט דא קיין אבסאלוטער אלגעמיין-מענטשליכער פארשריט, "טענה'ט דער שאוויניסט. "שכל, יושר, שיינקייט און חשיבות זענען פארשידן נישט נאר פון תקופה צו תקופה, נאר אויך פון פאלק צו פאלק. וואס איז פאר איינעם אמת קען פארן צווייטן זיין שקר. וואס איז פאר איינעם שוין איז פארן צווייטן מיאוס. איין פאלק'ס יושר קען פאר אן אנדערן זיין א הימל-שרייענדיגע עולה. וואס איינס האלט פאר דער העכסטער מענטשליכער חשיבות קען ביים צווייטן זיין אן אומדערטרעגליכער בזיון".

"וואס איז פארן דייטש געזונט, איז פארן רוס טויט, "זאגט א רוסיש ווערטל. דאס איז די פארמולע אין וואס דער שאוויניסט פון יעדן פאלק גלייבט מיטן גאנצן הארץ.

אויב דעם דייטש דאכט זיך אז א קאנסטיטוציע איז א גרעסערער פאליטישער יושר ווי אומבאגריינישע זעלבסט-הערשאפט, אדער אז רעליגיעזע טאלעראנץ און גייסטיגע פרייהייט זענען חשוב'ער ווי די ענגהארציגע רדיפה קעגן יעדן וואס געהערט נישט צום רוסישן ארטאדאקסן גלויבן, איז דאס אפשר פאסיג פאר זיין כאראקטער און נאציאנאלער נשמה. אבער מיר רוסן, זאגט דער שאוויניסט, דארפן זיך דערפון נישט מתפעל זיין. אונזער כאראקטער און נשמה שרייבן אונז פאר אונזער אמת. מיר ווערן בעסטן באפרידיגט דורך אבסאלוטער הערשאפט און ארטאדאקסן גלויבן.

איך וויל דא נישט בלייבן ביי די טענות פונעם שאוויניסט. מיר וועלן באלד זען וואס פאר א קערנדל אמת, און בעיקר וואס פאר א וויכטיגער דערצו, ליגט אין דעם נאציאנאליסטישן ארגומענט.

דערווייל מוז איך זאגן: ווי וויכטיג דאס קערנדל זאל נישט זיין, ווערט עס אינגאנצן דערטרונקען אינעם גרויסן ים פון שקר, אין וואס דער ריין שאוויניסטישער געדאנק שווימט אזוי פרייליך.

לייקענען אז עס איז דא אן אלגעמיינ-מענטשליכער אמת, וואס פאדערט למשל אז אלע זאלן גלייבן אינעם מאטעמאטישן זאץ צוויי מאל צוויי איז פיר; נישט צוגעבן אז אין געוויסע פונקטן זענען א סך פעלקער מער הינטערשטעליג ווי אנדערע; נישט איינזען אז אין דער שווייצער רעפובליק אדער אין דער דעמאקראטישער ענגלישער קאנסטיטוציע ווערט דער מענטשליכער יושר פארקערפערט קלארער און טיפער ווי אין א דעספאטישער רעגירונג - דערצו דארף מען שוין האבן אזעלכע פארשטאכענע אויגן, אז זיי פארדינען באמת אויסגעשטאכן צו ווערן מיטן "פארשפיצטן שטעקן."

[רעדאקציע-באמערקונג: דער מחבר'ס געוואלדיגער אויסדרוק איז פרעזערווירט געווארן אלס היסטארישע קריטיק, נישט אלס א היינטיגער רופן צו גופניות'דיגער שעדיגונג].

קריטיק און דער ריכטיגער וועג

עס זענען דא קולטור-דערשיינונגען ביי פארשידענע פעלקער וואס זענען אזוי אפן קעגן אלע פאדערונגען פון שכל און יושר, אז מיר מוזן דא שטיין אויפן קאסמאפאליטיס זייט. מיט אים דארפן מיר פירן א ביטערן קאמף קעגן אלעם פארפילטן און פארשימלטן אינעם לעבן פון אונזער פאלק.

וואו די קולטור באשטייט פון פארשפיצטע שטעקנס, וואו מען גלייבט אנשטאט "צוויי מאל צוויי איז פיר" אז "צוויי מאל צוויי איז א שטרויענער דאך", האבן מיר א רעכט צו רעדן צום פאלק מיט ריינע, קלארע ווערטער:

"ייד, פארברען דייןע פארשפיצטע שטעקנס און שטרויענע דעכער. הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש. וואס מער מענטש דו וועסט ווערן, אלץ ווייניגער ייד וועסטו זיין".

איך וועל נישט דא אויסרעכענען בפרטיות אלע די שטרויענע דעכער און שטעקנס אין דער יידישער קולטור. דער גאנצער איבערנאטירליכער גלויבן אין מלאכים, שדים, רוחות און צדיקים; די נארישע איבערצייגונג אז מען קען דורך מצוות אדער עבירות בין אדם למקום געפינען חן אין גאטס אויגן, אדער חלילה אויפוועקן זיין צארן; כמעט דער גאנצער שולחן-ערוך מיט זיינע אומצאליגע דינים און מנהגים - די אלע, אדער כמעט אלע, זענען לויט דער קריטיק נישט אנדערש ווי שטעקנס און שטרויענע דעכער, וואס קענען נישט אויסהאלטן די קריטיק פונעם פארשריטליכן געדאנק.

דאס איז נישט בלויז אונזער פליכט צו דערקלערן. מיט דער גאנצער טאלעראנץ פארן צווייטנס מיינונגען און גלויבנס, אדער ריכטיגער, דווקא אינעם נאמען פון דער

טאלערנאך, טארן מיר נישט צולאזן אז דאס פאלק זאל צווינגען איינעם צו גלייבן אין זיינע אויסגעוועבטע דאגמען, אדער ווייטער לעבן אין זיינע פארשימלטע פארמען.

ווען א גרופע פאנאטיקער קלייבט זיך ארום די אלטע הילצערנע און שטרויענע געטער, טאנצט א ווילדן טאנץ און שרייט מיט התלהבות "מה טובו אהליך יעקב," טארן מיר זיכער נישט האבן קיין פאראיבל ווען איינעם פלאצט די געדולד. ער נעמט זיינע שטעקנס און זיין שטרויענעם דאך, די ירושה פון זיינע עלטערן, און מאכט א פרייליכן פייער בפני כל עם ועדה. אזוי האבן געטאן אונזערע אפיקורסישע טאטעס.

אויב מיר זענען היינט נישט צופרידן מיט די פרייד-פייערן וואס די אפיקורסים פלעגן אנצינדן צום כבוד פונעם פרייען געדאנק, איז דאס נישט ווייל מיר האבן ווידער אנגעהויבן גלייבן אין די שטעקנס און דעכער. עס איז ווייל זיי האבן אין די פייערן אריינגעווארפן א סך וואס מען טאר נישט פארברענען. נאך מער: דער וועג וואס זיי האבן אויסגעקליבן פארן אידעאל פון מער מענטש און ווייניגער ייד איז געווען אינגאנצן פאלש.

ווען דער אפיקורס איז געקומען מיט דער טענה "ייד, הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש," און גלייך דעמאנסטרירט וואס ער מעג לויטן שכל טון, האט דאס אין בעסטן פאל אויפגעוועקט פארוואונדערונג. די אמת'ע פרומע יידן האבן בכלל נישט פארשטאנען וואס ער מיינט.

מיט אן ערנסטן טרויער האט דער פרומער ייד זיך געמוזט וואונדערן אויפן יונגן דור. הייסט עס באמת זיין מער מענטש ווען מען עסט טריפה אום יום-כיפור, טרינקט ביר און בראנפן און טאנצט מיט א נישט-יידשער פרוי? זאל אין דעם ליגן די טיפערע מענטשליכע חשיבות, פאר וואס ער דארף אפזאגן זיין יידישקייט?

ער האט דאך געהאלטן אז דער וואס האלט זיין ווילן אין צוימען, זיין געדאנק פריי פון גוף'ס תאוות, און דאס הארץ אפן פאר דער שטימע פון הייליגקייט און אומענדליכקייט, איז א העכערער מענטש ווי דער וועמענס גאנצער שכל ליגט אין געשמאק עסן, טרינקען און טאנצן.

אים האט זיך געדאכט: וואס מער מענטש מען איז, אלץ חשוב'ער איז ביי אים רוחניות, אלץ מער ייד איז ער. און וואס גראבער מען איז, אלץ ווייניגער מענטש.

דער אפיקורס'ס טעות איז געווען אז ער האט אין דער אלטער רעליגיע געזען נאר די שולחן-ערוך'דיגע שאלהכץ. ער האט נישט אריינגעטראכט אין איר נשמה, די גרויסע, הייליגע, טיף מענטשליכע נשמה וואס איז היסטאריש געווען פארבונדן מיט דער דרויסנדיגער שאלהכץ פון דינים און מנהגים.

זיין צווייטער טעות איז געווען אז ער האט די גרויסע, הייליגע, מענטשליכע נשמה פון זיין אייגענעם נייעם אפיקורסישן גלויבן געוואלט אריינברענגען אין פאלק דורך טריפה און יום-כיפור-טענץ.

מען האט געדארפט זוכן אנדערע וועגן, כדי די גרויסע נשמה פונעם אלטן דור זאל דערקענען אין דער גרויסער נשמה פונעם נייעם דור איר אייגענע וועגן; איר אייגענע אפשפּיגלונג אין א נייער, מער פארשריטליכער פארעם.

אבער דאס איז בלויז א פראגע פונעם ריכטיגן וועג, פונעם מער פאסיגן מעטאד צו ברענגען דעם נייעם אמת אינעם לעבן.

אין פרינציפ איז דער נייער קאסמאפאליטישער דור געווען גערעכט ווען ער האט געפאדערט אפצושאפן פונעם יידישן לעבן אלעס וואס קען זיך נישט בארעכטיגן פארן מענטשליכן שכל, יושר און שיינקייט.

אין יעדן פאל וואו ער האט קלאר געקענט ווייזן אז דאס יידישע לעבן און קולטור זענען הינטערשטעליג קעגן די פאדערונגען פונעם פארשריט, קען קיינער נישט לייקענען אונזער רעכט צו זאגן צום פאלק: "ייד, הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש. וואס מער מענטש דו ביסט, אלץ ווייניגער ייד ביסטו".

אבער דא הייבט זיך אן די גרענעץ וואס דער קאסמאפאליט האט נישט באמערקט, און וואס ער האט נישט געהאט קיין רעכט איבערצוטערען.

קען מען באמת איינטיילן אלע קולטור-דערשיינונגען פון אלע פעלקער בלויז לויט דער מאס שכל, יושר, שיינקייט און חשיבות אין זיי? זענען נאציאנאלע חילוקים נאר חילוקים פון מדרגה? אויב אלע וועלן ארויף אויף דער זעלבער מדרגה פון פארשריט, מוזן זיי דעמאלט קומען צו די זעלבע רעזולטאטן אין לעבן, טראכטן און שאפן?

אפשר זענען דא קולטור-דערשיינונגען וואו די נאציאנאלע חילוקים זענען נישט אין דער מאס מענטשליכקייט, נאר אינעם אופן ווי זי דריקט זיך אויס. אן אופן וואס איז בשום אופן נישט ערגער פון סיי וועלכן אנדערן.

לאמיר אביסל דערוועגן טראכטן.

שפראך: אנדערש מיינט נישט נידעריגער

פעלקער שיידן זיך אפ אויך דורך זייער שפראך. א שפראך איז קודם כל א מיטל אויסצודריקן אונזערע געדאנקען און פארשטעלונגען מיט ווערטער.

די זעלבע פארשטעלונג פונעם חפץ וואס איך האלט אין דער האנט דריקט דער ייד אויס מיטן ווארט "זייגער". דער רוס זאגט "טשאסי", דער דייטש "אור". וועלכער ווארט איז מער מענטשליך? אין וועלכן איז פארקערפערט מער שכל, יושר, חשיבות אדער חן? אין קיינעם נישט. אלע זענען גלייך גוט, שיין און מענטשליך.

אבער זיי פארקערפערן פארשידענע אופנים פון מענטשליכער שפראך, פארשידענע לשונות אויסצודריקן געדאנקען דורך קלאנגען.

ווען איר קומט דעריבער וועגן דער שפראך צום יידישן פאלק און זאגט "ייד, הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש", מיינט דאס בלויז: ווארף אוועק דעם ווארט זייגער און נעם אן

א צווייטן. אבער וועלכע? און מיט וואס איז סיי וועלכער אנדער ווארט מער מענטשליך ווי זייער?

איר זעט: אינעם שפראך-פונקט, איינעם פון די וויכטיגסטע אינעם נאציאנאלן לעבן, האט די קאסמאפאליטישע פארמולע "וואס מער מענטש, אלץ ווייניגער ייד" פארלוירן יעדן שכל'דיגן זין.

שפראך איז א קולטור-צווייג וואס דריקט אויס מענטשליכן שכל און שיינקייט, אבער ביי יעדן פאלק אויף אן אנדערן אופן. עס איז נישט דא קיין איינציגער ריכטער וואס קען אביעקטיוו באשטימען וועלכע שפראך איז די שענסטע, קליגסטע און רייכסטע אין מענטשליכע מעלות, אזוי אז דער אלגעמיינער שכל זאל קענען פאדערן פון יעדן דווקא זי אנצונעמען.

עס זענען דא יחידים וואס מיינען אז זיי האבן על פי שכל געפונען וועלכע שפראך פארדינט דעם גאלדענעם שרביט, די מלכות איבער אלע לשונות. אבער ווען מען וואלט געלאזט די גאנצע מענטשהייט שטימען דערוועגן, וואלט מען אפשר באקומען דעם רעזולטאט אז יעדעס פאלק שטימט פאר זיין אייגענעם לשון.

"שענער פון אלע בילדער איז מיר מיין מאמע'ס פנים; ליבער פון אלע לשונות איז מיר מיין מוטער-שפראך". דאס איז אן אלטער כלל ביי אלע פעלקער. דער אלגעמיינ-מענטשליכער שכל דארף פאר אים איינבייגן דעם קאפ.

עס איז אויך אמת אז די געבילדעטע קרייזן פון אן אונטערדריקטן אדער הינטערשטעליגן פאלק, וואס הייבט זיך ערשט אן צו אנטוויקלען אונטער דער השפעה פון א פרעמדער קולטור און שפראך, פאלן אפט אריין אינעם דמיון אז בלויז די פרעמדע שפראך איז באמת מענטשליך. דער אייגענער לשון איז, אין זייערע אויגן, גארנישט ווערט.

מען קוקט דעריבער אראפ אויפן אייגענעם לשון, און האלט דעם וואס האט אינגאנצן פארגעסן ווי צו רעדן אין זיין פאלק'ס שפראך פאר א חשוב'ערן מענטש.

אזוי איז אמאל געווען אין רוסלאנד, ווען רוסן האבן מבזה געווען זייער שיינע שפראך. דעם אידעאל פונעם חשוב'ן געבילדעטן מענטש האבן זיי געזען אין איינעם וואס קען רעדן און טראכטן פראנצויזיש. אויך אין דייטשלאנד האט עס פאסירט. באמת געבילדעטע מענטשן ווי פרידריך דער גרויסער האבן זיך געקענט בארימען אז זיי קענען נישט קיין דייטש, אדער נישט קיין גוטן דייטש.

היינט וועט קיין רוס אדער דייטש נישט טראכטן אראפצוקוקן אויף זיין שפראך און זיך צו בוקן פאר פראנצויזיש. אדרבה, ביי ביידע פעלקער האט זיך אנטוויקלט א טיפע ליבשאפט און כבוד פאר זייער לשון, פארן שכל און דער שיינקייט וואס ליגן דעריין.

ווי איז דאס געשען? זייער פשוט. ווען זיי האבן זיך אנגעהויבן אנטוויקלען דורך פראנצויזיש, זענען זיי נאך געווען שוואך אין זייער מענטשליכער אנטוויקלונג. ארעם אין בילדונג און שיינע, טיפע געדאנקען, האבן זיי נישט געקענט באמערקן די באהאלטענע שיינקייטן פון זייער לשון.

אינגאנצן באציבערט פונעם פרעמדן טעם און שכל, האבן זיי פארלוירן דעם אייגענעם טעם און שכל. אבער וואס מער מענטש זיי זענען געווארן, וואס זעלבסטשטענדיגער זייער טראכטן און שפירן, אלץ שטארקער האט זיך אויפגעוועקט דער אייגענער געדאנק און געפיל.

מיט דער אנטוויקלונג פון די געבילדעטע קרייזן האט זיך אויך אנטוויקלט דער היימישער לשון. וואס מער וויסן און בילדונג זענען אריין אין די מאסן, - אלץ מער לעבנס- כח איז אריין אין דער שפראך. אירע פארמען זענען געווארן פולער און מיט מער חן, אירע באוועגונגען גרינגער און שענער.

צום סוף האבן די געבילדעטע געמוזט זען אין דער אייגענער שפראך דעם בעסטן, גרינגסטן מיטל צו שאפן, באשרייבן זייערע זעאונגען, באזינגען זייערע געפילן, אויסוויינען דעם ווייטאג און ארויסרופן די פרייד.

אזוי איז די שפראך מיט טויזנטער פאדעמס פארבונדן געווארן מיט דער נשמה. אנשטאט דעם אלטן דמיון אז דער אייגענער לשון איז א מיאוסע דינסט וואס טאר זיך נישט ווייזן אינעם סאלאן, און אויף וואס קיין אנשטענדיגער מענטש קען נישט זאגן אן אנשטענדיגן געדאנק, איז אויסגעוואקסן אן אנדערע אילוזיע: אז דער אייגענער לשון איז די איינציגע קעניגין צווישן אלע שפראכן.

יעדער פארשטייט מיטן שכל אז דאס איז בלויז א דמיון און געפיל. אבער ער שאדט קיינעם נישט. ליבשאפט צו דער אייגענער שפראך איז פארבונדן מיט ליבשאפט צו אלע גרויסע קולטור-אוצרות וואס דאס פאלק שאפט פאר זיך און פאר דער מענטשהייט. דעריבער דארף מען זיך נישט שעמען דערמיט, און נישט אויסבעטן קיין היתר ביים אלגעמיין-מענטשליכן שכל.

דער אלגעמיינער שכל האט נישט קיין אייגענע שפראך וואס ער קען ארויפצווינגען אויף אלע. ער פארשטייט גוט ווי מען קען זיך פארליבן אין קלאנגען וואס זענען אזוי נאענט צו דער נשמה, אזוי צונויפגעוואקסן מיט אירע באהאלטענע פאלדן. וואס לערנט אונז דאס? א זייער וויכטיגן אמת פאר אונזער ענין.

ווען די רוסישע געבילדעטע קרייזן זענען געשטאנען אונטער דער הערשאפט פון פראנצויזישער קולטור, האבן זיי אפשר געמיינט: וואס מער מענטש, אלץ מער פראנצויז און ווייניגער רוס. זיי האבן געקענט אזוי מיינען נאר ווייל דער מענטש אינעם רוס איז נאך געווען שוואך; א ווייכער וואקס אויף וואס דער פראנצויזישער גאון האט ארויפגעלייגט זיין שטעמפל.

אבער וואס מער מענטש דער רוס איז געווארן, וואס ווייטער זיין האריזאנט און שטארקער זיין אייגענע שאפונגס-קראפט, אלץ מער רוס איז ער געווארן, כאטש וועגן זיין אייגענעם לשון.

פונקט די זעלבע דערשיינונג שפילט זיך היינט אפ פאר אונזערע אויגן מיטן יידישן פאלק און דער יידישער שפראך. ווען די רוסיש-יידישע געבילדעטע קרייזן האבן זיך

ערשט אנגעהויבן אנטוויקלען, זענען זיי געווען ווי וואקס אין די הענט פון דער פרעמדער קולטור און שפראך. רעדן ווי א מענטש האט געהייסן רעדן רוסיש, אדער פויליש אין פוילן.

אבער זיי זענען אונטערגעוואקסן און האבן אנגעהויבן שפירן די אייגענע כוחות. מיטן צעבליען פון די כוחות האט אויך יידיש אנגעהויבן בליען.

פארגלייכט דעם מצב פון יידיש מיט פינף-און-צוואנציג יאר צוריק. דערמאנט זיך ווי אומבאקוועם און שווער יעדע באוועגונג איז געווען, ווי נאר זי האט געדארפט ארויסגיין פון אירע אייגענע פיר ווינקעלעך און אויסדריקן א מענטשליכן געדאנק.

און קוקט ווי גרינג און זיכער אירע באוועגונגען זענען היינט; ווי שנעל זי פאסט זיך צו צו יעדן גייסטיגן מצב; ווי פונקטליך זי קען איבערגעבן יעדן געדאנק, ווי פארוויקלט ער זאל זיין.

יידיש איז היינט זיכער געווארן מער יידיש ווי זי איז געווען. דער ייד וואס רעדט און שרייבט היינט יידיש טוט עס בעסער ווי אמאל. אין דעם פרט איז ער געווארן מער ייד.

דורך די טאג-צייטונגען, טעאטער, ביכער און פארזאמלונגען וואו געבילדעטע מענטשן רעדן יידיש, ווערט אונזער שפראך-אוצר רייכער אין ווערטער און אויסדרוקן. דער ייד דארף אלץ ווייניגער שעפן פון א פרעמדן קוואל.

אין דעם פרט איז דער ייד געווארן מער ייד, דער רוס מער רוס און דער דייטש מער דייטש, נישט פאר עפעס אנדערש, נאר ווייל אלע זענען געווארן מער מענטש.

כאטש וועגן דער שפראך האבן מיר א פאל וואו די אלטע פארמולע פארלירט נישט בלויז איר זין, נאר ווערט איר אייגענער היפך. וואס מער מענטש מען איז, וואס רייכער די ענינים וואס דער ייד טראכט דערוועגן, וואס שטארקער זיין אייגענע שאפונגס-כח, אלץ מער ייד ווערט ער. זיין נאציאנאלער סימן, דער לשון, ווערט בולטער און שארפער.

אייגענע חשיבות אדער פרעמדער כבוד

לאזט מיך אנרירן נאך א פאר פונקטן וואס זענען פארבונדן מיט דער יידישער שפראך-פראגע און איר שייכות צו ייד און מענטש.

מיר האבן געזען ווי די געבילדעטע קרייזן פון א הינטערשטעליגן פאלק פארלירן דעם כבוד פאר זייער אייגענעם לשון און שפירן א יראת-כבוד פאר דער פרעמדער, רייכערער שפראך. דאס איז דער דרך-ארץ וואס א נידעריגערע קולטור שפירט צו א העכערער.

אבער אזא אראפפאלן אין די אייגענע אויגן דארף נישט אנרירן דעם פערזענליכן שטאלץ אדער דעם שטאלץ פונעם פאלק.

א רוסישער גראף אדער פירשט האט אפשר געשפירט אז זיין פראנצויזישער פריזירער, מיט זיינע עלעגאנטע מאנירן, געשליפענע צונג און שיינעם פראנצויזיש, איז אין א געוויסן

פרט א העכערער, חשוב'ערער מענטש. אבער נאר אין א געוויסן פרט: שפראך און דרויסנדיגע קולטור. אין אלע אנדערע איז ער נאך דער גראף, און יענער דער פריזירער.

אויך וועגן דעם אייגענעם פאלק איז ער א קינד פון דער גרויסער, מעכטיגער רוסישער נאציע, וואס דארף זיך פאליטיש און היסטאריש נישט אונטערבייגן פאר פראנקרייך. איר כבוד ווערט נישט פארטונקלט פונעם פראנצויזישן רום.

אפילו אין די ערגסטע צייטן פון רוסישער אסימילאציע האט קיין געבילדעטער נישט געטראכט אפצוזאגן דאס אייגענע פאלק ווייל עס שטייט אויף א נידעריגערער קולטור-מדרגה, אדער אויפצוגעבן די עקזיסטענץ פון דער רוסישער נאציע ווייל איר שפראך איז ווייניגער חשוב ווי פראנצויזיש.

א גאנץ אנדערע פסיכאלאגיע האט געמוזט הערשן, און הערשט נאך ביז היינט, ביי א גרויסן טייל פון די גאנץ, האלב און פערטל געבילדעטע יידישע קרייזן.

דער רוס און זיין שפראך זענען אין זייערע אויגן א העכערע וועזן, נישט בלויז צוליב דער קולטור, נאר אויך ווייל ער שטייט חשוב'ער אין דער געזעלשאפט און אינעם שטאט. א שיכור'ער קליינער שרייבער ביים לאקאלן רוסישן פאליציי-באאמטן איז געזעלשאפטליך מער מיוחס ווי א רייכער יידישער סוחר.

אפזאגן יידיש און רעדן דעם שרייבער'ס שפראך מיינט דעריבער נישט בלויז אריינגיין אין א העכערער קולטור. די קולטור-פראגע האט ביי די ברייטערע קרייזן אפט געשפילט בלויז א קליינע ראלע. א גרעסערע ראלע האט געהאט דער וואונטש ארויפצוגיין אויף א העכערער געזעלשאפטליכער מדרגה, זיך אויסצוגלייכן אין יחוס מיטן נישט-ייד.

רוסיש איז געווען א דרויסנדיגער סימן אז מען געהערט שוין נישט צו דעם פארווארפענעם, באשפייגענעם פאלק אויף וואס יעדער מיינט אז ער האט א רעכט צו טרעטן. דורך רעדן רוסיש און נאכמאכן דעם רוסי'ס מאנירן האט דער אסימילירטער ייד געוואלט אויפהייבן זיין מענטשליכע חשיבות, סיי אין דעם רוסי'ס אויגן און סיי אין די אייגענע. דורך ווייניגער ייד האט ער געוואלט גערעכנט ווערן פאר מער מענטש.

איר ווייסט אלע ווי ביטער דער פראוו האט זיך אויסגעלאזט, און וואס פאר א גרויסן חשבון-טעות דער אסימילאטאר האט געמאכט. דער יידישער נאמען איז נישט געווארן חשוב'ער א דאנק שפראך-אסימילאציע. דער ייד איז נישט געווארן מער מיוחס ווען ער האט אנגעהויבן רעדן רוסיש.

וואו איז געווען דער טעות?

ער האט נאכגעלאפן א העכערער מענטשליכער חשיבות. זיכער א בארעכטיגטער, מענטשליכער שטרעבן. אבער ער האט צוזאמענגעמישט צוויי זאכן: מענטשליכן שטאלץ און ליידגעגאווה.

מענטשליכער שטאלץ שטייט אויפן באוואוסטזיין פונעם אייגענעם ווערט, נישט קיין חילוק וואס די וועלט ארום מיר האלט. ליידגעגאווה האט נישט קיין אייגענעם

מאשטאב. זי נעמט אים פון דער פרעמד. זי לויפט קודם נאך דעם צווייטנס שאצונג, נאך זיין גוטער מיינונג וועגן מיר.

אין דער ליידעגער גאווה פארלירט דער מענטש דעם דרך-ארץ פאר זיך אליין. אין דער נשמה מוז אריינקריכן א פונק פון יענער אונטערטעניגער פסיכאלאגיע וואס איך האב באשריבן ביים אנהייב.

מיט גליקליכע, אונטערטעניגע בליקן קוקט דער אסימילאטאר אויף זיין "גאט" וואס ער וויל נאכמאכן. ער איז דאנקבאר פאר יעדן ביסל כבוד וואס דער גאט קען אים שענקען. וואס פאר אן ערע צו האבן דעם פאליצי-באאמטן אליין אין שטוב, שפילן קארטן מיט אים, אפשר אפילו רעדן צו אים אין דער חברישער פארעם "דו", און רעדן רוסיש הויך, אז אלע זאלן הערן און פלאצן פון קנאה.

עס דארף נישט דווקא זיין א פאליצי-באאמטער. וואס פאר אן "אמת'ער רוס" מען דארף האבן אלס פריינד כדי זיין חברשאפט זאל ברענגען כבוד, ווענדט זיך אין דעם יידנס בילדונג און געזעלשאפטליכן פלאץ. פאר איינעם דער באאמטער, פארן צווייטן א

גובערנאטאר, פארן דריטן א שרייבער, פארן פערטן א בארימטער ציבור-טוער.

דער עצם בלייבט דער זעלבער: דער אייגענער ביטול היש, דאס פארלירן דעם אייגענעם פנים, דער וואונטש זיך צו באדן אין די כבוד-שטראלן וואס דער נאענטער פרעמדער מיוחס קען געבן.

קיין ספק נישט: די פאראכטונג צו יידיש איז ביי א גרויסן טייל אסימילאטארן אויסגעוואקסן פון דער ליידעגער גאווה, פון דעם ביטול היש, דעם היפך פונעם מענטשליכן שטאלץ.

עס איז נישט קיין חידוש אז די גאווה האט נישט דערגרייכט איר ציל. דרך-ארץ קען מען האבן נאר פאר איינעם וואס האט דרך-ארץ פאר זיך. דער מחבר דריקט דאס שארף אויס: ווער עס שפייט זיך אליין אין פנים, רופט אויך ארויס דעם צווייטנס פאראכטונג.

ווען די אסימילאטארן וואלטן אנשטאט ליידעגער גאווה געהאט מענטשליכן שטאלץ, וואס רעכנט זיך מיטן אייגענעם ווערט און קעמפט אז די דרויסנדיגע וועלט זאל אים אנערקענען, וואלטן זיי באלד איינגעזען אז אלע שפראכן זענען גלייכע מיוחסים. אפזאגן דעם אייגענעם לשון פאר א פרעמדן הייסט אומזיסט זיך אליין דערנידערן.

אביסל מער מענטשליכן שטאלץ אינעם ייד וואלט געמאכט דאס פארלאזן יידיש אוממעגליך. וואס מער מענטשן זיי וואלטן געווען, אלץ מער יידן וואלטן זיי געבליבן.

אבער דער קוק אויף שפראך איז נאך פרעמד פאר א סך יידישע געבילדעטע, אפילו אזעלכע וואס האבן זיכער נישט קיין שפור פון אונטערטעניגער פסיכאלאגיע. ביי אונז זענען דא מענטשן וואס פארשטייען בכלל נישט פארוואס מען מאכט אזא ענין פון דער שפראך.

די פארעם האט אן אייגענעם ווערט

איז שפראך דען מער ווי א מיטל אויסצודריקן געדאנקען? דארף אן אמת'ער מענטש האבן דערביי עפעס מער אין זינען ווי אמת און יושר? וואס פאר א חילוק איז אין וועלכע קלאנגען מען דריקט קלאר אויס די אידעאלן? "מאזאלע-קאזאלע, אבי דאברע מיינעלע".

איך ווייס נישט צי איר קענט אנ-סקים "פיאנערן", און געדענקט די סצענע וואו א קליינשטעטלדיקער משכיל, אנטלאפן אין דער גרויסער שטאט פאר אמת'ער השכלה, לערנט רוסיש ביי א גימנאזיע-תלמיד.

ער שטייט אויס יסורים ווייל ער קען נישט ריכטיג ארויסזאגן דאס רוסישע ווארט "טשיזש". ווי ער מוטשעט זיך נישט, קומט ארויס "ציזז". ער פארשטייט נישט פארוואס דער אויפגעקלערטער תלמיד איז אזוי מקפיד. וואס קאכט ער זיך אין דעם טשיזש? קען דער ענין זיך ענדערן ווען מען פארדרייט אביסל דעם נאמען? ווערט דער פויגל אן אנדערער ווען מען רופט אים ציזז אנשטאט טשיזש?

די פסיכאלאגיע איז זייער פארשפרייט ביי דער יידישער יוגנט. זי שטאמט פון אן אנדערן ביטול היש, זייער אנדערש פון דער אונטערטעניגקייט וואס איך האב נארוואס באשריבן. זי שטאמט פון אונזער בטלנות.

דער אמת'ער אידעאלער בטלן האט נאר צוויי אידעאלן אין הארץ: אמת און יושר. שיינקייט און מענטשליכע חשיבות זענען פאר אים קינדערישע זאכן מיט וואס אן ערנסטער מענטש טאר זיך נישט באשעפטיגן.

דא מאכט ער דעם גרעסטן טעות. ער פארזעט אז אמת און צדק זענען נאר א טייל פון אונזערע העכסטע אידעאלן, דער פונדאמענט אויף וואס אלע דארפן שטיין. העכער פונעם פונדאמענט הייבן זיך פארן מענטש די אידעאלן פון שיינקייט און מענטשליכער חשיבות. זיי פארגעסן הייסט גרינגשעצנדיג אפוארפן אלעס וואס ברענגט רייכטום און פארב אין דער נשמה, אלעס וואס האט א ווערט פאר זיך אליין, נישט פאר עפעס אנדערש.

אין קיין זאך טרעט נישט אזוי קלאר ארויס דער מענטשנס נאטור ווי אין זיין ליבשאפט צו שיינקייט, צו דער שיינער פארעם אליין. זי איז אן אהבה שאינה תלויה בדבר, א ריינע ליבשאפט אן ענאסטישע פניות און הינטער-געדאנקען.

אויך די ריינע ליבשאפט צום אמת פארן אמת אליין, און איבערגעגעבנקייט צום יושר פארן יושר אליין, טראגן דעם זעלבן שטעמפל. דאס איז דער העכסטער געפיל וואס נאר די מענטשליכע נשמה קען דערגרייכן.

אבער ער טרעט נישט ערגעץ ארויס אזוי ריין ווי אין דער ליבשאפט צו שיינקייט און דעם שטרעבן צו אינערליכער מענטשליכער חשיבות. אמת און יושר קענען, אויסער דער ריינער הנאה, נאך ברענגען נוצליכע זאכן. שיינקייט און אינערליכע חשיבות קענען, אין דעם זין, נישט ברענגען א פראקטישן נוצן. זייער גאנצער ווערט ליגט דווקא דערין וואס זיי זענען נישט קיין מיטל פאר עפעס.

זיי מאכן דעם מענטש נישט געזינטער, קליגער, רייכער אדער פעטער. אבער זיי מאכן אים מער מענטשליך און שאפן יענעם טיפן גליק, דעם מצב פון ריינער פרייד, צו וואס מען דארף שטרעבן כדי צו וויסן וואס הייסט לעבן ווי א מענטש.

נאר צוויי טיפן מענטשן האבן פארלוירן, אדער בכוונה אונטערדריקן, דעם חוש פאר שיינקייט און חשיבות. דער גראבער עגאיסט, וואס איז נישט ווייט פון דער חיה: עסן, טרינקען, שלאפן, געשלעכטליכע ליידנשאפטן און אפשר אויך ליידיגע גאווה פילן אלע ווינקלען פון זיין נשמה.

און דער עטישער בטלן: זיין הארץ קלאגט טאקע אויף דער צרת הכלל, אויף דער מענטשהייט'ס יסורים, אבער ער פארשטייט נישט אז די יסורים זענען נישט בלויז די ווייטאגן פון דער הונגעריגער חיה אינעם מענטש. זיי ליגן אויך אין זיין שטרעבן צו א שיינעם, חשוב'ן מענטשליכן לעבן.

איך וואלט זיך גערן מער אפגעשטעלט אויף עטישער בטלנות, נישט בלויז ביי יידן נאר אין דער גאנצער מענטשליכער געשיכטע. אבער עס וואלט אונז צו ווייט אוועקגעפירט פונעם נושא.

לאמיר זיך באגענוגן מיט דער באמערקונג: קאלטקייט צו דער שיינקייט פון שפראך, גלייכגילטיגקייט אין וועלכער שפראך מען רעדט און ווי מען נוצט אירע אויסדרוקן, איז נישט אזא חשוב'ע מעלה ווי מען קען מיינען פון אויבנאויף. א מענטש האט ליב זיין שפראך, וועלכע זי זאל זיין. וואס מער מענטש ער איז, אלץ שטארקער זיין ליבשאפט.

איך האב זיך אזוי לאנג אויפגעהאלטן ביי שפראך און ליבשאפט צו איר, ווייל דאס איז איינער פון די וויכטיגסטע פעלזן אויף וואס די כוואליעס פון קאסמאפאליטיזם צעשלאגן זיך.

אויב די פארעם פון שפראך איז נישט גלייכגילטיג, אויב ליבשאפט צו איר וואקסט מיט דער אנטוויקלונג פון מענטשליכקייט, און אויב דער אלגעמיינער שכל קען נישט באשטימען וועלכע שפראך איז די מערסט מענטשליכע, איז נישט דא קיין האפענונג אז דער קאסמאפאליטישער אידעאל זאל זיך אמאל מקיים זיין: אלע פאלקס-קולטורן זאלן פארשווינדן אין איין מענטשהייטס-קולטור און איין שפראך.

אונטערדריקטע, הינטערשטעליגע פעלקער אדער באזונדערע שיכטן פארלאזן טאקע אפט זייערע שפראכן. טייל פון גלייכגילטיגקייט צו מענטשליכע אינטערעסן, טייל פון ליידיגער גאווה, טייל פון עטישער בטלנות. א נאך גרעסערער טייל ווייל עס זענען דא הערשנדע שפראכן, צו וואס עס לוינט זיך אנצושליסן, ווייל פאר זיי גיט מען היינט מער שמאלץ.

אבער מיטן פארשריט מוז קומען א צייט ווען די איינטיילונג אין הערשער און אונטערטעניגע ווערט אינגאנצן אפגעשאפט. קיין גרופע וועט נישט האבן קיין איבערואג איבער אן אנדערער. יעדער וועט האבן די פולע מעגליכקייט צו לעבן לויט זיין הארץ'ס וואונטש.

ווען די נידעריגערע באדערפענישן ווערן באפרידיגט דורך א קלוגן סדר פון יושר פאר אלעמען, וועט דער מענטש, באפרייט פון דאגת הפרנסה, זוכן זיין גליק אין די העכערע באדערפענישן: ליבשאפט צו אמת, שיינקייט און מענטשליכער חשיבות.

וואס מער העכערע קולטור-גיטער א פאלק וועט שאפן אדער איבערנעמען פון אנדערע, אלץ רייכער זיין שפראך און שטארקער זיין ליבשאפט צו איר.

וואס וועט דעמאלט צווינגען די דייטשן אפצוזאגן דייטש און עס פארבייטן, למשל, אויף פראנצויזיש? וואס וועט דעם ייד צווינגען אפצוזאגן יידיש און אנעמען רוסיש אדער ענגליש? גארנישט.

אין פולע גלייכהייט מוזן די שפראכן נאך שטארקער בליען. די קולטורן וועלן וואקסן, יעדע אויף איר אייגענעם שטייגער, לויט איר אינערליכער נאטור. די נאציאנאלע סימנים וועלן ווערן בולטער און שטארקער.

קאסמאפאליטיזם האט פארזען אז א סך קולטור-צווייגן דריקן זיך אויס ביי יעדן פאלק אין אן אנדערער נאציאנאלער פארעם, אבער זענען דאך גלייך מענטשליך און גלייך ווערד. אלע קענען אנטהאלטן די זעלבע מאס אמת, יושר, חן און חשיבות.

עס האט דעריבער קיין זין נישט צו פאדערן פון א פאלק: "הער אויף צו זיין פאלק און ווער מענטש". עס איז נישט דא קיין איין פארעם פאר דעם קולטור-צווייג וואס האט א גרעסער רעכט אויף זיין ליבשאפט ווי די אייגענע נאציאנאלע פארעם.

די פילע כלים פון איין סימפאניע

שפראך איז בלויז איין אזא צווייג. עס זענען דא נאך א סך. נעמט די שיינע ליטעראטור, וואס איז אזוי פארבונדן מיט דער שפראך.

לאמיר זאגן איר האט ליב דעם מענטשליכן געלעכטער דורך טרערן, וואס האט ארויסגעברענגט אין ענגלאנד דיקענס, אין רוסלאנד גאגאל און ביי אונז שלום-עליכם.

איך ווייס נישט ווי איר קוקט אויף שלום-עליכמען. אפשר זענט איר נאך נישט געוואוינט צו שטעלן א יידישן שרייבער אין איין ריי מיט אזעלכע גדולים פון וועלט-ליטעראטור. אבער דורך א ליטערארישן אנאליז וואלט איך געקענט באווייזן קלאר ווי דער טאג: דער מחבר פון "חוה", "ראבטשיק", "אויף פסח אהיים" און נאך א סך ווערק דארף בשום אופן נישט פארשעמטערהייט אראפלאזן די אויגן ווען מען שטעלט אים לעבן גאגאל און דיקענס.

און ווער רעדט נאך וועגן מארק טוויין? מיט אים קען שלום-עליכם זיכער האלטן די וואג. פאר מיר, דעם ייד, וועט מיין שלום-עליכם זיכער זיין נענטער צום הארץ און טייערער פון גאגאל אדער דיקענס, און כל שכן טוויין.

קענט איר קומען צו מיר און זאגן "ייד, הער אויף צו זיין ייד און ווער מענטש; ווארף אוועק דיין שלום-עליכם און קויף דיר מארק טוויין?" מיט וואס איז טוויין חשובער? אין בעסטן פאל, דעם בעסטן פאר טוויינען, זענען ביידע גלייך חשוב.

אין ביידע האט זיך אויסגעדריקט דער זעלבער אלגעמיינ-מענטשליכער שטריך פון לאכן דורך טרערן. אבער ביי זיי, ווי אויך ביי גאגאל און דיקענס, האט זיך דער שטראל איבערגעבראכן אין א באזונדערער נאציאנאלער אטמאספערע, אויף אן אייגענעם שטייגער. אנשטאט איין סארט הומאר האט די מענטשהייט יעצט פיר.

דאס זעלבע איז מיט פאעזיע בכלל. די זעלבע דיכטערישע ריכטונג ברענגט ביי פארשידענע פעלקער ארויס אייגנארטיגע טאלאנטן, וואס דריקן זיך אויס פארשידן אבער גלייך ווערד.

איר קענט נישט פאדערן אז איינער זאל אפזאגן זיין נאציאנאלע פאעזיע און זיך אנשליסן צו דער אלגעמיינ-מענטשליכער. אזא פאעזיע מחוץ די נאציאנאלע פאעזיעס איז נישט דא. די אלגעמיינע מענטשליכקייט ליגט נישט דרויסן, נאר אינעווייניג אין די נאציאנאלע שאפונגען.

איר קענט צום מערסטן זאגן: פארלאז דיין פאעזיע, וואס דריקט אויס צוזאמען מיטן אלגעמיינ-מענטשליכן אויך דעם באזונדערן כאראקטער פון דיין נשמה, און שפרינג אריין אין א פרעמדער פאעזיע, וואס דריקט אויס יענעם'ס באזונדערן כאראקטער.

דאס איז נישט קאסמאפאליטיזם, נאר פשוט שאוויניזם פון א פרעמדער נאציאנאליטעט. און אויסער דעם דארף מען מיר באווייזן אז יענעם'ס נשמה פאסט בעסער פאר מיר ווי מיין אייגענע.

אזוי איז עס מיט פאעזיע און מיט יעדן קולטור-צווייג וואס גייט העכער פון ריינער וויסנשאפט און פשוט'ן טאג-טעגליכן יושר: קונסט בכלל, פילאזאפיע און רעליגיע. ווי אלגעמיינ-מענטשליך זייער אינהאלט זאל זיין, באקומט יעדע ריכטונג אן אנדער פנים און פארב ווען זי טרעט אריין אין א נאציאנאלער אטמאספערע און וועקט אויף דעם פאלק'ס שאפנדיגע כוחות.

אפילו קאטאליציזם, וואס קומט צו דער מענטשהייט מיט איין רעליגיעזן יסוד-געדאנק און לייקנט אין עצם די איינטיילונג אין פעלקער, האט באקומען ביי יעדן פאלק אן אנדער אויסזען. דעם דייטשנס קאטאליציזם איז נישט אינגאנצן דעם פראנצויזנס, דעם פוילנס אדער איטאליענערס.

אפילו אזא אלגעמיינ-מענטשליכע ריכטונג ווי מארקס'ס וויסנשאפטליכער סאציאליזם האט באקומען פארשידענע נאציאנאלע געשטאלטן ביי רוסן, דייטשן, פראנצויזן, ענגלענדער, איטאליענער, פוילן און האלאנדן.

גייט, טענה'ט זיך אויס ביי וועמען מארקסיזם איז דער מערסט מארקסיסטישער, אז אלע אנדערע זאלן זיך פון זייערס אפזאגן. און גייט פאדערן אז זיי זאלן זיך אונטערשרייבן אז פון היינט אן טארן זיי נישט שאפן אן אייגענעם מארקסיזם!

יעדן איז זיכער באזונדער טייער די נאציאנאלע פארעם פון דעם אלגעמיינ-מענטשליכן תוך, וואס זיין פאלק האט געשאפן. דאס מיינט נישט אז ער זאל זיך נישט אינטערעסירן

מיט וואס אנדערע שאפן. אדרבה, ער דארף קענען, ליב האבן און שאצן די פרעמדע קולטור-שאפעונגען. זיי מאכן זיין נשמה רייכער און וועקן אויף אירע כוחות.

אבער ער זאל זיי שאצן ווי א פידלער שאצט א פיאניסט. ער פארשטייט אז זיין נשמה קען אויסדריקן איר טיפן, רייכן אינהאלט אויפן פידל, ווי יענעם'ס אויפן פינא. זיין אייגענע קונסט וועט בלייבן טיפער איינגעבאקן אין הארץ.

איך געב צו: א מלאך, אדער א שפינאזא, קען זיך אפשר אויפהייבן צו א מדרגה וואו אלע קולטור-שאפעונגען רעדן גלייך שטארק און ליב צו זיין הארץ. ער שפירט נישט קיין טראפ איבערוואג פאר איין נאציאנאלער פארעם קעגן אן אנדערער.

אבער אפילו ווען איר זאגט אזא שפינאזישן קולטור-פריינד אז איר ווילט דעם יידישן פידל זאל פארשטומען אין דער מענטשליכער סימפאניע, און אנשטאט אים זאל קומען נאך א דייטשער קלארינעט, וועט ער אייך העפליך אפדאנקען פאר דער טובה. אים וואלט געפעלט א כלי אין דער סימפאניע. ער וואלט פראטעסטירט קעגן איר פארשווינדן.

און בכלל, ווער קען זיין א מלאך אדער א שפינאזא? אויסער דעם קענט איר זיין זיכער: אויב אזא שפינאזא הייבט אן נישט נאר צו הנאה האבן פון דער סימפאניע, נאר אליין שפילן דערין, וועט ער נאטירליך אויסקלייבן א כלי וואס פאסט מער צו זיין נאציאנאלן כאראקטער און כוחות.

ליידער איז היינט אויך דא א טיפ מענטש וואס ווערט נישט אנגערירט פון די פארשידענע נאציאנאלע שאטירונגען אין דער העכערער קולטור. די גאנצע קולטור, מיט פאעזיע, קונסט, ליטעראטור, וויסנשאפט, פילאזאפיע און רעליגיע, אינטערעסירט אים נישט.

ער ווייסט בלויז: גוט געגעסן, גוט געשלאפן, און נאך א חשוב'ע עליה געכאפט אין שול. וואס דארף מען מער? פון זיין זייט מעגן אלע קולטורן זיך צונויפניסן אין איינס. עס וועט אים גרינגער זיין זיי אלע אויסצוגיסן אין רינשטאק.

אבער אונזער נושא הייסט נישט ייד און בהמה, נאר ייד און מענטש. א מענטש איז דער פאר וועמען די העכערע קולטור-צווייגן זענען דער גאנצער תוך פון זיין עקזיסטענץ.

וואס מער מענטש איינער איז, אלץ גרעסער דעם פלאץ וואס די העכערע צווייגן נעמען אין זיין הארץ, אלע צוזאמען אדער נאר עטליכע. וואס מער נשמה און הארץ ער לייגט אריין אין זיי, אלץ מער ווערט ער פארבונדן מיט דער נאציאנאלער פארעם וואס זיין פאלק האט געשאפן. אויך א טייל פון זיין אייגענעם הארץ און נשמה לייגט דערין.

וואס מער מענטש דער ייד ווערט, אלץ מער ייד ווערט ער.

דער אוצר פון דער אייגענער היים

ליבשאפט צו דער אייגענער קולטור איז א מענטשליכע ליבשאפט. אירע ווארעמע, ליכטיגע שטראלן באליכטן נישט בלויז דעם היינטיגן מצב, נאר די גאנצע היסטארישע אנטוויקלונג. דעם גאנצן אוצר פון גייסטיגע גיטער וואס דאס פאלק האט צוזאמענגענומען פון זיין אנהייב ביז היינט.

קיין מענטש קען נישט זיין גלייך באגייסטערט פון אלעם וואס זיין פאלק האט געשאפן אין דער פארגאנגענהייט. אינעם היינטיגן קאמף טראגן מיר אונזער ליבשאפט און האס אויך אריבער אויפן נעכטן. וואס נענטער נעכטן איז צו אונזער צייט, אלץ שווערער אים צו באטראכטן אינעם מילדן, קלארן, ריינעם ליכט פונעם היסטאריקער, וואס פארשטייט אלעס און קען דעריבער אלעמען מוחל זיין.

אבער וואס מער מען לערנט זיך היסטאריש קוקן אויף דער פארגאנגענהייט, אלץ מער שפינאזא ווערט מען דערוועגן. אלץ מער פלאמט יענע געטליכע ליבשאפט, וואס שיקט אירע שטראלן גלייך צום צדיק און צום רשע.

אפילו ווען מען דערגרייכט נישט שפינאזא'ס מדרגה, נאר זעצט זיך אויפן כסא הרבנות און נעמט משפט'ן די אלטע צייטן, וועט דער שטרענגסטער משפט איבערן אייגענעם עבר איבערלאזן גענוג העלדן, מעשים און געשעענישן וואס מוזן אונז באגייסטערן.

באקאנטשאפט מיט דער אייגענער געשיכטע, און די התלהבות וואס זי וועקט אויף, פארשטארקן די פאדעמס וואס בינדן אונז צום פאלק. וויסן די פרעמדע געשיכטע הייבט אויף אין אונזערע אויגן יענעם פאלק'ס חשיבות און אונזער דרך-ארץ פאר אים.

אן איטאליענער וואס לערנט זיין גאריבאלדי'ס געשיכטע און די געשיכטע פון אונזערע מכבים וועט זיכער שאצן די העלדישע מעשים פון די יידישע נאציאנאלע באפרייער. אבער זיין אייגענע צוגעבאונדנקייט וועט ער שפירן נישט אין די מכבים, נאר אין גאריבאלדי.

די זעלבע זאך איז מיט אונז. ווען מיר פארגלייכן גאריבאלדי מיט יהודה המכבי וואקסט אונזער כבוד פארן איטאליענישן פאלק און זיינע פרייהייטס-העלדן. אבער דאס בילד פונעם אייגענעם העלד וועקט אן אייגנארטיגע אומרואיגקייט אין דער נשמה. די אייגענע העלדן און די גיטער פונעם אייגענעם אוצר ציען ווי א מאגנעט.

מען דארף אויך געדענקען: דעם גאנצן אוצר פונעם פאלק קענען באמת דערקענען בעיקר זיינע אייגענע קינדער. פרעמדע קענען איבערנעמען בלויז א טייל, און נישט אלעמאל דווקא דעם בעסטן.

פון ענגלישער ליטעראטור קען די געבילדעטע וועלט א סך גרויסע נעמען: שעקספיר, בייראן, שעלי, דיקענס און אנדערע. אבער עס וואלט געווען א טעות צו מיינען אז בלויז זיי טראגן דעם ענגלישן גייסט און פארטרעטן זיין העכסטן טאלאנט.

אין דער היים זענען געבליבן א סך גאונים וואס האבן נישט געהאט די זכיה איבערגענומען צו ווערן אין דער פרעמד, - אבער שטייען נישט נידעריגער פון די וועלט- בארימטע. א סך מבינים שטעלן, למשל, ראבערט בראונינג העכער פון בייראן.

דער דייטש האט, אויסער לעסינג, געטע און שילער, נאך א סך נעמען וואס דער פרעמדער איז נישט מחויב צו קענען, אבער וואס זענען אים נישט ווייניגער טייער. די רוסישע שטשעדרין, אסטראווסקי און אוספענסקי וועלן אפשר קיינמאל נישט זיין אזוי פאפולער אין דער וועלט ווי מאקסיס גארקי, כאטש זייער טאלאנט איז, לויט מיין שאצונג, בלי ספק העכער. דאס געבילדעטע רוסישע פאלק האט זיי ליב נישט ווייניגער, און אפשר מער.

אויך ביי אונז האבן מענדעלע מוכר-ספרים און פרץ ווייניגער אויסזיכטן אריינצוקומען אין וועלט-ליטעראטור ווי שלום אש, כאטש זייער טאלאנט איז לויט מיין מיינונג אן קיין פארגלייך העכער.

דורך דער אייגנארט פון יידישן לעבן און שאפן איז דער יידישער אוצר פול מיט גדולים וועמענס גאנצן ווערט קען בעיקר א ייד שאצן. אבער אויך ביי אנדערע פעלקער זענען דא גיטער וואס נאר א קינד פונעם פאלק קען באמת הנאה האבן דערפון אין זייער פולקייט.

דער קולטור-אוצר איז דער נשמה'ס גייסטיגע היים, איר רייכטום. דאס פאלק מוז זיין מער אינטערעסירט אין אים ווי אין די רייכטומען פון דער פרעמד.

אפילו אין מיטלערע און גאר קליינע טאלאנטן, וואס קיין פרעמדער דארף נישט קענען, איז דאס אייגענע פאלק אינטערעסירט נישט בלויז ווייל זיי זענען זיינע. עס איז דא נאך א טעם, וויכטיג פאר דער אנטוויקלונג פון דער אלגעמיין-מענטשליכער קולטור, וואס דריקט זיך אויס אין די העלדן און גדולים פון אלע פעלקער.

מיר זעען א פארטיגן שעקספיר און געטע אינעם פאנטעאן פון דער מענטשהייט. אבער זיי זענען נישט פלוצלינג ארויסגעשפרונגען אין זייער גאנצער גרויסקייט. צענדליגער קליינע און מיטלערע טאלאנטן האבן קודם צוזאמען געדארפט שאפן א באשטימטע נאציאנאלע, גייסטיגע אטמאספערע, איידער א געטע אדער שעקספיר האט געקענט געבוירן ווערן אין איר.

די קלענערע געטער, וואס דער פרעמדער זעט נישט, שטייען פאר די אויגן פונעם אייגענעם פאלק. עס קען זיי, האט הנאה פון זיי און שאצט זיי. וואס מער געבילדעט און ענגלענדער אדער דייטש איז, וואס מער מענטש, אלץ מער ענגלענדער אדער דייטש איז ער.

דער ייד דארף נישט זיין קיין אויסנאם. ווען מיר זעען אז ער פירט זיך אנדערש, קען אלע וועלט-גדולים אבער ווייסט אפילו נישט די העלדן פון דער אייגענער קולטור, זאלן מיר זיך נישט איילן אים צו געבן דעם תעודה "מער מענטש".

אפשר איז ער דערפאר ווייניגער מענטש ווי אנדערע געבילדעטע מענטשן. אפשר פעלט אים יענער זאפט וואס מען זויגט איין פון דער אייגענער קולטורעלער אטמאספערע, וואס

גיט יעדן גייסט זיין באזונדערע פארב.

אבער וועגן דעם יידישן קולטור-אוצר און אונזערע ראדיקאלן'ס שטעלונג דערצו וועלן מיר נאך דארפן רעדן אין דער צווייטער לעקציע.

צווייטע לעקציע: צוריק צום קולטור-אוצר

אין דער ערשטער לעקציע האבן מיר אפגעשיידט דריי באדייטן פון ייד: רעליגיע, נאציאנאלע צוגעבאונדנקייט און אפשטאמונג. פאר זיי האבן מיר געדארפט אויסקלארן די שייכות צווישן ייד און מענטש.

מיר זענען פארטיג געווארן נאר מיט א טייל פונעם נאציאנאלן ייד. מיר זענען געבליבן ביים יידישן קולטור-אוצר און דעם אופן ווי א ראדיקאלער ייד שטעלט זיך צו אים.

אויך דא מוז איך מודה זיין: אין דער צייט פון מיין יונגן קאסמאפאליטיזם האב איך זיך נישט בעסער באגאנגען מיטן גאנצן גייסטיגן עבר פון אונזער פאלק ווי די היינטיגע ראדיקאלע קאסמאפאליטן.

די שטיקלעך און ברעקלעך פון דער אלטער קולטור וואס האבן זיך נאך געדרייט אין מיין קאפ זענען געווען פאר מיר, ווי פאר רוב פון מיין דור און ריכטונג, בלויז מאטעריאל פאר שארפזיניגע אפיקורסישע און אטעאיסטישע וויצן.

אפילו אין דער אפיקורסישער העברעאישער ליטעראטור, וואס איך האב געקענט אביסל, גאנץ אויבערפלעכליך, האבן מיר נישט געזען קיין אייגענע, ריין מענטשליכע, פרייע קולטור מיט א נאציאנאל-פארשריטליכן ווערט. אונזער באלבטער העלד איז

געווען דער באמת פרייער גייסט משה-לייב ליליענבלום. אבער די ליטעראטור איז אין אונזערע אויגן געווען בלויז א טייל פון דער קראפט וואס דארף אינגאנצן אויסווארצלען יידן און יידישקייט.

די זעלבע קראפט האבן מיר געשפירט און ווארעם באגריסט אין דער יונגער סאטירע וואס האט זיך זינט די 1860 ער יארן אנגעהויבן אין יידיש: "לינעצקיס" דאס פוילישע "ינגל", מענדעלע'ס "דאס קליינע מענטשעלע" און "מסעות בנימין השלישי".

אפילו שפעטער, אין 1883 און 1884, ווען איך האב אינגאנצן אפגעווארפן קאסמאפאליטיזם און געווארן א באוואוסטער נאציאנאל-ראדיקאלער ייד, א יידישער סאציאליסט און נישט בלויז א סאציאליסט וואס רעדט יידיש, האט דער אלטער אוצר נישט געשפילט קיין ראלע אין מיין געדאנקען.

דער וועג איז מיר קלאר געווען: די יידישע געבילדעטע קרייזן דארפן זיך פאראייניגן אויף אייביג מיטן פאלק אויפן יסוד פון יידיש. איך האב געוואוסט אז מיר דארפן אן אייגענע קולטור. אבער זי איז פאר מיר אינגאנצן געלעגן אין דער צוקונפט, אן קיין טייל אין דער פארגאנגענהייט.

מען האט אפט פארגעווארפן דעם בונד אז ער הייבט אן די יידישע געשיכטע מיט זיך אליין. איך ווייס נישט אויף וויפיל דאס איז אמת פארן בונד אין אלע זיינע טיילן. אבער פאר מיר, דעם "בונדיסט פון 1884", ווי איך קען זיך מיט א געוויסן רעכט רופן, טרעפט די טענה גענוי צו.

"זאלן די טויטע באגראבן זייערע טויטע!" דאס איז געווען די יסוד-שטימונג וועגן דעם גאנצן אלטן יידנטום. מיר יונגע און פרייע וועלן בויען אן אייגענע יידישע קולטור, א ריין מענטשליכע, אן אייראפעאישע.

איך האב גע'חלומ'ט פון א מחנה איבערזעצער וואס זאלן לייען דעם פונדאמענט דורך איבערזעצן אויף יידיש אלע וויכטיגע מאדערנע אייראפעאישע ווערק. דערנאך זאלן קומען נייע בויער און שאפער, וואס וועלן פריי אויסדריקן דעם לעבעדיגן יידישן גייסט, אן א שייכות מיט דער שוין לאנג געשטארבענער און באגראבענער פארגאנגענהייט.

ווען מען וואלט מיר דעמאלט געפרעגט צי איך געפין אינעם גאנצן אוצר נישט קיין ווערק וואס איז ווערט אריבערצוטראגן אינעם נייעם לעבן, וואלט איך אפשר איבערגעטראכט און געמאכט אן אויסנאם פאר צוויי שריפטן: תנ"ך און ליליענבלום'ס "חטאת נעורים". אלעס צווישן זיי וואלט איך אן א טראפ עגמת-נפש געלאזט אין א זייט.

מיר האבן זיך באגאנגען מיט דער אלטער קולטור ווי מיטן גאנצן פאלק; ווי מען באהאנדלט, לויטן יידישן פאלקלאר, א מת אין כף-הקלע. א שטופ כלאחר יד, און א רוף: "גיי צוריק אין דיין רו אריין!"

האט די קולטור דאס פארדינט? מיר וועלן זען. איך האב זי, כאטש, איגנארירט נישט ווייל מיין קריטישער גייסט האט איינגעזען אז אלעס צווישן תנ"ך און חטאת נעורים איז נישט ווערט. נאר פשוט ווייל איך האב נישט געהאט קיין השגה פונעם ריין מענטשליכן

ווערט אין אונזער אלטן אוצר. קיינער איז נישט געווען וואס זאל דערקלערן זיין באדייט פאר א פריי-דענקנדיגן ייד.

די זיס-זויערע חנופה וואס די ליבעראלע השכלה-וועלט פלעגט מאכן דעם אלטן יידנטום, סיי אויף יידיש און סיי אויף רוסיש, האב איך ווייניג געקענט. ווען איך וואלט זיי בעסער געקענט, וואלטן זיי מיר שוין דעמאלט געווען אזוי נמאס ווי היינט.

אבער קיינער האט מיר גארנישט געפרעגט. דעריבער האב איך אפילו נישט געטראכט וועגן תנ"ך און חטאת נעורים אלס טיילן פון יידישער קולטור. דער גאנצער עבר איז געווען א ליידיג פלאץ, אן א שייכות צו היינט און צו מארגן.

ערשט אינעם אנהייב זומער 1886 האבן מיינע נאציאנאל-ראדיקאלע געדאנקען מיך געפירט צו דער נויט צו לערנען די יידישע געשיכטע. דעמאלט האב איך אנגעהויבן איינזען מיין טעות.

איך האב אויפגעפרישט מיין חדר-לימוד, זיך אריינגעווארפן מיטן גאנצן וויסן-דארשט פון דער יוגנט אינעם גרויסן ים פון אונזער גייסטיגן עבר. אין דעם ליכט פון מיין יידיש-סאציאליסטישן קוק איז ביסלעכווייז ארויסגעוואקסן פון חושך א וועלט וואס האט מיך באצויבערט: איר אינערליכער רייכטום און קראפט, און די ריזיגע ראלע וואס זי האט געשפילט אינעם פאלק'ס לעבן.

איך קען נישט היינט באשרייבן ווי די נייע וועלט האט זיך מיר אנטפלעקט. איך וועל נאר זאגן: דער ערשטער שטראל איז געווען א בלאט פונעם "יוסיפון", דעם פאלש צוגעשריבענעם, וואו די יידיש-קאמוניסטישע סעקטע פון די איסיים ווערט באשריבן.

גלייך איז אין מיר געבוירן א האלב אומבאוואוסטע, אבער זיכערע איבערצייגונג: איך וועל געפינען נאך א סך שפורן פון ריינער מענטשליכקייט אינעם שטויב פון אונזערע אלטע דורות.

וואס מער איך האב געלערנט אונזער געשיכטע, זיך פארטיפט אין די אומשטענדן און לעבן פון די וואס האבן זי געשאפן אדער אויסגעליטן, אין זייערע געדאנקען, געפילן, חלומות און שטרעבונגען, אלץ קלארער איז געווארן: אין די אלטע דורות האבן מיר פיל מער אייביג לעבעדיגע מענטשליכקייט ווי פארשימלטן שטויב.

איך וויל גלייך מאכן א וויכטיגע באמערקונג. ווי הויך מיר זאלן נישט שאצן אונזער גייסטיגן עבר, נישט פון אים ווענדט זיך אונזער באוואוסטער נאציאנאליזם, צוגעבאונדנקייט צום פאלק אדער גלויבן אין זיין ליכטיגער צוקונפט.

זאל דורך א קאטאסטראפע דער גאנצער אוצר פארשווינדן פונעם מענטשליכן זכרון, וועט דאס נישט מאכן קיין תל פון אונזער פאלק, און נישט שטערן אונז צו זוכן נייע וועגן פארן ווייטערדיגן קיום און נאציאנאלער אנטוויקלונג.

אונזער היינט איז גענוג זעלבסטשטענדיג, פול מיט לעבנס-כח און דעם אומאפשטעללארן דראג צו עקזיסטירן אלס א פאלק. בשעת הדחק קענען מיר אויסקומען אן די מעכטיגע, באגייסטערנדיגע שטראמען ענערגיע וואס פליסן אריין וועגן מיר לערנען אונזער געשיכטע.

נישט די פארגאנגענהייט גיט אונז די עקשנות צו זיין, דעם מוט און די פרייד אינעם קאמף. אבער זי דערקלערט ווי מיר זענען געווארן וואס מיר זענען, און פון וואו אונזער דראג צום לעבן שטאמט. זי פארשטארקט אויך אונזער שטאלץ און דרך-ארץ פאר זיך. און מען האט באמת מיט וואס זיך צו שטאלצירן אין איר.

איך ווייס אז פאר א סך ראדיקאלע דענקער איז שווער אריינצודרינגען אינעם תוך פונעם אוצר. אלע זיינע טיילן זענען דורכגענומען מיט צוויי עלעמענטן וואס זענען קעגן דער נשמה פונעם קאסמאפאליטישן אטעאיסט: דער רעליגיעזער גלויבן אין א פערזענליכן גאט און אן איבערנאטירליכער וועלט פון נסים; און דער נאציאנאלער גלויבן אין דער אויסדערוויילטקייט און אייביגקייט פונעם יידישן פאלק.

איך וועל נישט היינט פירן א לאנגן ויכוח און באווייזן אז וועגן דער פארגאנגענהייט מוז מען קוקן אנדערש אויף די עלעמענטן, אפילו ווען מען לייקט זיי אינגאנצן.

איך וועל נאר זאגן: מען קען נישט באשולדיגן משה רבינו פארוואס ער האט נישט געלייענט דארוין, אדער יהושע בן נון פארוואס ער איז נישט געווען א מבין אין קאפערניקוס'ס אסטראנאמיע.

כדי צו פארשטיין און שאצן די גרויסקייט פון א גייסטיגער שאפונג אין דער פארגאנגענהייט, מוז מען זיך אריינלעבן אין דער נשמה פון דער תקופה און אטעמען איר גייסטיגע לופט.

מען דארף פרעגן: וועלכע כוחות האבן זי געשאפן? שטארקע, רייכע און טיפע, אדער שוואכע, ארעמע און אויבערפלעכליכע? וועלכע געפילן גליען אין איר? איידעלע, מענטשליכע, אדער נידעריגע? צו וואס וויל זי ווירקן אויפן ווילן פון די הערער? צו פארבעסערן זייער מצב אדער אים פארערגערן? וואוהין פירט זי: צום פארשריט אין די הויפט לעבנס-פונקטן, אדער צו רעאקציע?

די פארבעסערונגען, פארערגערונגען, פארשריט און רעאקציע מוז מען מעסטן נישט מיט דער מאס פון היינט, נאר מיט די דעמאלטיגע אומשטענדן.

אזוי זעט מען אז דער געזעלשאפטליך-עטישער מאנאטעאיזם פון אונזערע נביאים, דער גלויבן אין איין גאט פארבונדן מיט גערעכטיגקייט, איז געווען א געוואלדיגער פארשריט קעגן דעם פריערדיגן מצב פונעם גייסט. אפילו מארקס'ס קאפיטאל, וואס איז פאר אונז אין א סך פונקטן מער אמת ווי טייל נביאים'ס לערנונגען, זעט אויס קעגן זייערע ווערק ווי א זאמד-בערגעלע וואס קינדער האבן צוזאמענגעטראגן ביים פוס פון א מעכטיגן בארג.

נישט בלויז די נביאים וואקסן צו אזא גרויסקייט. דורכן כח און טיפקייט פונעם גייסט, דורכן רייכטום און איידלקייט פון געפיל, און דער ריינקייט און ערליכקייט פונעם ווילן, צייענען זיך אויס א סך שאפונגען דורכאויס די טויזנטער יארן פון יידישן לעבן.

יעדער מענטש קען זיך לערנען אריינצודרינגען אין זייער גרויסקייט. איך רעד נישט בלויז פון די וואס קענען דורשטיג איינשלינגען די לייזשאפטליכע ליבשאפט צום יידישן פאלק און צו גאט, וואס דורכנעמט די אלטע קולטור.

אפילו די וואס זענען פריי פון יעדן רעליגיעזן באדערפעניש און קאלט צו נאציאנאלע געפילן קענען דורכן באזונדערן אינהאלט דערגרייכן די אלגעמיינ-מענטשליכע כוחות הינטער אים: די כוחות פון געדאנק, געפיל און ווילן וואס האבן געשאפן דעם אינהאלט. זיי קענען באוואונדערן די פראכט פונעם מענטש אין זיין יידישער פארעם.

דא קען מען גיין נאך א שריט. לאמיר ארויסנעמען פונעם חשבון אלעס מיט וואס מיר זענען נישט מסכים היינט, און שאצן נאר וואס דער אוצר קען געבן אונזער נשמה: אויף וויפיל ער קען שטילן אונזער דארשט נאך אמת, יושר און שיינקייט.

אפילו אונטער אזא שווערן פראוו בלייבט דער אוצר, אין זיינע וויכטיגסטע טיילן, פאר אונז ווי יעדן פאלק'ס אוצר בלייבט פאר זיינע קינדער.

שוין דער פאקט אז יעדעס ווערק פון דער פארגאנגענהייט איז א דאקומענט פון מענטשליכער געשיכטע, וואס העלפט אונז פארשטיין די קולטור-אנטוויקלונג און אירע געזעצן, מאכט אים א ווערטפולן מאטעריאל פאר וויסנשאפט, א מיטל צו באפרידיגן דעם דארשט נאך אמת.

פון דעם ריין היסטאריש-וויסנשאפטליכן שטאנדפונקט טארן מיר נישט לאזן קיין איין שורה פון אונזער גייסטיגן רייכטום פארלוירן גיין, אפילו ווען זי האט נישט מער ווערט פאר קולטור-געשיכטע ווי א פארשפייטער שטעקן פאר ערד-ארבעט.

אבער ווער קען האבן די העזה צו זאגן אז אונזער גאנצער אוצר האט בלויז היסטארישן ווערט? ווער עס קען כאטש אביסל אונזער ליטעראטור-געשיכטע מוז ענטפערן: זיכער נישט.

אויסער די ווערק וואס האבן אפשר נאר היסטארישן ווערט זענען דא א סך וואס וועקן אויף באוואונדערונג אלס מענטשליכע שאפונגען, און פארמאגן נאך גענוג לעבעדיגע, פריש-בליענדיגע אמת'ן.

יעדער אלטער ספר וואס איר נעמט אין דער האנט איז דעריבער א טייערער אוצר. מען דארף אים לערנען צוליב דער פראכט פון די כוחות וואס האבן אים געשאפן; צוליב די טיילן פון אמת, יושר און שיינקייט וואס קענען נאך לעבן אין אונזער וועלט; אדער כאטש כדי ארויסצונעמען פון אים ווערטפולע ידיעות פאר יידישער געשיכטע און מענטשליכער קולטור.

לאמיר אין געדאנק דורכגיין די וויכטיגסטע שטאפלען פון יידישער גייסטיגער אנטוויקלונג. עס וועט ווערן נאך קלארער.

תנ"ך און תלמוד

פון אלע דריי שטאנדפונקטן מוז שוין די ערשטע זאמלונג פון אונזערע ליטערארישע שריפטן, תנ"ך, באפרידיגן די שטרענגסטע פאדערונגען. דאס וועט צוגעבן יעדער וואס האט אים כאטש אביסל גרינטליך געלערנט.

עס איז א ריזיגער קולטור-מאנומענט וואס דאס יידישע פאלק האט געבויט פאר דער גאנצער מענטשהייט. דער רייכטום און פראכט פון די שאפנדיגע כוחות דערין ווירקן אזוי שטארק אויפן הארץ, אז ביז היינט זענען דא ערנסטע מענטשן וואס קענען נישט אננעמען אז ער זאל זיין בלויז א פרוכט פון מענטשליכן גאון.

א שטראם פון איבערמענטשליכער, געטליכער שאפונג האט זיך, לויט זייער גלויבן, געמוזט אריינרייסן אין דער מענטשליכער וועלט כדי צו ברענגען די טיפקייט און שיינקייט. אפילו ווען מיר קענען נישט מסכים זיין צו דעם גלויבן, פארשטייען מיר אים פסיכאלאגיש. יעדער דארף צוגעבן: ווען א געטליכע קראפט וואלט זיך אריינגעמישט אין מענטשליכער קולטור און איבערגעלאזט דירעקטע שפורן, וואלטן די בעסטע טיילן פון תנ"ך בלי ספק געהערט דערצו.

שיינקייטן וואס פריי-דענקנדיגע מבינים שטעלן העכער ווי די גאונות פון שעקספיר, בייראן, געטע און טאלסטא; א מאראלישע התלהבות וואס ברענגט די אידעע פון פעלקער פאראייניגט אין ברידערשאפט צו איין מענטשהייט; געזעלשאפטליכע

גערעכטיגקייט; א גלענצנדיגע משיח-צייט, א גן-עדן פארן מענטש אויף דער וועלט, אין אחרית הימים, מיט א נייעם הימל און א נייער ערד.

דערצו א גייסטיגער ארויפפלוג צום העכסטן מאניזם, דער געדאנק פון איין יסוד, וואס פארבינדט מענטש, נאטור און גאט אין איין וועלט-בילד און שאפט דעם ערשטן פראוו פון א געשיכטס-פילאזאפיע.

אלעס געפינען מיר אין תנ"ך. אין אלעם קענען מיר באוואונדערן די פראכט פון דער מענטשליכער נשמה אין איר יידישער געשטאלט.

און די לעבנס-פילאזאפיע פון איוב, משלי און קהלת! טיילן לייענט מען ווי א מאדערנער דענקער רעדט צו אונז, אויפן יסוד פון דערפארונגען וואס ער האט נארוואס געזאמלט אין אונזער צייט.

און די טיפע, פארבן-רייכע ליריק פון א סך קאפיטלעך תהלים, וואס געבן ווערטער פאר אייערע אייגענע זיפצן, מוטשענישן און פלאגן, האפענונגען און חלומות.

דאס אלעס שטעלט דעם שענסטן דימאנט פון אונזער אוצר אויף אזא ריזיגער הייך, וואס זייער ווייניג מענטשליכע שאפונגען קענען דערגרייכן.

אויב מען וואלט אנגענומען אז יידישקייט איז דאס וואס אונזערע נביאים פרעדיגן, און ייד-זיין מיינט לעבן לויט זייער אידעאל, וואלט מען געקענט קומען צו א גאנץ אנדערער פארמולע וועגן ייד און מענטש. עס וואלט געווען גענוי ריכטיג: וואס מער ייד איינער איז, נישט קיין חילוק פון וועמען געבוירן, אלץ מער מענטש איז ער. אלץ טיפער פארקערפערט זיך אין אים דער אייביגער אידעאל פון מענטשליכקייט.

אויך דער צווייטער גרויסער שטאפל פון אונזער קולטור ברענגט א זאמל-ווערק וואס וועקט באוואונדערונג פאר די ריזיגע גייסטיגע כוחות אין זיין אויפבו: תלמוד.

ער האט צוויי שטראמען. הלכה, דער ריין געזעצליכער טייל; און אגדה, דער עטישער, פילאזאפישער און קינסטלערישער.

עס טוט מיר לייד אז איך קען זיך נישט אפשטעלן אפילו בקיצור אויפן כאראקטער פונעם תלמוד, זיין באדייט פאר אונז און זיין אינערליכן ווערט פאר דער מענטשהייט. ער האט זיכער גענוג שטרוי און שטויב. אבער אפילו זיי האבן א וויכטיגן קולטור-היסטארישן ווערט.

איך געדענק דעם מאדנעם איינדרוק ווען איך האב אין לעבאק'ס "דער אנהייב פון ציוויליזאציע" געפונען א גאנצע משנה, אפגעדריקט אויף לשון-קודש אלס ראיה פאר זיין טעאריע.

א היבשע מאס בושה איז געווען אריינגעמישט אינעם איינדרוק. איך האב זיך געשעמט. פארוואס, און פאר וועמען? פאר אונזער דור, וואס האט געבן זיך אזא רייכן קוואל פון קולטור-היסטארישע ידיעות און טראכט נישט ווי צו שעפן דערפון? אדער אפשר פארן גרויסן געלערנטן לעבאק, וואס שעמט זיך נישט צו נעמען מאטעריאל פון אזא

אומבאגלויבטן קוואל ווי תלמוד, וואס איז, "ווי באוואוסט", פול מיט שקרים און ליידגע רייד?

ביידע קעגנזייטיגע בושע-געפילן האבן זיך קודם צוזאמענגעפלאנטערט. צום סוף האט געמוזט גובר זיין די בושע פאר זיך אליין. יארן געהאלטן דאס גרויסע בוך אין די הענט, און נישט געהאט קיין אהנונג וויפיל מען קען לערנען דערפון פאר מענטשליכער געשיכטע! נישט-ייד דארף קומען און ווייזן וועלכע אוצרות ליגן ביי אונז אומגענוצט.

די קולטור-היסטארישע פארשונג פונעם תלמוד שטייט נאך ביז היינט אויפן סדר-היום פון דער וויסנשאפט. קיין געלערנטער קען עס נישט טון אזוי גוט ווי א יידישער פארשער וואס קען די פרינציפן און מעטאדן פון מאדערנער פארשונג.

די ארבעט הייבט זיך ערשט אן, אבער האט שוין ארויסגעברענגט וויכטיגע כוחות. ווען זי וועט ווייטער ציען א גרויסע צאל זעלבסטשטענדיגע דענקער און פארשער, וועט מען קענען פול שאצן נישט בלויז די כוחות וואס האבן דעם תלמוד געשאפן און זיין ווערט פאר קולטור-געשיכטע. מען וועט אויך שאצן די עלעמענטן וואס האבן נאך א ווערט פאר אונזער לעבן דורכן אמת, יושר און שיינקייט אין זיי.

לאזט מיך דערמאנען אז פון א קליינעם שפאציר אינעם געביט פון תלמוד'ישער ארבעטער-געזעץ, וואס ד'ר דוד פארבשטיין האט מיט צען אדער צוועלף יאר צוריק געמאכט, האט ער אהיימגעברענגט א גאנצן הויפן פערל. טייל פערלן נאך אפילו אין דער מערסט פארשריטליכער ארבעטער-געזעץ פון דער וועלט.

צווישן זיי: דעם ארבעטער'ס אבסאלוט רעכט אויפצוהערן ארבעטן ווען ער וויל, נישט קיין חילוק וועלכן קאנטראקט ער האט געמאכט מיטן בעל-הבית, בשעת דער בעל-הבית איז געצוואונגען פונקטליך אפצוהיטן דעם קאנטראקט.

די תלמוד'ישע דערקלערונג פונעם געזעץ איז עקאנאמיש אזוי טיף, אז פארבשטיין גייט נישט ווייט פונעם אמת ווען ער ווייזט אז דערין שלומערט שוין דער יסוד פון מארקס'ס קוק אויף דער וועזן פון ארבעט. וויפיל פערל קען מען נאך האפן צו געפינען ווען מען וועט ערנסט באארבעטן די רייכע מינע!

דאס איז נאך אין דער זאמד-טרוקענער הלכה. וועגן דער עטישער, פאעטישער און אפילו מעטאפיזישער רייכקייט פון דער אייביג גרינער, קוואלן-רייכער אגדה דארף מען נישט לאנג רעדן. אירע אוצרות הייבן היינט אן צו ווערן מער געשאצט יעדן טאג.

א גרויסער בזיון וואלט געווען פאר אונז ווען די אוצרות וואלטן געבליבן אומאויסגעפארשט ביז א נישט-ייד האט רחמנות און שלעפט זיי ארויס צום ליכט. וואלט איר אונזער אויפפירונג מיט די הויפט קוואלן פון אונזער היסטארישן לעבן גערופן מענטשליך?

איז נישט ריכטיגער: וואס מער מענטש מיר ווערן, וואס מער אייראפעאישע בילדונג מיר נעמען אריין, אלץ רייכער און שענער באלויכטן באווייזט זיך דער תלמוד. מיר קענען אים בעסער שאצן און ער ווערט אונז טייערער.

נאך דער תלמוד-תקופה קומט די ליטעראטור פון די גאונים. זי איז נאך ווייניגער אויסגעפארשט, כאטש נאר פון איר קענען מיר, מיט ריכטיגע מעטאדן, ארויסנעמען דעם תוך און די איינצלהייטן פונעם יידישן לעבן אין יענער צייט.

דער אויבערפלעכליכער אפיקורס וועט זיך אויך דא אפשטויסן פון נאציאנאלן און רעליגיעזן גלויבן. דערצו פונעם באוואוסטן קאמף וואס רב האי גאון פירט קעגן דעם פרייען, פארשנדיגן געדאנק.

אבער ער זינדיגט קעגן דער היסטארישער פערספעקטיוו. ער מוז זיך לערנען צו דערקענען דעם מענטש און זיינע שאפונגען אפילו וואו די אומשטענדן צווינגען דעם שכל זיך אונטערצובייגן פאר דער הערשאפט פונעם חלום און דער הארץ-בענקעניש.

אפילו ווען גארנישט וועקט אויף קיין ווארעמע מיטגעפילן אין דעם אפיקורס, וועט איינס אים מוזן באגייסטערן: די וואונדערבאר שארפע לאגיק פון די גאונים. אפשר וועט זי אים דערמאנען אין דער שארפער לאגיק פון מארקס'ס קאפיטאל.

אפשר וועט ער שפירן רחמנות פארוואס זיי האבן געדארפט אויסגעבן זייער טייערע קראפט אויף גיטין און כתובות, כשר און טריפה, נישט אויף פראבלעמען פון מערווערד און קלאסן-פסיכאלאגיע. אבער שוין די רחמנות איז א מענטשליכער געפיל.

וואס מער מענטש דער אפיקורס איז, אלץ גרינגער וועט ער אריינטראכטן אין דער צייט און פארשטיין אז דעמאלט האבן די שאלות פון גיטין און כתובות געמוזט ציען די גאנצע אויפמערקזאמקייט, מיט נישט ווייניגער מאגנעטישער קראפט ווי היינט די פארוויקלטסטע פראבלעמען פון מאדערנער טעאריע.

סעדיה, וואס דער מקור שטעלט פאר אלס דער לעצטער פון די גאונים, איז אויך געווען דער ערשטער פון די יידישע רעליגיעזע פילאזאפן.

[רעדאקציע: סעדיה גאון איז נישט געווען דער לעצטער גאון. ער איז נפטר געווארן אין 942; רב האי גאון האט געלעבט ביז 1038. דער מחבר ניצט דא סעדיה אלס דעם איבערגאנג צו דער יידישער רעליגיעזער פילאזאפיע].

די רעליגיעזע פילאזאפיע איז א גייסטיגער אנטוויקלונגס-שטראם וואס גייט, אינעם מחבר'ס בילד, פון סעדיה דורך אבן גבירול, רבי יהודה הלוי, דעם רמב"ם און חסדאי קרשקש ביז קבלה. איך דערמאן נאר די הויפט נעמען.

פון דארט טיילט זיך דער שטראם אויף צוויי: איינער פירט צו ברוך שפינאזא'ס פאנטעאיזם, דער קוק אז גאט און די וועלט זענען איינס, און דער צווייטער צו דעם פאנטעאיזם פונעם בעל-שם-טוב, דעם גרינדער פון חסידות.

די שאצונג פון דעם טייל פונעם אוצר האט אויך שטארק געליטן פון קאסמאפאליטישן ראציאנאליזם. ער קען זיך נישט ארויסרייסן פון דער אייגענער סביבה און די באדינגונגען וואס באשטימען אונזער היינטיגן געדאנק. ער קען זיך נישט אריינלעבן אין דער גייסטיגער וועלט פון דער פארגאנגענהייט.

השפעה נעמט נישט צו אריגינעלקייט

אין די לעצטע יארן זענען אויפגעשטאנען נייע מענטשן וואס פארקלענערן די יידישע רעליגיעזע פילאזאפיע. זיי זענען נישט קאסמאפאליטן, נאר דווקא עקסטרעם נאציאנאלע ציוניסטן.

פאר זיי איז די פילאזאפיע קודם כל א פרוכט פון גלות. און ווי קען עפעס גוטס ארויסקומען פון גלות? נישט בלויז די רעזולטאטן זענען אין זייערע אויגן פארקרימט און נישט ווערט. אויך די גייסטיגע קראפט וואס האט זיי געשאפן ווערט געשטעלט אויף א נידעריגער מדרגה. זייער אריגינעלקייט ווערט אינגאנצן געלייקנט.

גלות קען נישט שאפן קיין אריגינעלע ווערק, זאגן זיי. דעריבער דארפן מיר וואס שנעלער ארויס דערפון. דעריבער דארפן מיר זיך געזעגענען מיט יעדן געדאנק אויפצופרישן די שאפנדיגע כוחות נישט אין דער יידישער היים.

איך לייקן בכלל נישט אז די רעליגיעזע פילאזאפיע איז געווען אונטער א שטארקער השפעה פון גלות. נאר שפינאזא, דער רעליגיעזסטער און "יידישסטער" פון זיי אלע, האט זיך, לויט מיין קוק, ארויסגעריסן דערפון.

איך געב צו אז גלות האט אריינגעקראצט זיינע פארגיפטע נעגל אין זייער געדאנק. ריזיגע גייסטער האבן זיך געקרימט און געדרייט אין א טראגישן געראנגל פאר א וועלט-אנשוואונג וואס זאל נישט אונטערגראבן די יסודות פון יידישן קיום.

וועגן דער ראלע פון פילאזאפיע און קבלה אינעם גייסטיגן קאמף פארן קיום האב איך גערעדט אין מיין רוסישן ווערק "געדאנקען וועגן דעם היסטארישן גורל פון ייִדנטום" פון 1887. איך האף בקרוב ווידער באריכות דערוועגן רעדן מיטן יידישן עולם.

דא וויל איך נאר איבערגעבן איין רעזולטאט וועגן זייער אריגינעלקייט. די נעגל פון גלות האבן כמעט איבערגעריסן, אדער כאטש שטארק פארוואונדעט, די פרייהייט פונעם פארשנדיגן גייסט. אבער נישט זיין אריגינעלקייט.

שוין די צענטראלע אויפגאבע, דער נאציאנאלער ציל פון קיום הלאום, האבן די דענקער נישט איבערגענומען און נישט געקענט איבערנעמען פון פרעמדע. קיין אנדערע פילאזאפיע האט נישט געהאט דעם זעלבן פראבלעם.

ווער עס פארשטייט וואס א מיטל-פונקט באדייט אין א געדאנקען-שיטה, ווי ער ווירקט אויף אלע טיילן, ווי מען מוז געפינען נייע פארבינדונגען צווישן געדאנקען כדי אפצוהאלטן יעדע סכנה פארן קיום הלאום און צוזאמענפירן אלע ליניעס אינעם משיח-גלויבן, וואס איז געווען אזוי נויטיג פארן פאלק, וועט פארשטיין: א געוואלדיגע מאס אריגינעלן טראכטן און אייגענער גייסטיגער קראפט האט געדארפט ווערן גענוצט צו שאפן די פילאזאפיע.

דער ציוניסט מאכט דא דעם זעלבן טעות ווי רוב קאסמאפאליטישע ראציאנאליסטן. זיי שיידן נישט אפ דעם שאפנדיגן, פארעמנדיגן כח פונעם דענקער פון דעם מאטעריאל

וואס ער באארבעט, די איינצעלנע געדאנקען.

פאר זיי איז דער אינהאלט, וואס ענדערט זיך פון דור צו דור, וויכטיגער ווי דער פארהעלטעניש-מעסיג אייביגער כח וואס שאפט אים, אדער באארבעט אים ווען ער ווערט איבערגענומען פון דער פרעמד.

וואס באווייזט מען ווען מען חזר'ט שטענדיג אז ביי רבי יהודה הלוי זענען דא עלעמענטן פון אל-גאזאלי, אדער אז אבן גבירול איז געווען א ניי-פלאטאניקער? דער מחבר דערמאנט דא אויך פילאן, דעם גרויסן יידישן דענקער וואס ער האט היינט פארגעסן צו דערמאנען, אלס א מקור פון דער גריכישער ריכטונג.

[רעדאקציע: דער מקור זאגט אז פילאן האט ארויסגערופן די ניי-פלאטאנישע ריכטונג. פילאן איז א פריערדיגער דענקער און האט אייגענע פלאטאנישע געדאנקען; ניי-פלאטאניזם אלס א פילאזאפישע שיטה ווערט געווענליך פארבונדן מיט פלאטינוס אינעם דריטן יארהונדערט. די מקור-טענה איז דעריבער נישט גענוג גענוי].

וואס באווייזט מען דערמיט אז יידישע דענקער האבן אריינגענומען עלעמענטן פון דער גייסטיגער אטמאספערע פון וואס זיי האבן געשעפט? האט מען אמאל געהאט א גרויסן, אריגינעלן דענקער וואס איז נישט געווען אונטער דער השפעה פון זיין סביבה?

געפינען מיר נישט ביי דעקארט זיין ערגסטן פיינט, די סקאלאסטיק, און דעם הייליגן אוגוסטין? האט שפינאזא נישט אין זיך דעקארט, דזשארדאנו ברונו און יידישע דענקער? איז אפילו קאנט נישט אין א גרויסער מאס א פרוכט פון לייבניץ, יום און זשאן-זשאק רוסא?

די איינצעלנע פארגלייכונגען זענען וויכטיג כדי צו פארשטיין דעם דענקער'ס אנטוויקלונג און סביבה. אבער זיי באווייזן נאך גארנישט קעגן זיין אריגינעלקייט און שאפנדיגן כח.

מען דארף קודם מעסטן די פארהעלטעניש פון פרעמדע צו אייגענע געדאנקען. אויך דאס איז נישט גענוג. מען דארף פרעגן: וואס האט דער יידישער דענקער געמאכט פון די געדאנקען? ווי און פארוואס נוצט ער זיי? מען דארף פארגלייכן די גאנצע שיטות און זען צי די יידישע איז בלויז א קאפיע, אדער האט זי אן אייגענע נשמה און א באהאלטענע ריכטונג וואס דער פרעמדער האט נישט געקענט האבן.

אזא אייגענע נשמה האבן די יידישע דענקער געהאט, יעדער לויט דער מאס פון זיין אריגינעלקייט. ווי וואלט עס געקענט זיין אנדערש? די פארעמנדיגע כוחות פונעם פאלק גייען, אינעם מחבר'ס היסטארישן בילד, איבער פון דור צו דור. אויב יידן האבן געהאט אייגענע כוחות אין דער היים, האבן זיי זיי מיטגענומען אין גלות.

כדי זיי זאלן זיך פריי אנטוויקלען דארף מען גינסטיגע באדינגונגען פאר גייסטיגער שאפונג, און א פארהעלטעניש-מעסיג רואיגן עקאנאמישן און נאציאנאלן מצב. וואו עס איז געווען אזא מצב, זענען די כוחות ארויס לפועל.

אין שפאניע: גבירול, הלוי און קרשקש. אין האלאנד: אקאסטא און שפינאזא. אין דייטשלאנד: היינע, בערנע, מארקס, לאסאל, הערמאן כהן, לאזארוס, גייגער, און נאך און נאך.

וועגן די יידישע פארעמנדיגע כוחות וועלן מיר נאך זאגן ווען מיר רעדן וועגן אפשטאמונג. דערווייל רעדן מיר וועגן דעם ווערט פון זייערע שאפונגען.

מיר פליען ווי אין אן עראפלאן איבער דעם גרויסן געביט פון אלטער יידישער קולטור. מיר זעען נאר די הויפט פלעצער און מאכן קורצע באמערקונגען בשעתן פארבייפליען.

פאעזיע, קבלה און חסידות

מיר פליען יעצט צו דער יידישער פאעזיע, וואס האט געבליט אין דער זעלבער צייט ווי די רעליגיעזע פילאזאפיע. דער פאקט אליין אז די צוויי גרעסטע דענקער, גבירול און הלוי, זענען אויך די צוויי גרעסטע דיכטער פונעם שפאניש-אראבישן זמן, לאזט אונז טראכטן: די פאעזיע איז נישט בלויז אן אויסדרוק פונעם חוש פאר שיינקייט. זי איז א קלארער שפיגל פונעם גאנצן ייד-מענטש.

דארט דריקט ער זיך אויס אין זיין גאנצער פראכט. ער דארף נישט קיין פירושים. אין פאעזיע דארף מען נישט ארויסשיילן דעם מענטשליכן קערנדל פון מעטאפיזישע, רעליגיעזע און געזעצליכע שאלהכצן, ווי אין תלמוד, ביי די גאונים און פילאזאפן.

די יידישע פאעזיע איז ליריק, א לשון וואס גייט גלייך פון הארץ צו הארץ. זי איז פערזענליכע ליריק אפילו ווען זי רעדט אינעם פאלק'ס נאמען.

קודם כל א ריין מענטשליכע, רעליגיעזע ליריק: דער זיפץ פון דער נשמה וואס האט זיך געשפירט ענג אין די גרענעצן פונעם דעמאלטיגן געזעלשאפטליכן לעבן, און האט געבענקט נאך א העכערער וועלט ווי אונזער זינדיגע ערד.

איך ווייס נישט. אפשר וועט דאס ערדישע לעבן אמאל ווערן אזוי רייך, ווען דער נביאים'ס חלום פון א נייער ערד און נייע הימלען ווערט מקוים, אז די ערד וועט שטילן אלע בענקענישן. די הימלען וועלן דינען נאר אז זייער אומענדליכע בלויקייט זאל זיך אפשפיגלען אין א קלארן, פריידיגן מענטשליכן אויג.

אפשר וועלן מענטשן דעמאלט לערנען צו שפירן און הנאה האבן פון אומענדליכקייט אין די ענדליכע גרענעצן פונעם לעבן, זיך אינגאנצן אנזעטיגן דערמיט דא. דעמאלט וועט די בענקעניש נאך אן איבערוועלטליכער אומענדליכקייט פארשווינדן.

אבער ווען וועט דאס זיין? אפילו אין אונזער געבענטשטער, געלויבטער צייט, ווען אונזער מאכט איבער דער נאטור גייט טאג-טעגליך פאראויס מיט זיכערע טריט; ווען אונזערע האריזאנטן זענען אזוי ווייט געווארן; ווען די העכסטע אידעאלן, וואס נאר די זעלטן איידעלסטע האבן אמאל געוואגט צו חלומ'ען, דרינגען מיט כח אריין אין די מאסן - אפילו אין אונזער צייט לעכצט נאך די נשמה מיט אן אומשטילבארן דארשט צו אומענדליכקייט וואס מיר געפינען נישט דא.

ווי שטארק מוז דער דארשט געווען זיין אינעם מיטל-אלטער, ווען לעבן און געדאנק זענען געווען איינגעענגט פון אלע זייטן! די בענקעניש נאך איבערנאטירליכע הימלען האט דער ייד אויסגעלעבט אין זיין רעליגיעזער ליריק.

נאך שטארקער קלינגט די נאציאנאלע ליריק: דער שוידערליכער קלאג אויפן גלות, די גליענדיגע ליידנשאפט צו א פרייען, זעלבסטשטענדיגן לעבן, די צארטע קינדערישע ליבשאפט צו דער אלטער היים אין ציון, און דער טיפער גלויבן אין דער נאענטער גאולה.

אין די קלאנגען מישן זיך טענער פון ריין פערזענליכער ליריק: איינזאמקייט און לעבנס-צער, און דאס פריידיגע אויסרופן פון לעבנס-פרייד און ליבשאפטס-גליק.

פונעם עראפלאן קען מען נישט זען יעדע בלוס'ס פארעם און פארב. אבער מיר פליען פארביי אן אומענדליך רייכן פאעזיע-גארטן. רויטע, ווייסע און שווארץ-בלויע בלומען דעקן דעם גרעסטן טייל. מיר ווייסן אז די טוי-טראפנס אין זיי זענען אמת'ע מענטשליכע טרערן.

נאך די דיכטער און פילאזאפן קומען די מקובלים. א משונה'דיגע וועלט עפנט זיך: א פאריכשוף'טער וואלד. בייטאג זעט מען אים נישט. ער ווערט פארוואנדלט אין א פעלד פון שמוציג, ברין, פארוועלקט גראז. אבער ווען דער אוונט-טוי פאלט און די לבנה באגיסט די וועלט מיט בלויע שטראלן, גלייכט זיך דאס גראז אויס, ווערט גרין און נאס, און וואקסט שנעל צו ריזיגע ביימער. זייערע משונה'דיגע צווייגן שטרעקן זיך ווייטער און ווייטער אינעם פלוצלונג געל און גרין געווארן שיין וואס פארבלענדט דאס אויג. א פאנטאסטישע וועלט, פול מיט מיסטישער שיינקייט!

איז דען שווער אויך דא צו דערזען דעם מענטש, דעם מענטש און דעם ייד?

דער מענטש פון דער קבלה בענקט צום אין-סוף, דעם אומענדליכן ליכט-קוואל פון וואס דאס וועלט-געשעעניש שפרודלט ווי פון א פאנטאן. אבער נישט ווי צו אן אויסערליכן ציל וואוהין ער דארף דערפליען. ער וויל שפירן אין זיך אז ער איז א פונק פון דעם ליכט-קוואל וואס לעבט אייביג אין דער וועלט. אז מיט אים, דעם ניצוץ, קען קיינמאל נישט געשען קיין ביז, זאל אים אין זיין אייביגן לעבן טרעפן וואס עס זאל: ליידין, פארוואגלונג אדער אפילו טויט.

דער ייד אין דעם מענטש בענקט אין דער קבלה נאך א וועלט אן אוממעגליכקייטן. די אייזערנע קייטן פון גלות זאלן פלוצלונג קענען צוגיין ווי וואקס. דער יידישער משיח זאל נישט זיין בלויז א שיינע פאעטישע צויבער-לעגענדע, נאר א ממשות'דיגער כח וואס מען קען מיט באשטימטע מיטלען אויפוועקן און נאענטער ברענגען זיין באפרייאונג.

מיר האלטן שוין ביים סוף פון דער אלטער יידישער קולטור-וועלט. דער קומענדיגער שטאפל איז חסידות, א וועלט וואו דער מאדערנער פארשונגס-געדאנק האט ערשט לעצטנס אנגעהויבן אריינדרינגען. וואס מער מען דרינגט דארט אריין, אלץ נייע וועלטן פון מענטשליכער שיינקייט אנטפלעקן זיך.

פון זייער עטישן און פאעטישן ווערט קען מען שוין באקומען א השגה פון פרץ'ס חסידישע מעשה'לעך. זייער רעליגיעזע, פילאזאפישע און נאציאנאלע באדייטונג ווארט נאך, אין דער צייט ווען די פארלעזונג ווערט געהאלטן, אויף א פארשטענדליכן פארשער.

נייע כוחות און אן אלטער אוצר

אונזער קולטור-וועלט ענדיגט זיך נישט מיט דער אלטער רעליגיעזער וועלט. דאס ניינצנטע און צוואנציגסטע יארהונדערט, די צייטן פון יידישער היסטארישער פארשונג, העברעאישער השכלה-ליטעראטור, ציוניזם און יידישן סאציאליזם, האבן אויפגעבויט נייע גייסטיגע בנינים פון א געוואלדיגן ווערט פאר דער מענטשליכער אנטוויקלונג פונעם יידישן פאלק.

איך ווייס גוט אז דער גאנצער פערריאד פון גייסטיגער שאפונג אינעם ניינצנטן יארהונדערט ביזן ציוניזם האט נישט געקענט ארויסברענגען אזעלכע גאונים ווי די אלטע קולטור. דאס איז אויך געווען די צייט פון אסימילאציע, וואס האט אפגעצאפט אונזערע בעסטע זאפטן און אריינגעגאסן זיי אין די אדערן פון די ארומיגע פעלקער.

די וואונדן וואס אסימילאציע האט געעפנט זענען נאך נישט אלע פארהיילט. נאך יעצט רינט ארויס דער טייערסטער לעבנס-זאפט: די גייסטיגע שאפונג פון אונזערע קינדער. אבער א דאנק דעם ציוניזם און דער נאציאנאל-פארשריטליכער באוועגונג בכלל הייבט דער יידישער גייסט ווידער אן קומען צו זיך. נייע שטערן שיינען אויף אונזער הימל, יעדער מיט אן אייגענעם רייכן גלאנץ: משה העס, טעאדאר הערצל און נאדווי, אחד העם און ד"ר בירנבוים, זשאבאטינסקי און ראטנער, ביאליק און טשערניכאווסקי.

נעמען דרענגען זיך אויפן צונג כמעט אן א צאל. מענטשן מיט אן אייגענעם פנים און א באדייטנדן טאלאנט שפינען ווייטער דעם פאדעם פון דער אויפגעפרישטער יידישער קולטור.

און עס ווערט געבוירן די נייע יידישע ליטעראטור, מיט א גרויסער צאל נעמען און טאלאנטן וואס האבן ארויסגעברענגט באדייטנדע ריין מענטשליכע ווערטן. א נייער קוואל פון לעבנס-קראפט פאר אונזער פאלק, א ניי פעלד פאר זיין קולטורעלע שאפונג. די נעמען פון אירע איינצעלנע טוער וועל איך אינגאנצן אויסלאזן, ווייל זיי דארפן אייך אלע זיין באקאנט.

איר זעט: דער מענטש אין דעם ייד האט זיך נישט מיט וואס צו שעמען מיט דער גאנצער קולטור-ארבעט פון זיין פאלק. און אויב ער שעמט זיך, אדער ווייסט בכלל נישט פון איר עקזיסטענץ און אינהאלט, איז דאס נאך נישט קיין סימן פון גרעסערער מענטשליכקייט.

ווען א דייטשער אדער ענגלענדער בארימט זיך פאר אייך אז ער ווייסט גארנישט וועגן זיין פאלק'ס גייסטיגער פארגאנגענהייט און אינטערעסירט זיך נישט דערמיט, וועט איר אים זיכער נישט האלטן פאר א העכער-שטייענדן מענטש. איר וועט פשוט זאגן: ער איז אן עס-הארץ. ווערט ער געבילדעטער, וועט ער ווערן מער מענטש און מער ענגלענדער אדער דייטשער, אין דעם זין פון ליבשאפט צום אייגענעם קולטור-אוצר.

מיטן זעלבן רעכט קען מען דאס זאגן וועגן דעם יידישן מענטש. וואס מער מענטש ער ווערט, וואס מער וועט ער זיך אינטערעסירן מיט וואס רירט אים אן מער ווי יעדן אנדערן: די אנטוויקלונג פון זיין אייגענער קולטור. וואס טיפער ער דרינגט אריין דערין, אלץ טייערער און ליבער ווערט זי אים.

לכל-הפחות איין זאך איז קלאר: ביי די אנדערע פעלקער איז ליבשאפט צום אייגענעם קולטור-אוצר קיינמאל נישט קיין סתירה צו מענטשליכקייט. פארקערט, וואס מער מענטש איינער איז, אלץ שטארקער איז זיין איבערגעגעבנקייט צו די אייגענע קולטורעלע רייכטומען.

דעריבער האב איך נישט קיין ברעקל ספק: ווען מיר עפענען פאר אונזער פאלק אלע אוצרות וואס ליגן יעצט פארשלאסן אין אונזער גייסטיגער פארגאנגענהייט; ווען מיר ברענגען צום פאלק די הלויס, גבירוליס, אל-חריזיס און לוצאטאס, וואס זענען אים נאך אזוי פרעמד, וועט אויך דער ייד אויפהערן צו זיין אן אויסנאם. אויך אין דעם פרט פון קולטור-אוצר וועט זיין ריכטיג: וואס געבילדעטער ער איז, וואס מער מענטש ער איז, אלץ מער ייד וועט ער זיין.

אייגענע פרייהייט איז נישט אפזונדערונג

לאזט מיך נאך אנרירן א פונקט וועגן דעם נאציאנאלן ייד, כדי צו פארענטפערן יענע גרויסע עולה וואס מיר יידן ווילן לכאורה טון: "מאכן שבת פאר זיך" און "זיך אפזונדערן פון דער מענטשהייט."

אן אמת'ער מענטש, זאגט דער קאסמאפאליט, טאר נישט טראכטן וועגן זיין אייגענעם פאלק. ער דארף נאר טראכטן וועגן דער גאנצער מענטשהייט.

אזוי גאר? אמת'ע מענטשן טראכטן נישט וועגן זייער פאלק? גאריבאלדי האט געקעמפט נישט פאר איטאליענישער פרייהייט, נאר פאר די פידזשיאנער? מיכאילווסקי, פלעכאנאו און לאווראו האבן געפרעדיגט סאציאליזם נישט פארן רוסישן פאלק, נאר פאר די באטאקודן?

[רעדאקציע: דער מקור ניצט דא, און אין די קומענדיגע ביישפילן, אלטע נעמען און שפאטישע בילדער וועגן נישט-אייראפעאישע פעלקער. די נעמען און שפראך זענען פרעזערווירט געווארן אלס טייל פון דעם היסטארישן ארגומענט, נישט אלס א היינטיגער שאצונג פון די פעלקער].

שטעלט זיך פאר אז אונזערע "אמת'ע מענטשן" וואלטן שוין געלעבט אין גאריבאלדי'ס צייטן. ווי וואלטן זיי זיך אנגעווארפן אויף דעם העלד און געמוטשעט זיינע יארן פאר זיין ווילן זיך "אפצונדערן פון דער מענטשהייט" און "מאכן שבת פאר זיך!"

"גאריבאלדי"! וואלטן זיי געשריגן. "א קלאג צו דיין טעג! וואס הייסט א רעוואלוציע נאר פאר איטאליענער? וואו זענען די אנדערע מענטשן וואס שמאכטן אונטער דער עסטרייכישער הערשאפט? קענט איר נישט ווארטן ביז אלע הייבן זיך אויף אויפאמאל

און שאקלען אראפ דעם דעספאטישן יאך? און פארוואס ווארטן נאר אויף די פאליאקן און רוטענער? וואו זענען די רוסן אין רוסלאנד, די כינעזער אין כינע, און די וועדא אויף ציילאן? זענען זיי נישט קיין מענטשן?"

מיט דער זעלבער לאגיק קענען די "אמת'ע מענטשן" פון היינט אויסטרעטן קעגן אלע רעוואלוציאנערע פירער פון אייראפעאישער קולטור.

זיי קענען אויך היינט טענה'ן: "קוקט, די וועדא לויפן נאך ארום אן הויזן, און די בושמענער אין אפריקע ווייסן נאך נישט וואס אן אלף-בית איז. און די צעלאזענענאציאנאליסטן, גאריבאלדי, מארקס און לאסאל, מיכאילאווסקי און פלעכאנאו, קעמפן נאר פאר א שטיקל פרייהייט פאר א פיצל מענטשהייט. זיי קעמפן פאר סאציאליזם אין א קליינטשיקן קאנטינענטל וואס רופט זיך אייראפע. ווארט, שקצים, ביז די וועדא וועלן אנטון הויזן, ביז די בושמענער וועלן זיך אויסלערנען צו לייענען קארל מארקס'ס 'מאניפעסט'! ווארט ביז אלע מענטשן נעמען שוין אן אלע גוטע זאכן, און ביז זיי זענען אזוי טייער ביי זיי ווי ביי אייך!"

ביז פון אלע מענטשן ווערט איין מענטש, פון אלע ביימער איין בוים, פון אלע העק איין האק, פון אלע טייכן איין טייך! דעמאלט וועט דער גרויסער מענטש קומען מיט דער גרויסער האק צום גרויסן בוים און אים אריינווארפן אינעם גרויסן טייך. דעמאלט ערשט וועלן מיר האבן דעם ריכטיגן "פליאך!"

דער טעות פונעם ראדיקאלן יידישן קאסמאפאליט איז זיין פאלשער באגריף פון מענטשהייט. ווי איך האב שוין נישט איינמאל געזאגט, איז מענטשהייט נישט עפעס וואס ליגט אינדרויסן פון די פעלקער, וואוהין מען קען אריינשפרינגען ווען מען פארלאזט דאס אייגענע פאלק.

מענטשהייט איז קודם כל מענטשליכקייט. עפעס וואס ליגט אינעווייניג אין יעדן פאלק און וואס יעדער פאלק דארף היטן מיט אלע זיינע כוחות.

מענטשליכקייט איז אבער פארשריט: שטרעבן צו פארווירקליכן אין דער אייגענער קולטור אלץ מער אמת, יושר, חן און מענטשליכן כבוד. די פליכטן פונעם פארשריט ערלויבן נישט קיין פאלק זיך אפצושטעלן, אפילו פאר א וויילע, אין דער היסטארישער אנטוויקלונג און ווארטן ביז די אנדערע פעלקער כאפן אים אן.

בפרט ווען עס גייט וועגן באפרייאונג פון א פרעמדן יאך, ווי ביי די איטאליענער אין גאריבאלדי'ס צייטן, און ווי היינט ביי די פאליאקן, רוטענער, פינלענדער און יידן.

מענטשליכקייט איז פרייהייט: שטרעבן דורכצופירן דעם אייגענעם ווילן און פארשטאנד אין אלע צווייגן פון קולטור וואו קיין אלגעמיין-מענטשליכער שכל קען נישט באשטימען איין וועג פאר דער גאנצער מענטשהייט.

כדי דאס דורכצופירן מוז מען זיין בעל-הבית איבערן אייגענעם היסטארישן גורל. דערפאר דארף מען פולע אויטאנאמיע אינעם פאלק'ס קולטורעלן לעבן, און אפט אויך

פאליטישע זעלבסטשטענדיגקייט, אויב אנדערש קען מען נישט ערמעגליכן אדער פארזיכערן די פרייע אנטוויקלונג פון זיינע קולטורעלע כוחות.

דאס איז נישט קיין אפזונדערונג פון דער מענטשהייט. דאס איז פארווירקליכונג פונעם אלגעמיין-מענטשליכן פארשריט, וואס האט נישט קיין אנדערע דורכפירער אויסער די איינצעלנע פעלקער.

זיכער דארפן פעלקער זיין סאלידאריש איינער מיטן אנדערן. זיכער דארפן די מלחמות און רייבערייען צווישן זיי אויפהערן. זיכער דארפן זיי זיך העלפן אין דער פארשריטליכער אנטוויקלונג, אז אלע זאלן ווערן ווי ברידער אין איין איינציגער משפחה.

אבער די הילף וואס א פאלק קען ברענגען אן אנדער פאלק, די סאלידאריטעט וואס קען זיי פארבינדן, די פארברידערונג אין איין מענטשליכער משפחה, קענען נאר זיין מענטשליכע הילף און מענטשליכע סאלידאריטעט ווען זיי שטייען אויף יעדנס פרייהייט און יעדנס גלייכע רעכט.

ווען רוסן צווינגען פאליאקן, פינלענדער און אלע אנדערע פעלקער אין רוסלאנד צו זיין סאלידאריש מיט זיי אין פאליטיק, שפראך, רעליגיע און קולטור, איז דאס נישט סאלידאריטעט נאר פשוטע פארשקלאפונג.

ווען אמעריקאנער, דורך דער געוואלדיגער איבערוואג פון זייער שפראך און קולטור, צווינגען אלע פעלקער אין די פאראייניגטע שטאטן זיך מיט זיי צו "אמעריקאניזירן", איז דאס נישט מענטשליכע סאלידאריטעט אדער פרייוויליגע פארברידערונג. לויט דער טענה פונעם מחבר איז דאס א פארמאסקירטע שקלאפעריי, פונקט ווי אין רוסלאנד.

זי הערט נישט אויף צו זיין וואס זי איז אפילו ווען זי טרייבט צו אמעריקאניזאציע אויף אן איידעלערן אופן: נישט מיטן קאזאק'ס פאליטישער בייטש, נאר מיט דער הונגער-בייטש און די פעטע פרנסות מיט וואס מען קויפט אונטער די נשמה פונעם פרעמדן פאלק.

די קולטורעלע איבערוואג פון איין פאלק איבער אן אנדערן אין וועלכן לאנד עס זאל זיין, געשטיצט דורכן גאנצן אפאראט פונעם מעכטיגן הערשנדן שטאט, איז א פאטש אין פנים פאר יעדן צווישן-פעלקערליכן יושר. יושר פארלאנגט אז אלע זאלן האבן גלייכע שאנסן צו פרייער נאציאנאלער אנטוויקלונג, די זעלבע מעגליכקייטן פאר זייערע שפראכן און קולטורן צו בליען.

וואס מער מענטש איינער איז, אלץ העכער רעדט אין אים דאס געפיל פון יושר. אלץ ברענענדיגער שפירט ער די עולה פון נאציאנאלער הערשאפט, און אלץ טיפער איז ער דורכגעדרונגען פונעם אידעאל פון גלייכע רעכט און גלייכע אנטוויקלונגס-מעגליכקייטן פאר יעדן פאלק.

ווער וועט זארגן פאר אונז?

קען מען אבער באמת האפן אז דאס הערשנדע פאלק וועט פון זיך אליין אויפגעבן זיין פריווילעגירטע שטעלונג? אז די הערשער וועלן אליין דורכפירן דעם אידעאל פון צווישן-פעלקערליכן יושר און אמת'ער פארברידערונג? זיכער נישט!

אויב פעלקער קעמפן נישט פאר זייערע בארעכטיגטע מענטשליכע רעכט, וועט קיינעם נישט ארן פאר זיי. אויב זיי מאכן נישט שבת פאר זיך, וועלן זיי אייביג מוזן זיצן ווי בעטלער ביים פרעמדן טיש. וואס העכער זיי שטייען אין מענטשליכקייט, וואס ליכטיגער דער אידעאל פון פרייהייט, זעלבסטשטענדיגקייט און קולטורעלן פארשריט ברענט אין זייער הארץ, אלץ טרייער וועלן זיי זיין צו די אינטערעסן פון זייער אייגענעם נאציאנאלן לעבן.

אויב יעדער פאלק האט א חוב צו היטן זיין אייגענע זעלבסטשטענדיגקייט, אדער שטרעבן דערצו וואו ער האט זי נאך נישט דערגרייכט, איז דאס פאר אונז יידן א דאפעלטער חוב.

זאל איך אייך אויסמאלן דעם מצב פונעם יידישן פאלק? דעם קולטור-חורבן וואס דאס פאלק לעבט יעצט דורך, ווייל די געבילדעטע קלאסן זענען פון אים אנטלאפן? זאל איך דערמאנען דעם מאראלישן פארפאל וואס האט זיך, לויט מיין באטראכטונג, אריינגעריסן אינעם לעבן פון די יידישע מאסן אין די לעצטע צוואנציג יאר? א פארפאל וואס איז א נויטווענדיגע פרוכט פון זיין אוממעגליכן עקאנאמישן און געזעצליכן מצב אין די היים-לענדער, און פון זיין קולטור-חורבן איבעראל?

פארן מחבר און זיינע צוהערער זענען דאס צו באקאנטע פאקטן זיך אפצושטעלן אויף זיי באריכות. אבער זאגט: וועמען זאל דאס ארן אויב נישט אונז אליין? ווער זאל טראכטן וועגן געזונטערע און בכבוד'דיגע מענטשליכע פרנסות פארן ייד אויב נישט דער ייד? ווער זאל זארגן פאר דער גייסטיגער און מאראלישער אנטוויקלונג פון די יידישע מאסן אויב נישט די אייגענע אינטעליגענץ?

זי וואלט געדארפט אוועקגעבן איר גאנצע ענערגיע אין דינסט פונעם פאלק. אזוי ארעם איז דאס פאלק, אזוי שטארק דארף עס פארשטענדיגע הילף!

אדער זאל איך אנרירן אונזער נאציאנאלן מצב? ווי אנדערע פעלקער קוקן אויף אונז אלס א פאלק, די חשיבות און דעם רעספעקט וואס מיר האבן ביי זיי? דאס הארץ ווערט באגאסן מיט בלוט ווען מען טראכט זיך אריין אינעם יידישן גורל צווישן די נישט-יידישע פעלקער, און דערמאנט זיך די טיפע בזיונות און שאנד וואו אונזער נאמען איז אריינגעווארפן געווארן.

אפילו ווען מיר וואלטן נישט געווען מער ווערט ווי די בולגארן, די סערבן, די טאטערן אדער די הונדערטער אנדערע מענטשליכע פעלקער, וואס מיט זיי אדער אן זיי איז דער מענטשליכער פארשריט דער זעלבער, וואלטן מיר אויך נישט געטארט לאזן זיך טרעטן

מיט די פיס. אויך נישט געטארט דורכטראגן, אן א צארנדיגן פראטעסט, די טויזנטער באליידיגונגען קעגן אונזער כבוד וואס גיסן זיך טאג-טעגליך אויף אונז.

[רעדאקציע: דער מקור דריקט דעם פארגלייך אויס דורך פארקלענערן דעם ביישטייער פון אנדערע פעלקער. דער זלזול איז פרעזערווירט געווארן אלס דעם היסטארישן מחבר'ס שטעלונג, נישט אלס א היינטיגער שאצונג פון די פעלקער.].

בפרט ווען מיר האבן א רעכט שטאלץ אויפצוהייבן דעם קאפ מיט א באוואוסטזיין פון אייגענער חשיבות, פון אונזער אייגענעם ווערט ביים אויפבויען דער אלגעמיינ-מענטשליכער קולטור! אונזער אזעלכע אומשטענדן זענען די באליידיגונגען וואס מיר יידן טראגן דורך דאפעלטע באליידיגונגען. אונזער שווייגן און דערטראגן זענען א דאפעלטער בזיון פאר אונז.

און דא קומט דער עטישער בטלן, דער יידישער "סתם-מענטש." מען שפייט אים אין פנים, און ער ווישט זיך רואיג אפ און טרייסט זיך אז איבערמארגן וועלן אלע פעלקער פארשווינדן. ער וויל ארויפצווינגען אויך אויף אונז זיין אומווירדיגע פסיכאלאגיע און אונז איינרעדן: וואס מער מענטש איינער איז, אלץ ווייניגער ייד איז ער.

דאס הייסט, אלץ ווייניגער דארף ער זיך נעמען צום הארץ די באליידיגונגען, די שמוציגע זלזולים וואס מען גיסט אויף זיין קאפ. אלץ ווייניגער בארעכטיגט זענען זיין יאוש און צער ווייל ער קען נישט, ווי א מענטש, באשיצן זיין אייגענעם כבוד.

ווען מיר יידן וואלטן באמת געווען מענטשן ווי מענטשן דארפן זיין; ווען דער פונק פון מענטשליכן כבוד און שטאלץ וואלט באמת געברענגט אין אונזער ברוסט, וואלטן מיר נישט געקענט בלייבן אפילו א מינוט אין די גלות-לענדער. מיר וואלטן אנטלאפן וואו פעפער וואקסט, זיך געווארפן אין ים, זיך גענומען דאס לעבן, נאר נישט ווייטער אטעמען אין דער אטמאספערע וואס איז אזוי אנגעזאפט מיט האס און פאראכטונג צו אונז.

[רעדאקציע: אינעם מקור ווערט די פארצווייפלונג אויסגעדריקט מיט בילדער פון זיך ווארפן אין ים און זיך נעמען דאס לעבן. די ווערטער זענען פרעזערווירט געווארן אלס היסטארישע אויסדרוקן פון פארצווייפלונג, נישט אלס עצה אדער א רוף צו זעלבסט-שאדן.].

אבער אונזערע מאסן זענען נאך צו דערשלאגן אז דער מענטש אין זיי זאל קענען אויפהייבן דעם קאפ, פארלאנגען זיינע מענטשליכע רעכט און פארטיידיגן זיין מענטשליכן כבוד.

ביי רוב אונזערע געבילדעטע לעבט נאך צו שטארק דער "חיה אין מענטשליכער געשטאלט," וואס קען זיך אויפהייבן נישט העכער ווי ליידיגע גאווה און אויפגעבלאזענע גדלות. ער שמעלצט פון נחת ווען ער קען זיך אריינשטופן צווישן נישט-יידן, און די ארומיגע וועלט מאכט זיך נישט צו דערקענען אים און ווארפט אים צו א ביסל כבוד און רעספעקט, ווי א בייין פאר א הונט.

און ביי א טייל פון אונז בליט דער "בטלן אין דער געשטאלט פון א סתם-מענטש" אין זיין גאנצער פראכט. ער ווערט נישט מיד זיך אפצווישן דאס פנים און טרייסטן זיך און אונז אז איבערמארגן קומט די סאציאלע רעוואלוציע.

נאר א פארהעלטעניש-מעסיג קליינער טייל גייט ארום מיט אן אייביגער וואונד אין דער ברוסט: די יידישע וואונד פון אונזערע טעג, דער ברענענדיגער ווייטאג פונעם באליידיגטן כבוד און דער נישט-אפגעוואשענער שאנד. זיי קריצן מיט די ציין אין זייער אוממאכט און בייסן זיך די ליפן ביז בלוט.

אבער אויך דער מצב וועט נישט לאנג דויערן. דאס יידישע פאלק ווערט מער מענטש. וואס מער מענטש מיר ווערן, אלץ מער גלייכט זיך אויס אונזער איינגעבויענער רוקן. אלץ מער יידן ווערן מיר. אלץ גרעסער, פעסטער און מוטיגער ווערט די ארמיי וואס גייט צוריקצוגעווינען די יידישע עהרע.

וואס מער מענטש א ייד איז, אלץ מער נאציאנאלער ייד איז ער!

רעליגיע איז אן ענין פארן איינצעלנעם

מיר בלייבט נאך צו זאגן א פאר ווערטער וועגן דעם רעליגיעזן ייד און דעם ייד פון אפשטאמונג.

מיטן רעליגיעזן ייד קענען מיר פארטיג ווערן אין איינס און צוויי. נישט ווייל דער ענין איז פשוט און קלאר. פארקערט, ער איז זייער פארוויקלט. נאר די פראגע פון "ייד און מענטש" איז דא נישט ספעציפיש יידיש. עס איז בכלל א פראגע פון מענטש און זיין שטעלונג צו רעליגיע.

אויב איר גלויבט אז וואס מער מענטש איינער איז, וואס מער ער איז דורכגעדרונגען מיט די אידעאלן פון אמת, יושר, שיינקייט און כבוד, אלץ ווייניגער דארף ער א רעליגיעזן גלויבן, איז זיכער: "וואס מער מענטש, אלץ ווייניגער ייד." אבער אויך: אלץ ווייניגער קריסט, אלץ ווייניגער מוסולמענער.

די יידישע רעליגיע שטייט אין קיין פרט נישט נידעריגער פון אנדערע רעליגיעס פון דער ציוויליזירטער מענטשהייט. אין זייערע גראבע, מאטעריעלע פארמען, וואס הערשן ביי יידישע און נישט-יידישע מאסן, מיט א גאט געשילדערט ווי א מענטש און א סיסטעם פון סגולות אים אונטערצוקויפן און אויסצו'חנפענען זיין הילף, זענען זיי אלע גלייך אפשטויסנד פארן מענטשליכן שכל. דאס איז דער מחבר'ס קריטיק פון יענע פארמען.

אין זייערע איידעלע, מעטאפיזישע און ריין רעליגיעזע פארמען, וואס די רעליגיע-פילאזאפן ברענגען ארויס, זענען זיי אלע גלייך הויך און רייך.

אבער אויב איר גלויבט מיט מיר אז רעליגיע איז אן אייביגער צווייג פון מענטשליכער קולטור; אז א גרויסער טייל פון מענטשן, און גאר נישט דער ערגסטער טייל, קען זיך נישט באפרידיגן מיט די אידעאלן פון אמת, יושר, שיינקייט און כבוד אין זייער וואכעדיגער, טאג-טעגליכער געשטאלט; אז דער טייל מוז די אידעאלן אויפהייבן צו א

העכערער מדרגה דורך שטרעבן צו אייביגקייט, אומענדליכקייט און הייליגקייט, וואס קומען נישט פון די אידעאלן אליין נאר פון א צווייטן קוואל אין דער נשמה - אויב איר געבט צו אז רעליגיע האט אן אייגענעם קוואל אינעם מענטשליכן גייסט וואס קען נישט אויסטריקענען אונטער די שטראלן פונעם שכל, ווייל דער קוואל ליגט פיל טיפער ווי שכל - איז ווידער א ווילדע נארישקייט צו גלויבן אז וואס מער מענטש איינער איז, אלץ ווייניגער ייד איז ער.

אין דער יידישער רעליגיע, אין אירע העכערע מיסטישע פארמען, איז דא גענוג הייליגקייט, אייביגקייט און אומענדליכקייט. אדער ריכטיגער: ווי אין יעדער הויכער רעליגיעזער געשטאלט, איז אין איר גענוג בענקעניש צום הייליגן, אייביגן אין-סוף. א רעליגיעזער גייסט וואס קען זיך בכלל צופרידן שטעלן מיט היסטאריש אנטוויקלטע רעליגיעס דארף נישט שטילן זיין דארשט אין דער פרעמד.

אבער לאמיר יעצט לאזן דעם רעליגיעזן ייד אין א זייט. רעליגיעזער גלויבן איז צו א צארטע זאך אז מען זאל דא קענען פארשרייבן עפעס פאר יעדן איינצעלנעם מענטש.

דער "סתם-מענטש" האט זיך דא פשוט נישט וואס אריינצומישן. דער אלגעמיין-מענטשליכער שכל מוז דא אינגאנצן איבערגעבן זיין הערשאפט צום פערזענליכן שכל און געפיל. דאס האט שוין קיין ברעקל נישט צו טון מיט "ייד" אדער "קריסט".

די רעליגיע-פראגע מוז אויך פארן יידישן פאלק בלייבן פונקט אזוי פערזענליך ווי פאר אלע אנדערע פעלקער. אויב דער יידישער גייסט קלייבט דווקא די יידישע רעליגיעזע פארעם, קען ער פארשטייט זיך זיין אין איר נישט ווייניגער מענטש ווי אין וועלכער אנדערער פארעם פון רעליגיעזן גייסט.

קען א פאלק האבן אן אייגענעם סטיל פון טראכטן?

אויך דער ייד פון אפשטאמונג וועט אונז נישט נעמען פיל צייט. ווידער נישט ווייל די טעמע איז ארעם. פארקערט, זי איז נאך רייכער און פארוויקלטער ווי נאציע און רעליגיע. אבער פאר דער אויפגאבע פון מיין היינטיגער פארלעזונג איז גענוג אין א פאר שטריכן צו שילדערן דעם שטאנדפונקט וואס איך האלט פארן ריכטיגן.

[רעדאקציע: אינעם מקור הייסט די קאטעגאריע דער "ראסן-ייד". דער מחבר פארבינדט דא נאציאנאלן כאראקטער, אינטעלעקטועלע פעהיגקייטן און ירושה דורכן בלוט. די פאלגנדע טעאריע ווערט געברענגט אלס זיין היסטארישע טעאריע, נישט אלס אן אנגענומענער ביאלאגישער פאקט. די ביישפילן פון איינצעלנע דענקער באווייזן נישט קיין אייגענע בירענעם סטיל ביי א גאנץ פאלק].

איר ווייסט זיכער: אונזערע אסימילאטארן ווערן נישט מיד צו באווייזן אין דיקע, לכאורה וויסנשאפטליכע ביכער אז קיין יידישע ראסע איז בכלל נישט דא. אונזערע "סתם-מענטשן" זענען ווידער נוטה צו גלויבן אז "ראסע", אדער נאציאנאלע סימנים וואס גייען ביי א פאלק בירושה פון דור צו דור, זענען בכלל אויסגעטראכט.

לכל-הפחות גלויבן זיי אז וואס העכער איינער הייבט זיך אין דער אלגעמיין-
מענטשליכער אנטוויקלונג, אלץ שוואכער ווערן זיינע נאציאנאלע סימנים. ביים גאר
גרויסן מענטש מוזן זיי אינגאנצן פארשווינדן.

דאס זאל בעיקר זיין אמת פאר די נאציאנאלע חילוקים אין גייסטיגער שאפונג, אויף וואס
מיר לייגן אזוי פיל וואג: די באזונדערע וועג ווי מען ברענגט ארויס אלגעמיין-מענטשליכן
אמת, דעם "סטיל" פון שאפונג, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקן.

וואס העכער מענטשן פון פארשידענע פעלקער שטייען אין מענטשליכער אנטוויקלונג,
אלץ מער, גלויבט דער קאסמאפאליט, גלייכט זיך אויס זייער סטיל פון גייסטיגער
שאפונג. אדער לכל-הפחות פארשווינדט אלץ מער זייער איינגעבוירענער נאציאנאלער
אופן.

לאמיר זען צי אויך דאס איז אמת.

אט האבן מיר אן אלגעמיין-מענטשליכע וויסנשאפט, די אלגעמיין-מענטשליכסטע פון
אלע: מאטעמאטיק. לכאורה, וואספארא ראלע קען נאציאנאלער טראכטן-סטיל שפילן
ביים אויפבויען אמת'ן ווי צוויי מאל צוויי איז פיר?

און דאך האט מען, לויט דער פארשונג אויף וואס איך שטיץ זיך, לעצטנס געטראפן אז
דער נאציאנאלער גייסט האט א גרויסן חלק אינעם אויפברענגען מאטעמאטישער
קולטור.

פראפעסאר מעביוס אין דייטשלאנד האט געשריבן א גאנץ בוך, "וועגן דער פעהיגקייט
צו מאטעמאטיק." ער טענה'ט אז דייטשן און פראנצויזן שאפן זייער מאטעמאטיק אויף
גאנץ פארשידענע וועגן.

לויט זיין שילדערונג איז דער דייטשער אין דעם צווייג מער אינטואיטיוו. ער דארף זען
פארן גייסטיגן אויג די מאטעמאטישע גרייסן און סכומים וואס זייערע שייכותן דארף ער
באשטימען.

א דורכאויס אינטואיטיווער גייסט וועט זיך נישט באגענוגענען מיטן ריינעם טראכטן,
למשל אז א גאנצעס איז גרעסער פון א טייל דערפון. גלייך זעט ער פארן גייסטיגן אויג א
גאנצע ליניע און א טייל דערפון, א גאנצן קרייז און א טייל דערפון. ער פארשטייט נישט
נאר דעם שייכות צווישן גאנצעס און טייל, ער זעט עס בחוש.

דעריבער, לויט מעביוס, האט דער דייטשער געוויזן זיין גאונות וואו ער קען אנווענדן
געאמעטריע. ער איז דער "געאמעטריקער" אין מאטעמאטיק.

דער פראנצויז איז ווידער אין דער וויסנשאפט פון חשבון נישט אינטואיטיוו נאר
אנאליטיש. ער איז א גרויסע בריה אין טראכטן וועגן סכומים און פארשטייט זייערע
שייכותן. ער דארף זיי נישט זען פארן גייסטיגן אויג.

דעריבער איז ער א גרויסער גאון וואו ער קען נוצן אלגעבראישע מעטאדן. ער איז דער
"אלגעבראיקער" אין מאטעמאטיק. עס איז נישט קיין חידוש אז ער האט אפילו

געאמעטריע גענומען באהאנדלען אלגעבראיש: דעקארט איז דער פאטער פון דער אנאליטישער געאמעטריע.

פון וואנעט שטאמט דער חילוק צווישן דייטשע און פראנצויזישע געלערנטע? קיין דייטשער מאטעמאטיקער האט זיך זיכער נישט געזאגט: "אזוי? דער פראנצויז איז אן אלגעבראיקער? וועל איך אים אויף צולהכעיס ווערן א געאמעטריקער!" ער האט נישט געטראכט צו טון עמעצן צולהכעיס. ער האט געשאפן ווי עס האט בעסער געשטימט פאר זיין גייסט און פעהיגקייטן. אזוי אויך דער פראנצויז.

ערשט שפעטער, נאך דורות פון מאטעמאטישער שאפונג און פארשונג, האט זיך לויט דער טעאריע ארויסגעוויזן אז דייטשע און פראנצויזישע קעפ ארבעטן אין מאטעמאטיק אויף פארשידענע וועגן. איין און דעם זעלבן פראבלעם נעמען זיי אויף אין זייערע אייגענע "כלים", און די כלים זענען נישט די זעלבע.

א וואונדער, זאגט מעביוס, האט זיך אבער ארויסגעוויזן ביי יידישע מאטעמאטיקער. רוב פון זיי זענען דערצויגן געווארן אין דער דייטשער אטמאספערע און האבן געשאפן אונטער דער השפעה פון דייטשער וויסנשאפט. על-פי סברה וואלט מען געקענט פארויס זיין זיכער אז זייער שאפונג וועט אפשפילגען דעם דייטשן אינטואיטיוון טיפ.

וואס קומט אבער ארויס? מעביוס געפינט אז יידישע מאטעמאטיקער גייען נישט לויטן דייטשן אינטואיטיוון, נאר לויטן פראנצויזישן אנאליטישן טיפ. אויך זיי האבן ליב דעם אופן וואו דער שכל דארף נאר טראכטן וועגן דעם ריינעם אבסטראקטן סכום און פארשטיין זיין אינערליכע נאטור און שייכות צו אנדערע סכומים.

אין דער טעאריע איז דער ייד דא נאענטער צום פראנצויז, אפילו אונטער דער גייסטיגער השפעה פונעם דייטשן. און נישט נאר אין מאטעמאטיק. מען קען, לויט מיין באטראכטונג, אויך אין פילאזאפיע און רעליגיע ווייזן אז דער יידישער מוח האט ליב יענע גייסטיגע געביטן וואו יעדער "פסל ותמונה", יעדעס זעבארע בילד, קען פארשווינדן.

זיין שכל קען זיך באדן אינעם ריינעם לופט-רום פונעם אבסטראקטן געדאנק, טראכטן דעם ענין ריין פון יעדן בילדליכן שאטן און פארשטיין זיין אינערליכן תוך.

פון דער אנדערער זייט האט מען שוין פריער באמערקט אז אין פיל פרטים פונעם יידישן כאראקטער קומט ער מער צוזאמען מיטן לעבעדיגן, קוועקזילבערדיגן, אומרואיגן טעמפעראמענט פונעם פראנצויז ווי מיטן רואיגן, געזעצטן און דאך דורכאויס טיפערן טעמפעראמענט פונעם דייטשן. דאס זענען די כאראקטער-פארגלייכונגען אויף וואס דער מחבר בויט זיין טענה.

פון איינהייט צו צוויי, און צוריק צו איינהייט

ליידער קען איך זיך נישט לאנג אפשטעלן אויפן ענין. איך וועל נאר מאכן א פאר באמערקונגען עס קלארער צו מאכן.

אין דער יידישער באארבעטונג פון מיין "סאציאליזם און די נאציאנאלע פראגע" האב איך שוין געקענט אויסזאגן דעם געדאנק: נעמט יידישע דענקער ווי אבן גבירול, וואס האט אינעם עלפטן יארהונדערט געשריבן אראביש אין שפאניע וועגן טעאלאגיע; ברוך שפינאזא, וואס האט אינעם זיבעצנטן יארהונדערט געשריבן לאטיין אין האלאנד וועגן עטיק; און קארל מארקס, וואס האט אינעם ניינצנטן יארהונדערט געשריבן דייטש אין ענגלאנד וועגן פאליטישער עקאנאמיע.

טראץ דעם גרויסן מרחק אין יארן, שפראכן, לענדער און טעמעס, וואלט מען געטראפן א יסודות'דיגן סימן וואס פארבינדט אלע זייערע גייסטער צו איין טיפ: דעם יידישן דענקער-טיפ.

דער יסודות'דיגער געמיינזאמער סימן פון זייערע ארבעטן איז: זיי נעמען אן איינהייטליכן גרונט-פרינציפ און שטעלן אים אונטער זייער גייסטיגן אויג, וואס ווירקט ווי א ריזיג פארגרעסערנדיגער מיקראסקאפ. און אין זיין איינהייט דערזען זיי א צווייהייט.

די צווייהייט מאכט זיי פעאייג צו שטעלן נייע פראגעס און זוכן נייע ענטפערס, און אויף א גאנץ אנדערן אופן צו לייען די פראבלעמען וואס האבן אינטערעסירט דעם מענטשליכן גייסט ביז זיי. צום סוף פירט די צווייהייט צו מאניזם, צו אן איינהייטליכן, שטרענג דורכגעפירטן געדאנקען-סיסטעם.

גבירול נעמט די איינהייטליכע פארשטעלונג פונעם וועלט-גאט, דעם "אל יחיד ומיוחד". אונטער זיין מיקראסקאפישן אויג ווערט זי א צווייהייט: גאט און גאט'ס רצון. אויף דעם יסוד בויט ער אין זיין "מקור חיים" אן איינהייטליכע מעטאפיזיק, וואס איך שילדער אלס פאנטעאסטיש. פיל, פיל יארן פאר שאפענהאוער קומט זי צום רעזולטאט אז דער תוך פון אונזער וועלט איז דער געטליכער ווילן.

שפינאזא נעמט די פשוטע, איינהייטליכע פארשטעלונגען פון "ליבשאפט" און "האס", לייגט זיי אונטער זיין ריזיגן מיקראסקאפישן אויג, און באלד טיילן זיי זיך אין צווייהייטן. ליבשאפט איז א געפיל פון פרייד פארבונדן מיט דער פארשטעלונג פון דער אורזאך וואס רופט זי ארויס. האס איז א געפיל פון טרויער פארבונדן מיט דער פארשטעלונג פון דער אורזאך וואס רופט זי ארויס.

דער אנאליז פון פשוטע געפילן גיט שפינאזא די מעגליכקייט אויפצובויען אן איינהייטליכן עטישן סיסטעם וואס ענדיגט זיך מיט דער לערע פון "שכל'דיגער ליבשאפט צו גאט."

קארל מארקס האט אין זיין פאליטישער עקאנאמיע געהאט צו טון מיט דער פשוטער, איינהייטליכער פארשטעלונג פון "מענטשליכער ארבעט". שוין פון אדם סמיט אן ווערט דער ארבעט-פרינציפ גענוצט אלס יסוד פונעם גאנצן וויסנשאפטליכן בנין.

אבער נאר אונטער מארקס'ס מיקראסקאפיש פארגרעסערנדיגן אויג צעטיילט זיך די איינהייטליכע ארבעט אין "ארבעט" און "ארבעטס-קראפט". ווי דורך א כשוף עפענען זיך נייע האריזאנטן און פארשונגס-וועגן. דארט געפינט ער דעם חילוק צווישן ווערט און

מער-ווערט און בויט זיין שטאלצן, איינהייטליכן, געדאנקען-רייכן בנין פון פאליטישער עקאנאמיע.

איך קען יעצט צולייגן נאך א באדייטנדן יידישן דענקער וואס איז אזוי בארימט געווארן לעצטנס: אנרי בערגסאן. ער שרייבט ביים סוף ניינצנטן און אנהייב צוואנציגסטן יארהונדערט פראנצויזיש אין פראנקרייך וועגן פילאזאפיע.

בערגסאן וויל אפשר בכלל נישט וויסן פון א שייכות צום יידישן פאלק. אבער ביי קיין אנדערן יידישן דענקער איז דער גייסטיגער שאפונגס-טיפ פון וואס איך רעד נישט ארויס אזוי קלאר ווי ביי אים.

דער יסוד פון זיין גאנצן פילאזאפישן בנין איז א נייער געדאנק וועגן צייט. זינט אריסטאטל מוטשעט זיך די טראכטנדיגע מענטשהייט מיטן צייט-פראבלעם. מען האט זיך געדרייט אויף אלע זייטן, באטראכט און פילאזאפירט דערוועגן, אבער קיינער האט נישט געטראכט צו צווייפלען אין איר איינהייטליכן כאראקטער.

ערשט בערגסאן'ס גייסטיגער אויג געפינט אויס, אין דער שילדערונג פונעם מחבר, אז די איינהייטליכע צייט מיט וואס מענטשליכע דערקענונג האט צו טון איז באמת א צווייהייט. מען דארף שטענדיג געדענקען דעם חילוק צווישן "צייט" און "רעאלער דויער".

כמעט ביי יעדן וויכטיגן טריט פון בערגסאן'ס פארשונג, ביי יעדן ווענדפונקט פון זיין געדאנק, געפינען מיר די זעלבע כאראקטעריסטישע גייסט-ארבעט: א פארשטעלונג וואס פריערדיגע פארשער האבן באהאנדלט ווי אן איינהייט צעשפאלט זיך ביי אים אין צוויי.

און דאך בלייבט בערגסאן, טראץ זיין טעארעטישן פלירט מיט דואליזם, א מאניסט, לויט מיין אויסטייטשונג, און טרייבט זיין גאנצן סיסטעם צו א מאניסטישער וועלט-אנשוואונג.

די וואונדערליכע פעהיגקייט צו מאכן פון איין איינהייט א צווייהייט, און דערמיט ווידער קומען צו א נייער איינהייט, איז איינער פון די קלארסטע שטריכן וואס שילדערן, אין מיין טעאריע, די געשטאלט פון יידישער טעארעטישער שאפונגס-קראפט.

דער שטריך מוז זיין נאענט פארבונדן מיט דער פעהיגקייט צו אבסטראקטן אנאליז וואס מעביוס האט באשריבן ביי יידישע מאטעמאטיקער. דער יידישער אנאליז איז אזוי אנגעשטרענגט און שארף אז קיין איינהייט קען נישט ארויסגיין גאנץ פון זיין פראצעס.

און די קראפט פון אבסטראקציע, פון אוועקווארפן אלע חילוקים און לאזן נאר די איינהייט, איז אזוי שטארק און זיכער אינעם נצחון אז צום סוף שפאנט זי דעם אנאליז אין איר ריטוואל. זי צווינגט אים, דעם שונא פון יעדן מאניזם, צו דערפירן דעם גייסט צום לעצטן איינהייטליכן ציל.

א וואונדערליכער געוועב פון היפכים, פון קעגנזעצליכע כוחות, איז דער יידישער שאפנדיגער גייסט.

די אפענע פראגעס און דער סוף-רוף

איז נאר דער טעארעטישער גייסט אזא משונה'דיגע איינהייט פון קעגנזאצן? געפינען מיר נישט דעם זעלבן פארפלאכטענעם צוזאמענהאנג פון היפכים אינעם כאראקטער פונעם "עמא פזיזא" און פונעם "עם קשה עורף"? דאס פאלק וואס האט נישט איינמאל אין זיין געשיכטע ארויסגעשטעלט אין דער זעלבער צייט אן אזעף און א גערשוני?

ליגט נישט אינעם קאמף פון אינערליכע היפכים די אורזאך פון יידישער אומרוא? קענען מיר אויף דעם וועג אפשר געפינען דעם שליסל צו די סודות פון דער יידישער נשמה? ביי איר גאנצן אפטימיזם איז זי אין גרונט אזוי טראגיש. אדער אפשר איז זי ביי איר גאנצער טראגיק פול מיט לעבן און דארשט צום לעבן?

איז די טראגיק פון דער יידישער נשמה אפשר א פירוש אויף דער טראגיק פון זיין היסטארישן גורל? אדער איז דער טראגישער גורל א נויטווענדיגע תוצאה פון זיין צעריסענער נשמה?

א ברויזנדיגער ים פון פראגעס עפנט זיך פאר אונזערע אויגן. מיר מוזן אבער יעצט בלייבן ביים ברעג. עס איז נאך כמעט גארנישט געטון געווארן צו דרינגען אריין אין די טיפענישן פון יידישן טראכטן, שפירן און וועלן.

פיל, פיל ארבעט דארף נאך געטון ווערן איידער די סודות און יסודות פון יידישער שאפונג ווערן אונז קלאר. מען מוז אויספארשן נישט נאר דעם היימישן אוצר. אויך וואס יידן האבן אויפגעבויט אין דער פרעמד דארף מען אנאליזירן לויטן זעלבן פרינציפ וואס מעביוס האט גענוצט אין מאטעמאטיק.

ערשט דעמאלט, זאגט דער מחבר, וועלן מיר אויסגעפינען דעם אמת'ן אינהאלט פון דער קאטעגאריע וואס ער רופט דעם "ראסן-ייד". דאך האלט ער שוין יעצט איין פונקט פאר זיכער: אויך דער ייד האט אין זיך א געוויסן ירושה'דיגן בוי פונעם מוח וואס דריקט זיך אויס אינעם סטיל, אינעם טיפ פון זיינע גייסטיגע שאפונגען.

ווער עס וויל דעריבער שטודירן די "ראסן-אייגנשאפטן" פונעם ייד, אדער פון א פאלק בכלל, דארף זיך נישט אזוי אפגעבן מיט אויגן, האר און דער פארעם פונעם נאז, ווי מיט די פרוכטן פון דעם פאלקס שאפונג אין אלע פעלדער פון קולטור.

נישט אזוי מיט זייער אינהאלט, מיט דעם "צוויי מאל צוויי איז פיר" וואס זיי ברענגען ארויס, ווי מיטן וועג צו דעם אמת: דעם סטיל, דעם טראכטן-טיפ, דעם אופן פון באארבעטן דעם מאטעריאל. נאר דארט, טענה'ט דער מחבר, קען מען אנטפלעקן דעם בוי פון דער "כלי" וואס גייט דורכן בלוט פון דור צו דור און דריקט זיך אויס אין אלע שאפונגען פונעם פאלק.

מען טאר אבער נישט מיינען אז די כלי, דער גייסטיגער שאפונגס-טיפ, קומט ארויס גלייך קלאר און שארף ביי יעדן קינד פונעם פאלק.

נעמט א געווענליכן דייטשן, פראנצויז אדער ייד וואס פארנעמט זיך מיט מאטעמאטיק, וועט איר נישט באמערקן אין זייערע חשבונות דעם נאציאנאלן גייסט. - זייער אלגעמיינ-מענטשליכער מאטעמאטישער כח איז שוואך. ער איז נישט שאפנדיג, און ממילא טוט ער נאך וואס און ווי אנדערע האבן אים געלערנט.

דער געווענליכער מענטש איז אפשר נישט נאציאנאל אין זיין מאטעמאטישער ארבעט. דעם נאציאנאלן כח דארף מען, לויט מיין מעטאד, שטודירן נישט ביי די מאסן, נאר ביי די העלדן, די גאונים פון מאטעמאטישער שאפונג. ווייל דער מענטש אין זיי איז שטארקער, איז שטארקער אויך דער טייל מענטש וואס דריקט זיך אויס אינעם נאציאנאלן גייסטיגן טיפ.

די זעלבע טענה שטעל איך ביי יעדן אנדערן צווייג פון קולטור. פארגלייכט צוויי מיטלמעסיגע פויערים פון צוויי פעלקער, וועט איר געפינען פיל חילוקים אין זייער אויסערליכער קולטור, אבער ווייניג חילוקים אינעם גייסטיגן בוי. נעמט אבער אנשטאט פויערים ריינע אידיאטן, האט איר אינגאנצן פאר זיך דעם קאסמאפאליטישן אידעאל פון דעם "סתם-מענטש". אן אידיאט איז אן אידיאט, נישט קיין חילוק פון וועלכע עלטערן ער שטאמט.

[רעדאקציע: דער מקור ניצט דא א באליידיגנדע באצייכענונג פאר מענטשן מיט שווערע גייסטיגע באגרעניצונגען, כדי צו שפאטן מיטן קאסמאפאליטישן אידעאל. דער אויסדרוק איז פרעזערווירט געווארן אלס היסטארישער שפאט, נישט אלס א היינטיגער באצייכענונג. גייסטיגע פעהיגקייט באשטימט נישט א מענטש'ס כבוד אדער מענטשליכקייט].

אבער ווי נאר מען הייבט אן פארגלייכן שטארקע טאלאנטן און גאונים, קומען אין זיי קלאר ארויס, אויסער פערזענליכע חילוקים, אויך די חילוקים פונעם נאציאנאלן טיפ, זייער אייגענער סטיל פון שאפונג.

צו די זעלבע רעזולטאטן קומען מיר ווען מיר פארגלייכן די נידעריגערע פעלקער צווישן זיך, און די העכערע ווידער באזונדער צווישן זיך. א בושמאן פון אפריקע און א פאפוא פון אויסטראליע זענען פיל נענטער איינער צום אנדערן לויטן בוי פון זייער נשמה, ווי דער דייטש פון בערן און דער פראנצויז פון זשענעווע, וואס וואוינען אינעם זעלבן לאנד און רעכענען זיך צו איין פאליטישן פאלק.

[רעדאקציע: אינעם מקור ווערן אפריקאנער און פאפואנישע פעלקער געשטעלט אין א ראנג פון "נידעריגערע" קעגן "העכערע" פעלקער. דער ראשישער קולטור-ראנג איז א היסטארישע השערה פונעם מחבר, נישט אן אנגענומענע מעסטונג פון פעלקער. דער פונקט פון זיין פארגלייך איז דא געהיט, און די מקור'דיגע ראנג-שפראך איז באצייכנט געווארן].

וואס העכער די קולטור-שטאפל פון א פאלק, און וואס שטארקער די שאפונגס-כוחות פון זיינע קינדער; וואס מער זייער נשמה האט איינגעשאפט די רייכע קולטור פון דורות,

אלץ קלארער אויסגעקריסטאליזירט איז, לויט דער טעאריע, די פארעם פון נאציאנאלער שאפונג.

ממילא: וואס מער מענטש א ייד איז, וואס שטארקער זיינע מענטשליכע שאפונגס-כוחות, אלץ בולטער מוזן אויך זיינע נאציאנאלע כוחות ארויסקומען. אלץ מער "ייד" מוז ער זיין.

די נאציאנאלע שאפונגס-כוחות פונעם יידישן פאלק זענען יעצט צעבראכן און צעפיצלט, צעריבן אויף שטויב און פארשפרייט צווישן פארשידענע פעלקער. זייער שאפונג קען נישט זיין אינגאנצן פריי. און דאך קען מען זיי אפילו יעצט נישט אינגאנצן פארטונקלען.

וואספארא אריגינעלע, רייכע פרוכטן פון מענטשליכער קולטור וואלטן געקענט ארויסקומען ווען די כוחות וואלטן זיך צוזאמענגעגאסן אין איין באסיין, באפֿרוכט איינער דעם אנדערן און זיך פארשפרייט אין גאנצער פרייהייט! מיט וואספארא פילפארביגע פונקען וואלט דעמאלט אויפגעבליצט דער יידישער גייסט-בריליאנט וואס דורות האבן געהאלטן אין איין שלייפן און שלייפן!

מיר קענען דעריבער אלע היינטיגע באטראכטונגען צוזאמעננעמען אין איין פארמולע: וואס מער מענטש א ייד איז; וואס טייערער אים זענען די רייכע אייגנארטיגע פארמען פון מענטשליכער קולטור; וואס ליכטיגער אין אים שיינט דער פונק פון מענטשליכן כבוד און דרך-ארץ צום מענטש אין זיך אליין; וואס טיפער אין אים שמערצט די וואונד פונעם יידישן שטאלץ - אלץ מער ייד איז ער.

אלץ ברענענדיגער לעבט אין אים דער וואונטש צו דינען זיין אייגענעם פאלק און העלפן אים מיט אלע כוחות, כדי ער זאל זיך שאפן די מעגליכקייט פון א רייך, פריי, שיין, שטאלץ און בכבוד'יג לעבן אין דער אייגענער היים.

זייט מער מענטשן, וועט איר זיין בעסערע יידן!

וואס מער מענטש, אלץ מער ייד!

מעטערלינק'ס "בלויער פויגל"

וואס לערנט אונז דער משל?

חברים און פריינד!

די פרעסע פון די לעצטע טעג, נישט נאר די יידישע נאר אויך די ענגלישע, איז פול געווען מיט ארטיקלען וועגן מעטערלינק'ס "בלויען פויגל". באשרייבונגען פונעם פראכטפולן אויפפיר וואס דאס ווערק האט באקומען אינעם נייעם ענגלישן טעאטער פילן אן גאנצע צייטונגס-שפאלטן. דער לויב-געזאנג אויף מעטערלינק'ס טאלאנט איז איינשטימיג.

עס איז דעריבער נישט קיין חידוש אז עטליכע פריינד האבן מיך געבעטן איך זאל אוועקגעבן איינע פון מיינע פארלעזונגען פאר מעטערלינק'ס ווערק.

איך טו דאס מיטן גרעסטן פארגעניגן. סיי דער מחבר'ס נאמען, סיי דאס ווערק אליין זענען ווערט אז מיר זאלן זיך פארנעמען מיט זיי.

אבער קודם א קליינער אפמאך: די גאנצע קינסטלערישע און ליטערארישע זייט וועל איך לאזן אין א זייט. דאס זאל בלייבן פאר די עסטעטישע קריטיקער פון פאך.

מעטערלינק'ס "בלויער פויגל" איז דאך נישט פשוט א קונסט-ווערק. עס איז א סימבאל, א משל. דאס גיט יעדער צו. וואו עס איז א משל מוז זיין א נמשל. וואו א סימבאל, דארט א געדאנק. און וואו עס איז א געדאנק זענען מיר דאך עפעס גמרא-קעפ: ווי קענען מיר איבערהיפן דעם "מאי קא משמע לך"?

וואס קומט דער "בלויער פויגל" אונז לערנען? דאס צו פארענטפערן איז די הויפט-אויפגאבע פון מיין היינטיגער פארלעזונג. אבער נישט די איינציגע.

[מקור-באמערקונג: די פארלעזונג איז צום ערשטן מאל געהאלטן געווארן אין ניו-יארק אין 1911].

איך וויל גלייך אין אנהייב זיך אפשטעלן און זאגן א פאר ווערטער וועגן דער באדייטונג פון מעטערלינק'ס שאפונג בכלל. לכל-הפחות קלאר מאכן איין פונקט וואס אינטערעסירט מיך מער פון אלעם.

געפילן און שטימונגען

די גרויסקייט פון מעטערלינק'ס טאלאנט אלס דיכטער איז געווען און בלייבט אז ער קען אזוי גוט, דורך סימבאלישע און האלב-סימבאלישע פיגורן, אויפֿוועקן אין אונז געוויסע שטימונגען. סיי וועגן איינצעלנע לעבנס-דערשיינונגען, סיי וועגן מענטשליכן לעבן בכלל.

מאלן שטימונגען איז אפשר די שווערסטע זאך אין קונסט. דער מענטשליכער שכל האט זיך בכלל צו ווייניג אינטערעסירט מיט וואס גייט פאר אין דער אייגענער נשמה.

די דרויסנדיגע וועלט האט שטענדיג צוגעצויגן דעם גרעסטן טייל פון זיין ענערגיע. ווען ער האט שוין אנגעהויבן אריינקוקן אין די טיפענישן פונעם מענטשליכן הארץ, האבן אים קודם אינטערעסירט יענע קלארע געפילן וואס גרענעצן זיך בולט און שארף אפ אויפן אלגעמיינעם הינטערגרונט פונעם אינערליכן לעבן: ליבשאפט, האס, קנאה, פרייד, אומעט, טרויער, כעס, פראטעסט און דאס גלייכן.

דאס לעבן פון די געפילן האט קודם באשעפטיגט דעם פסיכאלאגישן קינסטלער. באשרייבן זייער געבורט, אנטוויקלונג, קאמף און גורל איז געווען און בלייבט ביז היינט זיין באליבטסטע טעמע.

אבער די מענטשליכע נשמה איז נאך רייכער אין שטימונגען ווי אין קלארע, שארף אפגעגרעניצטע געפילן. שטימונגען זענען יענע צושטאנדן וואס זענען אזוי שווער צו באשרייבן מיט ווערטער, ווייל דער מענטשליכער שכל האט פשוט נאך נישט גענוג געארבעט אויף זיי. ער האט ערשט לעצטנס אנגעהויבן זיך געבן א קלארן דין וחשבון פון זייער אינהאלט.

ווי רייך די נשמה מוז זיין אין איינצעלנע שטימונגען קען מען פארשטיין פון א פשוטן חשבון. מוזיק, דאס ווייסן אלע, איז די שפראך פון מענטשליכע געפילן. און באמת איז נישט דא קיין זאך וואס רעדט אזוי דירעקט צום הארץ ווי מוזיקאלישע טענער.

אויף יעדער מעלאדיע ענטפערט דאס מענטשליכע הארץ מיט א באזונדערן אפקלאנג פון געפיל. אבער איז דער אפקלאנג נישט מער ווי א באזונדער געפיל? לאמיר זען.

אט האט מען אונז פארגעשפילט צוויי חתונה-מארשן אדער צוויי לוי-מארשן. אינעם ערשטן פאל האבן מיר דורכגעלעבט צוויי פרייד-געפילן, אינעם צווייטן צוויי טרויער-געפילן. זענען אבער די צוויי פריידן געווען גלייך? זענען די צוויי טרויער-געפילן געווען פונקט דער זעלבער סארט?

זיכער נישט! ווי נאר די קלאנגען זענען אנדערש, מוזן אויך די אפקלאנגען זיין גאנץ אנדערש.

אבער פרייד איז דאך פרייד און טרויער איז טרויער? יא, נאר ווי עס זעט אויס נישט אינגאנצן. נישט אלע פריידן לאזן איבער גענוי דעם זעלבן פריידן רושם אין אונזער נשמה. נישט אלע טרויער-געפילן ברענגען ארויס די זעלבע טרויעריגע ווירקונג.

מענדעלסאן'ס טרויער-מארש לאזט איבער אן אנדער רושם ווי גריג'ס טרויער-מארש. דער חילוק אין זייער ווירקונג אויפן געפיל קומט פון דער שטימונג. מענדעלסאן'ס טרויער-געפיל האט אן אנדער שטימונג ווי גריג'ס. דער רושם איז אנדערש ווייל זיי רופן אויף דעם זעלבן טרויער-געפיל, אבער גאנץ פארשידענע שטימונגען.

רעכנט יעצט: וויפיל איינצעלנע מעלאדיעס זענען דא אין דער וועלט פון מענטשליכער מוזיק? וויפיל קענען און וועלן נאך געשאפן ווערן?

יעדע מעלאדיע לאזט איבער איר רושם אין דער נשמה, הייסט עס זי רופט אויף איר אייגענע שטימונג. און נישט נאר קלאנגען קענען אויפן שטימונגען, נאר אויך פיל אנדערע לעבנס-דערשיינונגען.

איר קענט שוין באקומען א באגריף ווי אומענדליך צאלרייך די שטימונגען אין אונזער הארץ זענען, און ווי אומענדליך ארעם, ווי טראגיש ארעם אונזער שפראך איז. פאר זיי אלע האט זי אפשר נישט מער ווי א טוך ווערטער: "אומעטיג", "טרויעריג", "פרייליך", "דערהויבן" און אזוי ווייטער.

אויך דא דארף די שפראך בארגן ווערטער פון אנדערע, נישט-פסיכאלאגישע דערשיינונגען. מיר זאגן למשל: "עס איז מיר ימים-נוראים'דיג אויפן הארץ". אדער: "עס איז מיר עפעס אויפן הארץ". דאס איז דער געווענליכער אויסדרוק פאר א שטימונג.

מיר קענען אבער בשום אופן נישט אויסדריקן אין ווערטער וואס דאס "עפעס" איז. מיר באצייכענען אלע שטימונגען לויטן געפיל וואס שפילט אין זיי די הויפט-ראלע.

פון וואנעט נעמען זיך שטימונגען?

פון וואנעט נעמען זיך שטימונגען אין דער מענטשליכער נשמה?

אפט דוכט זיך מיר אז דער אומענדליכער צאל שטימונגען איז דער עצם פון דער מענטשליכער נשמה. דאס איז איר ים, וואס בייט יעדע וויילע זיין פארב. א ים פון מיליאנען איינצעלנע פארבן וואס גיסן זיך אריין איינער אינעם אנדערן.

די קלארע געפילן, און די קלארע פארשטעלונגען און געדאנקען וואס וואקסן פון זיי ארויס, זענען נישט מער ווי איינצעלנע כוואליעס. זיי הייבן זיך אויף פאר א וויילע פונעם ים און גיסן זיך שפעטער ווידער צונויף מיט אים - דעם אלגעמיינעם שטימונגס-ים.

אבער עס קען זיין אז די סברה איז בלויז א דמיון ביי מיר. אויב מען האלט זיך צו דער מאדערנער עמפירישער פסיכאלאגיע פון אונזער צייט, מוז מען אפשר קומען צום רעזולטאט אז שטימונגען זענען נישט דער רוי-מאטעריאל, דער "חומר היולי", פון וואס קלארע פסיכישע געשטאלטן ווערן געפארעמט. זיי זענען א שפעטערדיגע דערשיינונג, א תוצאה פון די קלארע איבערלעבונגען פון דער נשמה.

א גרויסער טייל געלערנטע נעמט נאך היינט אן אז דאס גאנצע אינערליכע לעבן פונעם מענטש, אלע זיינע פארשטעלונגען, באגריפן, אידעען, בילדער, געפילן, שטרעבונגען און געדאנקען, וואקסן ארויס פון די באמערקונגען און שפירונגען וואס אונזערע דרויסנדיגע און אינערליכע חושים געבן אונז.

פארבן, קלאנגען, ריחות, שפירונגען פון בארירן און געשמאק, די שפירונגען וואס די ארבעט פון אינערליכע ארגאנען און מוסקלען לאזט איבער אין אונז: דאס אלעס איז דער רוי-מאטעריאל פון וואס אלע פארמען פונעם פסיכישן לעבן ווערן אויפגעבויט.

עס איז נישט מיין אויפגאבע היינט אייך צו באווייזן ווי די אבסטראקטסטע געדאנקען וועגן גאט און אומשטערבליכקייט קענען, לויט דער עמפירישער פסיכאלאגיע,

צוריקגעפירט ווערן צו איינצעלנע חושים-שפירונגען. פאר אונז איז נאר וויכטיג צו ווייזן ווי מען קען מיטן עמפירישן פרינציפ פארענטפערן פון וואנעט אונזער אומענדליכער צאל שטימונגען קומט.

רוב עמפיריקער נעמען אן אז יעדע איינצעלנע חושים-שפירונג, סיי א פארב, סיי א ריח, סיי א קלאנג, ווערט געבוירן צוזאמען מיט א באשטימטן "געפילס-טאן," ווי די וויסנשאפט רופט עס. יעדע געפעלט אונז אדער געפעלט אונז נישט אויף א באשטימטן אופן.

נעמט למשל א גרויסע צאל שטעקלעך פון פארשידענע פארב-שאטן, אבער דער זעלבער גרייס און פארעם. פרעגט וועלכע געפעלט אונז און וועלכע נישט. מיר וועלן קענען אפטיילן דעם גאנצן סכום אין צוויי: די אנגענעמע און די נישט-אנגענעמע.

אויך אין יעדן טייל באזונדער קענען מיר סארטירן די שטעקלעך לויט דער מדרגה און שטארקייט פונעם אנגענעמען אדער נישט-אנגענעמען רושם וואס זייערע פארבן מאכן אויף אונז.

צום סוף קען מען שטעלן ביידע טיילן צוזאמען אין איין גרויסער פארב-רייע. לינקס, לאמיר זאגן, הייבט מען אן מיט די גאר אומאנגענעמע. מען גייט דורך אלץ ווייניגער אומאנגענעמע ביז פארבן וואס דוכטן זיך כמעט גלייכגילטיג און לאזן כמעט נישט איבער קיין רושם אין דער נשמה. פון דארט ווייטער דורך די אלץ מער אנגענעמע ביז דער לעצטער פארב רעכטס, וואס רופט אויף די אנגענעמסטע ווירקונג.

פארשטייט זיך, - מען דארף דערצו נישט נאר א שארף אויג צו דערקענען דעם פארב-שאטן, נאר אויך א שארף פסיכישן געהער, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקן. א גאר שארפן געהער, כדי ריכטיג אויסצוהערן זייער אפקלאנג אין דער נשמה.

די זעלבע איז מיט קלאנגען, ריחות, געשמאקן, מוסקל-שפירונגען און אזוי ווייטער. יעדער האט זיין געפילס-טאן, זיין אינערליכן אפקלאנג.

ווען פון איינצעלנע שפירונגען ווערן אויפגעבויט העכערע פסיכישע פארמען - פארשטעלונגען, באגריפן, אידעען, געדאנקען און שטרעבונגען - גיסן זיך זייערע געפילס-טענער צוזאמען. פון זיי וואקסן ארויס קלארע געפילן ווען איין אדער נאר עטליכע געפילס-טענער באקומען די אויבערהאנט.

אדער, אנשטאט קלארע געפילן, ווערן געבוירן האלב-קלארע שטימונגען ווען קיין געפילס-טאן האט נישט גענוג כח איבערצוקלינגען זיינע חברים.

א ביסל קלארערע שטימונגען הערשן ווען די נשמה איז לאנג געשטאנען אונטער דער שטארקער שליטה פון א בולטן, שארפן געפיל. האט זי דורכגעשפירט א שטארקן צער, צוגיסט זיך דער צער איבער אלע אירע טיילן און פארבט זיי שווארץ.

אפילו ווען דער געדאנק האט אויפגעהערט צו טראכטן וועגן דעם צער, און דער צער אליין איז שוין איבערגעלעבט, ציטערט נאך ערגעץ אין דער נשמה זיין שאטן און וויקלט

אלעס איין אין א קאלטן גרוי.

די זעלבע איז פארשטייט זיך מיט פרייד, וואס לאזט איבער א ראזעווע טוי אויף אלע דערשיינונגען פון אונזער אינערליכן לעבן.

שטימונגען, די פארשידענע שאטירונגען פון גרוי אדער ראזעווע, פון ליכט אדער פינסטערניש אין דער נשמה, זענען אזוי די שאטנס פון געפילן און חושים-שפירונגען וואס דאס לעבן האט איבערגעלאזט אין די טיפענישן פון אונזער גייסט.

איך האב זיך אביסל לענגער אפגעשטעלט אויף דער שטימונגס-טעאריע פון עמפירישער פסיכאלאגיע, נישט ווייל איך גלויב אזוי שטארק אין איר. פארקערט, איך האלט אז אירע האניג-וואכן אין דער וויסנשאפט זענען שוין לאנג פארביי. זי ווערט יעצט שטארק אפגעפרעגט אין ערנסטער פארשונג. אירע גרונט-זיילן זענען שוין געשאקלט.

מען מוז אבער מודה זיין אז זי האט אונז געגעבן פיל טיפע פסיכאלאגישע אנאליזן און קלארע באשרייבונגען פון איינצעלנע אינערליכע געשעענישן, וואס וועלן אפשר אייביג בלייבן אין דער וויסנשאפט.

איך האב נאר געוואלט ווייזן אז אפילו לויט דער עמפירישער פסיכאלאגיע מוז אויסקומען אז דער גרעסטער טייל פון דער נשמה איז פארנומען מיט שטימונגען, אפילו ווען מיר באמערקן זיי נישט. יעדע נייע חושים-שפירונג, יעדער פולס-קלאפ פון לעבן, יעדער אונזער רגע מוז פארגרעסערן דעם שטימונגס-אוצר, צופירן אלץ נייע שטראמען אין זייער אומענדליכן ים.

עס ווערט דעריבער קלאר וואספארא וויכטיג און שווער פעלד דאס איז פאר קונסט: מיט דער הילף פון ווערטער אויפצורופן די נשמה'ס פארשידענע שטימונגען.

ווען מען געדענקט וואספארא ארעם געצייג דאס מענטשליכע ווארט איז, ווי ווייט און פרעמד עס איז פונעם גאנצן געפילס-לעבן, ווערט אויך קלאר מעטערלינק'ס גאנצע באדייטונג פאר דער אנטוויקלונג פון מענטשליכער ליטעראטור. וואספארא גרויסער-שבח איז עס ווען מיר זאגן אז ער איז אפשר דער גרעסטער מייסטער אויפן נייע-אנטפלעקטן פעלד.

א פארגעפיל, אדער א שאטן פון פארגאנגענע איבערלעבונגען?

מעטערלינק'ס באדייטונג ווערט אבער נאך גרעסער ווען מיר דערמאנען נאך א וויכטיגן פונקט פארבונדן מיט דער זעלבער שטימונגס-ליטעראטור.

עס איז א גרויסער חילוק ווי איר טייטשט דעם ענין פון שטימונגען.

אויב זיי זענען נאר שאטנס וואס האבן זיך אנגעזאמלט אין דער נשמה פונעם גאנצן לעבן, געפילס-סך-הכל'ס פון געשעענישן וואס זענען שוין פארגעקומען אין דער דרויסנדיגער וועלט און אין אייער קערפער, קענען זיי נישט האבן קיין ברעקל מיסטישע באדייטונג פאר דער געגענווארט אדער צוקונפט פון דער וועלט אינדרויסן פון אייך.

איר זיצט אין א פרייליכער מסיבה און פלוצלונג פארקלעמט זיך אייער הארץ. א משונה שווערע שטימונג הייבט זיך אויף פון דער טיפעניש פון אייער נשמה און וויקלט זי איין אין א געדיכטן פינצטערן נעפל, פונקט ווי א גרויס אומגליק וואלט אייך געטראפן.

אויב איר גלויבט פעסט אין דער עמפירישער פסיכאלאגיע, בלייבט איר רואיג טראץ דער שווערער אומרוא וואס האט באפאלן אייער גייסט. איר ווייסט: דער אומרוא איז אפשר א תוצאה פונעם מצב פון א טייל קערפער, דער לעבער, מילץ אדער בלוט-כלים.

אדער איז עס א קנויל פון "שאטנס" וואס האט זיך ביי א געוויסער געלעגנהייט אנגעזאמלט אין דער נשמה, געליגן דארט צוגעדריקט, און פלוצלונג ארויסגעריסן א דאנק ריין נאטירליכע פסיכישע און קערפערליכע אורזאכן וואס איר קענט יעצט נישט נאכקוקן.

אייער שכל וועט נישט צוגעבן אז די שווערע שטימונג האט א שייכות מיט וויכטיגע געשעענישן אין דער דרויסנדיגער וועלט וואס שפילן זיך פונקט יעצט אפ ערגעץ, האבן זיך ערשט אפגעשפילט אן אייער וויסן, אדער דארפן ערשט פאסירן אין דער נאענטער צוקונפט.

אפילו ווען איר ווערט שפעטער געוואר אז פונקט אין דעם מאמענט האט אייך באמת געטראפן אן אומגליק, למשל אייער קינד איז פלוצלונג קראנק געווארן אין דער פרעמד, און עפעס טענה'ט אין אייך "דאס האט מיר דאס הארץ געזאגט", בלייבט איר פעסט אין אייער עמפירישן גלויבן. איר דערקלערט די מעשה אלס א צופאל.

גאנץ אנדערש קוקט איר אויף פלוצלונג אויפגעקומענע שטימונגען ווען איר זעט אין זיי די אייגנטליכע סובסטאנץ, דעם חומר פון דער נשמה. און ווען איר געבט צו די מעגליכקייט אז די מיליאנען שטימונגען אין אייער ברוסט זענען אפשר, ווער ווייסט, טיילן פון א גרויסער גייסטיגער וועלט-סובסטאנץ, דירעקט פארבונדן דערמיט.

דעמאלט קען מען גלויבן אז אייער נשמה און די וועלט-נשמה טראגן זיך אויף א וואונדערליכן אופן מיט איינער דעם אנדערן דורך די ווענט פון אייער קערפער.

אויב איר האט בכלל נישט מורא פאר מיסטיציזם, גלויבט איר אפשר אז נישט די שטימונגען זענען איינגעשלאסן אין אייער ברוסט, נאר אז איר און אייער קערפער שווימען אינעם אלוועלטליכן רוחניות'דיגן ים.

דעמאלט האט פאר אייך א גאנץ אנדערע באדייטונג וואס "דאס הארץ זאגט", ווען דער שכל ווייסט נישט וואס צו מאכן דערפון. די קלעמעניש וואס האט פלוצלונג באפאלן אייער הארץ איז פאר אייך אן אמת'ער סימן וואס וועט נישט אפנארן: ערגעץ הענגט א שטיין איבער אייער קאפ. איר דארפט זיך היטן פאר א קלאפ וואס דאס לעבן האט שוין צוגעגרייט.

אויב פון אייער גאנצן פארגעפיל קומט ארויס גארנישט מיט גארנישט, וועט דאס אזוי ווייניג שטערן אייער מיסטישן גלויבן ווי דער פאקט פון יא צוטרעפן האט נישט געקענט שטערן דעם עמפירישן.

טריי צו אייער מיסטיק וועט איר זיך זאגן: דער שטיין האט געהאנגען איבער מיין קאפ.
מיין אינערליכע אויג האט אים קלאר געזען. אבער עס איז נישט געווען קיין הכרח ער זאל
פאלן אויף מיין קאפ, און מיין מזל האט זיך געביטן צום גוטן.

איר זעט: דער מרחק צווישן די צוויי אויסטייטשונגען איז אזוי גרויס ווי פון דער
עמפיריש-מאטעריאליסטישער ערד ביזן מיסטיש-אידעאליסטישן הימל.

[רעדאקציע: דער מחבר שטעלט דא צוויי פילאזאפישע אויסטייטשונגען קעגן זיך. דער
משל מיטן קינד און די פארגעפילן איז נישט קיין באווייז אז שטימונגען קענען
פאראויסזאגן געשעענישן].

דער באראמעטער פון א דור

דער גרויסער חילוק האט אבער נאר א זין ווען מיר רעדן וועגן דער פסיכאלאגיע פונעם
איינצעלנעם מענטש. ווי נאר מען פרעגט וועגן שטימונגען נישט פון איין מענטש, נאר
פון א גאנצן דור, פארשווינדט דער מעטאפיזישער תהום צווישן עמפירישן
מאטעריאליזם און מיסטישן אידעאליזם.

די שטימונגען פון א גאנצן דור זענען שטימונגען פונעם געזעלשאפטליכן לעבן. אין זיי
שפיגלט זיך דער געפילס-סך-הכל וואס דאס געזעלשאפטליכע לעבן לאזט איבער אין
פארשטענדיגע קעפ און הערצער.

אפילו דער מיסטישער אידעאליסט וועט דאס נישט לייקענען, אפילו אויב ער גלויבט אז
דער גאנצער געזעלשאפטס-גאנג ווערט אנגעצויגן ווי א זייגער דורך אן איבערנאטירליכן
וואג און רעגולירט דורך אן איבערנאטירליכן גייסטגן אומרוא.

די שטימונגען פון א דור און זייער טויש מוזן אויך פאר אים זיין סימנים פון אינערליכע
פראצעסן אינעם געזעלשאפטליכן לעבן אליין.

מעטערלינק'ס גרויסע באדייטונג אין ליטעראטור איז אז זיין הארץ איז שטענדיג געווען
ווי א באראמעטער, באאיינפלוסט פונעם אלגעמיינעם דרוק אין דער פסיכישער
אטמאספערע.

די שטימונגען פון זיינע ווערק זענען די שטימונגען פון זיין דור. דער ווייזער אויפן
באראמעטער האט געוויזן וואס גייט פאר אין די העכערע פסיכישע געביטן פון דער
געבילדעטער געזעלשאפט וואס טרייבט פאראויס. די אינטעליגענטע קראפט איז דער
פארטראב פונעם מענטשליכן פארשריט.

דער ווייזער אין מעטערלינק'ס שאפונג האט זיך אין אנהייב שטענדיג געדרייט ארום
פעסימיזם. שפעטער האט ער זיך עקשנות'דיג געשטעלט ביים לעצטן עק פונעם
פעסימיסטישן טייל, ביי די שטריכלעך וואו עס שטייט: "חלשות" און "סם המוות".

די פינצטערע נאכט פון פעסימיזם

ווען איר לייענט די דראמעס פון זיין ערשטן שאפונגס-פערלאד, ווי "די בלינדע" און "אינעווייניג," נעמט אייך ארום אן אייז-קאלטער שרעק פארן לעבן.

שוואכע, איינגעשרומפענע מענטשעלעך, אן א טראפ בלוט אינעם פנים, זיצן איינגעהויקערטע, צוגעדריקט איינער צום אנדערן. זיי טאפן אין דער פינסטערניש ארום זיך און די ציין קלאפן. אלע זענען ארומגערינגלט מיט א בליי-שווערער אטמאספערע פון שטילן פחד.

פארוואס ציטערן זיי אזוי? פון וואנעט זייער פארגליווערטע אימה?

איבער זיי הענגט דער בלינדער הכרח פונעם מענטשליכן גורל. זייערע צארטע נשמות שפירן אומבאוואוסט דאס וועען פון זיינע פליגלען. איינגעבויגן ווארטן זיי אומבאוואוסט אויף א דונער פון קלארן הימל וואס וועט מאכן א תל פון זייער לעבן אדער זייער גליק.

קיין מיטל קען נישט אפווענדן דעם טויטליכן בליץ. אלעס איז פון אייביג אן אזוי באשערט, און קיין כח אין דער וועלט קען נישט זיך קעגנשטעלן דעם פינצטערן באשערט-זיין.

דעריבער זענען זיי אלע אזוי פאסיוו. די קריטיק האט שוין לאנג באמערקט אז מעטערלינק'ס העלדן פון יענער צייט טוען גארנישט. מיט זיי פאסירט נאר עפעס.

ארעמע שעפעלעך זענען זיי, איבערגעגעבן אין די הענט פון א שוחט אן רחמנות. און דאס זענען נישט מענטשן פון א געוויסער היסטארישער צייט, א באשטימטן פאלק, קלאס אדער עלטער.

ווי פערזענליך זיי זאלן נישט זיין, פארלירט זיך זייער פערזענליכקייט אינעם תוך וואס קומט בולט ארויס ביי אלעמען. זיי זענען נאר ביישפילן פונעם מענטשליכן מין, פונעם מענטש בכלל.

די אלטע און יונגע, קינדער, מענער און פרויען, אלע זענען ארעמע, פאריתומטע, פארוואגלסטע שעפעלעך. פון אנהייב אן פאראורטיילט, אן א ברעקל זינד פון זייער זייט, צו מוטשעניש און טויט.

דאס איז דער געפילס-סך-הכל פונעם לעבן וואס מעטערלינק האט אונז אויסגעמאלן אין די דראמעס פון די אכציגער און אנהייב ניינציגער יארן פונעם פאריגן יארהונדערט.

נישט נאר ביי מעטערלינק האט געהערשט פאטאליזם און די פעסימיסטישע שטימונג. אויך אין דער ליטעראטור פון זיין דור, ביי אנדרייעו און סאלאגוב אזוי גוט ווי ביי האמסון און פשיבישעווסקי, האבן זיך געטראגן פעסימיזם-וואלקנס אין פארשידענע מדרגות פון "חלשות" און "סם המוות".

איבעראל איז דער מענטש געווען דאס ארעמע שעפעלע וואס צאפלט אין די נעגל פונעם בלינדן גורל. צי דער גורל קומט פון דרויסן אדער פון די פינצטערע טיפענישן פון דער

אייגענער נשמה; צי דאס שעפעלע איז ריין און ווייס ווי פרישער שניי, אדער באדעקט מיט ביילן און קרעץ פון קאפ ביז פיס.

מיט די "חלשות" און דעם "סם המוות" האט זיך געקוויקט דער גאנצער דור פונעם שטארבנדיגן יארהונדערט, כמעט די גאנצע פארשריטליכע יוגנט. אין די ווערק האט זי געזען א שפיגל פון איר אייגענער נשמה. אין זייער "סם המוות" האט זי געשפירט דעם זעלבן לעבנס-טעם וואס איז איר אליין געליגן אויפן צונג.

א מארקסיסטישע קריטיקערין פון יענער צייט, הענריעטע וואן ראלאנד-האלסט, אגב זייער קלוגע און טיפע פרוי, האט געפונען א מארקסיסטישע דערקלערונג פארן בלינדן טויט-שרעק אין מעטערלינקס דעמאלטיגע ווערק.

דאס איז, זאגט זי, דער טויט-שרעק פון דער בורזשואזיע. די קומענדיגע סאציאלע רעוואלוציע ווארפט אויף איר אן אימה. די בורזשואזע נשמה דרייט זיך ווי א ווארעם אין די שאטנס פונעם אומבארהארציגן גורל וואס רוקט זיך אומפארמיידליך צו איר. דערפון קומען איר פעסימיזם און פאטאליזם.

אבער דווקא אין דעם פונקט האט די אויסגעצייכנטע פרוי נישט אינגאנצן געטראפן דעם אמת. מעטערלינק איז דווקא א ראדיקאלער סאציאליסט, אפשר אפילו אן אנארכיסט, לויט מיין באשרייבונג. אויך די אנדערע "יונגע" פון זיין ליטערארישן דור זענען געשטאנען ווייט פון דער בורזשואזיע און אירע לעבנס-אידעאלן.

אגב, עס וואלט שווער געווען צו ווייזן אין דער פאליטיק און געזעלשאפט פון יענער צייט קלארע סימנים פונעם טויט-שרעק וואס זאל לכאורה הערשן ביי דער בורזשואזיע. זי האט זיך דווקא געשפירט אויפן שפיץ פון איר מאכט.

שטאלץ און פעסט האט זי געהאלטן איר שווערן פוס אויפן רוקן פונעם פראלעטאריאט. זי האט שוין געשפירט אז דער חוט השדרה פונעם רעוואלוציאנערן פראטעסט איז לאנג צעבראכן.

ביסמארק מיט זיין אנטי-סאציאליסטן-געזעץ איז געפאלן. אין דער פראלעטארישער לופט האבן זיך אנגעהויבן טראגן שטימונגען וואס דער אלטער ענגלס האט באלד אויסגעדריקט אין זיין טעאריע פון א רעוואלוציע אין גוטער טריישאפט צום געזעץ. בערנשטיין'ס אפארטוניסטישער סקעפטיציזם איז שוין דעמאלט געליגן אין די ווינדלען.

מען קען זיכער נישט לייקענען אז די אלגעמיינע דערשלאגנקייט פון די אכציגער יארן האט אויך גערעדט צום הארץ פון די ווייניגע ערליכע אידעאלאגן וואס האבן בתמימות געגלויבט אין די יסודות פונעם דעמאלטיגן לעבן, בעיקר די רעליגיעזע, און ערנסט געטרויערט איבער זייער חורבן. אבער נישט זיי האבן געגעבן דעם גרונט-טאן צום הערשנדיגן פעסימיזם.

ווער עס וויל זיכער אויסגעפינען פון וואנעט דער פארסטער קוואל אין דער יונגער ליטעראטור האט געשלאגן, מוז זיך אריבערשטעלן אין דער גייסטיגער אטמאספערע פון דער יוגנט.

זי האט געשאפן אירע ווערק אין קעגנזאץ צום הערשנדן מוסטער און איז פארפאלגט געווארן פון דער הערשנדיגער בורזשואזער קריטיק, דווקא ווייל זי איז געווען צו פיינטליך צום בורזשואזן יום-טוב'דיגן לעבנס-שטימונג.

אין יענער אטמאספערע באמערקט מען אן מי אז דער שווערער לאסט האט אנגעהויבן דריקן ווי נאר די גרויסע פאליטישע רעאקציע פון די אכציגער יארן האט זיך אנגעהויבן, מיט רוסלאנד בראש.

דער ערשטער זון-שטראל

עס איז נישט היינט אונזער אויפגאבע זיך אפצושטעלן אויפן טרויעריגן קאפיטל פון דער נייער געשיכטע און שילדערן ווי די פאליטישע רעאקציע האט באאיינפלוסט די יונגע ליטעראטור פון מעטערלינק'ס דור.

אבער כדי אינגאנצן צו פארשטיין דעם גרויסן איבערקער אין דער שטימונג פון דער פארשריטליכער וועלט, פון וואס דער "בלויער פויגל" זינגט אונז, מוזט איר געדענקען די טונקעלע פאליטישע נאכט. א נאכט אן שטערן- און לבנה-שיין, א נאכט פון שווערער שטילקייט, ווען מעטערלינק האט אנגעהויבן זיין ליטערארישן וועג.

פארגלייכט יענע צייט מיט דער שטימונג פונעם "בלויען פויגל". עס איז פונקט ווי איר וואלט פארברענגט א נאכט אין די נעגל פון א דריקנדיגן קאשמאר, די גאנצע צייט אין אנגסט און מורא. און פלוצלונג כאפט איר זיך אויף, לויפט צום פענסטער, רייסט אויף די לאדנס, און אין צימער רייסן זיך אריין בינטלעך ליכטיגן זון-שיין און קלאנגען פון פרייליך פלאטערנדיגן לעבן. די שאטנס און נאכט-אנגסטן פליען אוועק.

אדער נאך א פארגלייך, א פאסיגערער.

שטעלט זיך פאר א קליינעם פויער-קינד אין דארף וואס לעבט צום ערשטן מאל דורך א זון-פארפינצטערונג. דאס גאנצע אומוויסנדע דארף איז אויפגערעגט. מען ווארט זיכער אויפן וועלט-אונטערגאנג.

אט קומט די קיילעכדיגע פינצטערע מאכט. זי האט שוין איינגעשלונגען א האלבע זון. באלד ווערט די זון אינגאנצן פארדעקט. אן אומרוא לויפט דורך די חיות און פייגל. אפילו די הינער ווייסן נישט וואו זיך אהינצוטון.

אט איז די זון אינגאנצן פארפינצטערט. פאר עטליכע סעקונדעס דוכט זיך ווי די וועלט האט פארקאפט דעם אטעם. דאס קליינע פויער-קינד שטייט אויך מיט פארקאפטן אטעם, ווי געליימט, און ווארט מיט אנגסט אויפן סוף פון דער וועלט.

פלוצלונג שניידט איין איינציגער שארפער זון-שטראל דורך די פאר'כשופ'טע פינסטערניש. מיטן ערשטן שטראל קלינגט א פרייליכער צוויטשער פון א פויגל-האלדז. דער גאנצער שרעקעדיגער כשוף פליט אוועק.

די זון איז דא! די זון איז דא! די וועלט בלייבט גאנץ!

ביי גייסטיגע זון-פארפינצטערונגען, ביי שווערע רעאקציאנערע צייטן וואס מען מוז דורךלעבן, זענען מיר אלע ווי דאס קליינע פויער-קינד. אונז דוכט זיך די וועלט גייט אונטער. מיר וועלן שוין קיינמאל נישט זען קיין ליכטיגן שטראל.

אבער אט קומט דער ערשטער שטראל. ווי דאנקבאר זענען מיר פארן ערשטן פרייליכן צוויטשער פון א פויגל-האלדז וואס דריקט אויס אונזער אויפגעוועקטן געפיל פון פרייד און האפענונג!

אזא פרייליכער צוויטשער איז מעטערלינק'ס "בלויער פויגל". אן אפטימיסטישער שיר השירים פון זעלטענער קראפט און שיינקייט. א געזאנג פון גלויבן אינעם מענטש און אינעם מענטשליכן לעבן, פון האפענונג אויף א ליכטיגער צוקונפט. א תמימות'דיגע, בלוי-אויגיגע קינדער-פרייד מיט דער וועלט און דער מענטשליכער אנטוויקלונג.

נאך מער חן באקומט די פרייד ווייל טראץ איר קינדיש-נאאיווער אויסדרוקס-פארעם שפירט איר אז הינטער איר ליגט א צייט פון שווערן צווייפל און הארץ-קלעמעניש. דאס איז באמת א זון-שטראל וואס האט זיך ארויסגערופן פון געדיכטע שאטנס.

אויב אונזער בילד פאסט נישט אינגאנצן פאר מעטערלינק'ס אפטימיזם, איז דאס ווייל ער איז נישט פשוט איבערגעשפרונגען פון טויט-ציטערניש צו לעבנס-פרייד אן א "פארוואס" און א "פאר ווען".

איר שפירט אז די פרייד איז ארויסגעוואקסן פונעם טויט-שרעק נאך א שווערן קאמף. לייכטע שאטנס פונעם פעסימיסטישן עבר זענען געבליבן אויף אייביג אריינגעוועבט אינעם ליכטיגן אפטימיסטישן שטראל.

די נסיעה פון טילטיל און מיטיל

אבער בעסער דערמאנען מיר קודם בקיצור דעם הויפט-אינהאלט פונעם "בלויען פויגל", איידער מיר רעדן ווייטער דערוועגן.

צוויי קינדער, טילטיל און מיטיל, א ברודער און א שוועסטער, חלומ'ען ביידע אין דער ניטל-נאכט דעם זעלבן חלום. די פייע בערילונא שיקט זיי זוכן דעם בלויען פויגל. זי דארף אים פאר איר אייניקל, א קראנק מיידל מיט א משונה'דיגער קרענק: "זי וויל זיין גליקליך".

די פייע גיט די קינדער פארן וועג א גרין היטל מיט א צויבער-דימענט. ווי נאר מען דרייט אים, קומען ארויס די נשמות פון אלע זאכן אין דער וועלט: די נשמה פון ליכט און וואסער, ברויט און צוקער, אלע ביימער און חיות.

דאס איז נויטיג כדי צו קענען געפינען דעם בלויען פויגל. די קינדער גייען נישט אליין. מיט זיי גייען פילע נשמות פון זאכן וואס דער וואונדער-דימענט האט באפרייט פון זייער מאטעריעלער תפיסה.

די נשמה פונעם הונט און דער קאץ, פון ברויט און צוקער, פייער, וואסער און ליכט. די הויפט-ראלע שפילט די נשמה פונעם ליכט. זי פירט אן דער גאנצער נסיעה לויט דער

זיי זוכן דעם פויגל אינעם לאנד פון דער דערמאנונג, דערנאך אינעם נאכט-קעניגרייך, אינעם וואלד, אויפן בית-עולם און אינעם קעניגרייך פון דער צוקונפט.

איבעראל, אויסער אויפן בית-עולם, געפינען זיי דעם "בלויען פויגל". ווען זיי מיינען אז זיי האבן אים שוין געכאפט, ווייזט זיך באלד ארויס אז דאס איז א טעות.

צום סוף, ווען זיי שטייען אויף אינדערפרי, באמערקט טילטיל די בלויאיכע טויב וואס זיצט ביי אים אין שטייגל. אמת, זי איז נישט אזוי בלוי ווי דער פויגל וואס מען האט געזוכט אינעם חלום, אבער דאך א בלויער פויגל.

די שכנה בערלאנגא, וואס זעט אויס ווי די פייע בערילונא פונעם חלום, קומט בעטן דאס בלויאיכע טייבל פאר איר קראנק אייניקל.

אגב, די קינדער ווייסן נישט אז עס איז געווען א חלום. זיי זענען זיכער אז זיי זענען א גאנץ יאר נישט געווען אין דער היים. טילטיל איז זיכער אז ער האט סוף-כל-סוף אויסגעפירט די שליחות וואס די פייע בערלאנגא-בערילונא האט אים געגעבן.

"נעמט, שכנה בערלאנגא", זאגט ער און גיט איר די טויב מיטן שטייגל. "זי איז נאך נישט אינגאנצן בלוי. אבער איר וועט זען, זי וועט שוין ווערן גענוי ווי מען דארף. טראגט זי נאר שנעל צו אייער אייניקל".

דאס קראנקע אייניקל ווערט געזונט פונעם "בלויען פויגל" וואס איז שטענדיג געזעסן ביי טילטיל אין שטייגל. זי קומט אים באדאנקען.

אבער ווען טילטיל וויל נעמען דאס טייבל פון מיידל עס צו פיטערן, רייסט עס זיך ארויס פון זייערע הענט און פליט אוועק.

"באבע! אוועקגעפלוין!" שרייט דאס מיידל פארצווייפלט און צעוויינט זיך הויך.

טילטיל טרייסט זי: "נישט געפערליך. וויין נישט. איך וועל עס כאפן".

צום סוף פונעם שטיק ווענדט ער זיך צום עולם אין טעאטער: "אויב איינער פון אייך געפינט עס, זייט אזוי גוט און ברענגט עס אונז צוריק. מיר דארפן עס זייער נויטיג צו קענען זיין גליקליך שפעטער".

דאס איז די גאנצע מעשה. לכאורה נישט גאר פרייליך. פארקערט, נישט א מעשה פון נצחונות נאר פון שטענדיגן פארלירן. און דאך שלאגט פון יעדער סצענע אזוי פיל פרייד אז מען נעמט אן אלע פארלוסטן ווי עפעס נויטווענדיג און אומפארמיידליך, וואס טאר קיינמאל נישט אריינווארפן אין יאוש.

בעיקר איז די הויפט-פיגור טילטיל פול מיט אפטימיזם, אויב מען קען דא בכלל רעדן פון א הויפט-פיגור.

שוין אין אנהייב, איידער די קינדער גייען שלאפן, קוקן זיי, הונגעריג און ארעם, דורך א שפאלט אינעם לאדן ווי די רייכע קינדער פון אנטקעגן פרייען זיך מיט מתנות און אלע

גוטע זאכן וואס מען האט זיי געגעבן פאר דער ניטל-נאכט.

לכאורה קען דאס אויפוועקן גענוג שנאה און צער אין קינדערישע הערצער. אבער נישט ביי טילטיל. ער לעבט מיט די אנדערעס פריידן. ווען זיי טאנצן וויל ער אויך כאפן א טענצל. ווען זיי עסן די געשמאקסטע פלעדלעך, קוועלט ער פון שמחה און שטעקט אויך אן זיין שוועסטערל מיט זיין אפטימיסטישער שטימונג.

שפעטער, שוין אינעם חלום, קומט ער אינעם לאנד פון דער דערמאנונג צום פארשטארבענעם זיידן אויף א באזוך. ער ווערט ווילד ביים טיש און באקומט פון זיידן א רעכטן פראסק.

פאר א רגע ווערט ער מטושטש. דערנאך לייגט ער די האנט צום באק און זאגט מיט שמחה: "יא, פונקט אזוי פלעג איך באקומען פון דיר ווען דו האסט נאך געלעבט. ליבער זיידע, ס'איז אזא מחיה ווען דו פאטשסט! ווייז, איך וועל דיר דערפאר א קוש געבן!"

לכאורה זענען נישט דא קיין צרות און קיין גליק אינדרויסן פון אונז. אלעס הענגט אפ פון אונז, ווי מיר נעמען עס אויף, פון דער גרונט-שטימונג אין וואס מיר געפינען זיך. אויב דאס הארץ איז פול מיט פרייד און לעבנס-לוסט, קען דער גרעסטער ווייטאג נישט אריינארפן אין טרויער. מיר וועלן שטענדיג געפינען א טעם זיך צו פרייען.

[רעדאקציע: דאס איז דער מחבר'ס אויסלייג פון דער אפטימיסטישער סצענע. דער פראסק איז געהיט אלס טייל פונעם שטיק, נישט אלס אן אנגענומענע דערציאונגס-מעטאד. דער אויסלייג לייקנט נישט אז אמת'ע ליידיג און דרויסנדיגע אומשטענדן עקזיסטירן].

אויב די גאנצע באדייטונג פונעם "בלויען פויגל" וואלט געווען נאר אז ער שטארקט דורך אינטערעסאנטע סצענעס אונזער פריידיגע שטימונג און לעבנס-לוסט, וואלט דאס אליין שוין געווען א גרויסער פארדינסט.

אבער דאס ווערק איז אויך סימבאליש. עס רעדט נישט נאר צום געפיל און צום עסטעטישן גייסט, נאר אויך צום געדאנק.

וואספארא געדאנק וויל מעטערלינק ארויסברענגען? ווער אדער וואס איז דער בלויער פויגל וואס מיר זוכן איבעראל און קענען נישט געפינען? וואס איז אונז אזוי נויטיג, און דאך זאלן מיר זיך נישט שטארק נעמען צום הארץ ווען מיר האבן אים נישט, אדער קענען אים נישט האבן אינגאנצן "בלוי?"

א סימבאל איז נישט אן אלעגאריע

מען דערציילט אז ווען מען האט מעטערלינק אליין געפרעגט וואס ער האט געוואלט זאגן מיט זיין ווערק, האט ער געענטפערט: "גארנישט! ס'איז א שיינע קינדער-מעשה".

אז דאס איז א שיינע קינדער-מעשה, א בלומען-גארטן פון ריינער פאעזיע וואס פאר'כשופ'ט דאס אויג, איז נישט קיין ספק. אבער אז ער האט דערמיט גארנישט געוואלט זאגן זענען מיר נישט מחויב צו גלויבן.

אדער האט מעטערלינק אפשר אליין נישט געוואוסט וואס עס האט זיך ביי אים געזאגט?
דאס טרעפט אפט ביי א קינסטלער וואס איז בלויז א קינסטלער, ביי וועמען "דער
גאנצער שכל איז אריין אינעם טאלאנט," ווי בעלינסקי האט זיך אויסגעדריקט, איך
געדענק שוין נישט וועגן וועמען.

מעטערלינק איז אבער נישט נאר א דיכטער, נאר אויך א דענקער. ביי אים לעבט דער
שכל א זעלבסטשטענדיג לעבן אויך אינדרויסן פונעם טאלאנט. אין אזא פאל איז שווער
אנצונעמען אז ער האט נישט פארשטאנען דעם געדאנק וואס ער האט ארויסגעברענגט.

פארגעסט נישט - אויב די דערציילונג וועגן זיין ענטפער איז אמת, איך האב עס פון א
נאטיץ אין אן אמעריקאנער צייטונג, הייסט עס מען קען זייער שטארק צווייפלען אין איר
ריכטיגקייט - האט מעטערלינק זיך מסתמא געשעמט אויסצוזאגן דעם אינערליכן מין
פונעם ווערק.

געשעמט נישט פאר זיך, נאר פארן פרעגער. ווייל דער געדאנק איז נישט אזוי טיפ
באהאלטן אז מען זאל דארפן שטארק ברעכן דעם קאפ. און לאמיר שוין זאגן אינגאנצן:
ער איז אויך נישט אזוי טיפ פאר זיך, הייסט נישט אזוי אריגינעל און ניי אז עס זאל
שווער זיין אים צו פארשטיין.

אייע פון די אורזאכן פארוואס מען האט דעם "בלויען פויגל" נישט גלייך פארשטאנען
איז, אויב איך האב נישט קיין טעות, אז רוב עולם האט אין אים געזען נישט נאר א
סימבאליש ווערק, נאר אויך א טיפע אלעגאריע.

דער "בלויער פויגל" איז אבער נישט קיין אלעגאריע, נאר א סימבאל.

אן אלעגאריע איז א גאנצע, פולע איבערזעצונג פון א געדאנק אין בילדער-שפראך. יעדעס
בילד אדער עלעמענט האט זיין באדייטונג און באהאלטענעם מין אינעם גאנצן
געדאנקען-סיסטעם.

אזא אלעגאריע איז ווי א גאנצער בוים וואס נעמט אריין דעם געדאנק אין אלע
איינצלהייטן: ווארצלען, שטאם, צווייגן, ריטלעך, בלעטער, בלומען און פרוכטן. קיין
בילד, קיין ווארט טאר דארט נישט זיין "סתם אזוי." יעדער דארף רמז'ן אויף א טייל
פונעם בוים, אנווייזן אויף א באהאלטענעם געדאנק.

א סימבאליש ווערק איז אין דעם פרט פיל פרייער. דער סימבאל איז נאר א רמז צום
געדאנק, אנגעוויזן מיט א פאר וויכטיגע שטריכן. ער איז דער אינערליכער פאדעם פון
דער פערל-שנור. די איינצעלנע פערל ווערן אבער אנגעטון לויט א גאנץ אנדערער לאגיק
ווי די לאגיק פונעם גרונט-געדאנק.

מען קען קלאר ווי דער טאג באווייזן אז דער "בלויער פויגל" איז נישט אלעגאריש נאר
סימבאליש, און מיר דארפן נישט זוכן א באהאלטענעם געדאנק אין יעדן שטריך פון זיינע
בילדער.

דער שמועס אויפן בית-עולם

אין א גאנצן אקט קומען די קינדער ביינאכט אויפן בית-עולם זען צי איינער פון די מתים האט מיטגענומען דעם בלויען פויגל אין קבר.

עס איז א לבנה-נאכט. טילטיל און מיטיל ווארטן ביז צוועלף, ווען די קברים וועלן זיך עפענען, און שמועסן דערווייל וועגן די מתים. לאמיר גוט אויסהערן א טייל פונעם שמועס.

מיטיל: "גייען זיי ארויס ווען עס איז שיין אינדרויסן?"

טילטיל: "זיי קענען נאר ביינאכט ארויסגיין".

מיטיל: "פארוואס?"

טילטיל: "ווייל זיי זענען דאך נאר אין העמדער".

די מתים גייען נאר ביינאכט ארויס ווייל זיי האבן נישט קיין קליידער... הממ! דא מוז עפעס שטעקן! אבער וואס? אפשר אז פאר די מתים אינעם עולם האמת איז דער אמת נישט אזוי פארדעקט מיט מלבושים ווי פאר אונז? לאמיר הערן ווייטער, אפשר ווערט עס קלארער.

מיטיל: "גייען זיי אויך ארויס אין רעגן?"

טילטיל: "ניין. ווען עס רעגנט זיצן זיי אין דער היים".

שוין אביסל צו טיפ...

מיטיל: "איז ביי זיי שיין דארט, זאג?"

טילטיל: "מען זאגט אז דארט איז זייער ענג".

"ענג?" הממ!

מיטיל: "האבן זיי אויך קינדערלעך?"

טילטיל: "ווי דען? אלע וואס שטארבן קומען צו זיי".

הממ!

מיטיל: "און פון וואס לעבן זיי?"

טילטיל: "זיי עסן ווארצלען".

אהא! דא האבן מיר ענדליך עפעס קלאר, א שטיקל געדאנקען-פאדעם. די מתים וואס לעבן אינעם עולם האמת שפייזן זיך מיט די טיפסטע, באהאלטנסטע אמת'ן, מיט די ווארצלען פון זאכן. נישט מיט די אויבערפלעכליכע פרוכטן וואס יעדעס מענטשליך אויג קען זען און יעדע האנט אראפרייסן.

טיפ, זייער טיפ... אבער וואס איז מיט זייערע העמדער, מיטן רעגן וואס לאזט זיי נישט ארויס, מיט דער ענגקייט און די קינדערלעך?

אבער אביסל ווייטער. מיטיל בארואיגט זיך נישט. זי וויל אויספארשן די סודות פון די טויטע ביזן סוף.

מיטיל: "וואס וועלן זיי זאגן?"

טילטיל: "זיי וועלן גארנישט זאגן. זיי רעדן דאך נישט".

מיטיל: "פארוואס רעדן זיי נישט?"

טילטיל: "ווייל זיי האבן נישט וואס צו זאגן".

מיטיל: "און פארוואס האבן זיי נישט וואס צו זאגן?"

טילטיל: "הער אויף. דו האסט מיר דערגעסן!"

ווי קומט דאס? די מתים, וואס איינער פון זיי האט אפשר באהאלטן דעם בלויזען פויגל, וואס אלע שפיין זיך מיט די באהאלטנסטע ווארצלען פון אלע אמת'ן, האבן נישט וואס צו זאגן?

אבער אט קומט די שרעקעדיגע מינוט ווען די קברים עפענען זיך. מיטיל ציטערט: "טילטיל! איך קען נישט...! איך האב מורא! זיי וועלן ארויסקומען פון דער ערד!"

"ציטער נישט אזוי", טרייסט טילטיל. "זיי וועלן נאר פאר איין מינוט ארויסקומען". אבער דער בכלל נישט שרעקעדיגער אינגל האט, ווי עס זעט אויס, אויך א ביסל פחד.

טילטיל דרייט דעם דימענט. א שרעקעדיגע מינוט פון שטילקייט און נישט-באוועגן. דערנאך הייבן די קרייצן זיך ביסלעכווייז צו שאקלען. די קבר-בערגלעך עפענען זיך און די מצבות הייבן זיך אויף.

מיטיל דריקט זיך פעסט צו טילטיל: "זיי קומען ארויס! אט זענען זיי!"

פון אלע אפענע קברים הייבט זיך ביסלעכווייז א מאסע בלומען. ערשט לייכט און בלייך ווי פארע, דערנאך ווייס און ריין. זי ווערט אלץ געדיכטער, העכער און פראכטפולער. ביסלעכווייז פילט זי אן אלעס ארום און פארוואנדלט דעם בית-עולם אין א צויבער-גארטן.

גלייך הייבט איבער אים אן טאגן די מארגן-רויט. דער טוי גלאנצט. די בלומען עפענען זיך. דער ווינט שעפטשעט צווישן בלעטער, די בינען זשומען. די פייגל וועקן זיך און פילן די לופט מיט די ערשטע צארטע קלאנגען פון זייער שירה צו דער זון און צום לעבן.

פארוואונדערט און פארבלענדט, האלטנדיג זיך ביי די הענט, מאכן טילטיל און מיטיל עטליכע טריט צווישן די בלומען און זוכן די קברים'ס שפורן.

מיטיל, זוכנדיג אין גראז: "איז וואו זענען די מתים?"

טילטיל, אויך זוכנדיג: "עס זענען נישט דא קיין מתים!"

[מקור-באמערקונג: זשיטלאווסקי זאגט אז פאר די ציטאטן האט ער גענוצט די רוסישע איבערזעצונג פון בינשטאק און ווענגעראווא, און די יידישע איבערזעצונג פון הער מייער אין לאנדאן. די שמועסן זענען דא מאדערניזירט געווארן פון זיין יידישן נוסח].

נישט יעדער פרט דארף א נמשל

דערמיט ענדיגט זיך דער אקט אויפן בית-עולם. אבער אויב עס זענען נישט דא קיין מתים, און דאס וויל מעטערלינק ארויסברענגען מיטן גאנצן סימבאל פונעם אקט, וואס איז שייך רעדן וועגן זייערע העמדער און זייער ווארצל-שפיז?

דער תירוץ איז: דער גאנצער קינדער-שמועס אויפן בית-עולם האט נישט קיין ברעקל אלעגארישע באדייטונג און קיין שייכות צום סימבאל.

קינדער שטייען אליין ביינאכט אויפן בית-עולם. דער דיכטער וויל אריינקריכן אין זייער קינדערישן קאפ און זען ווי זייער פארשטעלונג פון דער מתים-וועלט ווערט דארט אויסגעמאלן.

איז זייער קינדערישע פסיכאלאגיע אזוי ווייט פון אונזערער? גלויבן מיר נישט ערגעץ אין דער טיפעניש אז די מתים וואוינען אין די קברים, אפילו ווען זייער מאטעריאל איז שוין לאנג אריבער אין בלומען און גראז?

קומען מיר נישט אויף א באזוך צו אונזערע טייערע, אייביג אומפארגעסליכע, מיט פרישע קרענצן און א הארץ פול מיט טרויער און בענקעניש?

מעטערלינק איז אין דער סצענע נישט אזוי דער סימבאליסט ווי דער רעאליסטישער פסיכאלאג. ער לאזט זיך פירן נישט פונעם ווערק'ס הויפט-געדאנק און נישט פון זייטיגע סימבאלישע נויטן, נאר בעיקר פון דער פסיכאלאגישער לאגע וואס ווערט געשאפן אינעם גאנצן פונעם סימבאל, פון די ממשות'דיגע פארהעלטענישן צווישן זיינע אויסגעטראכטע פיגורן.

אמת, אפילו דא, ווען ער האט נישט קיין באשטימטע כוונה, ווען זיין האנט ווערט געפירט פון דער פסיכאלאגישער לאגע און דעם פיגור'ס כאראקטער, שפרינגען אפט ארויס אומגעריכטע סימבאלן מיט אן אלגעמיינער לעבנס-באדייטונג.

זיי נעמען ארום פיל ענליכע לעבנס-פאלן און מיינען נישט קיין איינעם באזונדער. ווי א טרויעריגער מאטיוו אין מוזיק: איין הארץ גיסט דערין אויס זיין צער ווייל זיין אידעאל האלט ביים שטארבן. אן אנדער הארץ גייט צו אינעם זעלבן טרויער ווייל זיין באלויבטע איז פון אים אוועק.

"איך וויל צוריק אין דער דייזשע"

איך קען זיך קיינמאל נישט דערמאנען אן א טרויעריגן שמייכל די קאמישע סצענע אינעם ערשטן אקט. א דאנק דעם דריי פונעם צויבער-דימענט זענען די נשמות פון די הויזגעזינד-

חפצים ארויס פון זייערע באהעלטענישן.

מען האט געקלאפט אין טיר, און טילטיל האט דעם דימענט צו שנעל צוריקגעדרייט. די נשמות האבן נישט געקענט צוריק אריינקריכן אין זייערע גופים.

וואספארא פאנישער שרעק האט ארומגענומען די הויזגעזינד-חברה! בעיקר דעם בכבודיגן לאבן ברויט, וואס האט נישט געקענט צוריק אריינקריכן אין דער דייזשע. וואספארא קלאגן און פארצווייפלטע געשרייען! הערט א שטיקל פון דער סצענע.

די פייע: "וואס איז געשען?"

דאס ברויט, באגיסט זיך מיט טרערן: "אין דער דייזשע איז שוין נישט דא קיין פלאץ פאר מיר".

די פייע בויגט זיך איבער דער דייזשע: "ס'וועט זיך געפינען". זי שטופט אפ די אנדערע ברויטלעך וואס האבן שוין פארנומען זייערע פלעצער. "נו, מאכט פלאץ!" מען קלאפט ווידער אין טיר.

דאס ברויט, צעמישט, פרובירט אומזיסט אריינצוקריכן: "נישט דא וואו איך זאל אריינקריכן... ער וועט מיך עסן דעם ערשטן!"

דער הונט שפרינגט ארום טילטיל: "דו, מיין געטליכקייט...! איך בין נאך דא... איך קען נאך רעדן צו דיר... איך קען דיר נאך קושן. נאך און נאך און נאך!"

די פייע: "זע, דו ביסט אויך נאך דא, הונט?"

דער הונט: "יא, גאר נישט קיין הינטישער מזל...! איך האב זיך נישט געקענט אומקערן אינעם שווייגן-קעניגרייך. דער טראפ האט זיך צו שנעל פארמאכט".

די קאץ: "און מיין טראפ אויך... וואס וועט יעצט זיין? דא בלייבן איז א גרויסע סכנה".

די פייע: "יא, איך וויל אייך נישט אפנארן. אלע וואס וועלן מיטגיין מיט די צוויי קינדער וועלן צום סוף פון דער נסיעה מוזן שטארבן".

די קאץ: "און די וואס וועלן נישט מיטגיין?"

די פייע: "יענע וועלן אויך שטארבן. מיטגיין אדער דא בלייבן, איין סוף פאר אלעמען".

די קאץ צום הונט: "קום, לאמיר צוריק אריין אינעם טראפ".

דער הונט: "ניין, ניין! איך וויל נישט... איך וועל גיין מיט מיין גאט. איך וועל די גאנצע צייט רעדן מיט אים!"

די קאץ: "שוטה! ווידער א קלאפ אין טיר.

דאס ברויט, גיסט הייסע טרערן: "איך וויל נישט שטארבן צום סוף נסיעה. איך וויל שנעל צוריק אין דער דייזשע!"

דאס פייער איז די גאנצע צייט ארומגעלאפן איבערן צימער מיט א שווינדלנדיגער גיכקייט און רחמנות'דיג געשריגן אז עס קען נישט צוריק געפינען דעם אויוון.

דאס וואסער האט אומזיסט פרובירט צוריק אריינצוקריכן אינעם קראן. דער צוקער האט צעריסן זיין היטל פון בלויעם בולבול-פאפיר. די מילך האט פארשעמט און קאלטבלוטיג פעסטגעשטעלט אז איר קריגל איז צעבראכן.

די פייע: "רבונו של עולם, וואספארא שוטים! וואספארא ווילדע! וואספארא ציטעריגע נפשות! וואלט איר ענדערש געוואלט לעבן ווי פריער אין די פארמאכטע קעסטלעך, טראפן און קראנען, ווי מיטצוגיין מיט די קינדער נאך דעם בלויען פויגל?"

אלע, אויסער דעם הונט און דער נשמה פונעם ליכט: "יא! וואס שנעלער צוריק אויפן אלטן פלאץ! אינעם קראן... אין דער דייזשע... אינעם אויוון... אינעם טראפ!"

אין אונזערע צייטן האט פיל, פיל נשמות געטראפן פונקט אזא אומגליק. די רוסישע רעוואלוציע האט, ווי דער צויבער-דימענט, אויפגערופן צום לעבן נשמות וואס האבן פריער רואיג גערוט אינעם שווייגן-קעניגרייך, אין זייערע דייזשעס און קראנען.

אבער מען האט דעם דימענט צו שארף געדרייט. פילע זענען נעבעך געבליבן אינדרויסן און האבן נישט געקענט צוריק אריין. און דאס הארץ בענקט אזוי נאך דער "דייזשע!"

זאל מען מיטשפירן מיט זייער טראגעדיע? זאל מען לאכן פון זייער קאמישן צער? סיי לאכן, סיי וויינען. בעיקר ווען מען האט פאר די אויגן די ארעמע נשמות פון פוטער און צימעס, וואס מען האט נישט צוריק אריינגעלאזט אין זייערע טעפלעך, און וואס מוזן נעבעך בלייבן מיט די וואס גייען זוכן זייער "בלויען פויגל".

איז דער פויגל דאס גליק אליין?

א צווייטן טעות מאכן יענע אויסטייטשער וואס ווילן זען אינעם בלויען פויגל א סימבאל פון מענטשליכן גליק.

מענטשן זוכן איבעראל גליק, נארן זיך שטענדיג, און ווילן זיך שפעטער באפרידיגן מיטן האלבן גליק, דעם נישט-אינגאנצן-בלויען, וואס זיי האבן ביי זיך אין שטייגל אין דער היים. אויך דאס גליק רייסט זיך ארויס פון זייערע הענט. דאס, מיינען זיי, האט מעטערלינק געוואלט זאגן.

די מפרשים דערמאנען אז ערגעץ אין דרום-פראנקרייך האט א פאלקס-לעגענדע שוין אמאל סימבאליזירט גליק אינעם בילד פון א בלויען פויגל. זיי וואלטן אויך געקענט ברענגען א פאר שטעלן פונעם ווערק אליין אלס ראיה.

אבער ווען מען טראכט טיפער אין די שטעלן וואו די פיגורן רעדן פונעם פויגל, זעט מען ווי אויבערפלעכליך דער פעסימיסטישער אויסלייג איז. אגב, ער איז אויך אינגאנצן קעגן דעם געזונטן, אפטימיסטישן, לעבנס-פריידיגן טאן וואס נעמט דורך דאס גאנצע ווערק.

לאמיר דעריבער נישט פויל זיין און דורכגיין איינס נאכן אנדערן די שטעלן וואו דער דיכטער גיט אונז אליין דעם שליסל אויסצופלאנטערן זיין רעטעניש.

גלייך אין אנהייב דערקלערט די פייע אז זי דארף דעם פויגל זייער נויטיג פאר איר קליין קראנק מיידל. "וואס פעלט איר?" פרעגט טילטיל.

"איך ווייס אליין נישט קלאר וואס מיט איר איז. זי וויל זיין גליקליך", ענטפערט די פייע.

פונעם ענטפער קען מען באמת מיינען אז עס גייט נאר וועגן גליק. אבער שוין אינעם ערשטן אקט ווערט דער געדאנק אביסל שווער.

די פייע גיט די קינדער דעם גרינעם היטל מיטן צויבער-דימענט, א דאנק וואס מען קען זען די באהאלטענע אייגנשאפטן פון אלע זאכן. "דאס איז אלעס וואס איך האב", זאגט זי, "אייך צו העלפן זוכן דעם בלויען פויגל".

דער צויבער-דימענט, וואס אנטפלעקט די באהאלטענע נשמות פון דערשיינונגען, קען זיין וויסנשאפט אדער מעטאפיזיק. לכל-הפחות איז עס מענטשליכע טעארעטישע פארשונג.

גלויבט מעטערלינק באמת אז מען קען געפינען גליק דורך ריינער טעאריע? האט ער פארגעסן דעם אלטן שפּרוך פון דער אלטער יידישער לעבנס-חקירה: "יוסיף דעת, יוסיף מכאוב?"

און אויב ער שטימט נישט מיטן אלטן זיפּ, גלויבט ער דען אז דורכן אויסגעפינען די נשמה פון ברויט, וויין און פעפער, דורכן אנזאמלען אוצרות פון איינצעלנע פאקטן, וועלן מיר זיך נאענטער ברענגען צום העכסטן אידעאל פון מענטשליכן גליק?

אזא געדאנק וואלט אפשר געקענט געבוירן ווערן אין די האניג-וואכן פון מענטשליכער וויסנשאפט. אבער נישט יעצט, ווען מיר האבן יארהונדערטער וויסנשאפטליכע ערפארונג הינטער אונז.

דער געדאנק פאסט אויך נישט צום בילד פון מעטערלינק אלס דענקער, ווי מיר זעען אים אין זיינע פילאזאפישע באטראכטונגען. אבער מיר קענען דא לאזן זיינע אנדערע שריפטן אינגאנצן אין א זייט.

מיר האבן אינעם "בלויען פויגל" אליין גענוג מאטעריאל צו פארשטיין דעם ענין.

אינעם צווייטן אקט, ווען די פייע גרייט אן די קינדער'ס נסיעה, הייבט די קאץ אן אינטריגירן קעגן זיי. אינעם געפינען דעם בלויען פויגל זעט זי א גרויסע סכנה פאר זיך און פאר דער גאנצער נישט-מענטשליכער נאטור. זי וויל איבעררעדן אויך די אנדערע נישט-מענטשליכע העלפער זיי זאלן נישט צולאזן די פייע'ס פלאן אויסצופירן.

"הערט צו", זאגט די קאץ. "מיר אלע וואס זענען דא פארזאמלט, חיות, חפצים און נאטור-כוחות, האבן א נשמה וואס דער מענטש קען נאך נישט משיג זיין. דערפאר איז אונז דערווייל געבליבן א ברעקל זעלבסטשטענדיגקייט.

אבער אויב דער מענטש געפינט דעם בלויזען פויגל וועט ער אלעס וויסן, אלעס זען, און מיר וועלן זיין אינגאנצן אונטער זיין מאכט. איך בין דאס געוואר געווארן פון מיין אלטן פריינד, די נאכט. זי היט דאך דעם לעבנס-סוד. מען מוז מיט אלע כוחות פארמיידן אז מען זאל געפינען דעם פויגל".

אויב דער פויגל איז גליק, איז די קאץ'ס טענה אינגאנצן אומפארשטענדליך. וואס קען שאדן די נאטור'ס זעלבסטשטענדיגקייט ווען דער מענטש וועט זיין גליקליך?

די סכנה פאר נאטור, ווי די קאץ זעט קלאר, איז מענטשליכע וויסנשאפט און הערשאפט איבער נאטור-כוחות. אבער איז גליק דער וועג צו דערקענונג? אויב יא, האבן מיר דא דעם פארקערטן געדאנק פון פריער. דארט איז וויסנשאפט דער איינציגער וועג צום גליק. דא, ווי עס זעט אויס, איז גליק דער איינציגער וועג צו דערקענונג.

דער געדאנק אז דער פויגל זאל שטארקן דעם מענטש'ס מאכט איבער נאטור און אים עפענען אלע סודות פונעם עקזיסטירן קומט אויך ארויס אין דער וואלד-סצענע. די קאץ האט אויפגעהעצט אלע לעבעדיגע נאטור-כוחות צו קעמפן קעגן דעם מענטש.

"טילטיל, דער האלץ-האקער'ס זון, וואס האט אייך אזויפיל שלעכטס געטון", דערציילט זי די וואלד-ביימער, "זוכט דעם בלויזען פויגל וואס איר האט באהאלטן פון דעם מענטש זינט דער וועלט האט זיך אנגעהויבן, און וואס ווייסט אלע אונזערע סודות".

שטעלט אריין "מענטשליך גליק" אנשטאט "בלויזער פויגל", און דער זאץ פארלירט יעדן זין. דער וואלד האט באהאלטן מענטשליך גליק פון אנהייב אן ווייל דאס מענטשליכע גליק ווייסט אלע נאטור-סודות! א גרעסערן אומזין איז שווער זיך פארצושטעלן.

אויך אין דער רעדע פונעם דעמב, דעם וואלד-קעניג, צו די לעבעדיגע נאטור-באשעפענישן קלינגט דער זעלבער מאטיוו.

"דאס אינגל וואס שטייט דא פאר אייך", דערקלערט ער, "האט א קמיע וואס מען האט צוגע'גנב'עט ביים מעכטיגן ערד-גייסט. מיט דער קמיע קען ער אונז אוועקנעמען דעם בלויזען פויגל און דערמיט ארויסרייסן אונזער סוד וואס מיר האבן באהאלטן זינט דער אנהייב פון די צייטן".

אויך דער דעמב'ס ווערטער צו טילטיל ווייזן אז דער פויגל איז נישט גליק אליין: "איך ווייס אז דו דארשטס נאך דעם בלויזען פויגל צו באקומען דעם גרויסן סוד פון זאכן און גליק. אבער דעמאלט וועט אונזער שקלאפעריי נאך גרעסער ווערן".

קלאר: דער פויגל איז נישט גליק, נאר עפעס נויטיג פאר גליק. עפעס וואס עפנט אונזערע אויגן צו די סודות פון נאטור און אויך צום סוד פון גליק.

כדי עס זאל נישט בלייבן קיין ברעקל ספק, דערמאנען מיר אויך דעם קעניגרייך פון דער צוקונפט. דארט זוכט טילטיל צום לעצט דעם פויגל צווישן די בלויזליכע קינדער וואס דארפן ערשט געבוירן ווערן און בארייכערן דאס מענטשליכע לעבן אויף דער ערד.

דארט איז איינער וואס וועט ברענגען דעם מענטש דאס לאנג-געזוכטע גליק. "ווען איך וועל זיין אויף דער ערד", זאגט ער צו טילטיל, "וועל איך דארפן אויסטרעפן וואס מאכט דעם מענטש גליקליך". שוין יעצט אויף יענער וועלט בויט ער די גרויסע בלויזע פליגלען וואס מען דארף דערצו.

אויב גליק דארף ערשט אויסגעטרעפן ווערן פונעם מענטש אויף דער ערד, קען עס נישט זיין דער בלויזער פויגל וואס דער מענטש האט נישט באקומען אפילו אינעם קעניגרייך פון דער צוקונפט.

דער אבסאלוטער אמת

מיר דוכט מיר האבן שוין מער ווי גענוג מאטעריאל זיכער צו באשטימען וואס דער סימבאל פונעם בלויזען פויגל באדייט.

דאס איז דער אבסאלוטער אמת וואס דער מענטש זוכט שוין פון לאנג אן, זינט דער אנהייב פון די צייטן. דער העכסטער פילאזאפישער גרונט-פרינציפ וואס זאל געבן דעם שליסל צו אלע סודות פון דער וועלט און אויך צו די סודות פון מענטשליכן גליק.

דער אבסאלוטער, אייביגער, אומפארענדערליכער אמת, וואס איז אין דער זעלבער צייט דאס העכסטע גוט, דער העכסטער מענטשליכער אידעאל.

דעם אבסאלוטן, אייביגן, אומפארענדערליכן אמת וועגן וועלט און מענטש וויל די פייע ארויסברענגען דורך די מענטש-קינדער, מיט דער הילף פון דער מעכטיגער קמיע, דעם צויבער-דימענט. דאס איז דער קלארער אריינבליק אינעם געהיימען און באהאלטענעם פון אלע זאכן.

אויב אונזער פירוש איז ריכטיג, און מיר וועלן באלד זען אז ער לייגט זיך זייער אויפן שכל, איז אויך נישט שווער צו טרעפן ווער די פייע איז.

דאס איז דער פילאזאפיש-מעטאפיזישער געדאנק, וואס קען זיך נישט באפרידיגן מיט ריינער עמפירישער וויסנשאפט, וואס זעט נאר די אויסערליכע זייט פון דערשיינונגען.

דאס איז דאס אביעקטיווע פארטיפן זיך אן פניות אין די אינערליכע נשמות פון אלעס וואס עקזיסטירט. דערפאר איז די נשמה פון פעפער נישט מער מיוחס ווי די נשמה פון צוקער.

מיט א פייער איראניע אויפן מעטאפיזישן טראכטן, בעצם א זעלבסט-איראניע ווייל מעטערלינק אליין דארף מען רעכענען צווישן די מעטאפיזיקער, מאלט ער אונז איינעם פון מעטאפיזיק'ס וויכטיגסטע שטריכן.

ווען די קינדער זענען מסכים צו גיין זוכן דעם פויגל ווייזט די פייע צום באלקן, אויוון און פענסטער און פרעגט: "וואו ווילט איר ארויסגיין? דא אדער דא?"

טילטיל ווייזט מיט א ביסל מורא צום טיר. די פייע ווערט אבער אין כעס: "דאס קען איך נישט צולאזן. וואספארא שלעכטער געוואוינהייט, צו גיין דורכן טיר! מיר וועלן

ארויסגיין דא", באשליסט זי און ווייזט צום פענסטער.

נאך א דאנק דער פייע דערפאר! רוב מעטאפיזיקער בארואיגן זיך נישט ביז מען קריכט דורכן קוימען...

דער פויגל וואס דער פילאזאפישער געדאנק טרייבט אויסצוגעפינען מיט דער הילף פון וויסנשאפטליכער פארשונג, דער נשמה פונעם ליכט, איז דער אבסאלוטער אמת. די נשמה פונעם ליכט שטעלט זיך אינעם ווערק אויף דער זייט פונעם מענטש.

דאס איז דער לעצטער פרינציפ פונעם עקזיסטירן וואס האלט באהאלטן אין זיך דאס העכסטע גוט צו וואס דער מענטש זאל שטרעבן.

די איינצעלנע פלעצער וואו די קינדער זוכן דעם פויגל, דערמאנונגס-לאנד, נאכט-קעניגרייך, וואלד און צוקונפט-קעניגרייך, זענען סימבאלן פון די הויפט-אינסטאנצן צו וואס דער מענטשליכער געדאנק ווענדט זיך ביים זוכן דעם אבסאלוטן אמת.

איך וויל נישט זאגן מיט זיכערקייט אז מעטערלינק האט דאס געהאט אין זינען. אז זיין מעשה וויל באוואוסט סימבאליזירן דעם גאנג פון מענטשליכער פילאזאפיע אין איר קאמף פארן אבסאלוטן אמת.

צום סוף, ווער קען וויסן וואס א דיכטער, נאך אזא נישט-קלארער ווי מעטערלינק, האט געוואלט זאגן? אבער איין זאך איז קלאר: די שילדערונגען פון די איינצעלנע סטאנציעס טראגן שארפע, בולטע סימנים וואס לאזן דערקענען די אינסטאנצן.

זיי זענען געמאכט גענוי ווי ווען מעטערלינק וואלט באוואוסט געוואלט סימבאליזירן די היסטארישע גורלות פון מענטשליכן אמת-זוכן. דאס ווערט אונז אינגאנצן קלאר ווען מיר גייען איבער צו יעדן איינעם באזונדער.

דער פויגל פון די זידעס

לאמיר אנהייבן מיטן דערמאנונגס-לאנד, וואו די געשטארבענע לעבן. די פייע שיקט די קינדער אהין ווייל "דערמאנונגס-לאנד ליגט אויפן וועג צום בלויען פויגל." אין אן אנדער פלאץ זאגט זי: "אפשר איז דער בלויער פויגל באהאלטן אינעם דערמאנונגס-לאנד, וואו די קינדער'ס זידע און באבע זענען יעצט".

אין טיילט'ל'ס דערמאנונגס-לאנד שטייט אונטער א בלעטער-געוועלב א פרייליך פויעריש הייזל, באדעקט מיט קריכנדיגע געוויקסן. טיר און פענסטער זענען פארמאכט. אונטער א דעכל זעט מען בינשטאקן. בלומען-טעפ שטייען אויף די פענסטער. א שטייגל הענגט מיט א שלאפנדיגן שטאר.

לעבן דער טיר איז א באנק. דערויף זיצן אין טיפן שלאף אן אלטער פויער און זיין ווייב, טיילט'ל'ס זידע און באבע.

אלעס אינעם לאנד איז איינגעשלאפן ביז די קינדער קומען אויף א באזוך. ווי נאר זיי קומען, הייבט אלעס ווידער אן לעבן, פונקט ווי אמאל אויף דער וועלט.

דער אלטער זיידע האט נאך זיין רוימאטיזם. די קאץ וואס טילטיל האט ביים לעבן אונטערגעשוירן דעם עק לויפט נאך מיטן אפגעשוירענעם עק. די געשטארבענע ברידער און שוועסטער זענען נישט געוואקסן. די יונגסטע קריכט נאך אויף אלע פיר. ביי איין-שוועסטער איז אפילו דאס קליינע בלאטערל אויפן נאז געבליבן ווי אינעם לעצטן לעבנס-רגע. עס קען שוין נישט אראפגיין.

"דא בלייבט אלעס ווי עס איז געווען", דערקלערט דער זיידע.

אין וועלכן שטאפל פון דער געשיכטע פונעם מענטשליכן געדאנק דערמאנט דער גרונט-שטריך פונעם דערמאנונגס-לאנד?

ווער עס קען די געשיכטע פון רעליגיעזע פארשטעלונגען איידער פילאזאפיע האט זיך אריינגעמישט, וועט זיך גרינג דערמאנען דעם גריכישן האדעס, דעם שאטנס-קעניגרייך, און דעם אלט-העברעאישן שאול.

ווי אין האדעס און שאול בלייבן מענטשן אויך אין מעטערלינק'ס דערמאנונגס-לאנד אייביג אינעם זעלבן מצב אין וואס דער טויט האט זיי געטראפן. א פארוואונדעטער בלייבט מיט זיין וואונד. בלוט גייט נישט אראפ. פרידן ווערט נישט צעשטערט, און טיפער צער גייט נישט אוועק. אזוי לייענט דער מחבר די אלטע בילדער.

ווען בנימין'ס ברידער בעטן יעקב אבינו ער זאל מיט זיי שיקן בנימין קיין מצרים, וויל דער אלטער פאטער נישט. ער האט מורא פון אן אומגליק אויפן וועג. "איר וועט אראפברענגען מיין אלטער אין צער אין שאול", זאגט ער.

פארן שטארבן זאגט דוד אן שלמה ווי זיך אפצורעכענען מיט יואב בן צרויה און שמעי בן גרא. וועגן ערשטן: "לאז זיין אלטער נישט אראפגיין אין פרידן אין שאול". וועגן צווייטן: "ברענג אראפ זיין אלטער אין בלוט אין שאול".

דערמאנונגס-לאנד איז דעריבער, אין דעם אויסלייג, דער היידנישער פעריאד פון נאטור-רעליגיע, וואס האט געהערשט ביי דער ציוויליזירטער מענטשהייט ביז דאס יידיש אפגעשטאמטע קריסטנטום האט אים געענדיגט.

-מיר וועלן שפעטער זען ווי מעטערלינק וויל אויפלעבן יענעם אומשטערבליכקייטס-גלויבן אין א מאדערנעם אויסלייג. קודם דארפן מיר פרעגן: וואס גייט פאר מיטן בלויען פויגל אין יענעם לאנד?

דאס מערקווירדיגסטע איז: דערמאנונגס-לאנד האט א בלויען פויגל.

ווי נאר די קינדער דערמאנען אינעם שמועס דעם אלטן שטאר, כאפט דער פויגל זיך אויף און הייבט אן הויך זינגען. א גרויסער טויש איז אבער מיט אים פארגעקומען. ער איז אינגאנצן בלוי געווארן.

"יא, ער איז בלוי", באמערקט טילטיל. "הייסט עס דאס איז דער בלויער פויגל וואס איך מוז געפינען פאר דער פייע...! און איר האט מיר נישט געזאגט אז ער איז ביי אייך... ער איז בלוי, בלוי, בלוי ווי א בלוי גלעזערן קייקל!"

טילטיל בעט מען זאל אים געבן דעם שטאר. זיידע און באבע געבן אים נאך. אבער ווען ער טראגט אים צוריק ארויס אויף דער ממשות'דיגער וועלט, זעט מיטיל אז דער פויגל איז שוין נישט בלויז. ער איז שווארץ געווארן.

יעדע צייט און איר אמת

דער סימבאלישער געדאנק אינעם פארוואנדלען די זיידעס' בלויזען פויגל צוריק אין שווארץ איז נישט ניי. איך האב אים שוין נישט איינמאל פארטיידיגט אין מיינע פארלעזונגען און שריפטן.

איר וועט מיר אבער ערלויבן זיך אפצושטעלן דערויף. ער דריקט אויס א גרויסן אמת און גיט דעם ריכטיגן בליק ווי צו באטראכטן אונזערע טאטעס' און זיידעס' גלויבנס און מיינונגען.

פאר פיל באמת געבילדעטע און אויפגעקלערטע מענטשן איז שוין נישט ניי אז יעדע צייט בויט איבער דעם אמת וואס זי באקומט בירושה פון דער פארגאנגענהייט. זי בויט אים אפט אזוי איבער אז עס ווערט א נייע זאך, אינגאנצן קעגן דעם הייליגסטן גלויבן פון אמאל.

אינעם ליכטיגן שיין פון דער נייער צייט'ס נייעם אמת מוז די אלטע וועלט-אנשוואונג אויסזען ווי א וועלט פון באבע-מעשיות און ליידגע פאנטאזיעס. אפשר געשאפן פון אומוויסנדע אדער שארלאטאנען וואס האבן געפירט דאס גאנצע פאלק פארן נאז.

אבער אויב דאס איז אמת פאר יעדער צייט אינעם מענטשליכן געדאנק'ס געשיכטע, און ביז אהער איז עס געווען דורכאויס אמת, וואו איז די גאראנטיע אז די קומענדיגע דורות וועלן זיך נישט באגיין מיט אונזערע הייליגטומען גענוי ווי מיר מיט די עלטערן'ס און אור-עלטערן'ס?

אונזערע עלטערן האבן געגלויבט אין זייערע קוקווינקלען ווי אינעם לעצטן, ריינסטן אמת צו וואס דער העכסטער מענטשליכער שכל קען דערגרייכן. און דאך זענען זיי פאר אונז נאר שפינוועבס פון שקרים און דמיונות.

ווער פארזיכערט אונז אז אונזער וויסן און גלויבן וועט נישט אויסזען אזוי אין די קינדער'ס אויגן? אויב מיר קוקן אויפן בעסטן פאל אויף אונזערע עלטערן ווי ערליכע אומוויסנדע און פאנטאזירער, ווער וועט פארמיידן אז אונזערע קינדער זאלן אויך אזוי קוקן אויף אונז?

קיינער קען אונז נישט פארזיכערן. קיין דור'ס אמת קען נישט און וועט נישט באקומען א פאטענט אויף אומשטערבליכקייט.

אויב מיר קוקן אזוי אויף אונזערע עלטערן, די קינדער אויף אונז, די אייניקלעך אויף זייערע עלטערן, קומט צום סוף אויס אז די גאנצע געשיכטע פונעם מענטשליכן געדאנק איז געשאפן און ווערט געשאפן פון נאראנים און פאררוקטע. אלעס וואס מענטשליכער געדאנק האט ארויסגעברענגט איז נאר א הויפן ווילדע נארישקייטן.

און דאך האט די נארישע מענטשהייט אויפגעבויט בלויז א קלייניקייט: די גאנצע מענטשליכע קולטור. מיט אירע טעמפלען פאר קונסט, וויסנשאפט, פילאזאפיע און רעליגיע. מיט איר אלץ וואקסנדיגער מאכט איבער די בלינדע נאטור-כוחות, און דעם אלץ טיפערן יושר אין די פארהעלטענישן צווישן מענטשן.

לאמיר בעסער דרייען דעם ענין צוריק. זאגן מיר אז אמת איז נישט דא ערגעץ אינדרויסן פונעם מענטשליכן שכל. אדער אז פארן מענטש איז אמת נאר וואס ער קען מיט זיין שכל ארויסברענגען.

אין פארשידענע צייטן מוז ער ארויסברענגען פארשידענע אמת'ן. פאר אים איז אמת דאס אין וואס ער מוז גלויבן לויט די אומשטענדן צווישן וואס ער לעבט.

די אמת'ן אין וואס דער מענטש גלויבט זענען ווי לעבעדיגע ברואים. זיי ווערן געבוירן, וואקסן, עלטערן זיך און שטארבן.

נישט "אומוויסנדע שאפן ליידיגע פאנטאזיעס" איז דער תוך פון מענטשליכער געשיכטע, נאר "מענטשן שאפן אין יעדער צייט זייערע הייליגע אמת'ן". דאס איז דער אמת וועגן דער אנטוויקלונג פונעם מענטשליכן גייסט.

יעדער דור האט דעריבער זיין בלויזען פויגל. ווען מיר טראכטן זיך אריין אין דעם דור'ס אומשטענדן און דעם מענטשליכן שכל'ס דעמאלטיגן מצב, און שטודירן די אנשויאונגען וואס דוכטן זיך אונז ווילדע באבע-מעשיות, זענען מיר פארוואונדערט וויפיל שכל מיר אנטפלעקן דערין.

וויפיל טיפע, מענטשליכע בענקעניש נאך אמת, יושר און חן ליגט באהאלטן דערין! אונז ווערט קלאר אז אין די "ווילדע באבע-מעשיות" ליגט יענעם דור'ס ריינער אמת. מיר רופן אויס מיט התלהבות: ער איז בלוי, בלוי, בלוי! זיין פארב איז עכט און ריין.

אבער מיר מאכן א גרויסן טעות אויב מיר מיינען אז מען קען דעם אמאליגן גלויבן אזוי פשוט ארויסטראגן אין דער היינטיגער צייט'ס ליכטיגע זון און זיין פארב וועט בלייבן די זעלבע.

דער בלויזער פויגל פון אמאל איז שוין געשטארבן. ער איז בלוי נאר אינעם דערמאנונגס-לאנד, אין דער אומפארטייאשער היסטארישער פארשונג. פאר דער געגענווארט ווערט ער ווידער שווארץ.

צייטלין, פייגנבוים און די אמאליגע אמת'ן

א ביישפיל פון אונזערע טעג וועט דעם ענין נאך קלארער מאכן. אין דער יידישער ליטעראטור האט זיך לעצטנס ווידער אויפגעוועקט די פראגע וועגן דעם ווערט פון חסידות און קבלה, יענעם הייליגן, גרויסן, טיפן אמת מיט וואס אונזערע טאטעס' און זיידעס' נשמות האבן געלעבט.

עס זענען נישט ווייניג מענטשן, למשל הלל צייטלין, וואס וואלטן געוואלט אז דער אמאליגער גלויבן זאל אויך דערווארעמען אונזערע הערצער.

וואס איז צייטליך'ס טעות, לויט מיין באטראכטונג? ער מיינט אז אויב דער פויגל איז אמאל געווען אינגאנצן בלוי, מוז ער בלייבן בלוי אויף אייביג. ער באמערקט נישט אז ווי נאר מען טראגט אים ארויס פונעם דערמאנונגס-לאנד ווערט ער גלייך שווארץ.

אבער עס זענען אויך מענטשן צווישן אונז, למשל ב. פייגנבוים, דער ערליכער, טאלאנטפולער קאפעלמייסטער פון דער אלטער אפיקורסישער גארדיע, וואס קענען ביז היינט נישט פארשטיין ווי מען קען זאגן א גוט ווארט וועגן חסידות און קבלה, אפילו ווען מען מיינט נאר יענע צייט ווען זיי זענען געווען דער אינערליכסטער אמת פון דער יידישער נשמה.

פאר אים זענען חסידות און קבלה שטענדיג געווען ווילדע נארישקייט. וואס איז זיין טעות? ער זעט אז דער פויגל איז יעצט שווארץ, און קען זיך נישט פארשטעלן אז אמאל האט ער געמוזט זיין אזוי בלוי, בלוי, בלוי ווי דער בלויסטער פון אלע זיינע אפיקורסישע אמת'ן.

דעריבער קען ער זיך אויך נישט פארשטעלן אז דער בלויער פויגל פון זיין צייט קען אויסזען שווארץ אין אונזערע אויגן.

מעטערלינק גיט אונז דא דעם ריכטיגן בליק. - ווען מיר שטייגן אראפ אינעם דערמאנונגס-לאנד טארן מיר נישט שלעפן אונזער אמת אהין. וואס מער מיר לעבן זיך אריין אין דער אלטער צייט, אלץ מער שיינט פאר אונזער גייסטיגן אויג אויך איר אלטער אמת. מיר באוואונדערן זיין שיינקייט אין דער פארגאנגענהייט.

מיר טארן אבער נישט מאכן טיילטיל'ס קינדערישן טעות: אריינברענגען דעם אמאליגן בלויצן פויגל אין אונזער לעבן. פאר אונז איז ער שוין שווארץ געווארן.

דערמאנונגס-לאנד איז דעריבער נישט נאר א סימבאל פון היידנטום און נאטור-רעליגיע, מיט וואס דער ערנסטער מענטשליכער געדאנק הייבט זיך אן. עס שטעלט פאר די גאנצע גייסטיגע פארגאנגענהייט פון דער מענטשהייט, אויף וויפיל מען קען זיך רעכענען דערמיט פארן אמת וואס מיר דארפן היינט.

אויך היינט לויפן מיר קודם צו דער געשיכטע פונעם מענטשליכן געדאנק ווען די אייביגע פראגעס הייבן אונז אן צו פלאגן. אבער די אבסאלוטע אמת'ן פון אלטע דורות פארלירן באלד אין אונזערע אויגן זייער בלויע הימל-פארב. אונזער אמת דארפן מיר זוכן ערגעץ אנדערש.

לעבן אין דער דערמאנונג

איידער מיר געזעגענען זיך פונעם לאנד דארפן מיר נאך זאגן א פאר ווערטער וועגן דעם אומשטערבליכקייטס-געדאנק וואס מעטערלינק געפינט דארט.

ער קען אויסגעדריקט ווערן בקיצור: עס איז נישט דא קיין אנדערע אומשטערבליכקייט פארן מענטש אויסער אין דעם זכרון פון לעבעדיגע מענטשן. באמת אומשטערבליך איז ווער עס האט אריינגעפלאכטן זיין נאמען אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט.

דער געדאנק אליין, אויב איך האב נישט קיין טעות, שטאמט פון אגוסט קאנט און איז שוין אפט געזאגט געווארן זינט זיין צייט.

אויף וויפיל ער קען אינגאנצן אויסגלייכן דעם מענטש מיטן טויט און פארענטפערן די גרויסע שאלה, ווייס איך נישט.

דעם גאנצן אמת גערעדט, האלט איך ביז היינט אז דער טויט איז א סקאנדאל גדול ונורא. מען קען אים מיט גארנישט פארענטפערן אדער באפוצן, אפילו נישט מיט די שיינע בלומען פון מעטערלינק'ס פאעטישן בית-עולם.

אבער א שטיקל טרייסט ליגט אפשר אינעם געדאנק.

דער סקאנדאל פונעם טויט איז נישט נאר אז "איך" מוז שטארבן. אפשר נאך מער אז די אנדערע, אונזערע ליבע און טייערע, מוזן אוועק פון דער וועלט.

מילא, מיט מיר ווי מיט מיר. איך קען זיך נאך אפשר טרייסטן מיטן אלטן ווערטל פון עפיקור: "איך קען נישט שטארבן. ווילאנג איך בין דא, איז דער טויט נישט דא. ווי נאר דער טויט קומט, בין איך שוין נישט דא".

ווען מען טראכט וועגן עפיקור'ס געדאנק קען מען שפירן א זיסע נקמה אינעם טויט. שטעלט זיך פאר דעם טויט מיט זיין משונה לאנגן נאז. פונקט וויל ער מיך כאפן, און איך בין שוין נישט דא!

אבער דעם אמת געזאגט קען איך נישט אלעמאל דערשטיקן די גרויסע פראגע: ווער בלייבט באמת מיטן לאנגן נאז, איך אדער דער טויט?

ווי עס זאל נישט זיין, עפיקור'ס פייערע המצאה קען אונז נישט געבן קיין טרייסט ווען מיר טראכטן וועגן אונזערע ליבע'ס טויט.

דא קומט קאנט'ס אומשטערבליכקייטס-געדאנק און פרעגט: ווער זאגט אייך אז זיי זענען טויט? וואס האט איר פארלוירן מיט זייער טויט?

לאמיר אביסל טראכטן. נעמט די שענסטע מענטשליכע פיגור וואס איז אייך דאס טייערסטע. איך וועל נעמען דעם מענטש וואס איז מיר טייערער פון אלע וואס האבן געלעבט ביז היינט: ישעיהו הנביא.

פארוואס זאל ישעיהו'ס טויט אזוי באטריבן מיין הארץ? שטעלט זיך פאר איך ווערט באמת געוואר אז ער איז קיינמאל נישט געשטארבן. נאר זיין גייסט איז פארטונקלט געווארן אויף אייביג, און ער לעבט יעצט אין ניו-יארק אלס מיטארבעטער אין א געוויסער טעגליכער יידישער צייטונג.

פארשטייט זיך, עס איז נישט דא אין אים קיין שפור פונעם אלטן ישעיהו. ער ווייסט אפילו נישט אז ער איז אמאל געווען א נביא און וואס ער האט דעמאלט געפרעדיגט.

וואלט אזא ליבליכע אומשטערבליכקייט מיך צופרידן געשטעלט? זיכער נישט! איך וואלט געקוקט אויף דער לעבעדיגער שאלעכץ פונעם אלטן גייסט און געזאגט: פאר א

ישעיהו הנביא איז טויזנט מאל בעסער טויט ווי אזא לעבן.

עס טוט מיר וויי אז ישעיהו איז נישט דא, נישט ווייל זיין קערפער איז פארשוואונדן. זיין קערפער איז מיר קיינמאל נישט געווען טייער. נאר ווייל זיין גייסט האט אויפגעהערט שאפן, ווייל זיין נבואה איז פארשטומט.

אבער דא מאך איך א געוואלדיגן טעות. זיין נבואה איז נישט פארשטומט. זי קלינגט נאך פריש און לעבעדיג, פונקט ווי אין דעם טאג ווען ער האט צום ערשטן מאל אויסגעגאסן זיין הארץ פאר דער מענטשהייט.

איר וועט זאגן: אבער ער שאפט נישט קיין נייע נבואות! ווער זאגט דאס? האט זיך זיין גייסט נישט ווייטער אנטוויקלט? איז פון "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו," יעדער אונטער זיין וויינשטאק און פייגנבוים, נישט ארויסגעוואקסן דער גרויסארטיגער קאמוניזם פון די איסיים, לויט דעם מחבר'ס היסטארישן צוזאמענהאנג?

[רעדאקציע: דער מחבר שרייבט דעם פסוק דא צו ישעיהו. דער באקאנטער נוסח "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" שטייט אין מיכה ד, ד. די פארבינדונג צו די איסיים איז זיין אויסלייג, נישט א דירעקט באוויזענע ליניע].

וואס איז דער חילוק פאר מיר און דער מענטשהייט צי ישעיהו אליין האט געמאכט דעם גרויסן שריט, אדער זיינע תלמידים, די וואס האבן געלעבט און געשאפן אונטער זיין גייסט'ס השפעה?

ישעיהו'ס גייסט לעבט, ווירקט און אנטוויקלט זיך. וואספארא נאך סימנים פון אומשטערבליכקייט דארף מען? ער לעבט אייביג אינעם דערמאנונגס-לאנד, אין דער דאנקבארער מענטשליכער דערמאנונג פון דורות.

די מענטשהייט געדענקט אירע העלדן ווי אינעם לעצטן מאמענט פון זייער לעבן. אין דער דערמאנונג זענען זיי נאך שענער ווי ביים לעבן.

טילטיל: "דו האסט זיך נישט געענדערט, זיידע! קיין ברעקל נישט... און די באבע אויך נישט... איר זעט גאר אויס שענער."

דער זיידע: "זיכער! מיר שפירן זיך נישט שלעכט... מיר האבן אויפגעהערט עלטער צו ווערן."

אונזערע ליבע שלאפן ווילאנג מיר טראכטן נישט וועגן זיי. ווי נאר זייער בילד וועקט זיך פאר אונזער גייסטיגן אויג, ווערן זיי ווידער לעבעדיג.

ווען טילטיל דערמאנט דארט דאס ווארט "טויט", פארשטייען זיי נישט וואס עס באדייט. "ווי נאריש זיי זענען דארט אונטן", זאגן זיי וועגן אונז, וואס גלויבן אינעם אמת'ן, נישט-אפצושאפן טויט.

אומשטערבליכקייט אינעם מענטשהייט'ס זכרון איז פאר פיל מאדערנע מענטשן אן אמת'ער טרייסט. ווייל אויב מען קען נישט האבן וואס מען וויל, מוז מען וועלן וואס מען

אבער "איז דאס אן ענטפער"? פרעגט ווידער דער אלטער מקשן היינע. אן אפקלאנג פון טויזנט דורות ענטפערט: תיקון. אויף יידיש ווערט דאס געזונגען: "עס בלייבט דאך די אלטע קשיא!"

לאמיר אבער לאזן די אלטע קשיא וואס די וועלט פרעגט און פרעגט און וועט נישט אויפהערן פרעגן. לאמיר זיך אומקערן צום בלויען פויגל.

דאס נאכט-קעניגרייך

אויב דערמאנונגס-לאנד איז דער סימבאל פון דער אלטער היינטישער וועלט און דער גייסטיגער פארגאנגענהייט, איז דער צווייטער פלאץ וואו טילטיל זוכט דעם אבסאלוטן אמת, דאס נאכט-קעניגרייך, א סימבאל פונעם קריסטליך-גלויביגן מיטל-אלטער און פון רעליגיע בכלל, אויף וויפיל זי הערשט נאך היינט אין אונזער גייסטיגן לעבן.

רעליגיע איז די צווייטע אינסטאנץ וואו מיר זוכן דעם אבסאלוטן אמת.

אינעם נאכט'ס פאלאץ זענען פארשידענע צימערן, פול מיט שרעק און פיינטליכע כוחות. אין איין צימער זענען איינגעשפארט די געשפענסטער, שדים און רוחות. אין א צווייטן פארשידענע קרענק און שלעכטע אנשיקענישן. אין א דריטן מלחמה.

אין נאך איינעם זענען שרעקן וואס דער מענטש האט נאך נישט קיין נאמען פאר זיי. זיי פארשטיינערן אים ווי נאר ער קוקט זיי אן. אבער עס איז אויך דא א צימער מיטן אומענדליכן הימל און זיין גאנצער פראכט. ווי איר זעט, געפינען זיך דארט גן עדן און גיהנם.

אלע ווילדע כוחות, נאטירליכע ווי קרענק און געזעלשאפטליכע ווי מלחמה, שטייען אונטער דער קעניגן נאכט. אין מיין אויסלייג איז זי דער רעליגיעזער גלויבן, וואס איז אינעם מיטל-אלטער געווען די איינציגע ארגאניזירטע מאכט איבער דער גייסטיגער אטמאספערע.

זי האט איינגעשפארט די שרעקן און זיי געהאלטן אונטער קאנטראל. אבער אויך ארויסגעלאזט אויף דער וועלט ווען דאס איז געווען נויטיג פאר די אינטערעסן פון דער הערשנדיגער רעליגיע.

אז דאס נאכט-קעניגרייך באדייט רעליגיעזן גלויבן און די גייסטיגע אטמאספערע וואס ער ברענגט ארויס, קומט קלאר ארויס פונעם שמועס צווישן נאכט און דער קאץ. די קאץ קומט איר זאגן אז טילטיל גרייט זיך ארויסצורייסן דעם פויגל פון איר מאכט.

די קאץ: "די נשמה פונעם ליכט וואס פירט אים גיט אונז אלע איבער. זי האט זיך אינגאנצן געשטעלט אויף דער זייט פונעם מענטש. זי איז געוואר געווארן אז דער אמת'ער, איינציגער בלויער פויגל וואס קען פארטראגן טאג-שיין באהאלט זיך דא.

דא וואו די בלויע חלום-פייגל וואוינען, וואס לעבן פון לבנה-שטראלן און שטארבן ווי נאר זיי זעען ליכטיגן שיינ.

די נשמה פונעם ליכט ווייסט אז זי טאר נישט איבערטערען אייער פאלאקס'ס שוועל. דעריבער שיקט זי אהער די קינדער. אבער איר קענט נישט פארמאכן פארן מענטש די טירן פון אייערע סודות. איך ווייס נישט וואס דער סוף וועט זיין.

אויב חלילה פאסירט דאס אומגליק און זיי באקומען דעם אמת'ן פויגל אין זייער מאכט, איז אויס מיט אונז! מיר וועלן מוזן אויף אייביג פארשווינדן."

די נאכט: "גאט, מיינ גאט!... אין וואספארא צייטן מיר לעבן! נישט קיין מינוט לאזט מען צור... אין די לעצטע יארן האב איך פשוט אויפגעהערט צו פארשטיין דעם מענטש. וואוהין ציט אים? וויל ער אפשר אלעס וויסן?

ער האט שוין א דריטל פון מיינע סודות אין זיין מאכט. אלע מיינע שרעקענישן האבן פחד, האבן מורא צו פארלאזן דאס הויז. מיינע רוחות און דיבוקים זענען זיך צעלאפן. רוב מיינע קרענק שפירן זיך גאר נישט גוט."

די קאץ: "יא, אמת, שווערע צייטן. נאר איך און דו קעמפן נאך קעגן דעם מענטש."

ווען טילטיל קומט מוז די נאכט אים געבן אלע שליסלען. ער זוכט דורך אלע צימערן.

פון דעם צימער מיט שדים און רוחות רייסן זיך ארויס א פאר פון דער חברה. מען טרייבט זיי צוריק. "זיי זענען אומעטיג", באמערקט די נאכט, "זינט דער מענטש האט אויפגעהערט מורא צו האבן פאר זיי".

ביי די קרענק-צימער בארואיגט זי טילטיל אז ער דארף נישט מורא האבן: "זיי זענען נעבעך רואיג געווארן, די ארעמע באשעפענישן. עס איז זיי נישט גוט. שוין א צייט לאזט דער מענטש זיי נישט פריי אטעמען. ער פירט מלחמה מיט זיי. בעיקר די מיקראבן: זינט מען האט זיי אנטפלעקט איז גאר א צרה."

די נאכט האט אמאל געהאט א גרויסע באדייטונג אינעם מענטשליכן לעבן. רעליגיע איז געווען דער איינציגער מיטל קעגן אלע פיינטליכע כוחות, אין דעם מחבר'ס שילדערונג פון יענעם פעריאד.

אין אירע צימערן, דערציילט זי טילטיל, זענען איינגעשפארט אלע מענטשליכע פלאגן, אנשיקענישן, מגיפות, צרות און קאטאסטראפן. אלע געהיימע שרעקן וואס האבן פארפינצטערט דאס לעבן זינט די צייטן האבן זיך אנגעהויבן.

"וויפיל כוחות עס האט מיר געקאסט ביז איך האב זיי אלע אהער איינגעשפארט מיט דער הילף פונעם גורל!"

עס פארדריסט איר אז דער מענטש לערנט זיך יעצט אויס אינגאנצן אן איר הילף אויסצוקומען.

טילטיל האט דורכגעזוכט אלע צימערן, אויך דעם מיט די אלט-געווארענע שטערן, נאכט-טוי און נאכטיגאל-קלאנגען. ערגעץ איז נישט דער פויגל.

נאר איין צימער איז געבליבן. די נאכט וויל מיט אלע כוחות נישט לאזן טילטיל אריינקוקן. זי פרובירט אים שרעקן מיט דער סכנה וואס ווארט דארט.

די נאכט, מוטערליך: "הער מיך אויס, מיין קינד. איך בין געווען גוט צו דיר. איך האב געטון אלעס וואס דו האסט געוואלט, וואס איך וואלט נישט געטון פאר אן אנדערן. איך האב דיר געעפנט אלע מיינע סודות. דו ביסט מיר לייב געווארן. א רחמנות אויף דיין יוגנט און אומשולד.

איך רעד יעצט ווי א מאמע. פאלג מיך, גלויב מיר, מיין קינד. פרוביר נישט דעם מזל. עפען נישט די טיר!"

טילטיל, אביסל נישט זיכער: "אבער בעצם פארוואס?"

די נאכט: "ווייל איך וויל נישט דו זאלסט אומקומען. קיין איינציגער, הערסט? קיין איינציגער וואס האט געעפנט די טיר אפילו בלויז א האר-ברייט איז נישט צוריק צום לעבן און צום זון-שיין.

יעדע שרעקעדיגע זאך וואס מען קען זיך נאר פארשטעלן, אלע שוידער און טויט-שרעקן פון וואס מען רעדט אויף דער ערד, זענען גארנישט קעגן דעם קלענסטן פחד וואס ווארט אויפן מענטש ווען ער דערנענטערט זיין בליק צום ברעג פון יענעם תהום וואס קיינער וואגט נישט אנצורופן מיט א נאמען".

אן אימה פאלט אויף אלע טילטיל'ס באגלייטער. אלע בעטן ער זאל נישט עפענען די געהיימע טיר. נאר טילטיל און זיין הונט טילא פארלירן נישט דעם מוט. די שרעקעדיגע טיר ווערט געעפנט.

אנשטאט די נאכט'ס אויסגעטראכטע שרעקן עפנט זיך פארן אויג דער רעליגיעזער גן עדן אין זיין גאנצן הימלישן צויבער.

אן אומענדליכער, אומבאשרייבליך שיינער צויבער-גארטן פון חלומות און נאכט-שיין. צווישן שטערן און פלאנעטן פליען בלויז צויבער-פייגל פון איין עדלשטיין צום צווייטן, פון איין לבנה-שטראל צום צווייטן. זיי באלייכטן אלעס וואס זיי בארירן.

זיי שוועבן הארמאניש אן אויפהער ביז די ווייטסטע האריזאנט-ברעגן. א שלל בלויז פייגל. עס דוכט זיך זיי זענען דער אטעם, די הימל-בלויזע אטמאספערע און דאס לעבן אליין פונעם צויבער-גארטן.

טילטיל שטייט פארבלענדט און צעמישט אינעם שיין און שרייט: "דאס איז דאך דער הימל! קומט אהער! אט זענען זיי...! זיי זענען דא! ענדליך האבן מיר זיי... טויזנטער בלויזע פייגל, מיליאנען, מיליארדן! שוין מער ווי מען דארף...! מען קען זיי נעמען מיט די הענט...! קוקט, זיי עסן שטראלן, לבנה-שטראלן!"

טילטיל, מיטיל און טילא כאפן וויפיל פייגל זיי קענען טראגן און גייען גליקליך ארויס פונעם גן עדן.

אליין געבליבן קוקן די נאכט און די קאץ מיט אנגסט אריין אינעם גארטן.

די נאכט: "אבער אים האבן זיי נישט געכאפט".

די קאץ: "ניין. ער איז דארט אויפן לבנה-שטראל. זיי האבן אים נישט געקענט דערגרייכן. ער איז געזעסן צו הויך".

און דער שלל בלויז פייגל וואס די קינדער האבן ארויסגעטראגן? וואס איז געווארן פון זיי? ווי נאר מען האט זיי ארויסגעטראגן אינדרויסן זענען זיי טויט געפאלן.

אמת'ן אינעם גלויבן'ס ליכט

דער סימבאל פון דער סצענע איז צו קלאר איך זאל אים דארפן באריכות אויסטייטשן.

רעליגיע האט אין זיך פיל "אבסאלוטע אמת'ן". דער ים סוף האט זיך געשפאלטן ווען יידן זענען ארויס פון מצרים: אן אבסאלוטער אמת פארן גלויביגן ייד.

די לבנה האט זיך צעשפאלטן און ארומגעגאנגען דעם הייליגן קאאבא: אן אבסאלוטער אמת פארן גלויביגן מוסולמענער, לויט דעם מחבר'ס באשרייבונג פון דער דערציילונג.

מיט תפילות און תעניתים קען מען איבערבעטן דעם צארנדיגן גאט: אן אבסאלוטער אמת פאר אלע גלויביגע באקענטענישן, אין זיין פארגלייך.

נאך טויזנטער "בלויז פייגל" וואס שפייזן זיך פון נאכט-חלומות האט רעליגיע פארן מענטש. "שוין אביסל מער ווי מען דארף", ווי טילטיל באמערקט.

אבער די אלע אבסאלוטע אמת'ן לעבן נאר ווילאנג מען געפינט זיך אינעם בלויזען רום פון רעליגיעזן גלויבן. ווי נאר מען טראגט זיי ארויס אינעם מענטשליכן שכל'ס שיין, הענגען זייערע בלויזע קעפלעך אראפ. עס גייט זיי אויס דער אטעם. אזוי טייטשט דער מחבר אויס דעם בילד.

און דאך האט רעליגיע, דאס קעניגרייך פון דער איבערנאטירליכער וועלט, פונעם גייסטיגן פרינציפ וואס הערשט איבערן גאנצן עקזיסטירן, א בלויזען פויגל, אן אבסאלוטן אמת אין זיך.

נישט נאר אין זיך אליין. אפשר האט זי לכל-הפחות א פונק דערפון אינעם מענטש'ס רעליגיעזן חלום. אין יענע האלב-אויסגעשטאמלטע געדאנקען-פארגעפילן, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקן, וואס געפינען זיך אין יעדער רעליגיע.

פארגעפילן פונעם הייליגן און אומענדליכן וואס פארשווינדן נישט מיטן צייט-שטראם. זיי גייען פון דור צו דור, פון איין רעליגיעזן פעריאד צום צווייטן, און מאכן רעליגיע אן אייביגן צווייג פון מענטשליכער קולטור.

אבער יענער אבסאלוטער אמת זיצט צו הויך און צו ווייט, "אויף א לבנה-שטראל." דער מענטשליכער שכל, אפילו דער רעליגיעזער, קען קיינמאל נישט ווערן זיין בעל-הבית.

דער וואלד פון נאטור

אויב דער וועג פון רעליגיעזן גלויבן און פארשונג קען אונז נישט פירן צום אבסאלוטן אמת און צו דער דערקענונג פונעם העכסטן גוט, זאלן מיר אפשר פרובירן אונזער מזל אין דער נאטור-פארשונג?

די וועלט איז דאך צום סוף נאטור. דער תוך פון דער וועלט מוז ליגן ערגעץ באהאלטן אין איר.

די מענטשהייט, אויסגעמוטשעט פונעם צאפלען אין די נעצן פונעם רעליגיעזן טראכטן, הונגעריג געבליבן נאך דער רייכער סעודה פון לבנה-שטראלן, קערט איר בליק פונעם הימל צו דער ערד. פון איבערנאטירליכן עקזיסטירן צו וואס מיר נעמען אויף מיט אונזערע חושים: נאטור.

דאס איז געשען נאך דעם מיטל-אלטער, אין דער צייט וואס הייסט די ווידערגעבורט, די רענעסאנס. טיילטיל גייט זוכן דעם בלויען פויגל אינעם וואלד.

דער וואלד איז א סימבאל פון אלעס וואס איז געהיים אין נאטור. גאנץ פאסיג האט דער גרויסער דענקער פרענסיס בעקאן, וואס איז ארויסגעוואקסן פון דער רענעסאנס אלס איר אבשלוס און פרוכט, און אויך אלס אנהייב פונעם נייעם געדאנקען-פעריאד, אנגערופן זיין נאטור-פארשונגס-ווערק "סילווא סילווארום," "א וואלד פון וועלדער."

בעקאן, וואס דער מחבר רופט דעם פאטער פון דער מאדערנער נאטור-וויסנשאפט, גיט אונז דעם פאסיגן בילד. וואס ווייטער מיר דרינגען אין די וואלד-טיפענישן, אלץ ערנסטער און שטומער קוקט אונז אנטקעגן זיין אייביגע שטילקייט.

אונזער נאטור-שטודיום איז נישט נאר טעארעטיש, נאר אויך פראקטיש. אינעם פראקטישן לעבן, אינעם קאמף פאר הערשאפט איבער נאטור-כוחות, האט דער מענטש געוואונען מער ווי איין נצחון. די כראניק פון זיינע טריומפן אין וויסנשאפט און טעכניק וואקסט, קיין עין הרע, פון טאג צו טאג.

אבער וויפיל נקמה נאטור נעמט צוריק פון אונז! פונעם קליינעם מיקראב ביזן הויכן סאסנע-בוים וואס גיט אונז מיט שמחה די פיר ברעטלעך פאר אונזער קבר.

דער אבסאלוטער אמת ליגט באהאלטן אין נאטור. אבער ווי שטארק דער מענטש'ס קאמף קעגן נאטור זאל זיין, ווי זיכער צום סוף זיין נצחון איבערן וואלד, ברענגט ער נישט אהיים דעם וואלד'ס בלויען פויגל.

דאס איז דער קורצער געדאנקען-אינהאלט פון די סימבאלן אין דער וואלד-סצענע. אלע כוחות פון לעבעדיגער נאטור ווערן אויפגעהעצט צו קעמפן קעגן דעם מענטש וואס קומט זוכן דעם פויגל.

דער שטרייט ווערט געפירט פונעם דעמב, דעם אלטן וואלד-הערשער. דער דעמב איז אן אלטער זקן. א קרוין פון ווייסק-בלעטער באדעקט זיין קאפ. ער טראגט א לאנגן גרינעם מאנטל מיט א מאך-זויס. ער איז בלינד. זיין ווייסע בארד שוועבט אין ווינט.

מיט איין האנט שטיצט ער זיך אויף א גראבן פארדרייטן שטעקן. מיט דער צווייטער אויף א יונגן דעמבל וואס דינט אים אלס פירער. דער בלויער פויגל זיצט אויף זיין אקסל.

איך וועל אייך נישט אויפהאלטן מיט אלע שיינע מאמענטן פונעם אקט. פאר מיר איז דער הויפט-סימבאל וויכטיג, און אים קען מען צייכענען מיט א פאר שטריכן.

אויך דא ווערן די פיינטליכע כוחות אויפגעהעצט א דאנק דער קאקס מסירה. טילטיל און זיין שוועסטערל'ס לעבן שטייט אין ערנסטער סכנה. יעדער בויס און יעדע חיה וויל נקמה נעמען פון די קינדער פאר אלעס ביז וואס דער מענטש האט געטון זייער סארט.

טילטיל האלט זיך העלדיש און מוטיג. זיין טרייער הונט קעמפט פאר אים מיט מסירת-נפש. ווען די נשמה פונעם ליכט וואלט נישט געקומען העלפן, וואלט אפשר שוין געווען א סוף צו טילטיל.

ער קען זיין צופרידן אז ער איז ארויס גאנץ און לעבעדיג. דעם פויגל האט ער נישט געקענט באקומען. אויפן וועג פון נאטור-וויסנשאפט דערגרייכן מיר נישט דעם אבסאלוטן אמת.

די פאר סימבאלן וואס בלייבן קענען מיר באהאנדלען קורץ. דער גרונט-געדאנק, האף איך, איז שוין קלאר. מיר דארפן נישט קיין ווייטערדיגע באווייזן דערפאר.

די מתנות פון דער צוקונפט

נאך דעם וואלד גייען די קינדער אויפן בית-עולם, אפשר האט איינער פון די מתים באהאלטן דעם פויגל אין קבר. אבער דארט קען ער נישט זיין. מיר ווייסן שוין: עס זענען נישט דא קיין מתים.

יעצט, ווען די פארגאנגענהייט און געגענווארט זענען אויסגעפארשט, בלייבט נאר איין קעניגרייך וואו צו זוכן: די צוקונפט.

אויב מיר קענען היינט נישט געפינען דעם אבסאלוטן אמת, לאמיר לכל-הפחות לעבן מיט דער האפענונג אז ער וועט זיך אנטפלעקן אין זיין גאנצער פראכט פאר אונזערע אייניקלעך, אדער אור-אור-אייניקלעך, אין וועלכן דור עס זאל זיין.

אבער אויך די האפענונג נעמט מעטערלינק אונז אוועק. דעם טרויעריגן רעזולטאט דערציילט ער אין א קאפיטל וואו יעדער שורה שפריצט אזויפיל גלויבן אינעם לעבן און דער מענטשהייט'ס צוקונפט.

אין דער שילדערונג פונעם צוקונפט-קעניגרייך דערגרייכט זיין אפטימיזם די גרעסטע הייך. דאס איז דער הויכפונקט פון זיין שיר השירים.

די סצענע שפילט זיך אפ אין א בלויעם פאלאץ וואו קינדער ווארטן וואס דארפן ערשט געבוירן ווערן. דארט גרייטן זיך צו זייער קומענדיגן לעבן אויך די גרויסע העלדן פון דער מענטשהייט, די בויער פון איר צוקונפטיגער קולטור.

וואספארא שיינע זאכן זיי בויען פאר אונז! וואספארא מתנות זיי וועלן מיטברענגען אויף דער וועלט!

מיר האבן שוין געזען: איינער דארף אויסטרעפן וואס וועט מאכן דעם מענטש גליקליך. איינער האט צוגעגרייט עפעס צו פארלענגערן דאס לעבן. נאך איינער וועט אפשר אינגאנצן באפרייען די מענטשהייט פונעם טויט.

דער האט אויסגעטראכט א נייעם קוואל פון דער שענסטער באלייכטונג. יענער ווייסט ווי צו באקומען ריינע פרייד דורך געדאנקען.

אויך נישט איבעריג איז דער נייער סארט פייער מיט וואס איינער וויל דערווארעמען די ערד ווען זי ווערט קאלט. אמת, עס וועט נאך דויערן א ביסל ביז די ערד-קינדער דארפן אים. אבער פארוואס נישט פארזיכערן זיך פריער? ווען מען וועט דארפן דעם פייער וועט אים שוין ברענגען דאס בלויאיכע אינגל פון דער צוקונפט.

דאס צוקונפט-קעניגרייך ווערט געפירט לויט די באפעלן פונעם לעבן. איינער וועט אינגאנצן אפשאפן אומרעכט צווישן מענטשן.

אבער ווען? כ'לעבן, דאס וואלט מעגן זיין אביסל פריער ווי אונזער אלטיטשקע ערד וועט דארפן זיצן ביים קאמין און ווארעמען די הענט פאר א קינסטליכן פייער.

דער "ווען" איז אבער אן אייביגער סוד. צייט שיקט אויס די קינדער אויף דער וועלט דורכן מארגן-רויט'ס פארט. זי, צייט, ווייסט שוין וואס זי טוט.

ווען די צייט קומט צו גיין העלפן נישט קיין טענות. מען מוז גיין, פונקט ווי שפעטער ווען מען דארף צוריק.

אט ווי צייט איז בעל-הבית ווען זי שיקט דעם טעגליכן טראנספארט אויף דער ערד.

די צייט: "איינציגווייז! איינציגווייז!... ווידער געקומען מער ווי מען דארף. אייביג די זעלבע מעשה. איר וועט מיך נישט אפנארן". זי שטופט איינעם צוריק. "נישט דיין צייט. און נישט דיינע אויך. גיי, קום צוריק אין צען יאר.

א דרייצנטער פאסטוך? מען דארף נישט מער ווי צוועלף. זיי זענען שוין סתם איבעריג. מיר לעבן נישט אין טעאקריט'ס אדער ווערגיל'ס צייטן.

ווידער דאקטוירים! עס זענען שוין אן אייך גענוג מעדיקער אויף דער וועלט. אלע באקלאגן זיך. און וואו זענען די אינזשענירן?

מען פארלאנגט אויך אן ערליכן מענטש, נאר איינעם, אלס אויסנאם. וואו איז ער? דו ביסט דאס?" דאס אינגל שאקלט יא מיטן קאפ. "אוי, דו זעסט שוין גאר רחמנות'דיג אויס.

היי, דארט, זייט אביסל שטילער. יאגט זיך נישט! און דו, וואס ברענגסטו מיט?
גארנישט? דו ווילסט דורכגיין מיט ליידליגע הענט? דאס טאר נישט זיין. גרייט עפעס אן,
א גרויסן פארברעך אדער א קרענק. אלעס איינס. דער עיקר עפעס".

זי באמערקט אן אינגל וואס מען שטופט פאראויס און ער שפארט זיך מיט אלע כוחות.
"וואס איז דאס? דו ווייסט דיין צייט איז געקומען. מען דארף א העלד וואס זאל באזיגן
אומגערעכטיגקייט. דאס ביסט דאך דו. גיי!"

די בלויאיכע קינדער: "ער וויל נישט".

די צייט: "וואס הייסט ער וויל נישט? וואס מיינט דער קליינער מפיל? אן טענות! נישט
דא קיין צייט".

דאס אינגל שפארט זיך: "איך וויל נישט. בעסער בכלל נישט געבוירן ווערן. איך בלייב
דא".

די צייט: "קליינער פרעגט דיך נישט. ווען די צייט קומט דארף מען גיין. א סוף מיט אן עק.
שנעל!"

זיכער זענען אויך דארט קינדער וואס האלטן פונעם אלטן יידישן כלל: "נוח לו לאדם
שלא נברא משנברא", בעסער פארן מענטש נישט געבוירן צו ווערן ווי געבוירן צו ווערן.
לכאורה קומט פון זיי דער פעסימיזם אויף דער וועלט.

אבער זיי זענען דארט פונקט אזוי ווייניג ווי דא. און אויך דארט האבן זיי נישט קיין
ברירה.

צייט איז אומבארמהארציג. אויף אלע טענות ענטפערט זי: "נישט מיין דאגה. טראגט
אייערע קלאגן צום לעבן. איך פארבינד און טייל אפ נאר ווי דאס לעבן באפעלט".

רוב ווילן אבער געבוירן ווערן ווי נאר זייער צייט איז געקומען. מען האט אפילו געכאפט
איינעם וואס האט שוין צום דריטן מאל געוואלט זיך דורכשווערצן פאר דער צייט.

ווען די שיף מיט די קינדער שווימט אוועק אויף די מארגן-רויטע וואלקנס און זיי זעען די
ערד, הייבן זיך פרייליכע געשרייען: "די ערד! די ערד! איך זע זי! ווי שיין זי איז! ווי
ליכטיג! ווי גרויס!"

אנטקעגן זיי טראגט זיך א מוטערס-געזאנג פול מיט פרייד און ערווארטונג.

איז דא א בלויער פויגל אין דער צוקונפט? אוודאי. מען האט אים אויך געכאפט. נישט
קיין אנדערער ווי די נשמה פונעם ליכט אליין.

אבער וואס איז דער רעזולטאט? באלד ווייזט זיך אז ער איז נישט עכט. ער בייט זיין
פארב. ער ווערט ראזעווע.

דער היימישער אמת

וואס איז דער נמשל? זייער פשוט. ווען מיר חלומ'ען וועגן דער מענטשהייט'ס צוקונפט גלויבן מיר אז זי וועט אמאל געפינען דעם אבסאלוטן אמת. אבער ווי שטארק מיר זאלן גלויבן אין דער מענטשליכער שכל'ס מאכט, איז דאס נאר א ראזעווע האפענונג אן א פעסטן יסוד.

נאך א טיפערער געדאנק שטעקט אינעם זעלבן סימבאל. ווי אפט זאגן מיר נבואות וועגן דער צוקונפט און רעדן זיך איין אז זיי זענען אויפגעבויט אויפן פעסטסטן יסוד פון דער פינקטליכסטער וויסנשאפט!

אבער די אלע נבואות מיטן "איזערנעם גאנג פון נאטירליכער אנטוויקלונג" ווערן, ווען מען באלייכט זיי מיטן שארפן שיין פון קריטישן טראכטן, נישט דער "בלויער" אמת פון פינקטליכער וויסנשאפט, נאר א "ראזעווער" חלום פון דער צוגעהיצטער פאנטאזיע און פונעם גלויבן אינעם מענטש.

דער סך-הכל פון טילטיל'ס זוכן איז, ווי איר זעט, נישט זייער געראטן.

"איך האב נישט דעם בלויען פויגל", באקלאגט ער זיך צום סוף נסיעה. "דער פון דערמאנונגס-לאנד איז שווארץ געווארן. דער פון דער צוקונפט איז ראזעווע געווארן. די נאכט-פייגל זענען טויט, און דעם וואלד-פויגל האב איך נישט געקענט כאפן.

בין איך דען שולדיק אז זיי בייטן פארב, שטארבן אדער גליטשן ארויס פון די הענט? וועט די פייע נישט זיין אין כעס? וואס וועט זי זאגן?"

"מיר האבן געטון אלעס וואס מיר האבן געקענט", טרייסט אים דער ליכט. "אפשר איז בכלל נישט דא קיין בלויער פויגל. און אפשר בייט ער פארב ווי נאר מען זעצט אים אין שטייגל."

אויב מיין סברה אז די פייע איז מעטאפיזיק איז ריכטיג, ווייס איך גוט וואס זי וועט זאגן. פאר איר זענען דאס נישט קיין תירוצים. זי דארף דעם אמת'ן בלויען פויגל, דווקא אין שטייגל.

זי וועט זיין אין כעס אויף זיך אליין פארן שיקן די קינדער דורך אזא פשוטן וועג ווי ארויסגיין דורכן פענסטער. מען וואלט געדארפט קריכן דורכן קויםען! אן אנדער מאל וועט זי זיכער אויספרובירן דעם ריכטיגן וועג.

איך וואלט איר אבער געגעבן אן עצה: זאל זי אויסקלייבן די צייט און וועג וואס זענען שוין מיט אזויפיל מזל אויסגעפרובירט געווארן אין יידישע פאלקס-מעשיות. זי זאל ווארטן ביז מוצאי שבת פאלט אויס מיטוואך נאכמיטאג. די קינדער זאלן זיך גליטשן

אויף א גענדזל'ס לונג און לעבער, ווי די בארימטע דריי לעבעדיגע מתים האבן זיך געגליטשט. דעמאלט קען זי זיין זיכער זיי וועלן זיך שנעל דערגליטשן ביזן אמת'ן בלויען פויגל!

אבער אונזערע עצות דערגרייכן שוין נישט די צויבער-פייע. אינעם לעצטן אקט וועקן די קינדער זיך אין דער היים. טילטיל דערמאנט זיך זיין טורטל-טויב אינעם שטייגל.

"קוק, קוק!" רופט ער מיט התלהבות. "זי איז בלוי! דאס איז דאך מיין טייבל... זי איז יעצט פיל בלויער ווי פריער ווען איך בין אוועק... דאס איז דאך דער בלויער פויגל וואס מיר האבן געזוכט. מיר זענען געגאנגען אזוי ווייט נאך אים, און ער איז דא! אט א מעשה!"

אויך די צויבער-פייע בערילונא ווערט צוריק די פשוטע אלטיטשקע, די פויערטע בערלאנגא, מיט איר לעבעדיגן אבער קראנקן אייניקל. זי נעמט פאר גוט טילטיל'ס נישט-אינגאנצן-בלויען, היימישן פויגל.

זי איז צופרידן מיט די אמת'ן וואס דער מענטש ברענגט ארויס פאר זיינע לעבנס-נויטן. אויך טילטיל האט נאך די נסיונות פון זיין נסיעה זיי אנגעהויבן אנדערש שאצן.

אמת, אויך דער פויגל רייסט זיך ארויס פון די קינדער'ס הענט. דאס טרעפט דעם מענטש אפט. עס זענען צייטן ווען איין מענטש, אדער אפילו א גאנצער דור, פארלירט דעם מענטשליכן אמת פון אויג.

אבער מיר זאלן נישט צו שטארק טרויערן. טילטיל איז גערעכט: "נישט געפערליך. וויין נישט. איך וועל אים שוין כאפן". ווייל אן אן אמת קען דער מענטש נישט לעבן.

מיר זענען יעצט ביים סוף פון דער מעשה. אפשר וואלט געלוינט נאך אביסל זיך אפצושטעלן אויפן קאץ-סימבאל. די אינטריגירנדיגע מסור'טע, דער פיינט פונעם פרייען געדאנק, דער נאכט'ס שותף, וואס מעטערלינק לאזט אויפטרעטן אין דער מאסקע פון א פראנצויזישן דיפלאמאט.

אויפן טרייען בולדאג, וואס ער לאזט אויסזען ווי דער ענגלישער דזשאן בול אין דער מאדערנער קאריקאטור. אויפן בעל-הבית'ישן, דורכאויס בורזשואזן ברויט.

אויפן זיסן, "טוגנדהאפטן" צוקער וואס ברעכט אפ זיינע צוקער-פינגער פארן מענטש. שוין א צו זיסע פיגור, וואס שמעקט מיט לאקריץ פון די טאג-טעגליכע מוסר-דרשות.

אבער לאמיר דאס לאזן אין א זייט. פארגעסט נישט וואס איך האב געזאגט: מעטערלינק'ס בלוי-אויגיגע קינדער-מעשה איז נישט קיין פילאזאפישע אלעגאריע, נאר א פילאזאפישער סימבאל. גענוג אז מען קען ארויסברענגען דעם גרונט-געדאנק.

און דער גרונט-געדאנק איז: דער אבסאלוטער אמת נאך וואס מעטאפיזיק יאגט זיך איז נישט פאר דעם מענטש'ס כוחות.

לאמיר זיך באגענוגענען מיטן אמת וואס דער מענטש קען שאפן. קיין אנדערן האט מען נישט צוגעגרייט פאר אונז. און דער מענטשליכער אמת איז גענוג אויפצובויען דערויף דעם מענטש'ס גליק.

א נויטווענדיגע אילוזיע

הייסט דאס אז מיר זאלן זיך אינגאנצן אפזאגן פון פארלאזן די געזעענע חושים-וועלט און נישט אריינגיין אין דער געטראכטער וועלט פונעם מענטשליכן שכל?

ניין. דאס גייט נאך נישט ארויס דערפון.

דער מענטש מוז זוכן אמת. מען קען קיינמאל נישט אויסווארצלען פון זיין הארץ דעם גלויבן אז ער גייט זוכן נישט דעם שאטן פון זיין אייגענער נאטור, נאר די צענטראלע זון פון דער אייביגער וועלט.

אז וואס ער האט געפונען איז נישט א דמיון פון א וועלט-אמת, נאר דער אייביגער בלויזער פויגל אין זיין גאנצן אייביגן, אומפארענדערליכן אמת.

דאס איז אן אילוזיע פונעם מענטש'ס גייסטיגן אויג, אבער א נויטווענדיגע אילוזיע וואס ער קען זיך נישט באפרייען דערפון.

יעדע מאל ווען מיר פאלן אונטער איר מאכט דארפן מיר געדענקען: אלעס וואס מענטשליכער שכל ברענגט ארויס איז דאך א פרוכט פונעם מענטשליכן שכל. ער קען בשום אופן נישט זיך ארויסרייסן פון די גרענעצן וואס ארומנעמען זיין נאטור.

מיר דארפן צום סוף נישט אראפקוקן אויף מעטאפיזישע אילוזיעס. זיי זענען פונקט אזוי נויטיג פארן שכל ווי פארב-אילוזיעס פארן אויג. מיר דארפן נאר פארשטיין זייער נאטור און גרענעצן.

אונטער דער אילוזיע'ס שליטה וועלן מיר נאך נישט איינמאל גיין זוכן דעם בלויזען פויגל: אין דערמאנונגס-לאנד, אין נאכט-קעניגרייך, אינעם געדיכטן נאטור-וואלד און אינעם בלויזען צוקונפט-לאנד.

אפילו ביי די מתים אין די קברים וועלן מיר גראבן און אויסשאקלען אלע זייערע טאשן. אויב נויטיג וועלן מיר קריכן דורכן קוימען. אויב עס בלייבט נישט קיין אנדערע ברירה וועלן מיר זיך מוצאי שבת נאכמיטאג גליטשן אויף א גענדזל'ס לונג און לעבער.

אבער אין אלע מאמענטן טארן מיר נישט פארגעסן: מיר גייען באפרידיגן א מענטשליכע נויט. מיר דארפן אהיימברענגען עפעס וואס וועט העלפן דעם מענטש אין זיין לעבן אויף דער וועלט.

מעטערלינק איז געגאנגען זוכן דעם בלויזען פויגל און האט אונז אהיימגעברענגט א בלויזען פויגל. איך מיין יעצט נישט דעם אבסאלוטן אמת, נישט דעם סימבאל, נאר דאס שטיקל אמת'ע פאעזיע וואס ווערט געשפילט אויף דער בינע.

אן אויסגאס פון לויטערער לעבנס-פרייד, געבויט אויף א באשיידענער פילאזאפישער שטימונג.

מעטערלינק'ס זילבערנע שטים קלינגט דערווייל איינזאם אין דער מאדערנער ליטעראטור, וואו רוב הערשן נאך די טיפע פעסימיזם-שאטנס.

אבער ער געהערט צו די גייסטער וואס קענען זיך אויפהייבן הויך, זייער הויך, כמעט ווי אויף א לבנה-שטראל. אים איז גרינגער ווי פילע אנדערע צו באמערקן אז די זון-פארפינצטערונג איז שוין פארביי, און צו באגריסן די באפרייטע זון.

זיין שטים וועט אויפועקן די אנדערע וואס שווייגן נאך, פארקלעמט פון די פינצטערע שאטנס.

איוב: א פאעמע פונעם יידישן פרייען געדאנק

אן אלטער ספר, א יונגע דיכטונג

חברים און פריינד!

"איש היה בארץ עוץ, איוב שמו." א מאן איז געווען אינעם לאנד עוץ. איוב איז זיין נאמען.

אזוי הייבט זיך אן אן אלטער, זייער אלטער ספר וואס באשרייבט אן אינטערעסאנטן עפיזאד אינעם לעבן פון "א מאן, איוב." וועגן דעם ספר און דעם עפיזאד וועלן מיר זיך אביסל דורכשמועסן היינטיגן אוונט.

האט אמאל געלעבט א מאן איוב? ווי לאנג צוריק? ווי אלט איז דער ספר?

מיט פולער זיכערקייט קען מען, לויט מיין באטראכטונג, יעצט ענטפערן נאר וועגן איוב'ס פערזאן און לעבן. אז אין דער אוראלטער צייט האט ערגעץ געלעבט א מאן מיטן נאמען איוב, האט קיין מענטשליכער שכל נישט קיין רעכט צו לייקענען.

אבער אז דער עפיזאד מיט אלע וואונדערליכע געשעענישן פונעם הייליגן בוך האט נישט געקענט פאסירן, דערין איז לויט מיין ראציאנאליסטישן קוק קיין בר-דעת נישט מסופק.

אפילו אונזער תלמוד, וואס דער מחבר שילדערט אלס נישט נתפעל פון איבערנאטירליכע געשעענישן און גרייט זיי פשוט אנצונעמען, האט די מיינונג: "איוב לא היה ולא נברא, אלא משל היה." איוב איז קיינמאל נישט געווען. זיין בוך איז א משל, א מאראלישע פאעמע געשריבן ארויסצוברענגען א טיפן מוסר השכל.

[רעדאקציע: דאס איז איין מיינונג אין דער תלמודישער דיסקוסיע, נישט דער איינציגער תלמודישער פסק וועגן איוב. דער מחבר אליין ברענגט ווייטער אנדערע מיינונגען. זיין ראציאנאליסטישער משפט איבער די דערציילונג איז געהיט אלס זיין שטאנדפונקט].

די צווייטע פראגע, ווי אלט די פאעטישע שריפט איז, איז שוין נישט אזוי גרינג צו פארענטפערן. סיי די אלטע מסורות, סיי די דעמאלטיגע וויסנשאפטליכע פארשונג זענען נישט געקומען צו איין זיכערער מיינונג.

איין מסורה לאזט איוב לעבן אין אברהם אבינו'ס צייטן. אויב איך געדענק נישט פאלש, לאזט זי אברהם זיין דער מחבר. [רעדאקציע: דער מחבר גיט דעם צושרייב צו אברהם אליין מיט א ספק. עס ווערט דא געהאלטן אלס זיין נישט-זיכערער זכרון, נישט אלס א באשטעטיגטע מסורה]. אן אנדערע מסורה, אויך א באמערקונג צו דער גריכישער

איבערזעצונג פון די שבעים זקנים, וויל אז איוב איז דער זעלבער ווי דער מלך פון אדום, יובב בן זרח פון בצרה. דאס וואלט אים געמאכט אן אייניקל פון אברהם אין א שפעטערן דור.

לויט נאך א מיינונג האט ער געלעבט אין משה'ס צייטן, געווען א יועץ ביי פרעה מלך מצרים, און משה האט געשריבן דעם ספר.

אנדערע געבן אנדערע צייטן. אין תלמודישער ליטעראטור זענען אויך דא מסורות אז איוב איז מיט די יידן צוריקגעקומען פון גלות בבל, אדער אז זיין לעבן פאלט אין שפעטערע דורות. דער מחבר דערמאנט אויך די ערשטע דורות פון די תנאים אלס א פארגעשלאגענעם זמן.

פון אברהם אבינו ביז די תנאים: אזוי גרויס איז דער צייט-מרחק צווישן די גרענעצן וואו די מסורות קענען אריינשטעלן איוב'ס לעבן אדער דעם ווערק'ס שאפונג.

וויסנשאפטליכע פארשונג פונעם ספר באוועגט זיך זיכער צווישן ענגערע און מער באשטימטע גרענעצן. אבער אויך דארט זענען נאך גרויסע חילוקי דעות.

אפילו ווען מען לאזט אין א זייט די עלטערע מיינונגען וואס האבן געהאלטן אז אזא ווערק קען געשריבן ווערן אין שלמה המלך'ס צייטן, אדער פאר די ערשטע גרויסע נביאים, בלייבן גענוג מחלוקת'ן, ארגומענטן און השערות. א פארשער קען אויסקלייבן א צייט צווישן זעקסטן און צווייטן יארהונדערט פאר דער אלגעמיינער צייטרעכענונג: גאנצע פיר הונדערט יאר.

לויט מיינ שאצונג וועלן רוב געלערנטע מסתמא איינשטימען מיט דער כראנאלאגיע אין קויטצש'ס קריטישער איבערזעצונג פון דער הייליגער שריפט. - זי שטעלט דעם געבורט-זמן פון אונזער פאעמע אין די לעצטע צען יאר פונעם פערטן יארהונדערט פאר דער אלגעמיינער צייטרעכענונג.

[רעדאקציע: דאס זענען די דעמאלטיגע פארשונגס-מיינונגען וואס דער מחבר ברענגט. זיי ווערן נישט געגעבן אלס א זיכערע אדער היינט איינשטימיג אנגענומענע דאטירונג].

אבער אויך די וואס שטעלן דעם זמן שפעטער, אין צווייטן יארהונדערט, ווילן נישט זאגן אז די גאנצע איוב-מסורה איז אזוי שפעט געבוירן געווארן.

[רעדאקציע: דער מקור שרייבט אין דעם זאץ "פון אונזער צייטרעכענונג," כאטש דער פריערדיגער פארשונגס-מרחק איז פאר דער צייטרעכענונג. די אומריכטיגע אדער אומקלארע כראנאלאגישע פארבינדונג ווערט דא נישט שטיל באשטימט].

דערציילונגען וועגן א מאן איוב, וואס האט געדארפט אויסשטיין א גרויסן נסיון און געשלעודערט ביטערע טענות קעגן גאט אדער די געטער, מוזן אפשר שוין פון די עלטסטע צייטן ארומגעגאנגען זיין אין פאלק.

לכל-הפחות מוז די מסורה געווען זיין באקאנט לאנג פאר יחזקאל. מיר געפינען ביי אים איוב'ס נאמען צוזאמען מיט נח און דניאל אלס ביישפילן פון צדיקים.

אפשר האט אין אן אומבאשטימטער צייט א מחבר באארבעט א פראזע-ווערק אויף דער באזע פון די פאלקס-מסורות. אפשר שטאמען די פראזע-טיילן וואס מיר האבן נאך יעצט,

דער אזוי גערופענער ראם פון דער דיכטונג, פון יענעם פריערדיגן חיבור, אפילו אויב דער יונגערער דיכטער האט זיי שטארק פארענדערט.

ווען מען פרעגט ווען די איוב-פאעמע איז געשאפן געווארן, מיינט מען די פאעטישע טיילן וואס שילדערן דעם ויכוח צווישן אים און זיינע פריינד איבער די הויפט-פראבלעמען פון מענטשליכן לעבן. וועגן זיי איז דער גרויסער פארשונגס-סכסוך.

כמעט אלע קריטישע פארשער וואס דער מחבר ברענגט זענען איינס אז דער פאעטישער טעקסט אין אונזערע הענט איז נישט געקומען צו אונז אן ענדערונגען.

עטליכע שטעלן זענען, לויט זייער קריטיק, אזוי פארדארבן אז קיין פירוש קען נישט ארויסברענגען א פארנינפטע זין, אויסער דורך שווימען אינעם אומבאגרייפן ים פון פשט'לעך, פלפולים און השערות וועגן אן אנדער טעקסט וואס זאל געשטאנען זיין אינעם ערשטן כתב-יד.

פון אנדערע שטעלן קען מען נאר מיט גרויס מי ארויסברענגען דעם זין. דא און דארט זענען, לויט דער טעאריע, איינצעלנע פסוקים אויסגעפאלן. דער מעטרישער בוי פונעם געדיכט זאל דאס ווייזן.

פיל נייע פסוקים זענען, טענה'ט דער מחבר, צוגעלייגט געווארן פון א פרומער האנט וואס האט נישט געקענט דערטראגן איוב'ס שארפן פרייען געדאנק. זי האט אים אריינגעלייגט אין מויל פרומע ווערטער וואס פאסן צו זיין לאגישן גאנג ווי א דארן צום אויג.

אויך ווערט ביי די פארשער אויף וואס ער שטיצט זיך ברייט אנגענומען אז די זעקס פרקים לב ביז לז, אליהוא'ס רעדעס ווען די פריינד זענען פארשטומט, זענען שפעטער אריינגעשטעלט געווארן פון אן אנדער דיכטער.

מען האט אויך אויסגעדריקט ספקות וועגן פרק כח, ווייל ער איז אין זיך אפגעשלאסן און שטייט לכאורה נישט אין אן אינערליכן לאגישן צוזאמענהאנג מיט איוב'ס טענות. מיר וועלן שפעטער זען אז דער ארגומענט איז נישט ריכטיג: זיינע געדאנקען זענען נאענט פארבונדן מיט איוב'ס גאנצער וועלט- און לעבנס-אנשויאונג.

אפילו ווען מען לאזט אין א זייט אלע פונקטן וואו די קריטישע פארשער שטימען צונויף, אדער כמעט אלע, בלייבט די גרויסע שאלה פונעם ווערק'ס ליטערארישער געבורט אפן.

ווי אינטערעסאנט זי זאל זיין פאר ליטעראטור-וויסנשאפט, ווי וויכטיג פאר דער געשיכטע פונעם יידישן געדאנק, מוזן מיר זי דא לאזן אין א זייט און זיך באגענוגענען מיט די פאר מאגערע דאטן ביז אהער.

פאר אונזער היינטיגן ציל דארף מען נאר געדענקען: ווי אלט די איוב-פאעמע זאל זיין, געהערט זי צו די דיכטונגען אין וועלט-ליטעראטור וואס בלייבן אייביג יונג.

א פילאזאפישע טראגעדיע

באמת, וואספארא מערקווירדיג יונגע דיכטונג! אויב עמעצער וואלט איבערגעזעצט די הויפט-טיילן פונעם קריטיש-אויסגערייניגטן טעקסט כמעט ווארט פאר ווארט, נאר אביסל מאדערניזירט, און עס געוויזן פאר א ליטעראריש-געבילדעטן מבין וואס האט קיינמאל נישט געלייענט איוב - און צווישן די היינטיגע געבילדעטע זענען לידער נישט ווייניג אזעלכע - און אים פארזיכערט אז דאס איז א נייענטדעקט כתב-יד פון בייראן, וואלט אים נישט ארויף אויפן געדאנק אז איר שפילט מיט אים.

ער וואלט זיך נאר געוואונדערט ווי בייראן האט געקענט לאזן אזא פערל פון זיין גאונות זיך פארוואלגערן. אפשר דאס בעסטע וואס ער האט געשאפן אין זיין לעבן! און פארוואס מען האלט דעם אוצר אין שטילקייט אנשטאט צו מאכן א גערודער אין דער וועלט.

דער טיפער אינהאלט, די גאונות'דיגע שפראך, דער בייראנישער שפרונג פון ענין צו ענין, דער אומגעריכטער פאעטישער פארגלייך וואס בליצט אויף און באלייכט אין איין רגע די פינצטערסטע תהומען, דער געוואלדיג שטארקער טאן וואס שוואכט זיך נישט אפ פאר א מאמענט: מיר וואלטן געזאגט איוב האט דאס גענאשט פון בייראן'ס בעסטע ווערק.

ווען מיר וואלטן נישט זיכער געוואוסט אז אפילו לויטן חשבון פונעם עקסטרעם-ראדיקאלסטן קריטיקער דארף איוב זיין בערך צוויי טויזנט יאר עלטער פון בייראן.

דעריבער איז נישט קיין חידוש אז כמעט אלע ליטעראטור-היסטאריקער געבן צו: איוב איז איינער פון די טייערסטע פערל אין דער וועלט-פאעזיע.

נישט קיין גוזמא איז ווען פראפעסאר שטייערנאגעל, דער איוב-איבערזעצער אין קויטצ'עו'ס "הייליגע שריפטן", הייבט זיין אריינפיר אן מיט: "דאס בוך איוב איז, ווי שוין אלעמען דערקענט, איינס פון די געוואלדיגסטע ווערק אין דער וועלט-ליטעראטור".

איך גלויב יעדער וואס פארטיפט זיך אינעם ספר מוז קומען צום רעזולטאט: סיי צוליב זיין טיפן פילאזאפישן אינהאלט, סיי צוליב זיין גלייכנדיגער פאעטישער פארעם, קען איוב אויסהאלטן א פארגלייך מיט די גרעסטע מייסטער-ווערק וואס די מענטשהייט האט ארויסגעברענגט.

לכל-הפחות דארף קלאר זיין אז דאס איז א ווערק פון דער גרעסטער באדייטונג פאר דער מענטשהייט. זיין חשיבות ליגט נישט נאר אינעם רייכן אוצר פון פאעטישע בילדער, געפילן און שטימונגען וואס עס רופט אויף אין אונז, נאר נאך מער אין זיין פילאזאפישן אינהאלט.

אין דעם אויפוויקלען פראבלעמען וואס לאזן ביז היינט דעם טיפער-טראכטנדיגן מענטש נישט צור.

איוב איז קודם כל א פילאזאפישע פאעמע. עס וואלט נישט געווען קיין טעות זי צו רופן א פילאזאפישע טראגעדיע, טראץ דעם גליקליכן סוף פון דער דערציילונג.

אלעס אין איוב איז טראגיש. זיינע אומענדליכע ליידין. זיין מוטיגער גייסטיגער קאמף קעגן א מאכט וואס איז אומענדליך שטארקער ווי ער, פון וואס ער ערווארט נישט קיין יושר, אפילו נישט א ברעקל רחמנות.

איוב'ס קאמף איז א העלדן-קאמף. ער נעמט באוואוסט דעם העלדנטום פון מסירת-נפש אויף זיך. א קאמף פאר אן אידעאל מיטן קלארן איינזען אז דער אידעאל קען קיינמאל נישט מקוים ווערן.

די טראגעדיע איז פילאזאפיש ווייל דער גייסטיגער קאמף וואקסט ארויס פון א באשטימטן, תהום-טיפן פילאזאפישן געדאנק וואס האט זיך ערשט אנטפלעקט פאר איוב אין זיין גאנצער שווערער גורל-באדייטונג.

איוב איז א ריין פילאזאפישע טראגעדיע.

איך ווייס, פילע פון אייך וועלן אפשר גארנישט האבן קעגן דער באשרייבונג אלס טראגעדיע. אבער איר וועט נישט אזוי גרינג איינשטימען אז זי איז "ריין פילאזאפיש".

ביי פיל געבילדעטע האט זיך שוין לאנג איינגעווארצלט דער איבערגלויבן אז פילאזאפיע איז נישט געווען אינעם אלטן יידנטום. עטיק און רעליגיע, יא. אויפן בעסטן פאל רעליגיע-פילאזאפיע. אבער פילאזאפיע? דאס מוז מען זוכן ביי די גריכן, וואו זי איז צום ערשטן מאל געבוירן געווארן.

איך קען זיך דא נישט אריינלאזן אינעם גאנצן ענין פון פילאזאפיע און רעליגיע און זייער אינערליכן שייכות. אבער א פאר ווערטער מוז מען יעצט זאגן.

פילאזאפיע האט שטענדיג געשטרעבט צו שאפן א וועלט-אנשויאונג און א לעבנס-אנשויאונג. הייסט זיך געבן א דין וחשבון וועגן די גרונט-כוחות וואס הערשן איבער דער וועלט.

צוזאמענוועבן אלע אונזערע איינצעלנע בילדער פון וועלט-געשעענישן אין איין בילד פונעם גרויסן וועלט-געשעען. און אויף זיין באזע באשטימען דעם זין און ווערט פון מענטשליכן לעבן.

פילאזאפיע ווערט רעליגיע אינעם געווענליכן זין ערשט ווען די גרונט-כוחות ווערן באטראכט ווי גייסטיגע, געטליכע באשעפענישן מיט וואס דער מענטש קען זיך באציען כמעט ווי מיט אנדערע מענטשן.

ווען מען ארבעט אויס פארמען און געזעצן ווי זיך מיט זיי צו באציען. און וויכטיגער פון אלעם: ווען דער מענטש איז מסכים אנצונעמען התחיבות'ן צו זיי, צוליב ליבשאפט, ערווארטונג אויף שכר פארן דינען, אדער מורא פאר שטראף.

דערפון קומט ארויס אז יעדע מער-ווייניגער אנטוויקלטע רעליגיע, מיט א בילד פונעם איינהייטליכן וועלט-פראצעס און די גרונט-כוחות וואס הערשן איבערן אל, דארף אין איר יסוד האבן א וועלט-אנשויאונג, א פילאזאפיע. ווי די כוחות זאלן נישט זיין אויסגעמאלן, ווי גרויס זייער צאל זאל נישט זיין.

שוין דער אלטער גלויבן אין פילע געטער פון מצרים, בבל, גריכנלאנד און רוים האט א פילאזאפישן כאראקטער וואס מען קען נישט אוועקנעמען.

דער געדאנק אז איין טייל פונעם וועלט-פראצעס ווערט געפירט פון איין גאט און אן אנדער טייל פון א צווייטן; דונער קומט פון יופיטער, תבואה וואקסט א דאנק צערעס, איז ליבשאפט שיינט אינעם הארץ א דאנק ווענוס, איז נאך נישט רעליגיע. עס זענען בילדער צו דערקלערן די וועלט-פראצעסן.

דאס איז פילאזאפיע, אפילו זייער ארעם אין שטרענג לאגישן טראכטן.

רעליגיע ווערט דער גלויבן אין פילע געטער ווען דער גלויביגער מענטש קומט אין א פערזענליכן קאנטאקט מיט יופיטער, צערעס אדער ווענוס. איך מיינ פארשטייט זיך ווען ער גלויבט אז ער איז אין אזא קאנטאקט.

די זעלבע איז מיט מאנאטעאיזם, גלויבן אין איין איינציגן גאט. אויב מען נעמט אים נאר אלס דערקלערונגס-פרינציפ פונעם וועלט-געשעען, האט ער נישט קיין ברעקל רעליגיע אין זיך. ער איז נאר א פילאזאפישער געדאנק.

אפילו ווען מען שטעלט זיך גאט פאר אלס א פערזאן וואס פארלאנגט געוויסע מעשים, איז דאס נאך נישט רעליגיע ביז דער מענטש איז דערמיט מסכים.

דעם בעסטן באווייז געפינען מיר אין איוב'ס פילאזאפיע ביז זיין צווייטער אומקער. אין פראזע קען מען עס אויסדריקן אזוי: די וועלט, אין אלע טיילן און איינצלהייטן, ווערט געפירט פון אן אלמעכטיגן, אומענדליך קלוגן גאט. אבער אוי וויי צו אזא גאט, אוי וויי צו אזא וועלט, און אוי וויי צום ארעמען מענטש וואס דארף זיך נעבעך געפינען אין איר.

שוין דער פאקט אז איוב'ס גאנצער געדאנקען-גאנג איז, ווי מיר וועלן נאך זען, דורכאויס מאנאטעאיסטיש און גלייכצייטיג דורכאויס אנט-רעליגיעז, ווייזט אז לכל-הפחות אין דער גלוט פון גאונות'דיגן טראכטן קען דער רעליגיעזער עלעמענט אינגאנצן ארויסגענומען ווערן פון דער וועלט-אנשויאונג.

דער יידישער מאנאטעאיזם איז, לויט מיין באטראכטונג, אין א פיל גרעסערער מאס און טיפערן זין ריין פילאזאפיש ווי דער אלטער גלויבן אין פילע געטער מיט זיין רייכער משפחה פון געטער און געטינס.

מיר קענען דאס זען אויך דערפון וואס ביז היינט קען פילאזאפישער געדאנק נישט אינגאנצן אפפרעגן דעם מאנאטעאיסטישן פרינציפ. גאר גרויסע און דערצו פרייע דענקער, וואס טראכטן נאר מיטן אייגענעם שכל און האבן קיינעם וועמען צו טון צוליב, קומען צום אלט-יידישן בילד פון א פערזענליכן, אלמעכטיגן, אלוויסנדיגן און גערעכטן גאט פון וואס אלעס שטאמט.

למשל אזא גייסטיגער ריז ווי פיקטע דער עלטערער אין זיין צווייטן פילאזאפישן פעריאד.

מאנאטעאיזם איז נאך היינט א בארעכטיגטער פילאזאפישער שטאנדפונקט, פונקט ווי זיין קעגנער אטעאיזם. דאס קען מען נישט זאגן וועגן דער אלטער וועלט'ס גלויבן אין

פילע געטער.

אמת, אין די לערעס פון עטליכע נייע פילאזאפן, בעיקר די פראגמאטיסטן, ווערט דער מאניסטישער שטאנדפונקט אינגאנצן פארלאזט. ווען מען הערט גוט צו וויליאם דזשיימס קען מען מיינען אז ער ווערט אין זיינע רעליגיעזע אנשויאונגען א גלויביגער אין פילע געטער.

אבער ווי ווייט ער זאל נישט גיין אין זיין "פלוראליזם" און פארגייסטיגן די פילע כוחות וואס, לויט אים, פירן די וועלט, וועט קיין דענקער אין פילאזאפישן ערנסט נישט צוריקקומען צו דער גריכישער געטער-וועלט, דער שענסטער פון אלע אזעלכע סיסטעמען. דער יידישער גאט-גלויבן בלייבט אבער א פילאזאפישע מעגליכקייט אויך היינט.

איך וויל דערמיט נישט זאגן אז יידישער מאנאטעאיזם איז ארויסגעוואקסן פון א ריין פילאזאפישן שטרעבן צו באקומען א ריכטיג בילד פון דער וועלט. איך ווייס גוט אז אנדערע מאטיוון האבן אים בעיקר געטריבן: נאציאנאלע, פאליטישע און סאציאלע.

אבער ווער קען אינגאנצן לייקענען אז אויך פילאזאפישע נויטן זענען דעמאלט אויפגעוועקט געווארן? אז דער יידישער שאפנדיגער גייסט, וואס האט שפעטער געוויזן זיין פילאזאפישע מאכט אין פילאן פון אלעקסאנדריע, האט שוין פון אנהייב געשפירט א דארשט צו ריין פילאזאפישער דערקענונג?

לכל-הפחות מוז מען צוגעבן: ווי נאר פון נאציאנאלע, פאליטישע און סאציאלע מאטיוון איז ארויסגעוואקסן די פארשטעלונג פון אן איינציגן, אלמעכטיגן און גערעכטן גאט, האט זיין פילאזאפישער ווערט נישט געקענט לאנג בלייבן באהאלטן פונעם יידישן גייסטיגן אויג.

ביי די דענקער פונעם פאלק איז מאנאטעאיזם געווען נישט נאר רעליגיע, נאר א ריין פילאזאפישע וועלט-אנשויאונג. איוב'ס פילאזאפירן איז גרויס אויך ווייל אין זיין טראגישן געראנגל מיט גאט האט ער צעריסן די אלטע היסטארישע געדאנקען-פארבינדונג צווישן מאנאטעאיזם און רעליגיע, וואס איז געווען צוזאמענגעוואקסן אין אלע טיילן.

די לאגיק פונעם הארץ

אבער נישט נאר אין וועלט-אנשויאונג איז דער געדאנק פונעם יידישן פאלק געווען גרויס. נישט נאר דא האט דער גאונות'דיגער מחבר פון איוב געוויזן זיין כח.

נאך טיפער איז דער יידישער גייסט אריינגעדונגען אין די פארוויקלטע און אפט ווייטאגליכע פראבלעמען פון לעבנס-אנשויאונג.

וועלט- און לעבנס-אנשויאונג ווערן ביידע געבויט מיט קאפ און הארץ, מיט פארשטאנד און געפיל. אבער וועלט-אנשויאונג קען כמעט אינגאנצן אויסקומען אן געפיל, לכל-הפחות טעארעטיש. די הויפט-מאכט וואס שאפט לעבנס-אנשויאונג איז געפיל.

דאס הארץ האט זיין לאגיק, זיין אופן פון זען און אויסטייטשן דערשיינונגען. איין און דער זעלבער פאקט האט א גאנץ אנדערע באדייטונג און זין, געוואנדן ווי מען נעמט אים אויף: נאר מיטן פארשטאנד, אדער אויך מיטן געפיל.

"מיין קינד איז געשטארבן" האט אין דער געפילס-שפראך א גאנץ אנדערן אויסלייג ווי אין דער שפראך פונעם ריינעם פארשטאנד.

פארן קאפ איז "מיין" בלויז אן אנווייז ווער דאס קינד'ס פאטער איז. א גלייכגילטיגער דאטום, ווי דער הויז-נומער וואו דאס קינד האט געוואוינט.

פארן געפיל איז "מיין" א גאנצע וועלט. דאס ווארט זאגט: מיין הארץ איז צעריסן אין צוויי. מיין זון איז פארפינצטערט.

און "קינד" ווייזט נישט נאר אויף דער פארשטארבענער'ס וואוקס אדער עלטער. פארן הארץ איז עס "מיין קינד"! א קוואל פון אומצאליגע פריידן, רחמנות- און ליבשאפט- געפילן מיט וואס עס איז איינגעפלאכטן אין מיין נשמה.

"געשטארבן" הייסט נישט פשוט אז דאס הארץ האט אויפגעהערט קלאפן, די לונגען אטעמען און דאס בלוט צירקולירן. א ריין פיזיאלאגישע באשרייבונג ווי מען קען אויך מאכן פאר א בלעטל אראפגעריסן פון א בוים.

פארן געפיל הייסט "געשטארבן": מען קען עס שוין נישט צודריקן צום הארץ, נישט אריינקוקן אין די ליכטיגע אויגן, נישט באדעקן דאס פנים מיט ווארימע קושן.

טויזנטער נערוון וואס האבן מיך פארבונדן דערצו זענען איבערגעשניטן. אלע איבערגעשניטענע נערוון ברענען אין צער.

דאס הייסט זען א פאקט מיט די אויגן פון געפיל. ווייל א לעבנס-אנשויאונג איז הארץ-לאגיק קען מען זי נאר ריכטיג פארשטיין ווען מען לייענט אירע ווערטער מיטן הארץ, נישט בלויז מיטן קאפ.

און אויך דאס נאר ווען די פאקטן אויף וואס די אנשויאונג איז געבויט רופן אין אונזער הארץ אויף דעם זעלבן געפילס-אפקלאנג ווי ביי איר מחבר.

איוב'ס טראגישער לעבנס-בליק שטעלט די פארלאנג צו אונז. נאר ווער עס האט לכל-הפחות איינמאל געהערט צו די שווער-ליידנדיגע, געשטאנען אפילו פאר א וויילע ביים תהום פון מענטשליכן יאוש און טיפ אריינגעקוקט, קען אים באמת פארשטיין און נעמען צום הארץ.

אדער ווער עס קען לכל-הפחות זיך אין הארץ פארשטעלן ווי עס זעט אויס אין דער נשמה ביי די וואס, ווי איוב, בענקען צום טויט און ער קומט נישט. זיי זוכן אים מער ווי באהאלטענע אוצרות און וואלטן זיך געוואלדיג געפרייט ווען זיי געפינען דעם קבר. אזוי דריקט איוב פרק ג אויס דעם צושטאנד פון טיפן ליידן.

דער נסיון און די זיבן שטומע טעג

וואס האט אריינגעווארפן איוב אינעם יאוש-תהום?

איר קענט זיכער די מעשה. לאזט מיך דערמאנען די הויפט-שטריכן אין דער באלייכטונג פונעם פילאזאפישן געדאנק וואס גייט ווי א רויטער פאדעם דורך דער גאנצער פאעמע.

א מאן איז געווען אינעם לאנד עז, איוב געהייסן. גערעכט, ריין פון זינד, גאט-פארכטיג און אפגעקערט פון שלעכטס.

אמאל זענען די בני האלהים, די מלאכים, געקומען פאר גאט, און דער שטן צווישן זיי. גאט פרעגט צי ער האט זיך צוגעקוקט צו אזא גערעכטן און גאט-פארכטיגן מענטש ווי איוב.

דער שטן ענטפערט: "האט איוב דען אומזיסט מורא פאר גאט? האסטו נישט פון אלע זייטן ארומגעצויגט אים, זיין הויז און אלעס וואס ער האט? די ארבעט פון זיינע הענט האסטו געבענטשט. זיינע בהמות האבן זיך פארשפרייט איבערן לאנד.

שטרעק נאר אויס דיין האנט און ריר אן אלעס וואס געהערט אים. וועסט זען ווי ער וועט דיך אפן פארשילטן".

אויפן ערשטן בליק קען מען מיינען אז דער גאנצער שמועס דרייט זיך ארום רעליגיעזער פרומקייט. איוב איז גאט'ס קנעכט. ער איז פרום, פאלגט גאט'ס באפעלן, און גאט האט הנאה פון אים ווי א בעל-הבית פון א גוטן שליח.

אבער ווען מען טראכט אביסל טיפער ווערט קלאר אז עס גייט וועגן עפעס פיל העכערס ווי פרומקייט. אדער ריכטיגער, פרומקייט און יראת שמים האבן אין איוב'ס צייטן געהאט א וויכטיגערע באדייטונג ווי היינט.

"פרום" האט נישט נאר געהייסן גלויבן אין גאט און היטן אלע פארשריפטן פון רעליגיעזן דינסט, תפילות, קרבנות און מנהגים. "פרום" איז געווען נאענט פארבונדן מיט "גוט". מאראל און מעשים טובים זענען געווען צוזאמענגעשמאלצן מיט יראת שמים אדער גלויבן אין גאט אלס קוואל פון מאראל און גערעכטיגקייט.

אין דער אנשויאונג קען נאר ווער עס גלויבט אין גאט האלטן פון גערעכטיגקייט און מאראל. "אמר נבל בלבו אין אלהים:" דער שלעכטער זאגט אין הארץ אז עס איז נישט דא קיין גאט.

גאט האט דעריבער געקליבן נחת פון איוב נישט ווייל ער ברענגט קרבנות אדער זינגט הללויה'ס, נאר ווייל אויף דער וועלט איז דא א לעבעדיגע פארקערפערונג פון א מאראליש ריינער נשמה, א דורכאויס ערליך און גערעכט הארץ.

דער שטן ווערט אבער נישט נתפעל פון מענטשליכער ריינקייט און ערליכקייט. מיט זיין פעסימיסטישן בליק דערזעט ער אויפן גרונט פון דער העכסטער שלימות דעם נאקעטן עגאזם.

איז איוב אומזיסט מאראליש? עס גייט אים גוט. זאל די טוגנד אויפהערן זיך צו באצאלן, וועט אפילו אן איוב זי אויפגעבן.

גאט גיט רשות צו מאכן אן עקספערימענט. איוב פארלירט אלעס: זין, טעכטער, בהמות און אלע רייכטומען. אבער זיין הארץ ענדערט זיך נישט. עס בלייבט ריין און איבערגעגעבן צו גאט.

ביי א צווייטער צוזאמענקונפט ווייזט דער שטן אז איוב'ס ריינקייט באווייזט נאך נישט דעם עגאיסטישן אויסלייג פון טוגנד פאלש.

מענטשליכער עגאזם זיצט טיפער ווי מען מיינט. מען קען מקריב זיין אלעס פאר אן אידעאל און פרינציפ, אבער נישט דעם אייגענעם גוף.

"הויט פאר הויט", זאגט ער, "אלעס וואס דער מענטש האט וועט ער אוועקגעבן פאר זיין לייב. שטרעק נאר אויס דיין האנט און ריר אן זיין פלייש און ביין. באלד וועט ער דרך אפן פארשילטן".

גאט ערלויבט א צווייטן עקספערימענט און לאזט דעם שטן זיך נעמען צו איוב'ס קערפער. דער שטן שיקט אויף אים די ערגסטע פיזישע פלאג. זיין גוף ווערט באפאלן פון א בייזן אויסשלאג. ער מוז פארלאזן דעם מענטשליכן ישוב, זיצן אין אש און יעדער רגע שפירן ווי דער ווייטאג פרעסט זיך טיפער אריין.

אויך דא בלייבט איוב טריי צו די פרינציפן פון זיין ריינער נשמה, טראץ ליידן איבער די מענטשליכע כוחות.

זיינע דריי פריינד, אליפז פון תימן, בלדד פון שוח און צופר פון נעמה, קומען ארויסווייזן זייער רחמנות און אים טרייסטן. זיי הייבן אויף די אויגן און קענען אים נישט דערקענען.

זיי וויינען הויך, רייסן יעדער זיין בגד און ווארפן שטויב צום הימל איבער די קעפ. זיי זיצן מיט אים זיבן טעג און זיבן נעכט און רעדן נישט קיין ווארט, ווייל זיי זעען ווי גרויס זיין ווייטאג איז.

זיבן טעג און זיבן נעכט שטום לעבן אים!

איוב האט שפעטער אפט אין הארץ-רייסנדיגע קלאגן געשילדערט זיין צער. אבער קיין איינע פון זיינע שוידערליכע בילדער מאכט נישט אזא טיפן רושם ווי די פיר מענער וואס זיצן שטום זיבן טעג און זיבן נעכט. זייערע נשמות הערן זיך איין אין דעם טיפן, טיפן וויי.

עס דוכט זיך די פריינד'ס שווערער גייסט הייבט אן זינקען ווי בליי אינעם ים פון איוב'ס צער. זינקען, זינקען, זינקען. זיבן טעג און זיבן נעכט ביז ער דערגרייכט דעם גרונט פון זיינע ליידן.

ערשט ווען ער רירט אן דעם גרונט רייסט זיך ווי א דונער ארויס פון איוב'ס נשמה זיין יאוש- און צער-געשריי: "ארור יום אולד בו"! פארפלוכט דער טאג ווען איך בין געבוירן געווארן!

דערנאך גיסט זיך ווי לאווא פונעם ווולקאן איוב'ס קלאג וואס איז לאנג געווען
איינגעהאלטן אין זיין גייסט.

וואס איז דער טיפסטער גרונט פון זיין צער? נאר דער פיזישער ווייטאג? נאר זיין
אייגענער אומגליקליכער מצב?

האט ער נאר זיך געהאט אין זינען ווען דער לאווא-שטראם האט פארוואנדלט אין אש
נישט נאר די פריינד'ס טרייסט און מוסר, נאר אויך די יסודות פון געטליכער פירן?

די פריינד האבן זיכער אזוי געטראכט. פאר זיי איז איוב אן איינצעלנער פאל, אן
אויסנאמס-אומגליק. אין זיינע ווערטער האבן זיי געהערט נאר זיינע פערזענליכע יסורים.

אבער פאר איוב האט זיין גורל געהאט א טיפערע באדייטונג ווי אייגענע ליידן. אין זיין
פערזענליכן פאל האט ער דערזען דעם גורל פונעם מענטש בכלל. זיין נשמה האט
געציטערט פונעם שוידערליכן אמת וואס האט זיך פלוצלונג אנטפלעקט פאר אים.

ער האט אין זיך געשפירט נישט דעם איוב, דעם באשטימטן ליידנדיגן יחיד, נאר דעם
מענטש, דאס שפילצייג אין די הענט פון דער אלוועלטליכער מאכט.

די צעבראכענע זוניגע וועלט

אין דער תלמודישער ליטעראטור איז, לויט דער דערמאנונג פונעם מחבר, דא א מסורה
אז ווערעם האבן זיך אריינגעקליבן אין איוב'ס גוף און געגעסן זיין לעבעדיג פלייש. זיי
זענען אפט ארויס פון זייערע לעכער און האבן זיך געקריגט פאר א שטיקל פלייש. איוב
האט צווישן זיי שלום געמאכט און יעדן צוריק אריינגעזעצט אין זיין גריבל.

אן ענליכע לעגענדע דערציילט מען וועגן בודא, וואס האט אויפגעשניטן זיין ארעם און
אריינגעזעצט הונגעריגע ווערעם.

ביי א מענטש פון איוב'ס גייסטיגן טיפ וואלט אייגענער צער, ווען עס וואלט באמת געווען
נאר איין אויסנאם אינעם גאנצן מענטשליכן לעבן, נישט געקענט אויפוועקן דעם
געוואלדיגן פראטעסט קעגן דער גאנצער געטליכער פירן.

אין איין פלאץ גיט ער די פריינד קלאר צו פארשטיין אז דער שרעק וואס דער
אלמעכטיגער האט אריינגעגאסן אין זיין נשמה קומט נישט פון זיין אייגענעם ליידן. נישט
בלויז זיין פערזענליכע פינצטערע לאגע מאכט אים אזוי דערשלאגן. אזוי טייטשט
פראפעסאר שטייערנאגל אויס דעם סוף פון פרק כג.

איוב האט געטראפן א גרעסערן צער: א שיינע, גרויסע, זוניגע וועלט- און לעבנס-
אנשויאונג איז ביי אים צעבראכן געווארן.

די ליכטיגע אנשויאונג פונעם יידנטום פון זיין צייט, וואס האט געלעבט אין די פריינד'ס
הערצער. אויך ער האט געגלויבט דערין ביז די אלגעמיינע באדייטונג פון זיין פערזענליכן
גורל איז אים קלאר געווארן.

אויף דעם חורבן פון זיין אלטן גלויבן זיצט איוב מיט א הארץ פול מיט חושך און שרעק.

יא, א ליכטיגע, זוניגע וועלט-אנשוואונג. די נביאים האבן זי שריט פאר שריט אויפגעבויט. אין דעם מחבר'ס היסטארישן בילד איז זי פארטיג געווארן אין איר גאנצער פראכט אין די ערשטע יארהונדערטער פונעם צווייטן בית המקדש.

דער גרונט-שטריך פון יענעם יידנטום איז געווען א פריידיגער ענטוויאזם פאר וועלט, לעבן און מענטש. דער ענטוויאזם האט זיך אפט ארויסגעריסן אין פארליבטע לויב-געזאנגען צום איינציגן קוואל פון דער וועלט'ס צויבערדיקער פראכט, איר באשעפער און פירער.

לייענט למשל תהלים קד, די וואונדערליכע אדה צו דער וועלט'ס שיינקייט. הימל און ערד, ים און יבשה, בערג און טאלן, פעלד'ס גראז און פייגל צווישן די ביימער-בלעטער, ים-שיפן און ברילנדיגע וואלד-חיות, זון און לבנה און דער מענטש מיט זיין ארבעט: אין קורצע פינקלנדיגע שטריכן ווערן זיי צוזאמענגעוועבט אין איין וועלט-בילד וואס פלאמט מיט פרייד.

ווי מען וויל אויסרופן מיטן דיכטער: ווי גרויס זענען דינע ווערק, גאט! אלעס האסטו באשאפן מיט חכמה!

ווי מען וויל צום סוף ארויסשרייען דעם זיכערסטן גלויבן אז אויך די מענטשליכע מאראלישע וועלט וועט ווערן פול מיט הוד והדר, מיט גלאנץ און פראכט ווי גאנץ נאטור. די זינד וועלן פארשווינדן און רשעים וועלן נישט מער זיין.

אזא צייט מוז דאך קומען. דער וועלט-גאט איז גלייכצייטיג דער גאט פון צדק און משפט.

חכמה שפילט אין דער וועלט

די וואונדערליכע חכמה וואס הערשט אין יעדן פיצל פון גאט'ס שאפונג, ליגט זי נישט קלאר פאר יעדן?

שטייט חכמה נישט אויף אלע בערגלעך לעבן די וועגן, צווישן די שטעגן, ביי די טויערן און טירן? רעדט זי נישט צו אלעמען: "אייך, מענטשן, רוף איך! מיין שטים איז צו אייך, מענטש-קינדער!" אזוי שילדערט משלי ח די חכמה.

הערט וואס זי דערציילט: "גאט האט מיך באשאפן אין אנהייב פון זיינע וועגן, אלס דאס ערשטע פון זיינע ווערק פון לאנג אן. פון אייביגקייט בין איך געפארעמט, פון דעם ערשטן אנהייב פון דער ערד.

איך בין געבוירן ווען קיין תהומות און וואסער-קוואלן זענען נאך נישט געווען. איידער די בערג זענען איינגעפעסט, איידער די היגלען. איידער ער האט געמאכט לאנד און פעלדער און די ערשטע ערד-מאסן פון דער וועלט.

ווען ער האט צוגעפאסט דעם הימל בין איך דארט געווען. ווען ער האט געמאכט דעם געוועלב איבערן אקעאן, פארשטארקט די וואלקנס, געקרעפטיגט די תהום-קוואלן, באשטימט דעם ים'ס גרענעץ אז די וואסערן זאלן נישט איבערטרעטן זיין באפעל.

ווען ער האט איינגעפּעסטיגט די ערד'ס יסודות בין איך געווען ביי אים ווי א קליין קינד. געשפילט פאר אים די גאנצע צייט, געשפילט איבער דער גאנצער ערד און זיך געפרייט מיט די מענטשן".

קען א וועלט באשאפן אין פריידיגער חכמה זיין טרויעריג, מאוס אדער אומגערעכט? און דער מענטש, דער באליבטער שפיל-חבר פון געטליכער חכמה! ווי רייך זיין לעבן מוז זיין, ווי הערליך זיין גורל!

"ווען איך קוק אויף דיין הימל", זאגט אן אנדער יידישער דיכטער אין תהלים ח, "די ווערק פון דייןע פינגער, די לבנה און שטערן וואס דו האסט צוגעפאסט, וואס איז דער מענטש דו זאלסט אים געדענקען, א מענטש-קינד דו זאלסט זיך פארנעמען מיט אים?

האסט אים אבער נאר ווייניג געלאזט פעלן פון געטליכקייט. האסט אים געקרוינט מיט כבוד און פראכט. מאכסט אים הערשן איבער דייןע הענט-ווערק. אלעס האסטו געלייגט אונטער זיינע פיס".

די זוניגע וועלט וואס שיינט מיט לעבן, גליק, שכל און שיינקייט איז א וועלט פון דא. אין דער אנשויאונג וואס דער מחבר שילדערט איז דער דעמאלטיגער יידישער מאנאטעאיזם פריי פון אן אנדער וועלט, לעבן נאכן טויט, גיהנם און גן עדן, אדער תחיית המתים.

דער טויט איז אן אמת'ער טויט, אבער ער ווארפט נישט קיין שאטן אויפן לעבן. אויך ער שיינט זוניג צווישן די וועלט-דערשיינונגען. ווען די צייט קומט און דער מענטש איז אויסגערייפט ווי פארטיגע תבואה, ברענגט מען אים אין קבר ווי גארבן אין דער שייער.

"תבוא בכלח אלי קבר כעלות גדיש בעתו:" אזוי שילדערט אליפז דאס גערעכטע לעבן אין איוב ה, כו.

אמת, נישט יעדער האט דאס גליקליכע לעבן, ווייל נישט יעדער פארדינט עס. גאט, דער פרינציפ פון אייביגער גערעכטיגקייט, באלוינט דעם צדיק און באשטראפט דעם רשע דא אויף דער וועלט.

אויב גערעכטיגקייט קומט נישט אריין אין דעם מענטש'ס לעבן, ווייזט זי זיך שפעטער ביי די קינדער און אייניקלעך. אין יעדן פאל איז אויסגעשלאסן אז איינער זאל ליידן אומזיסט.

אלעס וואס פאסירט אין דער וועלט איז גוט. אלעס וואס טרעפט דעם מענטש איז גערעכט. די מאראלישע וועלט-געזעצן זענען אזוי פּעסט איינגעשטעלט דורך געטליכער חכמה ווי דער ים'ס גרענעצן און די שטערן'ס גאנג.

דאס זענען די הויפט-שטריכן פון דער וועלט- און לעבנס-אנשויאונג אין וואס איוב האט פריער געגלויבט, און אין וואס זיינע פריינד גלויבן נאך.

"איך בין אומשולדיק"

ווי קען אזא וועלט-אנשוואונג דערקלערן איוב'ס גורל? וואו קען ליגן דער אורזאך פון זיין אויסערגעווענליכן אומגליק?

נישט אנדערש: איוב האט געזינדיגט, אפשר אן וויסן אליין. דאס מוז געווען זיין דער ערשטער געדאנק פון די פריינד.

אליפז זאגט ערשט צארט און מיט רחמנות דעם חשד: "דערמאן זיך, ווער ריינער איז אונטערגעגאנגען? וואו זענען גערעכטע פארניכטעט געווארן?" און ווי קען א מענטש זיין אינגאנצן ריין פאר גאט, וואס פארלאנגט א מאראלישן דין וחשבון אפילו פון די מלאכים?

ער ברענגט שוין א טרייסט: גאט באשטראפט כדי אפצוקערן פון זינד, צוריק אויפצוריקטן די געשעדיגטע גערעכטיגקייט און צוריק אריינצונעמען דעם בעל-תשובה אינעם זוניגן לעבן.

דארט ווערט ווידער שלום צווישן אים און גאנץ נאטור. זיין לעבן רייפט זיך ווי תבואה און ענדיגט ווי א גארב אריינגעברענגט אין שייער אין זיין צייט.

אבער איוב שפירט אין אייגענעם הארץ אז ער האט מיט גארנישט געזינדיגט. זיין ליידן האט ער נישט פארדינט.

דער פאקט פון נישט-פארדינטע ליידן, וואס מוזן דאך צוגעשריבן ווערן צום גרויסן אלמעכטיגן גאט, גראבט אונטער אלע יסודות פון דער ליכטיגער וועלט-אנשוואונג ווען מען טראכט טיפער.

דער חשד וועגן זיין נשמה'ס ריינקייט באליידיגט אים. ער שפירט דערין א נייעם קוואל פון נאך נישט-פארדינטע ליידן.

זיין פאלעמיק קעגן די פריינד ווערט אלץ העפטיגער און שטורמישער. ביז ער וויל שוין בכלל נישט רעדן מיט זיי. זיינע טענות שלעדערט ער דירעקט צום אלמעכטיגן.

ער מוז קעמפן אויף צוויי פראנטן: מיט די פריינד און מיט גאט. די פריינד מוז ער צווינגען מודה צו זיין אז ער איז אומשולדיק, - און זייער ראזעווע אפטימיסטישער לעבנס-בליק האט נישט קיין יסוד. מיט גאט קעמפט ער פארוואס ער, גאט, איז אזוי ווי ער איז.

אויף אלע חשדים וואס די פריינד ווארפן אויף אים מיט אלץ שארפערע ווערטער האט ער נאר איין ענטפער: "איך בין אומשולדיק! מיין לייב ארט מיך נישט. מיין לעבן איז מיר פארמיאוסט".

אין אן אנדער פלאץ פרעגט ער: "ביז ווען וועט איר מצער זיין מיין נשמה און מיך צומאלן מיט אייערע ווערטער? שוין צען מאל איר באליידיגט מיך, און איר שעמט זיך נישט מיר צו טון אן עולה!" דאס איז זיין רוף אין פרק יט.

ביזן סוף פונעם ויכוח קען ער נישט אויסווארצלען פון זייער הארץ דעם חשד. אויב ער האט נישט געזינדיגט פריוואט, האט ער אפשר פארבראכן אין געזעלשאפטליכן לעבן אלס א פירשט און הערשער איבער מענטשן.

גאר צום סוף מוז אויב נאך ארויסטרעטן מיט זיין מאראלישן "אני מאמין" און באווייזן זיין ריינע זיטליכקייט. ער רופט גאט פאר אן עדות: סיי פריוואט, סיי געזעלשאפטליך, סיי אינעם ריינעם מאנאטעאזיס האט ער קיינמאל נישט איבערגעטרעטן די מאראלישע פארלאנגען, וואס זענען גלייכצייטיג גאט'ס פארלאנגען.

יא, די היסטארישע פארבינדונג פון רעליגיעזן גלויבן און מאראל האט אפילו אויב'ס גייסט נישט געקענט צערייסן.

צוזאמען מיט די פריינד גלויבט ער אז מאראל שטאמט פון געטליכקייט. ער זעט אין איר "א חלק פון גאט אין הימל און א ירושה פונעם אלמעכטיגן פון אויבן."

מיט זיין איבערגעגעבנקייט צו גאט האט ער נישט געקענט זיין אוממאראליש. אויב ער וואלט למשל געטרעטן דאס רעכט פון זיינע קנעכט ווען זיי האבן געהאט א טענה צו אים, וואס וואלט ער געטון ווען גאט פארלאנגט אן ענטפער? וואס וואלט ער געזאגט? "דער וואס האט אים באשאפן אינעם מוטערלייב האט אויך מיך געמאכט. איינער האט אונז ביידע צוגעפאסט אינעם מוטער-שוים", זאגט ער אין פרק לא.

אדער: "ווען איך וואלט געקוקט אויפן ליכטיגן זון-שיין און דער לבנה וואס גייט אזוי פראכטפול, און מיין הארץ וואלט אין שטילן זיך געלאזט פארפירן, און מיין האנט וואלט געגעבן א קוש צום מויל, וואלט אויך דאס געווען א שטראפבארע זינד, ווייל איך וואלט געלייקנט אין גאט פון אויבן."

דאס איז א מערקווירדיגע שטעלע. נעמט זי גוט אין אכט. אינעם גאנצן סוף-פרק פון זיין רעדע באשרייבט ער זיינע פרומע לעבנס-פרינציפן: זיין פערזענליכע סעקסועלע ריינקייט, "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה," און זיין אבסאלוטע גערעכטיגקייט אין סאציאלע פארהעלטענישן.

נאר איינמאל, ווי פארבייגייענדיג, דערמאנט ער אויך טריישאפט צום גלויבן אין איין גאט: "אויך דאס וואלט געווען א שטראפבארע זינד".

קלאר: די יראת שמים אין אויב איז אין תוך מאראלישע ערליכקייט, נישט רעליגיעזע אדער קאנפעסיאנעלע פרומקייט.

[רעדאקציע: די פסוקים ווערן דא איבערגעגעבן געווארן אינעם מחבר'ס פילאזאפישן אויסלייג, נישט אלס א פולע ווארט-פאר-ווארט איבערזעצונג פון גאנץ פרק לא].

אבער מאראלישע ערליכקייט איז אויך פאר אויב פארבונדן מיט גאט און זיין צדק ומשפט. פונעם שטאנדפונקט שפירט ער אז ער האט נישט געזינדיגט קעגן גאט, זיין ליידן איז נישט פארדינט, און ער קעמפט פארצווייפלט ארויסצושלאגן פון די פריינד דעם לעצטן ספק.

מען טאר אבער נישט מיינען אז דער פונקט איז פאר איוב אליין אזוי וויכטיג. זיכער האט ער באדייטונג. דער טיפער באוואוסטזיין פון אומשולד איז דער ערשטער פאקט וואס האט אים געטריבן צום רעוואלוציאנערן געדאנקען-גאנג, און בלייבט א הויפט-ארגומענט.

אבער ווי מיר וועלן באלד זען, איז ער נישט דער וויכטיגסטער. איוב האט אזוי שטארק געקעמפט דערפאר ווייל ער איז דער צענטראל-פונקט אין די פריינד'ס טענות.

דערויף הענגט זייער גאנצער גלויבן אינעם לעבנס-פריידיגן מאנאטעאזם. אויב איוב איז באמת אומשולדיק, איז א סוף צו גאט'ס גערעכטיגקייט, צו דער זוניגער וועלט וואס האט זיי דערווארעמט און באלויכטן. א סוף צום גלויבן אין אן אייביגער מאראל וואס הערשט ווי נאטור-געזעצן.

"דו וואס צערייסט זיך אין דיין גרימזארן!" רופט בלדד. "זאל דינעטוועגן די ערד פארלאזן ווערן? זאל א פעלדז זיך רייסן פון זיין פלאץ?"

די פריינד קענען נישט צולאזן אן אויסנאם אין וועלט-געשעען צוליב איוב. מיט פיל ביישפילן, אויף פיל אופנים, פון ערפארונג און די עלטערן'ס חכמה, פרובירן זיי באווייזן: ווער עס לעבט גערעכט איז גליקליך. ווער עס איז אומגליקליך האט עס פארדינט.

איוב'ס ליידן איז א סימן פון זינד. גערעכטיגקייט שטייט אין דער וועלט ווי א פעלדז.

אבער איוב האט שוין לאנג פארלאזן די זוניגע וועלט-אנשוואונג. מיט האמער-קלאפן האט ער צעשמעטערט די זיסע פריידיגע רעליגיעזע מסורה. זיין גייסט טראגט זיך אין טויט-באשאטן פינסטערניש און זוכט נייע וועלטן. ער שטורעמט קעגן גאט.

"אלע די זאכן", זאגט ער צו די פריינד, וואס ער רופט שוין "ליגן-שמיערער און פאלשע דאקטוירים," "האט מיין אויג געזען, מיין אויער געהערט און מיין שכל באטראכט. איך בין אזוי קלוג ווי איר. איך פאל נישט פון אייך אראפ. אבער איך וועל רעדן צום אלמעכטיגן. מיט גאט וועל איך פירן א ויכוח".

דער שוואך שטארבליכער מענטש

איוב הייבט אן מיט א טיפער, אומבארמהארציגער, הארץ-רייסנדיגער קריטיק פון דער זוניגער וועלט- און לעבנס-אנשוואונג. א קריטיק פונעם מענטש און זיין לעבן, פון וואס עס הענגט אפ אויך די קריטיק פון מאראל און ממילא פון גאט.

די אלטע וועלט האט געמאכט אזא גרויסן ענין פונעם מענטש וואס פעלט אים בלויז אביסל צו זיין א גאט. פאר איוב איז ער א קליינער, קליינער שטארבליכער ווערעמל.

כמעט מיט די זעלבע ווערטער ווי אין תהלים, אבער מיט א גאנץ אנדערן געפילס- אויסלייג, רופט איוב: "מה אנוש כי תגדלנו וכי תשית אליו לבך." וואס איז דער מענטש אז דו האלטסט פון אים אזויפיל און טראכסט שטענדיג וועגן אים?

אין באטראכטן דעם מענטש און זיין גורל איז איוב אן אינדיווידואליסט. ער ווייסט נאר פונעם איינצעלנעם מענטש און דער קורצער צייט וואס ער פארברענגט אויף דער וועלט.

די קינסטלעריש רואיגע, עסטעטישע צופרידנקייט מיטן טויט אינעם אלטן גלויבן איז ביי אים פארשוואונדן.

פאר איוב הייסט טויט נישט "אריינגעברענגט אין שיער ווי א רייפע גארב," נאר אויף אייביג פארלאזן די וועלט.

"ווי א וואלקן וואס פארשווינדט און גייט אונטער, קומט דער וואס גייט אין שאול נישט צוריק. ער וועט נישט צוריקקומען אין זיין הויז. זיין פלאץ וועט אים נישט מער דערקענען," זאגט ער אין פרק ז.

שטארבליכקייט איז פאר איוב נישט קיין פריידיגע מעלה. פארקערט, זי שטעלט דעם מענטש נאך נידעריגער ווי א געוויקס.

"א בוים האט נאך האפענונג. ווערט ער אפגעשניטן, קומען נייע שפראצן. זיין יונגע צווייג גייט נישט אונטער. אפילו ווען זיין ווארצל ווערט אלט אין דער ערד און זיין שטאם שטארבט אין שטויב, הייבט ער פונעם וואסער'ס ריח ווידער אן בליען און טרייבט צווייגן ווי ניי געפלאנצט.

א מאן אבער שטארבט און ליגט אן כוחות. גייט א מענטש אונטער, וואו איז ער...? ער לייגט זיך אוועק און שטייט נישט אויף. ביז די הימלען וועלן אויפהערן וועלן זיי זיך נישט אויפוועקן."

און מיט אזא ארעמען, שוואכן ווערעמל פירט גאט זיינע חשבונות: געזינדיגט? נישט געזינדיגט?

ער, דער אלמעכטיגער, פון וואס אלעס שטאמט, וואס באשטימט יעדן שריט פונעם מענטש און איז ממילא אין לעצטער ליניע אויך די אורזאך פון מענטשליכע זינד, האט נאך טענות און פארלאנגען צום מענטש!

אין טיפ ווייטאגליכע ווערטער וואס ברענען זיך נאך היינט אריין אינעם הארץ אנטפלעקט איוב פארן אלמעכטיגן די עולה פון זיין געטליכן יושר.

"אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגז". דער מענטש, געבוירן פון א פרוי, קורץ אין טעג און פול מיט אומרוא. ווי א בלוס גייט ער אויף און פארוועלקט. ער פליט ווי א שאטן און האלט נישט אויס.

"אויך אויף אזא האלטסטו דיין אויג אפן? אויך אים שלעפסטו צום משפט מיט דיר? אויב זיינע טעג זענען ביי דיר באשטימט, דו האסט די צאל פון זיינע חדשים און די גרענעץ פון זיין לעבן וואס ער קען נישט איבערטערען, לאז אים אפ ביז ער פארשווינדט. לאז אים ווי א טאג-ארבעטער זיין צופרידן מיט זיין טאג."

אבער דווקא די רחמנות צום שוואכן, שטארבליכן באשעף פעלט ביים אויבערשטן אין איוב'ס קלאג. ער האט זיך אנגעזעצט אויפן מענטש און פארצוימט אלע זיינע וועגן.

"ווי א בארג פאלט צונויף, א פעלדז ווערט ארויסגעריסן פון זיין פלאץ, וואסער צערייבט שטיינער און א שלאג-רעגן שווענקט אפ ערד-שטויב, מאכסטו א תל פון דעם מענטש'ס האפענונג. אייביג באווייזסטו דיין געוואלד איבער אים, און ער גייט אונטער".

עס איז נישט קיין ענטפער אז דאס לעבן פארשווינדט נישט מיט אים, אז ער לעבט ווייטער אין די קינדער. דער מענטש איז אן איינצעלנער מענטש. ווען עס איז אויס מיט אים, איז אלעס אויס.

"זיינע קינדער קומען צו כבוד, און ער ווייסט נישט. זיי זינקען אראפ, און עס בלייבט אים אומבאקאנט. נאר זיין אייגן פלייש טוט אים וויי, נאר זיין אייגענע נשמה טרויערט".

וואו געפינט מען חכמה?

דער אלטער זונג-פריידיגער בליק אויף מענטש און וועלט בויט שטארק אויף געטליכער חכמה. זי ליגט קלאר פאר יעדן און איז דעם מענטש'ס שפיל-חבר.

דורך דערקענען גאט'ס וואונדערליך שיינע מעשים דרינגט דער מענטש אין די טיפסטע געדאנקען פונעם געטליכן שכל און ווערט כמעט א שותף אין מעשה בראשית. אים פעלט נאר אביסל צו גאט.

אבער איוב פרעגט: איז דער גלויבן אז גאט'ס חכמה איז אפן פארן מענטש מער ווי אן אילוזיע? קען דער מענטש באמת אראפגיין צום גרונט פונעם געטליכן געדאנק?

איוב לייקנט נישט אז דער מענטש איז אריינגעדורנגען אין די טיפסטע בארג-פינסטערנישן צו ארויסשלעפן מעטאלן און עדלשטיינער. אבער מיט זיין גאנצער הערשאפט איבער נאטור האט ער נישט אראפגענומען דעם געטליכן שכל'ס שלייער.

דער גאנצער פרק וואו איוב רייסט אראפ דעם מענטש'ס דערקענונג-שטאלץ, זיין קאפ-קרוין, איז אזוי שייך געשריבן און מאדערן געטראכט אז איך וויל אים ברענגען כמעט אינגאנצן.

"עס איז דא א געפין-ארט פאר זילבער און א פלאץ וואו מען קען אויסוואשן גאלד. אייזן ציט מען פון דער ערד. מעטאל שמעלצט מען פון שטיינער.

דער מענטש האט געמאכט אן עק צום חושך. ביז דער לעצטער גרענעץ האט ער אויסגעפארשט די שטיינער פון פינסטערניש און טיפן טונקל.

פון דער ערד ציען מיר ברויט-קערנער. סאפיר געפינען מיר אין שטיין, געמישט מיט גילדענעם שטויב. אויף א וועג וואס דער אדלער קען נישט, וואס דער גייער'ס אויג האט נישט געזען, וואו קיין שטאלצע חיה האט נישט געגאנגען און קיין לייב האט נישט געטרעטן.

אויף דעם הארטסטן שטיין לייגט ער די האנט. ער קערט אום בערג מיטן ווארצל. ער האקט א טונעל אין שטיינער. זיין אויג זעט אלע טייערע זאכן.

ער פארשט אויס די שטראמען'ס קוואלן און ברענגט דאס באהאלטענע אין ליכט.

אבער חכמה, וואו געפינט מען זי? וואו איז דער געפין-ארט פון דער דערקענונג? קיין מענטש ווייסט נישט דעם וועג צו איר. מען געפינט זי נישט אינעם לאנד פון לעבעדיגע.

דער תהום זאגט: זי איז נישט אין מיר. דער ים זאגט: אויך ביי מיר נישט.

מען קען זי נישט קויפן פאר ריין גאלד, נישט אפּוועגן איר פרייז אין זילבער. מען קען זי נישט פארגלייכן מיט אפּיר-גאלד, מיט טייערן שוהם און סאפּיר.

חכמה! פון וואנעט קומט זי? וואו איז דער דערקענונג'ס פלאץ? זי איז פארדעקט פון יעדן לעבעדיגן אויג, באהאלטן פון הימל-פייגל.

אפילו דער תהום און דער טויט זאגן: מיט אונזערע אויערן האבן מיר עפעס געהערט פון איר.

נאר גאט ווייסט דעם וועג צו איר. ער ווייסט איר פלאץ."

[מקור-באמערקונג: דער מחבר ברענגט פרק כח אין א קריטיש געקליבענעם נוסח, מיט אויסלאזונגען. ער זאגט אז געוויסע שטעלן זענען שווער צו פארשטיין, און ליענט אין איין פסוק "דרכה" לויט דער גריכישער איבערזעצונג אנשטאט "ערכה." די ציטאטן דא גייען נאך זיין אויסוואל און אויסלייג].

ער, גאט, ווייסט און לאזט דעם מענטש אין פינסטערניש.

אויב חכמה, די לעצטע וועלט-פרינציפן, איז פארדעקט פון אונז, פון וואנעט קומט די זיכערקייט אז גאט'ס וועגן זענען געבויט אויף גערעכטיגקייט?

אויב מיר מוזן ביים באטראכטן נאטור בלייבן אן ענטפער, ווייל מיר קענען נישט אריינדרינגען אינעם געטליכן געדאנק וואס האט זי ארויסגעברענגט, האבן מיר דאך א וועלט פאר אונז וואס אירע יסודות זענען קלאר: דאס געזעלשאפטליכע לעבן.

וואס גייט דא פאר מיט געטליכער גערעכטיגקייט? ווי ווירקט גאט אינעם מענטשליכן לעבן?

ליידן און רחמנות

דער אמת וואס אנטפלעקט זיך פאר אויב פילט אים מיט אזא שרעק אז ער שרייט ווי פון א פייל געטראפן.

"קומט אהער און איר וועט פארשטיינערט ווערן. ווען איך דערמאן זיך דערין ציטער איך. א שוידער גייט דורך מיין גוף. פארוואס בלייבן די רשעים לעבן? פארוואס ווערן זיי אלט און שטארק?"

"זיי רייסן איבער די גרענעצן. זיי רויבן בהמות און פיטערער. דעם יתום'ס אייזל פירן זיי אוועק, דער אלמנה'ס אקס נעמען זיי אין משכון. די ארעמע שטויסן זיי פונעם וועג. די עלנדע מוזן זיך באהאלטן.

אין דעם רשע'ס פעלד מוזן זיי באזארגן זיין שניט, אין זיין וויינגארטן צוזאמענקלייבן טרויבן. נאקעט ליגן זיי ביינאכט, אן קליידונג און אן צודעק אין קעלט.

אין די בערג טריפן זיי פון רעגן און קלאמערן זיך אן דעם פעלדז אן שוץ. נאקעט גייען זיי ארום. הונגעריג טראגן זיי גארבן.

צווישן די מויערן פרעסן זיי אויל, טרעטן וויין, און אליין גייען זיי אויס פון דארשט. זיי קרעכצן אונטער זייער שווערן דינסט. אבער גאט הערט נישט זייער געבעט."

[מקור-באמערקונג: דער מחבר גיט דא א געקליבענע, קריטישע באארבעטונג פון פרקים כא און כד. אין כד, יב לייענט ער א פארגעשלאגענעם אויסגעבעסערטן נוסח "לא ישמע תפלה." דאס איז זיין קריטישער אויסלייג, נישט דער געווענליכער מסורה-נוסח].

גאט העלפט נישט די גערעכטע און אומשולדיק פארפאלגטע. באשטראפט ער לכל-הפחות די רשעים? אויך נישט.

"זייערע קינדער שטייען פעסט פאר זיי. זיי זינגען מיט פויקן און פידלען און פרייען זיך ביים הארפן-קלאנג. אין גליק פארברענגען זיי זייערע טעג, אין פרידן גייען זיי אין שאול. און זיי זאגן צו גאט: גיי אוועק פון אונז. מיר ווילן נישט וויסן פון דיינע וועגן".

זאל מען זיך טרייסטן אז גאט וועט זיך אפרעכענען מיט זייערע קינדער? "וואס זאל דעם רשע ארן זיין הויז נאך זיין טויט, ווען זיינע חדשים זענען צו אן עק?"

ממילא קען מען, אין איוב'ס טענה, נישט רעדן פון גאט'ס גערעכטיגקייט אין געזעלשאפט. זיינע וועגן זענען ווייט פון יושר.

"דער שטארבט אין פולן גליק, רואיג און זיכער. דער צווייטער שטארבט מיט א ביטערן גייסט און האט קיינמאל נישט גענאסן פון גוטס. צוזאמען ליגן זיי אין שטויב, און ווערעם דעקן זיי ביידע".

אבער אפילו ווען מען וואלט געקענט באווייזן אז אין געזעלשאפט און מענטשליכן לעבן הערשט דער שטרענגסטער יושר, וואלט דאס אויך נישט באפרידיגט איוב.

ער איז שוין איבערגעוואקסן יענע מאראליש-רעליגיעזע אנשויאונג וואס האט איר העכסטן פרינציפ געזען אין גערעכטיגקייט, און ממילא אויך גאט'ס העכסטע מעלה אין יושר, אמת וצדק.

א נייער מאראלישער פרינציפ שטייט פאר זיין אויג: דער ריינער "ואהבת", אן שום תנאי און אן פארדינסט פונעם באליבטן. רחמנות, גרענעצלאזע ליבשאפט, חסד און מחילה פארן מענטש, וואס ער זאל נישט האבן געטון, ווי ער זאל נישט האבן געזינדיגט.

רחמנות פארלאנגט ער פון די פריינד וואס פארביטערן זיין שוין ביטערן גייסט מיט שטענדיג דערמאנען זיינע זינד און שולד.

"האט רחמנות אויף מיר! האט רחמנות אויף מיר, מיינע פריינד!" שרייט ער. "גאט'ס האנט האט מיך געטראפן. פארוואס פארפאלגט איר מיך ווי גאט און ווערט נישט זאט

פון מיין פלייש?"

מיטן נייעם מאראלישן פרינציפ וואקסט אין אים אן אומבאוואוסטע בענקעניש נאך א נייעם גאט-אידעאל.

ליבשאפט און גרענעצלאזער חסד וואלטן אויך לאגיש בעסער געפאסט צו גאט'ס אלמאכט ווי יושר און משפט. מיר האבן שוין געזען ווי משונה איז געפינט אז גאט פירט חשבונות מיטן ארעמען מענטש וואס קען נישט קיין רגע ארויסגיין פון זיין מאכט.

"וואס איז דער מענטש אז דו מאכסט אים אזוי גרויס און האסט אים שטענדיג אין זינען? יעדן מארגן דערמאנסטו זיך אין אים, יעדן רגע פרובירסטו אים אויס.

האב איך געזינדיגט, וואס קען איך דיר האבן געטון, דו היטער פונעם מענטש? פארוואס האסטו מיך געמאכט דיין אנגריפס-ציל? פארוואס פארגיבסטו נישט מיין זינד און נעמסט נישט אוועק מיין שולד?

אט לייג איך זיך באלד אין שטויב. ווען דו וועסט מיך זוכן וועל איך שוין נישט זיין".

א פרייער דענקער

ביים העכסטן שטאפל פון איוב'ס געדאנק דארפן מיר זיך א וויילע אפשטעלן און ציען דעם סך-הכל.

מען קען מיינען אז זיין גאנצע פרייגייסטעריי איז, ווי די "ראדיקאלעכץ" פון אונזערע טעג, בלויז רעדן עזות קעגן גאט.

מיטן גרויסן חילוק אז אונזער לכאורה ראדיקאל טוט דאס אן גלויבן אין גאט'ס עקזיסטענץ, בשעת איוב האט קיינמאל נישט געטראכט זי צו לייקענען.

דער רעזולטאט זעט אבער אויס דער זעלבער: ווייזן אז גאט איז אומגערעכט און פארדינט נישט מען זאל אים דינען.

באמת איז דער אויבערפלעכליכער געדאנק ווייט פון איוב'ס אמת'ן טראגישן פילאזאפירן.

ער איז נישט קיין "פריי-דענקער". ער איז א פרייער דענקער.

ער וויל קודם אויסגעפינען פאר זיך אליין וואס גאט'ס נאטור איז, זיין שייכות צום מענטש, און וואספארא זיכערער יסוד דער מענטש קען האבן פאר זיין מאראל. דאס אלעס דארף מען אויסגעפינען מיטן אייגענעם שכל.

ווי דער מחבר פארשטייט אנטפלעקונג

מערקווירדיג: אין אונזער קינדהייט האבן מיר געגלויבט אז גאט קען זיך אנטפלעקן פאר מענטשן, רעדן צו זיי און אליין דערציילן זיין אינהאלט און נאטור. אז ער איז שטרענג און גערעכט און אזוי ווייטער.

מיר האבן יעצט, זאגט דער מחבר וועגן זיין ראציאנאליסטישן ציבור, דעם קינדערישן גלויבן אפגעווארפן. אבער נישט געפרעגט: פון וואנעט האבן אונזערע עלטערן דען גענומען זייערע פארשטעלונגען וועגן גאט און זיינע אייגנשאפטן?

ערשט ווען מען שטודירט קריטיש די אנטוויקלונג פונעם יידישן געדאנק וועגן גאט זעט מען, לויט דעם אויסלייג, אז דער פרייער שכל האט ביי די נביאים געשפילט די הויפט-ראלע אין באשטימען זיין כאראקטער.

א שכל פריי פון די הערשנדיגע מסורות פון זייער צייט, צוזאמען מיט לעבנס-ערפארונג און זייער נשמה'ס באהאלטנסטע בענקעניש נאך אן אידעאלן עקזיסטירן.

מיט לעבנס-ערפארונג מיין איך דעם אלגעמיינעם רושם וואס דער דענקער באקומט פון נאטור און מענטשליכן לעבן.

ווען דער דענקער, לאמיר זאגן דער נביא, פארזיכערט אז גאט איז אן "אל קנא ונוקם," א קנאי און נקמה-דארשטיגער גאט וואס רעכנט די עלטערן'ס זינד צום דריטן און פערטן דור, איז דער אינערליכער זין: "נאטור און מענטשליך לעבן מאכן אויף מיר דעם רושם ווי זיי וואלטן געפירט געווארן פון א גאט מיט די אייגנשאפטן. מיין געוויסן זאגט אז אזא גאט איז גוט און גערעכט."

אבער די אמאליגע דענקער האבן נישט געקענט זיך אזוי קריטיש באגיין מיטן אייגענעם געדאנק און אים זען נאר אלס א פרוכט פונעם אייגענעם שכל.

ווי קענען מיר דאס פארלאנגען פון זיי, ווען אפילו דענקער און וויסנשאפטליכע פארשער פונעם ניינצנטן יארהונדערט האבן נישט געקענט זיך אויפהייבן צו דער הייך?

ווען כעמיקער רעדן וועגן אטאמען, טענה'ט דער מחבר, איז דער אמת'ער זין: כעמישע פראצעסן גייען גענוי ווי ווען די סובסטאנצן וואלטן באשטאנען פון מאטעריעלע אטאמען מיט די און די אייגנשאפטן.

וויפיל כעמיקער האבן אבער פשוט געגלויבט, און גלויבן נאך, אז דער מאטעריעלער אטאם איז אן אבסאלוטער אמת! א סברה וואס לייגט זיך אויפן שכל און דערקלערט אלעס גוט ווערט ביי א ווייניג קריטישן גייסט א זיכערער אבסאלוטער אמת.

[רעדאקציע: דער אטאם-פארגלייך שפיגלט אפ דעמאלטיגע פילאזאפישע דעבאטעס וועגן וויסנשאפטליכע מאדעלן. די היינטיגע עדות פאר אטאמען איז נישט בלויז דער פאקט אז א טעאריע דערקלערט כעמישע פראצעסן. די טענה פונעם מחבר איז וועגן דעם חילוק צווישן א מאדעל און אן אבסאלוטן פילאזאפישן אמת].

אין א נאך גרעסערער מאס מוז דער זעלבער פסיכאלאגישער פראצעס געשען זיין ביי די יידישע אויפבויער פון מאנאטעאזיס, לויט דער טעאריע.

דער גערעכטער, איינציגער, אלמעכטיגער גאט איז געווען די בעסטע טעאריע צו דערקלערן נאטור און לעבן. זי האט בעסטן געשטימט מיטן אלגעמיינעם רושם פונעם פריי-טראכטנדיגן מענטש פון יענער צייט.

נישט קיין קליינע, אפשר די גרעסטע ראלע האבן געשפילט די אייגענע געוויסנס-פארלאנגען און אידעאלן.

דעריבער איז זיי געווען אוממעגליך אפילו א האר-ברייט צו צווייפלען אין דער טעאריע. גאט און זיינע באשטימטע אייגנשאפטן זענען געווארן א ממשות'דיגער פאקט, ווי דער אטאם פונעם ווייניג קריטישן כעמיקער אין דעם פארגלייך.

מענטשן מיט א לעבעדיגער פאנטאזיע און זייער צארטע, שטארק אנגעשטרענגטע נערוון, ווי דער מחבר שטעלט זיך די נביאים פאר, האבן געקענט הערן שטימען און זען חזיונות וואס שטימען מיט זייער גאט-גלויבן. אין זייער אמת'קייט האבן זיי אויך נישט געקענט צווייפלען.

אזוי, אין זיין ראציאנאליסטישן אויסלייג, איז אנטפלעקונג ארויסגעוואקסן: גאט'ס דירעקטער קאנטאקט מיטן מענטש. דערמיט אויך די זיכערקייט אז מענטשליכע גאט-געדאנקען און אידעאלע פארשטעלונגען זענען איבערמענטשליכע ידיעות פון גאט אליין.

[רעדאקציע: די פסיכאלאגישע שילדערונג איז דער מחבר'ס השערה וועגן נבואה, נישט א באוויזענע באשרייבונג פון די נביאים אדער זייער געזונט].

מיר זעען איוב אין א מאמענט ווען ביים יידישן פריי-שאפנדיגן געדאנק הייבן זיך די הארץ'ס אידעאלע פארלאנגען אפטיילן פון די מסורה'דיגע גאט-פארשטעלונגען.

איוב שפירט אז דער רושם פון נאטור און לעבן שטימט נישט מיט דער מסורה און נישט מיט זיין געוויסנס נייע פארלאנגען.

דארט ליגט זיין געדאנק'ס אינערליכע טראגעדיע. די טראגעדיע פון אן איבערגאנג-תקופה וואס האלט אן ביז די געוויסנס-פארלאנגען בויען א נייעם אידעאל און א וועלט פון גייסטיגע בנינים וואס העלפן צוזאמענשטימען דעם נייעם אידעאל מיטן אלגעמיינעם רושם פון וועלט און לעבן.

אבער דער נייער אידעאל איז נאך נישט געשאפן.

איוב איז א שטארקער, פרייער גייסט. דער אביעקטיווער אמת שטייט ביי אים ערשט, ווי וויי ער זאל טון צום הארץ, ווי צעבראכן די נשמה זאל ארויסקומען דערפון.

דעריבער זוכט ער קודם צו פארשטיין דעם זין פון וואס זיין אומדערשראקן אויג זעט, דעם רושם וואס ער האט פון וועלט און לעבן.

מאכט איז נישט יושר

איוב קומט צום רעזולטאט: זיכער איז דא אן אלמעכטיגער און אלוויסנדיגער גאט. זיינע וואונדערליכע מעשים גייען אריבער דעם מענטשליכן פארשטאנד. אבער מען קען נישט טראכטן אז מענטשליכע גערעכטיגקייט איז צווישן זיינע אייגנשאפטן.

ער מאכט נישט קיין חילוק צווישן צדיק און רשע. דעם מענטש'ס טובה און גערעכטיגקייט ארן אים נישט. אן אנדערע זאך ליגט אים אין זינען: ליבשאפט צו זיין

אייגענער אלמאכט.

"רעדט מען וועגן שטארקער קראפט, איז ער דא. אבער וועגן משפט, ווער קען אים פאררופן"? זאגט איוב.

נישט גענוג צו וויסן אז גאט איז גלייכגילטיג צו מענטשליכן גליק. מען דארף גיין ווייטער. דער רושם פון נאטור און לעבן איז, אין איוב'ס טענה, אז גאט שפילט זיך מיטן מענטש און האט הנאה פון זיין לידן.

ער פירט מלחמה קעגן אים ווי קעגן א פיינט.

"איך האב געלעבט רואיג, און ער האט מיך צעשמעטערט. ער האט מיך געכאפט ביים גענאק און צעקלאפט. ער האט מיך געשטעלט אלס א ציל פאר זיך. זיינע פיילן שוויבלען ארום מיר.

אן רחמנות צעשפאלט ער מיינע נירן און גיסט מיין גאל אויף דער ערד. איין ברעך נאכן צווייטן לעכערט ער דורך מיר. ער שטורעמט קעגן מיר ווי א קריגס-העלד".

איוב שילדערט דאס נישט אן סארקאזם. אויב גאט טוט עס נישט צוליב א סיבה וואס מיר קענען, קען עס נאר קומען פון אן אינערליכן ווילן שלעכטס צו טון, אדער פון א פשוטן מאכט-שפיל און הנאה מיט דער אייגענער קראפט.

גאט באקומט אין איוב'ס אויסלייג א דעמאנישן שטריך. אין יעדן פאל האט דער מענטש נישט וואס צו האפן פון אים. אין אומגליק דארף ער נישט זוכן הילף ביי גאט. ער וועט אים אפשר נאך פארגרעסערן דעם צער.

"א שפאט פאר זיין פריינד ווערט דער וואס רופט צו גאט ער זאל אים הערן. דער שטארקער און זיכערער פאראכט דעם אומגליקליכן. א שטויס צו דעם וועמעס פוס וואקלט שוין! אבער די רויבער'ס געצעלטן בלייבן אין פרידן. די וואס דערצארענען גאט לעבן אן זארג".

[מקור-באמערקונג: דער מחבר זאגט אז אויך די לעצטע שטעלע פון פרק יב איז געברענגט געווארן לויט א קריטיש אויסגעבעסערטן טעקסט].

ווען מען טראכט אריין אין דער גאט-באשרייבונג באקומט מען דעם רושם ווי איוב רעדט מיט ניטשע'ס ווערטער.

נאטור, אדער גאט, ווייסט נישט פון מאראל, פון גוט און שלעכט. די וועלט-סובסטאנץ האט נאר איין גרויסן ווילן: ווילן צו מאכט. דער מעכטיגער איז דער גערעכטער.

פונקט ווי ניטשע ציט איוב, אין דעם פארגלייך, די מסקנא אז מאראל, אדער וואס איז דעמאלט געווען איינס דערמיט, רעליגיעזע איבערגעגעבנקייט צו גאט, האט נישט קיין פארנינפטליגן יסוד.

אליהוא, דער נייער דיספוטאנט וואס א שפעטערער מחבר האט לויט דער קריטישער טעאריע אריינגעברענגט, פארמולירט דעם גרונט-געדאנק קורץ און קלאר. מיט א שארפן

בליק זעט ער אז דער צענטער פונעם ויכוח איז גוט און שלעכט.

"לאמיר אויסקלייבן דאס רעכטע, צווישן אונז אויסגעפינען וואס איז גוט. ווייל איוב האט געזאגט: איך בין אומשולדיק, און גאט האט מיר אוועקגענומען מיין משפט... דער מענטש האט נישט קיין נוצן פון פאלגן גאט'ס רצון".

"לא יסכן גבר ברצותו עם אלהים". עס לוינט נישט צו געפעלן גאט!

לכאורה איז דער שטן גערעכט: "עור בעד עור." דער מענטש איז א הויט-הענדלער. ער גיט א הויט פאר א הויט. ער וועט זיין גוט און פרום ווילאנג עס לוינט אים. ווי נאר ער זעט אז מאראלישע אידעאלן האבן נישט קיין פראקטישן ווערט, ווארפט ער זיי אוועק. אבער דער שטן האט דאך געמאכט א טעות וועגן איוב.

דער מענטש פארלאנגט א דין וחשבון

איוב'ס אביעקטיווער שכל איז געקומען צו אן עקסטרעמען אביעקטיוויזם וואס גראבט אונטער אלע מאראלישע יסודות. דערנאך צעטיילט זיך זיין געדאנק אין צוויי פערל-שנורן וואס פארפלעכטן זיך ווידער.

ער ווייסט זיכער, אין זיין טענה, אז קיין מאראל און קיין גערעכטיגקייט הערשן נישט אין דער וועלט. און דאך שפירט ער אז ער, איוב, טראגט אין דער אייגענער ברוסט אן אידעאל פון גערעכטיגקייט.

ער, דער דערשלאגענער, כמעט אינגאנצן צוטרעטער ווערעם, הייבט זיך פלוצלונג אויף אין זיין גאנצער מענטשליכער הייך. ער פראטעסטירט פארוואס דער אלמעכטיגער גאט האט נישט קיין גערעכטיגקייט. ער פארלאנגט גאט זאל זיך קומען פארענטפערן פארן מענטש.

איוב ווייסט ער ריזיקירט דאס לעבן. אבער ער האט א העלדישע נאטור. זיין אידעאל איז אים טייערער ווי גליק.

"שווייגט"! זאגט ער צו די פריינד. "איך וועל רעדן. זאל קומען אויף מיר וואס עס וויל. איך נעם מיין פלייש אין די ציין, לייג דאס לעבן אין מיין האנט.

יא, ער וועט מיך טויטן. איך האב נישט וואס צו האפן. אבער מיין וועג מוז אים קלאר מאכן אין פנים".

[מקור-באמערקונג: אין פרק יג, טו נוצט דער מחבר די לייגענונג "לא איחל", נישט "לו איחל". דער נוסח איז וויכטיג פאר זיין אויסלייג פון איוב'ס פראטעסט אן האפענונג אויף שכר].

וואספארא געוואלדיגע קראפט! מיט איין שוואונג הייבט ער זיך צו אן אומענדליכער הייך.

זאל גאט זיין ווי גאט איז, די וועלט ווי די וועלט איז. איך, דער מענטש, איוב, דאס וואלקנדל וואס גייט אונטער, פארלאנג פון גאט א דין וחשבון.

איך מוז אים ווייזן מיין וועג. אפילו אויב עס קאסט דאס לעבן בלייב איך טריי צו דער פארלאנג און צום מענטשליכן אידעאל, וואס האט ליידער נישט קיין שטיצע אין נאטור, געזעלשאפט אדער אפילו ביי גאט.

אפילו ווען דער גאנצער אל מיט אלע פיינטליכע כוחות שטייט קעגן מיר: "איך האב אנגעהויבן דעם משפט. איך ווייס אז איך בלייב גערעכט".

עפעס זעלטן שיין און צארט, און דאך שטאל- און אייזן-שטארק, שפילט זיך אין איוב'ס נשמה.

ער ווייסט עס האט נישט קיין זין צו רופן צו גאט. ער ווייסט גאט האלט נישט פון יושר. אבער אין הארץ בענקט ער אזוי נאך א גערעכטער, ליבפולער וועלט-קראפט.

זיין גאנצע נשמה ציט זיך צו גאט מיט קינדערישער ליבשאפט און תפילה. ער זאל אראפקומען, זיך באווייזן און מודה זיין אז ער איז אומגערעכט. דער העכערער אמת איז ביי איוב.

אן לאגישער קאנסעקווענץ, געטריבן נאר פון אינערליכן יושר-אינסטינקט און קינדעריש-פארטרויענדיגער ליבשאפט צום אידעאלן וועלט-הערשער, זאגט ער: "צו גאט הייב איך מיין טרערן-פול אויג. זאל ער שאפן פארן מענטש רעכט קעגן גאט!"

אין זיין גייסטיגער קלעמעניש, אינעם טראגישן קאנפליקט פון געדאנקען און געפילן, פראטעסטירט ער און בעט. מיט טרערן-פולע אויגן פארלאנגט ער גאט זאל זיך באווייזן און זיין איוב'ס עדות קעגן זיך אליין.

איוב קען געבן א חשבון פון יעדן לעבנס-שריט. ווי א פירשט וועט ער ארויסטרעטן קעגן אים.

די שטים פונעם שטורעם

גאט האט זיך באווייזן. פון א שטורעם האט זיין קול ארויסגעדונערט. אין צוויי רעדעס האט ער געפירט זיין גייסטיגן קאמף קעגן איוב, און נאך יעדער רעדע האט ער טריומפירט.

אין דער ערשטער רעדע שילדערט גאט זיינע געוואלדיגע מעשים אין נאטור און אין דער לעבעדיגער וועלט אויסער דעם מענטש. ווי ער וואלט געוואלט ווייזן אז אויך אן דעם מענטש האט ער גענוג ארבעט.

מיט סארקאזם פרעגט ער שטענדיג צי איוב קען דאס אויך מאכן, אדער לכל-הפחות פארשטייט ווי עס ווערט געמאכט.

איוב גיט זיך אונטער.

"אמת, איך בין צו קליין. וואס זאל איך דיר ענטפערן? איך לייג די האנט אויפן מויל. איינמאל האב איך גערעדט, איך וועל נישט ווידער רעדן. צוויי מאל, און מער וועל איך נישט".

די צווייטע רעדע איז פול מיטן זעלבן שטאלצן סארקאזם. גאט ארגומענטירט אז איוב האט נישט קיין רעכט צו פארלאנגען גערעכטיגקייט פון אים, ווייל ער קען נישט, ווי גאט, פארניכטן רשעים מיט איין בליק. ווייל ער האט נישט קיין מאכט איבער בהמות און לוויתן, וואס דער מחבר אידענטיפיצירט אלס נילפערד און קראקאדיל.

איוב ענטפערט: "איך ווייס דו קענסט אלעס. יעדן דיין פלאן קענסטו אויספירן. דעריבער האב איך גערעדט אן פארשטיין, וואונדערליכע זאכן וואס איך האב נישט געוואוסט.

איך האב נאר געהערט פון דיר וואס דאס אויער קען הערן. יעצט האט מיין אויג דין געזען. דעריבער האב איך חרטה אויף מיין רעדן, אין שטויב און אש".

ווען מען לייענט גאט'ס ענטפערס וואונדערט מען זיך פון דער שיינקייט און פארב-רייכקייט. אין דער ערשטער רעדע מאלט דער דיכטער נאטור-דערשיינונגען פון אלע הויפט-געביטן פון וועלטליכן עקזיסטירן.

פארן אויג ווערט אויפגעבויט אן איינהייטליך וועלט-בילד וואס גייט אין קלארקייט און פראכט אריבער דאס בילד אין "ברכי נפשי". נאר דער מענטש פעלט דערין אינגאנצן.

די צווייטע האט נאך שטארקערע נאטור-סצענעס, אבער מיט ריין פאנטאסטישע באשעפענישן וואס די יידישע דענקער האבן געגלויבט אין זיי, לויט דער שילדערונג פונעם מחבר.

ביידע שירים ווייזן ווי שטארק דער יידישער גייסט האט זיך אינטערעסירט מיט נאטור-דערשיינונגען און ווי ווייט מען איז געקומען אין ריינער נאטור-באשרייבונג.

אבער נאך מער וואונדערט מען זיך ווי ארעם אין לאגיק גאט'ס ענטפער אויף איוב'ס טענות איז.

באמת ענטפערט ער גארנישט. ער זאגט נישט קיין זאך וואס איוב האט נישט פריער געוואוסט אין פרינציפ.

ער שילדערט זיין אלמאכט. האט איוב דאס אמאל געלייקנט? פארקערט, גאט'ס אלמאכט איז דער באדן פון וואס די גרויסע איוב-שאלה וועגן גערעכטיגקייט קען ערשט וואקסן.

ער מאלט אויס געהיימע דערשיינונגען וואס מענטשליכער שכל קען שווער פארשטיין. דעם נילפערד און דעם קראקאדיל, פון וואס מויל פליען פלאמען און פייער-פונקען, וואס נאז-לעכער גייט פארע ווי פון א קאכנדיגן טאפ, און וואס אטעם צינדט אן ווי א פייערדיגע קוילן.

ווען גאט וואלט גערעדט צו א מאדערנעם איוב וואלט ער נישט דערציילט אזעלכע קינדערישע זאכן, זאגט דער מחבר. ער וואלט בעסער געעפנט א בלאט פון וועלכער וויסנשאפט איר ווילט און מיטן זעלבן סארקאזם געפרעגט, למשל מיט ספענסער:

"פארשטייט, מענטש, ווי א מאטעמאטישער געזעץ איז מעגליך? האסט א השגה וואס רויס איז? קענסט באגרייפן באוועגונג? פארשטייט ווי באוואוסטזיין ווערט געבוירן?"

מיט די און טויזנטער אנדערע פראגעס וואלט גאט צוגעדריקט צום וואנט און פארשעמט דעם גרעסטן געלערנטן און טיפסטן דענקער.

אבער וואס האט דאס מיט איוב'ס טענות? האט איוב נישט אליין געקלאגט אז חכמה איז באהאלטן פונעם מענטש?

וואס האט גאט אים דען געזאגט אז ער ווערט פלוצלונג אזוי צעמישט? אז זיין גאנצער שטארקער גייסט ברעכט צוזאמען און ווארפט זיך אין שטויב און אש?

ווען פראגעס פארשווינדן אן א לאגישן תירוץ

לויט מיין מיינונג איז נאר איין דערקלערונג מעגליך. מיט איוב האט פאסירט וואס טרעפט אמאל גאר גרויסע, שטארקע גאט-שטורעמער, וואס זייער נשמה איז פול מיט אויפרודערנדיגע שאלות.

גאט באווייזט זיך, אדער זיי גלויבן באמונה שלמה אז ער האט זיך אנטפלעקט. זיי שפירן זיין עקזיסטענץ אין זיך, הערן זיין שטים אין דער אייגענער ברוסט, און פלוצלונג שטארבן אלע פראגעס.

אזא פאל האט לעצטנס, למשל, פאסירט מיט טאלסטאי. לאגיש פארענטפערט זיין נייער גלויבן נישט קיין איינע פון די פראגעס פון זיין פארצווייפלטער צייט. אבער פסיכאלאגיש פארשווינדן זיי ווי נאר ער שפירט א געטליכן פונק אין זיך.

פאר איינע האט דער פראצעס א מיסטישע באדייטונג. זיי גלויבן אז די שיידוואנט צווישן מענטש און גאט פאלט דעמאלט אוועק. פאר אנדערע איז עס א ריין פסיכאלאגישער פראצעס, א דמיון, זיך אפנארן.

איין זאך איז זיכער אין דער באשרייבונג פונעם מחבר: דער מענטש וואס לעבט דורך דעם פנים-אל-פנים מיט גאט ווערט אינערליך פארוואנדלט. זיין געפילס-וועלט באקומט א נייע פארעם.

די חושך-וואלקנס ווערן פארטריבן. אן אומענדליך צוטרוי צו דער וועלט און געטליכער פירן וואקסט אין דער נשמה. מען לאכט פון די טויזנטער שאלות, די הונגעריגע וועלך מיט ברענענדיגע אויגן. זיי פארשווינדן.

ווי א קינד פארוואגלט אליין ביינאכט אין געדיכטן וואלד, פארוואונדעט פון דערנער און דערשראקן פון די געשפענסטער וואס עס זעט אין יעדן בוים און צווייג.

פלוצלונג הערט עס די טריט און שטים פון זיין פאטער. עס שפירט ווי ער נעמט עס אין די הענט און טראגט עס מיט זיך.

ווער הערט דעמאלט אויס דעם פאטער'ס מוסר? וואס איז דער חילוק וואס עס איז געווען? אבי מען איז נאענט צו זיין ברוסט.

דאס איז, לויט מיין קוק, אויך איוב'ס פסיכאלאגיע. "פריער האב איך נאר געהערט פון דיר. יעצט זעט דיך מיין אויג!" א סוף צו אלע שאלות.

פאר איוב איז דאס ליידן-פראבלעם פארענטפערט געווארן אויף א ריין סוביעקטיוון, מיסטישן אדער פסיכאלאגישן וועג.

אבער קען דאס זיין אן ענטפער פאר אונז?

די אלטע, אייביג יונגע שאלה

איך מיין זיכער נישט די פון אונז וואס זענען זיכער אז קיין גייסטיגער וועלט-פרינציפ עקזיסטירט נישט. אז אלעס גייט לויט בלינדע נאטור-כוחות, אין לעצטער ליניע דורך א פשוטן צופאל.

איר קענט נישט פרעגן די מיקראבן-מחנות: פאר וועלכע זינד זענען זיי אנגעפאלן מיין קינד? וואס האבן זיי געוואלט פון אים אדער מיר, און פארוואס האבן זיי אים געטויט? פאקטן! געזעצן! א שטומע, טויבע, טויטע נאטור. פאר ווער עס גלויבט אזוי עקזיסטירט נישט די איוב-שאלה. זיי דארפן נישט קיין ענטפער דערויף.

אבער עס זענען פילע צווישן אונז וואס אונזער צייט'ס קריטישער געדאנק האט אויפגעוועקט פונעם שווערן קאשמאר וואס האט געדריקט אויפן שכל אין דער פארעם פון גלויבן אין א שטומער, טויבער, טויטער נאטור.

די מעגליכקייט איז געוויזן געווארן, אין דעם מחבר'ס פילאזאפישן אויסלייג, מיט נאך מער רעכט צו גלויבן אין א גייסטיגן פרינציפ פארן אלגעמיינעם וועלט-פראצעס ווי אין טויטער מאטעריע.

דער מעטאפיזישער דמיון האט ווידער אנגעהויבן וועבן פאר אונזער דור פאנטאסטישע לבנה-שטראלן. מיט די נייע בילדער און מעגליכקייטן זענען אויך צוריקגעקומען די אלטע, אייביג יונגע פראבלעמען.

צווישן זיי דער צענטראל-פונקט פון דער איוב-טראגעדיע: וואס איז דער זין פון מענטשליכן ליידן?

קיינער האט דאס פראבלעם נישט געשטעלט אזוי שיין ווי איוב'ס מחבר. אבער ער האט נישט געגעבן קיין ענטפער.

אויך די פרקים פון אליהוא'ס ארגומענטן וואס זענען, לויט דער קריטישער מיינונג, שפעטער אריינגעשטעלט געווארן צווישן איוב און גאט'ס ענטפער, לאזן אונז

אומבאפרידיגט. אפילו ווען פיל עכטע פערל פון טיפן, אריגינעלן פילאזאפישן געדאנק בליצן צווישן זיינע ווערטער.

למשל, אין מענטשליכער מאראל זאגט ער א טיפן, פארשריטליכן געדאנק פאר זיין צייט. פרומקייט איז נישט פאר גאט. גאט דארף נישט אפילו דעם צארטסטן הארץ-גלויבן.

פרומקייט, הייסט דער איידעלער אופן צו טראכטן, שפירן און האנדלען, דארף דער מענטש פאר זיך, פאר זיין לעבן צווישן מענטשן.

"אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקח. לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך:" אין פרק לה פרעגט ער וואס דער גערעכטער קען גאט געבן. די שלעכטקייט און גערעכטיגקייט ירין אן מענטשן.

דאס איז דער ערשטער שריט אפצוטיילן די היסטארישע פארבינדונג פון מאראל און רעליגיע, ביי וואס אפילו איוב איז געבליבן שטיין.

אליהוא רמז'ט אויך, איוב איך פארשטיי אים ריכטיג, אז סאציאלע גערעכטיגקייט קען מען נישט אריינברענגען דורכן דאווענען צו גאט אדער האבן טענות אויף זיין פירן.

פארוואס שרייען צו גאט? לערנט זיך ווי די פעלד-חיות און הימל-פיגל. דאס הייסט, שאפט אייך אייער גערעכטיגקייט מיט אייגענער קראפט. אזוי לייענט דער מחבר די ווערטער אין פרק לה.

אויך אויפן ליידן-פראבלעם ווארפט אליהוא אינטערעסאנטע ליכט-שטרייפן. אריגינעל פאר זיין צייט איז דער געדאנק אז דורך ליידן ווערט דער עלנדער אויפמערקזאם אויף זיין מצב און באוואוסטזיניג פון זיין עלנד.

"ער לייזט אויס דעם ארעמען דורך זיין ארעמקייט און עפנט זיין אויער דורך דרוק", זאגט ער וועגן גאט אין פרק לו.

עס קלינגט כמעט ווי א טעזע פון קארל מארקס: עלנד איז א רעוואלוציאנערער פאקטאר. דורכן עלנד קומט דער פראלעטאריאט צו קלאס-באוואוסטזיין.

אין נאך א שטעלע רירט אליהוא אן די דערציאונגס-און לויטערנדיגע קראפט פון ליידן.

"היט זיך, קער זיך נישט צו שלעכטס, ווייל דו האסט דערצו מער חשק ווי צום ליידן. זע, גאט איז ערהויבן אין זיין קראפט. ווער איז אזא לערער ווי ער?"

א גוטע פארציע איוב-ליידן ברעכט, אין דעם אויסלייג, דעם שלעכטן ווילן. זי ציט ארויס פון דער נשמה נידעריגע, פארהארטעוועטע און גראבע עלעמענטן.

פון דעם לויטערונגס-פייער ווערט זי אויסגעברייטערטער, גרעסער און ריינער. אין איר וואכעדיגן, צארטן ציטערן קען זי מיטשפירן מיט אלעס גרויס און שיין.

אבער אויך דא איז דאס ליידן-פראבלעם נישט דורכגעטראכט ביזן סוף אדער באלויכטן פון אלע זייטן.

עס קען נישט זיין מיין היינטיגע אויפגאבע זיך אפצושטעלן אויף דער גרויסער, טיפער שאלה פון מענטשליכן ליידן. ווי איר וויסט האבן די טיפ-שפירנדיגע דענקער פון אונזער צייט, נישט, טאלסטאי, דאסטאיעווסקי און אנדערע, אוועקגעגעבן אזויפיל גייסטיגע כוחות דערויף.

דעם גאנצן אמת וועל איך אייך סיי ווי נישט קענען אויסזאגן. ער איז נאך דערווייל א סוד. הלוואי וואלט איך אים געוואוסט! איך וואלט אים נישט באהאלטן פון אייך.

אבער איין שטריך פון דעם אמת קען איך צום סוף פון דער פארלעזונג נישט פארשווייגן.

דער אוצר פון אן איבערלעבונג

די איוב-מעשה אין פראזע דערציילט אז נאכן אויסגלייכן זיך מיט גאט האט דער אלמעכטיגער אים צוריקגעגעבן זיינע רייכטומען דאפלט: אקסן און שאף, זין און טעכטער. איוב האט נאך געלעבט הונדערט און פערציג יאר אין עושר און כבוד.

"וימת איוב זקן ושבע ימים". איוב איז געשטארבן אלט און זאט פון טעג.

[רעדאקציע: דער מקור נעמט די קינדער אריין אין דער שילדערונג פון "דאפלט". דער ביבלישער סוף גיט איוב ווידער זיבן זין און דריי טעכטער, די זעלבע צאל ווי אין אנהייב; די פארמעגן ווערן דאפלט. נייע קינדער זענען אויך נישט קיין פארבייט פאר די פארלירענע].

וואס וואלט געווען ווען איינער גייט צו אים אין די טעג פונעם צווייטן גליק און גלאנץ און זאגט:

"איוב, געדענקסט נאך דיין אומענדליכע ליידן? ווען די נאכט האט, ווי דו האסט געקלאגט, געגריבלט אין דיינע ביינער? ווען די אלמעכטיגע פיילן האבן געשטעקט אין דיר און דיין גייסט האט איינגעשאפט זייער ברענענדיגן גיפט?

וואלטסט יעצט, אלס א גליקליכער מענטש, געוואלט אז דאס אלעס זאל נישט האבן פאסירט? אז דו זאלסט נישט האבן געשטאנען אויפן לעצטן ראנד פון יאוש, נישט אריינגעקוקט אינעם אמת וועגן מענטשליכן גורל?

נישט דורכגעלעבט דעם דארשט נאך דערקענונג, בענקעניש צום לעבן און צום טויט, דעם פראטעסט קעגן גאט און דעם ערשטן בליק אויפן העכערן אידעאל, דעם ווערעם'ס יאוש און דעם געטליכן שטאלץ? וואלטסט געוואלט אז דאס זאל בכלל נישט געווען זיין?"

וואס וואלט איוב געענטפערט?

איך גלויב איר האט נישט קיין ברעקל ספק אז ער וואלט געזאגט א שטארקן: "ניין!"

"די דערמאנונג פון מיינע יסורים", וואלט ער געזאגט, "געהערט צו די טייערסטע שאצן פון מיינ גייסטיגן אוצר. האב איך נישט אליין געבענקט אז מיינ רעדן זאל פארשריבן ווערן אויף אייביג אין א בוך?"

אויב די דערמאנונג פון יענע טעג וואלט אויסגעמעקט געווארן פון מיין זכרון, בין איך מיטן גאנצן הארץ גרייט מען זאל מיך צוריק אריינעווארפן אינעם תהום פון יענע דערהויבענע ליידן. איך זאל דארט אינגאנצן פארגעסן דאס גליק וואס רינגלט מיך ארום".

ליידן און ליידן זענען נישט גלייך. עס זענען ליידן וואס זייער אינערליכער תוך איז אזוי רייך אין געדאנקען און טיפע איבערלעבונגען אז דער גייסט וואס האט נאר איינמאל איינגעשאפט זייער ברענענדיגן געטליכן "גיפט" וויל נישט אוועקגעבן די דערמאנונג, און אפט אפילו די ליידן אליין, פאר די טייערסטע און ליכטיגסטע מאמענטן פון מענטשליכן גליק.

אויך מענטש און מענטש זענען נישט גלייך. עס זענען מענטשן וואס זייער גייסט איז שטומף, לויט דער שארפער שילדערונג פונעם מחבר. די געטליכע פיילן זיצן ביי זיי נישט אינעם גייסט נאר בלויז אינעם ליב. דער מענטש דרייט זיך ווי א ווערעם אין שטויב, און מער גארנישט.

זיין בליק ווערט נישט שארפער. זיין נשמה ווערט נישט אויסגעברייטערטער, גרעסער און צארטער פונעם לויטערונגס-פייער. זי קומט אפשר נאך מער איינגעשרומפן פונעם נסיון.

וועגן אזעלכע מענטשן האט א פריינד פון מיר געזאגט: "זיי האבן געליטן אומזיסט". דאס הייסט, אזויפיל פון דער טייערער יסורים-סובסטאנץ איז דורכגעפירט געווארן איבער זיי אן א פרוכט.

[רעדאקציע: דאס איז דער מחבר'ס שארפער פילאזאפישער משפט וועגן דער מעגליכקייט פון אינערליכן וואקסן. ער איז נישט קיין משפט איבער דעם ווערט פון א ליידנדיגן מענטש. ליידן קען צעברעכן אנשטאט לויטערן; קיינער דארף נישט באווייזן אז זיין צער האט זיך "געלוינט". דער טעקסט'ס אויסלייג פון אויב בלייבט א באטראכטונג וועגן דער שאפונג וואס איז ארויסגעוואקסן דערפון].

אויב האט אבער נישט געליטן "אומזיסט." נישט פאר זיך און נישט פאר דער מענטשהייט.

נישט פאר זיך, ווייל זיין גייסט האט איינגעשאפט דעם ברענענדיגן גיפט פון ליידן. ער איז ארויס פונעם פייער דורכגעגליט און קלאר ווי זאמד און זאלצן וואס ווערן אין א שמעלץ-אויזן דער בעסטער קריסטאל.

נישט פאר דער מענטשהייט: ווען אויב וואלט נישט דורכגעגאנגען די יסורים, אדער ווען עס וואלט נישט געווען אזא דיכטער וואס קען זיי אינגאנצן דורךלעבן אין זיין גייסט, וואלט די מענטשהייט נישט געהאט דעם אייביג יונגן ספר אויב.

איינס פון די געוואלדיגסטע ווערק אין דער וועלט-ליטעראטור.